

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISI APSAUGOS KONTROLIERIUS**

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISI APSAUGOS KONTROLIERIAUS
2015 MET VEIKLOS ATASKAITA**

2016 m. kovo 31 d. Nr. 4-2
Vilnius

TURINYS

I.	VAIKO TEISI APSAUGOS KONTROLIER S ŽANGINIS ŽODIS	5
II.	STAIGOJE ATLIKT TYRIM STATISTIN ANALIZ	
2.1.	Vaiko teisi apsaugos kontrolier s atlikti tyrimai, teiktos konsultacijos	6
2.2.	Asmenys, teik skundus vaiko teisi apsaugos kontrolieriui (pareišk jai)	8
2.3.	Atliktuose tyrimuose nustatyti vaiko teises pažeid asmenys	9
2.4.	Atliktuose tyrimuose nustatyt vaiko teis pažeidim pob dis	10
2.5.	Vaikas, kurio atžvilgiu nustatytas pažeidimas	12
2.6.	Vaiko teisi apsaugos kontrolier s sprendimai	13
2.7.	Skund ir vaiko teisi apsaugos kontrolier s iniciatyva prad t tyrim pagr stumas	15
2.8.	Vaiko teisi apsaugos kontrolier s priimt sprendim vykdymo kontrol	15
III.	PAGRINDIN S ATASKAITINI MET VAIKO TEISI APSAUGOS KONTROLIERIAUS VEIKLOS KRYPTYS	
3.1.	Vaikas ir šeima, valstyb s ir t v atsakomyb s pasidalinimas	16
3.1.1.	Paslaug bei pagalbos teikimas emocij /elgesio problem turintiems vaikams	17
3.1.1.1.	Kompleksiškai teikiamos pagalbos, specialiojo ugdymo mokykl /centr ir vaik socializacijos centr veiklos kokyb s gerinimas	17
3.1.1.2.	Elgesio ir emocij sutrikim turintiems mokiniams specialiojo ugdymo centruose teikiam socialini , sveikatos prieži ros paslaug , vaik saugumo užtikrinimo gerinimas	18
3.1.1.3.	Vaiko minimalios ir vidutin s prieži ros proceso tobulinimas	19
3.1.1.4.	Šv kšnos specialiojo ugdymo centras (dabar „Diemedžio“ ugdymo centras)	20
3.1.1.5.	Kauno vaik socializacijos centro ugdytini teisi užtikrinimas	32
3.1.2.	Socialini paslaug organizavimo ir teikimo problemos	37
3.1.3.	Vaik išlaikymo fondo teisinio reglamentavimo tobulinimas	37
3.1.4.	Paveld jimo teis s gyvendinimas statyminiams atstovams (ne)priimant palikim nepilname io vaiko vardu	38
3.1.5.	T v valdžios gyvendinimas j vaikams gyvenant ir mokantis užsienio valstybi ugdymo staigose	40
3.1.6.	Amžius, nuo kurio vaikas be suaugusi j palydos gali keliauti tarp miestiniu transportu	41
3.1.7.	Rom tautyb s vaik teis neb ti diskriminuojamiems	42
3.2	Vaiko, netekusio t v globos, apsauga	
3.2.1.	K diki ir vaik iki 3 (4) met institucin globa	43
3.2.2.	Vaiko teisi pad ties globos staigose vertinimas	55
3.2.3.	Institucin s globos pertvarka	57
3.2.4.	Asmens tinkamumo tapti vaiko glob ju (r pintoju) vertinimas	58
3.2.5.	Vaik globos (r pybos) nustatymo giminai i šeimose prioriteto klausimas	59
3.2.6.	Asmens sveikatos b kl s tinkamumo b ti vaiko glob ju (r pintoju)	60

	ar vaikintoju vertinimas	
3.3.	Vaikas švietimo sistemoje	
3.3.1.	Vaik pri mimo Vilniaus miesto švietimo staig ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo grupes organizavimo tvarkos apraše nustatyt kriterij vertinimas lygi galimybi ir diskriminacijos prasme	60
3.3.2.	Priva i ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo staig problemos	61
3.3.3.	Vegetarinio maitinimo galimyb s ikimokyklinio ugdymo staigose	62
3.3.4.	Mokyklos pareiga informuoti t vus ir kompetentingas institucijas apie vaiko teisi pažeidimus	63
3.3.5.	Vaiko teisi jud jimo laisv suvaržymas (mokyklos „rakinimas“)	64
3.3.6.	Netinkamas t v elgesys atitraukiant vaikus nuo ugdymo(si) proceso	64
3.3.7.	Vaiko traukimas vairias akcijas (streikus, politines akcijas ir pan.) ugdymo(si) proceso metu	65
3.3.8.	Vaiko teis s moksl gyvendinimas jam išvykus gyventi iš Lietuvos	66
3.3.9.	Ugdymo staig konsultavimas aktualiais vaiko teis s moksl gyvendinimo klausimais	67
3.4.	Vaikas su negalia	
3.4.1.	Vaik su negalia situacija savivaldyb se	68
3.4.2.	Vaiko su negalia globos prieži ros problemos	69
3.5.	Vaiko sveikatos apsauga	
3.5.1.	Vaiko teis s reikaling gydym užtikrinimo problemos, vaik statyminiams atstovams nesutinkant su gydytoj rekomenduojamu / si lomu gydymu	77
3.5.2.	Psichikos sveikatos prieži ros paslaug vaikams ir paaugliams prieinamumas	79
3.5.3.	Blogo elgesio su vaiku sindromo problema	80
3.5.4.	Vaik , dalyvaujan i atitinkamose švietimo programose, sveikatos tikrinimas bei forminimas	81
3.5.5.	Vaik skiepijimas nuo infekcij	84
3.5.6.	Biomedicinini tyrim etikos statymo tobulinimas	85
3.5.7.	Vaiko dalyvavimo biomedicininiame tyrime tvarkos aprašas	86
3.5.8.	Asmen dalyvavimo biomedicininiuose tyrimuose tvarkos reglamentavimas	87
3.6.	Vaiko privatus gyvenimas ir žiniasklaida	
3.6.1.	Vaikas ir viešosios informacijos sklaida	88
3.6.2.	Vaiko, teis s pažeid jo, privataus gyvenimo (atvaizdo) apsauga	88
3.6.3.	Vaiko privataus gyvenimo apsauga socialiniuose tinkluose	89
3.6.4.	Vaiko traukimas galim teis s pažeidimo imitacij (provokacij)	90
3.6.5.	Mokymai apie žiniasklaid ir vaiko teises	91
3.7.	Vaiko teisi užtikrinimas baudžiamajame procese	
3.7.1.	Savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyri dalyvavimas baudžiamajame procese	91
3.7.2.	Psicholog dalyvavimas užtikrinant vaiko teises baudžiamajame procese	92
3.7.3.	Kratos atlikimas	93

3.7.4.	Nepilname i pasimatymas su suimtais t vais	93
3.8.	Savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyri veiklos tr kumai	95
3.9.	Lietuvos institucij kompetencija padedant užtikrinti Lietuvos Respublikos pilie i vaik teises užsienio valstyb se.	
3.9.1.	Lietuvos Respublikos pilie i vaik teisi užtikrinimas užsienio valstyb se ir atsaking Lietuvos institucij galiojimai	97
3.9.2.	Europos S jungos teis s taikymo klausim sprendimas	99
3.9.3.	Lietuvos Respublikos ataskaitos pagal Tarptautin s konvencijos d l asmen apsaugos nuo priverstinio dingimo 29 straipsn projektas	99
IV.	BENDRADARBIAVIMAS IR ŠVIE IAMOJI VEIKLA	
4.1.	Bendradarbiavimas	101
4.2.	Švie iamoji veikla	107
V.	IŠVADOS	108
VI.	SILYMAI	112

VAIKO TEISI APSAUGOS KONTROLIER S ŽANGINIS ŽODIS

Autorius - August

Visa ko pradžia yra ten, toli vaikyst je, kur žmogus pirm kart supranta, kad pasaulyje jis gyvena ne vienas, kad jo rankos, ir širdis privalo k nors pridengti nuo skausmo, prievartos, melo, kad jis privalo b ti žmogumi. Tai aukš iausia ir sunkiausia pareiga.

(J. Marcinkevi ius)

Kasdien vaiko teisi pad ties steb sena, nenutr kstamas skund srautas, vair s tyrimai, kasdienis žiniasklaidos d mesys vykiams, kuri epicentre yra vaikas, akivaizdžiai rodo, kad valstyb s, savivaldybi lygmens institucijos ir staigos turi efektyviau bendradarbiauti ir siekti užtikrinti vaiko teises bei geriausius interesus.

Valstyb s pareiga pad ti t vams sukurti s lygas auginti, aukl ti, ugdyti vaikus. Reikia pripažinti, kad m s valstyb je daugiausia problem kyla gyvendinant statymus, praktiškai sprendžiant problemas. Lig šiol paslaugos buvo labiau orientuojamos socialiai remtinai šeimas, pamirštant, kad krizin s situacijos dažnai kyla ne tik d l socialini s lyg ar nepritekliaus šeimoje. 2015 m. bendr pastang d ka pavyko sutarti d l kompleksin s pagalbos vaikui ir šeimai teikimo ir prieinamumo. Stebimas elgesio ir emocij sutrikim turintiems vaikams specialiojo ugdymo centruose teikiam socialini , sveikatos prieži ros paslaug , vaik saugumo užtikrinimo gerinimas. Iš savo iniciatyva atlikto tyrimo akivaizdu, kad vaik su negalia ir speciali j poreiki turin i vaik teisi ir paslaug jiems pilnaver iam užtikrinimui pasiekti dar reikia d ti ne mažai pastang visose savivaldyb se.

Valstyb s pareiga gerinti švietimo ir sveikatos paslaug kokyb . Ta iau tuo pa iu valstyb s pareiga yra nepamiršti, kad vaiko teises užtikrina, jo geriausiais interesais r pinasi t vai, o valstyb sikiša tik tada, kai t vai nesugeba arba negali pasir pinti savo vaiku. Atkreiptinas d mesys, kad bene skausmingiausia ir daugiausiai vaik likimus griauanti problema – t v skyrybos. Dauguma besiskirian i sutuoktini vis d mes nukreipia teisminius procesus, turtinius gin us, sprendžia savo asmeninius klausimus, dažniausiai nevaldydami emocij , bet pamiršta savo vaik emocin b kl , j psichologinio saugumo ir gyvenimo stabilumo svarb vaiko raidai. Pasteb tina, kad tiek kontrolieriaus staigai, tiek vaiko teisi apsaugos skyriams savivaldyb se didži j darbo laiko dal tenka skirti besiskirian i ar jau išsiskyrusi t v vaik teisi užtikrinimui. T vai nesugeba nei taikiai, nei su specialist pagalba sutarti d l esmini dalyk : vaiko gyvenamosios vietos, bendravimo su skyriumi gyvenan ia(iu) mama/t iu, vaiko išlaikymo, be to, nevykdydami teismo priimt sprendim , patys kartotinai pažeidin ja savo vaik teises. Tai rodo, jog motinyst s / t vyst s g džius reikia stiprinti, t vams reikia daugiau informacijos apie vaik auginim , j ugdym , psichologin b sen , galimas pagalbos paslaugas.

Atkreiptinas d mesys, kad t v g džius reik t stiprinti ir tokiose srityse kaip vaik sveikata (skiepijimas, profilaktinio sveikatos tikrinimo paskirtis ir b tinyb , gydymas, vaik psichin sveikata), vaik ugdymas (t v b tinas dalyvavimas t v susirinkimuose, vaik nepertraukiamas dalyvavimas ugdymo procese, dialogas tarp mokyklos administracijos ir t v), vaik aukl jimas be smurto.

Neneigtini poky iai m s visuomen je, valstyb ženg didelius žingsnius demokratijos, žmogaus teisi užtikrinimo, laisvos rinkos keliu, ta iau vaiko teisi ir geriausi interes užtikrinimo, paslaug vaikui ir šeimai, t vyst s g dži stiprinimo, valstyb s paramos šeimai srityse b tini didesni poky iai.

Vaiko teisi apsaugos kontrolier
Edita Žiobien

II. VAIKO TEISI APSAUGOS KONTROLIERIAUS STAIGOJE ATLIKT TYRIM STATISTIN ANALIZ

2.1 Vaiko teisi apsaugos kontrolieris atlikti tyrimai, teiktos konsultacijos

Vaiko teisi apsaugos kontrolierius pagal kompetencij , priskirt Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus statymu, tiria pareišk j skundus bei pradeda tyrimus savo iniciatyva d l fizini ir juridini asmen veism ar neveikimo, d l kuri pažeidžiamos (manoma, kad pažeidžiamos) ar gali b ti pažeistos vaiko teis s ar jo teis ti interesai, taip pat d l pareig n piktnaudžiavimo ar biurokratizmo vaiko teisi apsaugos srityje.

vaiko teisi apsaugos kontrolieri fizinis (ar juridinis) asmuo gali kreiptis: raštu (atsi sdamas skund arba parašydamas j atvyk s Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staig); elektroniniu paštu (adresu vaikams@lrs.lt arba Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos interneto svetain je <http://vaikams.lrs.lt> užduodamas klausim) ar žodžiu (telefonu (staigos darbuotoj darbo telefonais ar vaikams skirta nemokama telefono linija 8 800 01230) arba atvyk s Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staig).

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus statymo 18 straipsnyje yra nustatyti reikalavimai raštu pateikiamiems skundams. Skundo forma pateikta Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos interneto svetain je <http://vaikams.lrs.lt> (*skyrelyje asmen aptarnavimas*).

Vaikas vaiko teisi apsaugos kontrolieri gali kreiptis savarankiškai, nesilaikydamas statyme tvirtint skundai keliam reikalavim .

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriui statymo suteikta teis , gavus informacij žodžiu, elektroniniu paštu, pagal visuomen s informavimo priemone pateikt informacij arba tarus, kad galimai pažeidžiamos vaiko teis s ar jo teis ti interesai, nenurodyti pareišk j skunduose, prad ti tyrim savo iniciatyva.

Vadovaujantis Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus statymo 17 straipsnio 5 dalimi, pareišk j kreipimaisi žodžiu ar raštu, kuriuose neskundžiami fizini ar juridini asmen veismai ar neveikimas, o prašoma paaiškinti, suteikti kit informacij ar pageidaujamus dokumentus ir kt., skundais nelaikomi. Ataskaitiniais metais iš viso buvo išnagrin ti 123 asmen prašymai.

2.1.1. 2015 metais raštu gauti skundai ir prad ti tyrimai kontrolieriaus iniciatyva

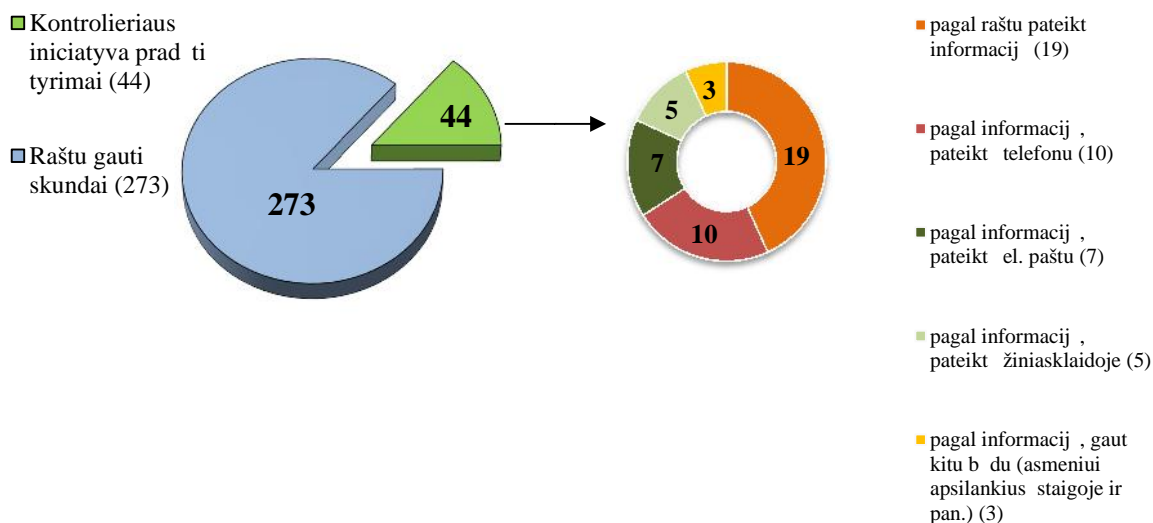
Ataskaitiniu laikotarpiu staigoje buvo gauti 273 skundai raštu ir prad ti 44 tyrimai vaiko teisi apsaugos kontrolieris iniciatyva.

Vaiko teisi apsaugos kontrolieris iniciatyva tyrimai (44) buvo prad ti gavus informacij iš vairi šaltini , t. y.: 19 tyrim buvo prad ta pagal raštu pateikt informacij , 10 tyrim – pagal informacij , pateikt telefonu, 7 tyrimai – pagal pranešimus, gautus elektroniniu paštu, 5 tyrimai – pagal pranešimus žiniasklaidoje, 3 tyrimai – reaguojant asmens, apsilankiusio staigoje, pateikt informacij žodžiu, taip pat vykdant vaiko teisi pad ties šalyje steb sen .

Pasteb tina, jog tyrimai vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus iniciatyva yra svarbi darbo dalis, nes sudaro s lygas greitai bei efektyviai reaguoti galimus vaiko teisi pažeidimus. Be to, šie tyrimai dažnai b na susij ne su individualiais pažeidim atvejais, o su kompleksiniais vaiko teisi apsaugos sistemos tr kumais, tod l b na didel s apimties, o j nagrin jimo metu analizuojami bei vertinami sisteminiai klausimai.

Raštu gauti skundai ir prad ti tyrimai kontrolier s iniciatyva

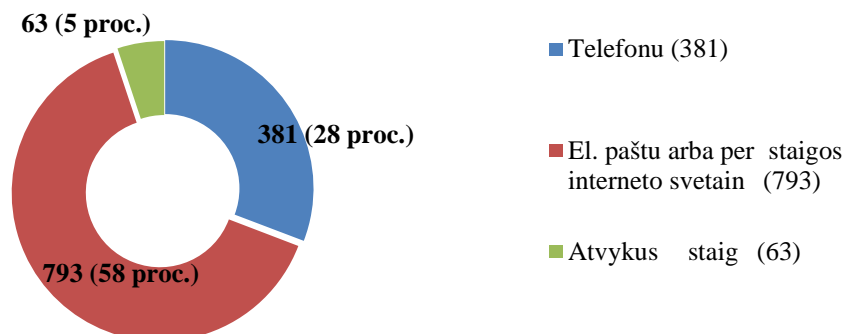

2.1.2. Pareišk j konsultavimas

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigoje apsilanko asmenys, prašantys paaiškinti, suteikti informacij vaiko teisi apsaugos užtikrinimo klausimais, pad ti jiems išspr sti iškilusias problemas. Pareišk j konsultavimas taip pat vyksta asmeniui paskambinus Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staig ar pateikus klausim elektroniniu paštu. Visais atvejais kiekvienam besikreipian iam asmeniui suteikiama išsami informacija ir reikalinga pagalba kiek tai susij su vaiko teisi ir teis t interes užtikrinimu, o sužinojus, kad nurodytos problemos sprendimas nepriklauso vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus kompetencijai – nukreipiama institucij , kur jo problema gal t b ti išspr sta.

Atskaitiniu laikotarpiu Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigoje buvo suteikta 1237 konsultacij , iš j : 381 konsultacija telefonu, 793 – elektroniniu paštu, o 63 konsultacijos – atvykus asmeniui staig .

Asmen konsultavimo b dai 2015 m.

Pamin tina, kad asmen konsultavimas apima ir išsam pareišk j prašym nagrin jim . 2015 m. iš viso buvo išnagrin ti 123 asmen prašymai. Atsakant juos, priklausomai nuo prašymuose keliam problem , asmeniui buvo suteikta visapusiška informacija ir išd styta vaiko teisi apsaugos kontrolier s nuomon vairiais vaiko teisi užtikrinimo klausimais, taip pat

paaiškinta, koki priemoni tur t b ti imtasi vaiko teis ms ginti ir/ar kaip tur t b ti sprendžiami vaiko gerov s užtikrinimo klausimai.

2.2. Asmenys, teik skundus vaiko teisi apsaugos kontrolierei (pareišk jai)

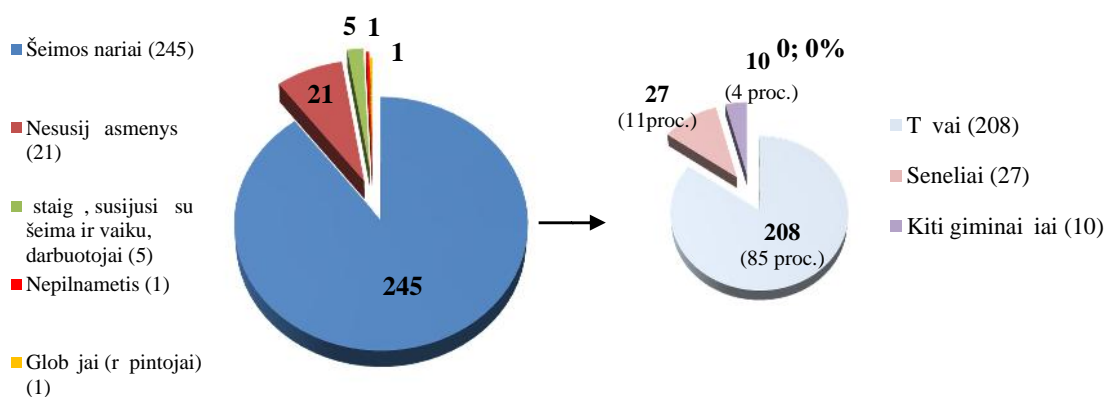
Pagal Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus statymo 16 straipsnio 1 dal , pareišk ju gali b ti fizinis arba juridinis asmuo, kuris kreipiasi Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staig , pateikdamas skund d l galimai pažeidžiam vaik teisi ir teis t interes .

Pagrindiniai pareišk jai, besikreipiantys Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staig – fiziniai asmenys. Ataskaitiniu laikotarpiu vaiko teisi apsaugos kontrolier kreip si 257 fiziniai asmenys (iš j : 245 Lietuvos pilie iai, gyvenantys Lietuvoje; 5 Lietuvos pilie iai, gyvenantys užsienio valstyb se; 3 užsienie iai, gyvenantys Lietuvoje ir 4 užsienie iai, gyvenantys užsienyje) ir 2 juridiniai asmenys (mokykla ir nevyriausybin organizacija, kurie vykdydami savo veikl pasteb jo su vaiko teisi užtikrinimu susijusius pažeidimus). Be to, staigoje buvo gauta 11 skund iš asmen , kurie nepanoro nurodyti savo asmens duomen , nepatvirtino skundo tikrumo savo parašu ar kt. (anoniminiai skundai).

Pagal skund pateikusi pareišk j skai i , didžiausia dalis – vienasmeniai skundai (237), ta iau staigoje buvo gauti ir 27 kolektyviniai skundai, kuomet skund kartu teik vaiko t vai, seneliai ar kiti giminiai iai (24) ar mokini t vai, mokytojai, kaimynai, bendruomen s (3).

Analizuojant pareišk j ryš su vaiku, kurio teis s ar teis ti interesai buvo pažeisti (pažeidžiami), matyti, kad daugiausia vaiko teisi apsaugos kontrolier , gindami vaik teises, ataskaitiniais metais kreip si šeimos nariai – 245, iš j : 208 t vai, 27 seneliai, 10 kit giminiai i . Aktyv s buvo ir asmenys, nesusij su vaiku, kurio teis s ar teis ti interesai pažeisti (ataskaitiniais metais kreip si 21 toks asmuo), kas rodo visuomen s nari aktyvum ginant vaiko teises, taip pat visuomen s (bendruomeni) supratim apie vaiko teisi ir j apsaugos svarb . Taip pat, siekdami užtikrinti visapusišk vaiko gerov , ataskaitiniais metais kreip si 5 institucij , susijusi su šeima ir vaiku, darbuotojai (mokytojai, socialiniai darbuotojai, ugdymo staig socialiniai pedagogai ir kt.). Nors ataskaitiniais metais d l savo pažeidžiam teisi vaiko teisi apsaugos kontrolier raštu kreip si tik 1 nepilnametis, ta iau, tik tina, b dami suinteresuoti greitesniu problemos sprendimu vaikai aktyviai naudojosi galimybe apie savo pažeidžiamas teises informuoti telefonu ar elektroniniu paštu (gavus informacij min tais b dais, buvo prad ti tyrimai kontrolier s iniciatyva ar, tarpininkaujant, raštu kreiptasi suinteresuotas institucijas d l vaiko() problem sprendimo() .

Skundus raštu pateik asmenys (pareišk jai)

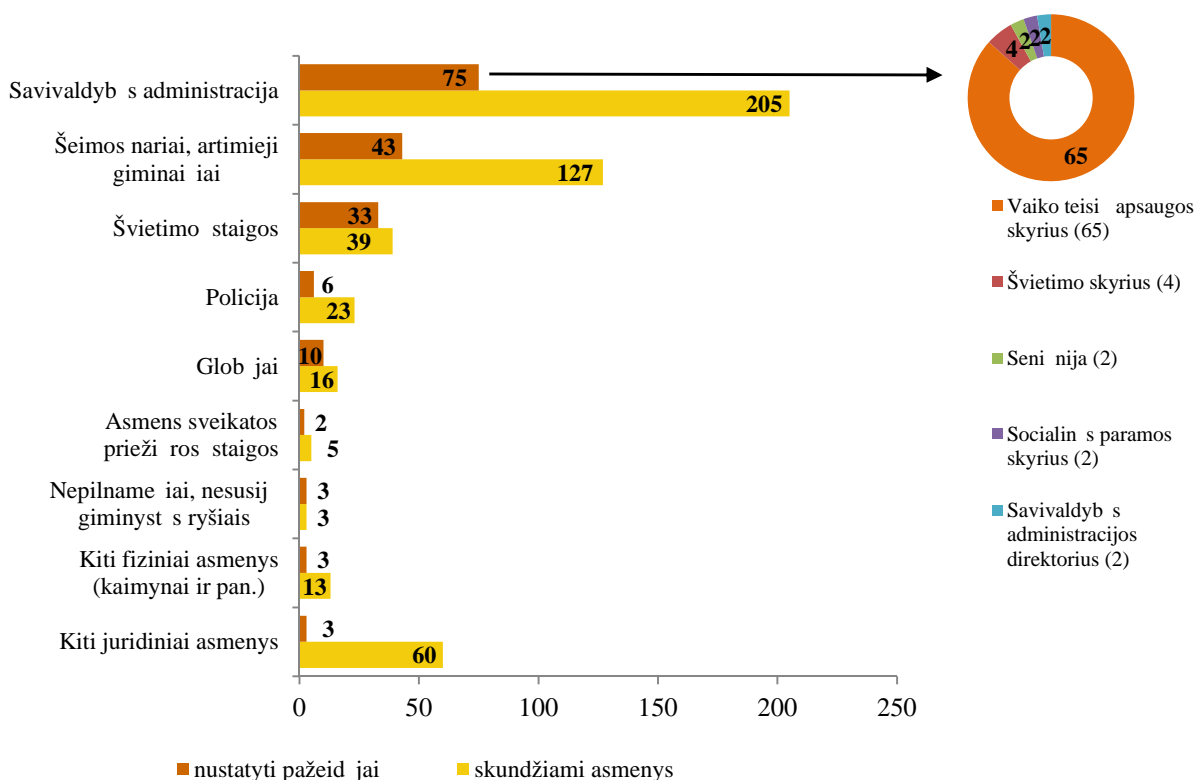

2.3. Atliktuose tyrimuose nustatyti vaiko teises pažeid asmenys

Atlikus asmens skundo tyrim ar tyrim vaiko teisi apsaugos kontrolier s iniciatyva ne visada pasitvirtina, kad tam tikras fizinis ar juridinis asmuo pažeid vaiko teises. Ataskaitiniais metais baigt tyrim analiz parod , jog nors buvo skundžiamas 491 asmuo, ta iau iš j tik 178 (36 procentai) buvo pripažinti pažeid vaiko teises ir(ar) vaiko teis tus interesus, nes pasitaik atvej , kai pareišk jas, piktnaudžiaudamas savo teis mis, fizini ir (ar) juridini asmen veiksmus skund nepagr stai.

2015 metais atliktuose tyrimuose nustatyti vaiko teises pažeid asmenys

Pasteb tina, jog ataskaitiniais metais d l savivaldyb s administracijos veiks m /neveikimo buvo sk stasi 205 kartus (pasitvirtino 75 atvejai (37 procentai)). vertinus baigtuose tyrimuose d l šios institucijos nustatytus vaiko teisi pažeidim atvejus paaišk jo, kad dažniausiai savo veiksmais/neveikimu vaiko teises pažeid savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyriai (65 kartus iš 176 sk st atvej (37 procentai)). Kiti savivaldybi padaliniai, pavyzdžiui, švietimo skyriai vaiko teises pažeid 4 kartus iš 8 nurodyt atvej (50 procent); seni nijos – 2 kartus iš 7 atvej (29 procentai) ir pan.).

Dažnai vaiko teises pažeid ir šeimos nariai, artimieji giminai iai – 43 (sk stasi d l 127 atvej). Švietimo staigos (ikimokyklinio ugdymo staigos, bendrojo lavinimo mokyklos, socializacijos centrai ir kitos švietimo paslaugas teikian ios institucijos) kaip pažeid jos buvo pripažintos 33 kartus (sk stasi 39 atvejais). Kartu pasteb tina, kad ugdymo staig padaryt vaiko teisi pažeidim procentas, lyginant su sk stais atvejais, didžiausias – beveik 85 procentai.

Ataskaitiniais metais nustatyta ir keletas atvej , kai teis s aktais priskirtas pareigas globotini atžvilgiu netinkamai vykd ir tokiau b du vaiko teises pažeid glob jai (valstyb s, savivaldybi ir nevyriausybiniai vaik globos nam darbuotojai, vaikus šeimose globojantys asmenys) – jie buvo pripažinti pažeid vaiko teises 10 kart iš 16 sk st atvej (63 procentai).

Pažeidimų vaiko teises buvo pripažinti ir kiti asmenys: policijos pareigūnai¹ (6 kartus iš 23 nurodytų atvejų (26 procentai), asmens sveikatos priežiūros staigos (2 kartus iš 5 atvejų (40 procentų)).

2.4. Atliktuose tyrimuose nustatytų vaiko teisi pažeidimų pobūdis

Ataskaitiniais metais iš 743 skundžiamų vaiko teisi pažeidimų pasitvirtino 308 (42 proc.).

vertinus ataskaitiniais metais atliktuose tyrimuose nustatytų vaiko teisi ir teisėtą interesų pažeidimų pobūdį pastebima, kad daugiausia pažeidimų – dėl vaiko teisi apsaugos skyriaus neveikimo – 58 (pvz., dėl netinkamo vaiko globos (rūpybos) organizavimo, netinkamo pagalbos teikimo vaikui ir šeimai koordinavimo, nepakankamo bendradarbiavimo su kitomis institucijomis, netinkamo vaiko nuomonės išklauskimo ir kt. (*plačiau apie nustatytus savivaldybių vaiko teisi apsaugos skyriaus pažeidimus žr. Ataskaitos 3.8. skyriuje „Savivaldybių vaiko teisi apsaugos skyrių veiklos trūkumai“*). Nemažai pasitvirtino ir fizinio, psichologinio ar seksualinio smurto panaudojimo prieš vaikų atvejų – 45 (*plačiau – 2015 metais baigtuose tyrimuose nustatytų smurto prieš vaikus atvejų analizė*).

Atkreiptinas dėmesys ir gana dideli skaičiai nustatytų pažeidimų, susijusių su: vaiko teis bendrauti su skyriumi gyvenančiu tėvu, artimaisiais giminaičiais užtikrinimu – 31 (iš jų: 23 su skyriumi gyvenančiu vienu iš tėvų, 7 – su laisvąs atstovu vietoje esančiu tėvu (ais), 1 – su artimaisiais giminaičiais), teisė tinkamas ir sveikas gyvenimo sąlygas užtikrinimu – 22, vaiko nepriežiūra – 15, vaiko teis mokslų pažeidimais – 14 (mokyklos nelankymas – 2, mokymo proceso pažeidimai – 2, mokyklų tinklo pertvarkos ir klasių komplektavimo pažeidimai – 2, spec. poreikių vaikų ugdymo pažeidimai – 3, švietimo pagalbos neteikimas – 4, neformaliojo ugdymo neteikimas – 1) ir vaiko globos (rūpybos) organizavimo pažeidimais – 11.

Be to, išskirtini ir kiti nustatyti vaiko teisi pažeidimai dėl: vaiko apsaugos nuo alkoholio, rūkymo ir kt. psichiką veikiančių medžiagų vartojimo – 7 (vaikai vartojo – 1, vartojo tėvai ar kiti statyminiais atstovai – 6); nepranešimo apie vaiko teisi pažeidimą – 7; teisė socialiniam paramai pažeidimo – 6; vaiko teisi pažeidimų civiliniame, administraciniame ir baudžiamajame procese² – 11 (civiliniame procese – 5, administraciniame ir baudžiamajame procese – 6); neužtikrintos teisės sveikatos priežiūros paslaugas – 4 (gydytojų paskyrimų /rekomendacijų nevykdymo – 2, neužtikrintos slaugos – 2).

Dideli skaičiai nustatytų pažeidimų sudaro kiti pažeidimai – 66 (poveikio priemonių vaikui skyrimas, teismo sprendimų, susijusių su vaikais, nevykdymas ir kt.).

Atkreiptinas dėmesys gautus skundus dėl nepagrįsto vaiko paramos iš šeimos. Iš 16 skundų nei vienas nepasitvirtino, kas suponuoja išvadą, jog, priimant šiuos sprendimus, tinkamai atsižvelgiama į vaiko intereso užtikrinimo poreikį, o patys sprendimai yra pagrįsti ir paremti visapusišku aplinkybių vertinimu.

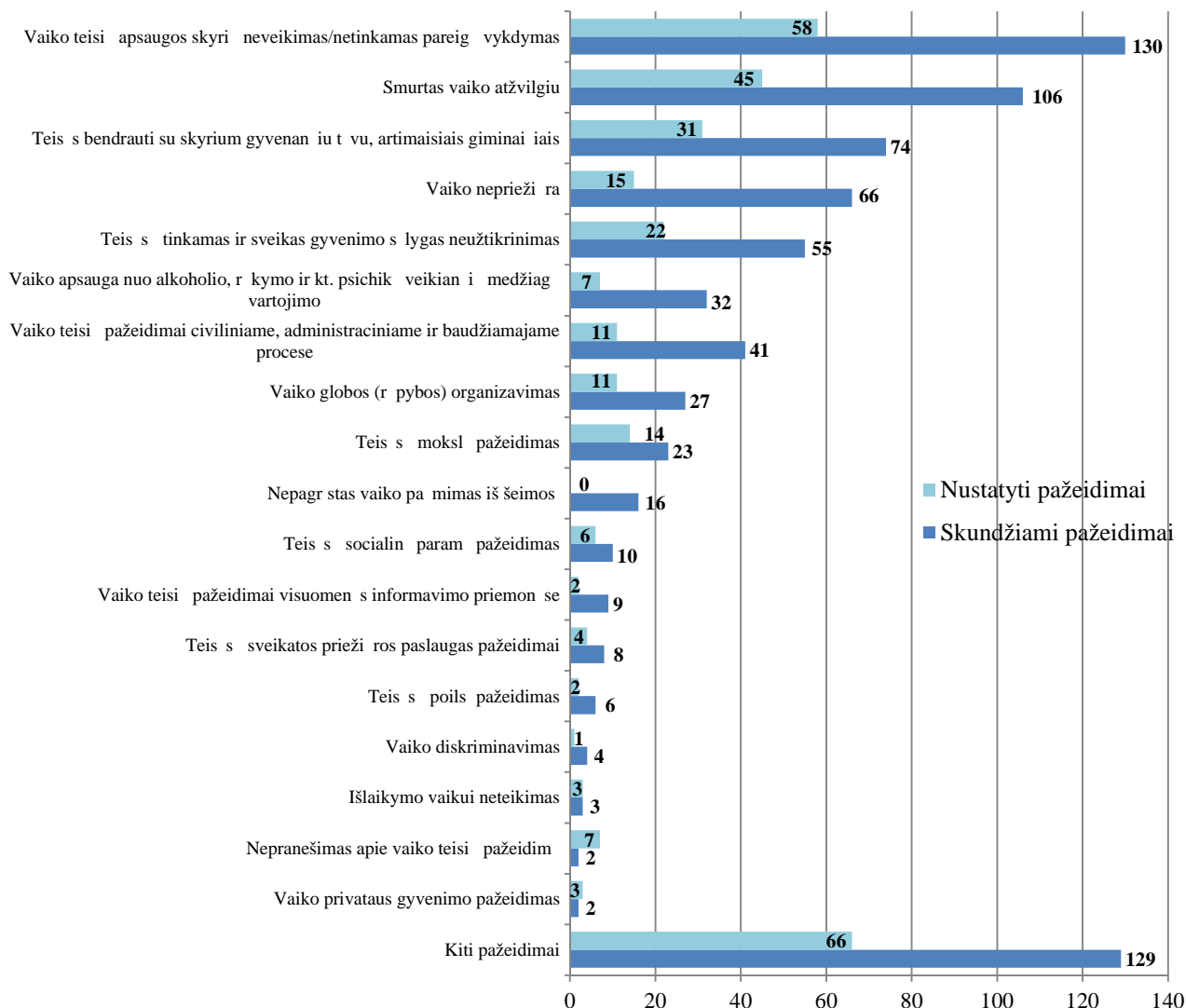
¹ Vadovaujantis Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus statymo 16 straipsnio 4 dalies nuostatomis, vaiko teisi apsaugos kontrolierius skundžiamų pareigūnų procesini sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo netiria. Policijos pareigūnų veiksmais padaryti vaiko teisi pažeidimai ataskaitiniais metais buvo konstatuoti, pavyzdžiui, dėl netinkamai į atliktos vaiko apklausos ir kt.

² Vaiko teisi pažeidimai civiliniame procese buvo susiję su statyminių atstovų (tėvų, globėjų (rūpintojų) ar savivaldybių vaiko teisi apsaugos skyrių netinkamu vaiko atstovavimu, sprendžiant su nepilnameio teisi užtikrinimu susijusius klausimus (pvz., santuokos nutraukimo proceso metu).

Vaiko teisi pažeidimai administraciniame ir baudžiamajame procese konstatuoti ne tik dėl nepilnameio netinkamo atstovavimo, bet ir dėl policijos pareigūnų veiksmų (pvz., kaip jau buvo minėta anksčiau, dėl netinkamos vaiko apklausos, neinformavimo statyminių atstovų apie vaiko patekimą policijos komisariatui ir pan.). Vaiko teisi apsaugos kontrolierius, vadovaudamasis Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus statymo 16 straipsnio 4 dalies nuostatomis, skundžiamų pareigūnų procesini sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo netiria.

Vaiko teisi pažeidim pasiskirstymas 2015 metais atliktuose tyrimuose

vertinus aplinkyb , jog tyrimuose nustatyt smurto panaudojimo prieš vaik atvej skai ius nemaž ja, siekiant atkreipti d mes vis dar išliekan i aktuali smurto problem , šis vaiko teisi pažeidimas analizuotinas išsamiau.

2015 metais baigtuose tyrimuose nustatyti 45 smurto prieš vaikus atvejai, iš j : 25 psichologinio, 16 – fizinio ir 4 – seksualinio smurto atvejai. Pasitaik atvej , kai prieš vaik buvo naudojamas ne vienos r šies smurtas (pvz., fizinis ir psichologinis). Prieš vaikus smurtavo tiek pilname iai (23), tiek nepilname iai (22) asmenys.

Pasteb tina, kad nustatytais smurto atvejais pilname iai asmenys prieš vaik daugiausiai naudojo psichologin smurt (17 atvej), ta iau pasitaik ir fizinio (5 atvejai) bei seksualinio (1 atvejis) smurto. Nepilname iai kit vaik atžvilgiu dažniausiai naudojo fizin (11 atvej) smurt . Psichologin smurt nepilname iai prieš kitus vaikus naudojo 8 atvejais, seksualin – 3 atvejais.

Šeimose vaik atžvilgiu smurtavo pilname iai asmenys. Jie dažniausiai naudojo psichologin smurt (12), o fizin smurt – re iau (nustatyti 2 fizinio smurto panaudojimo šeimose prieš vaik atvejai). Seksualinio smurto prieš vaik šeimoje atvej atskaitiniais metais staigoje atliktuose tyrimuose nenustatyta.

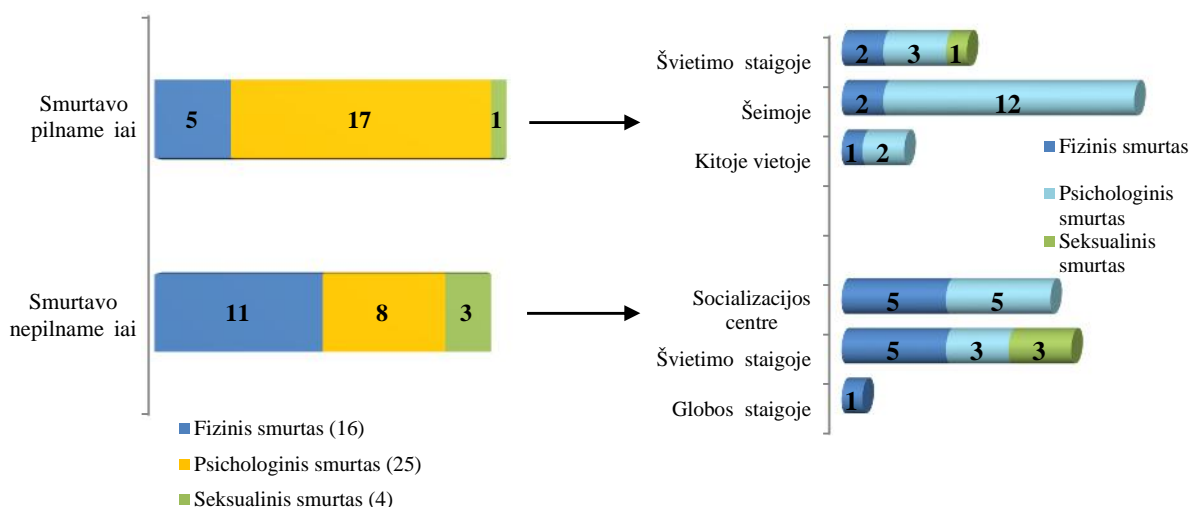
Švietimo staigose vaikai patyr smurt tiek iš suaugusi , tiek iš nepilname i asmen , t. y. buvo nustatyti 5 fizinio, 3 psichologinio ir 3 seksualinio smurto atvejai, kai smurtavo nepilname iai, ir 2 fizinio, 3 psichologinio bei 1 seksualinio smurto atvejais, kai smurtavo pilname iai asmenys.

Socializacijos centruose vaikai smurt patyr tik iš kit nepilname i asmen – po 5 atvejus patirtas fizinis ir psichologinis smurtas.

Globos staigoje nustatytas 1 fizinio smurto atvejis, kur vaikas patyr iš kito nepilname io asmens.

Vadovaujantis Vaiko teisi kontrolieriaus statymo 11 straipsnio 1 dalies 3 punktu, aptikus nusikalstamos veikos požymi (smurto vaik atžvilgiu) medžiaga perduodama ikiteisminio tyrimo staigai ar prokurorui.

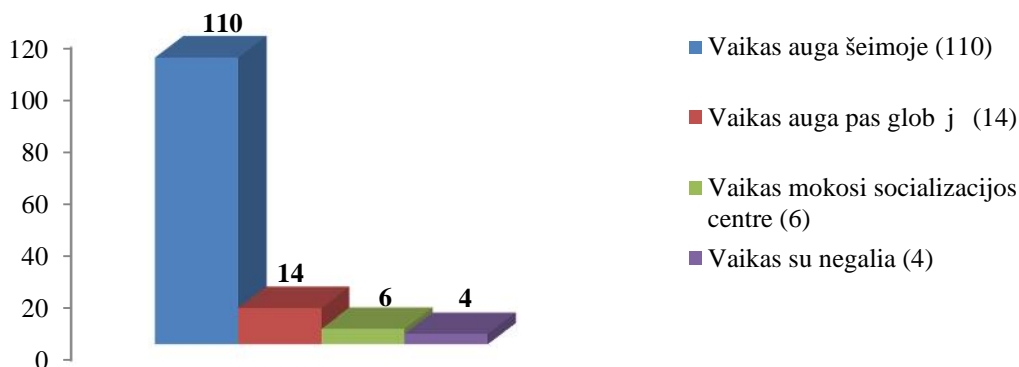
Smurto prieš vaik panaudojimo atvej skai ius

2.5. Vaikas, kurio atžvilgiu nustatytas pažeidimas

Vaik , kaip ypatingos ir labiausiai pažeidžiamos visuomen s grup s, teisi ir teis t interes užtikrinimui turi b ti skiriamas ypatingas d mesys, ta iau vaiko teisi pažeidimai vis dar dažni.

Vaikas, kurio teis s buvo pažeistos (2015 m. atlikt tyrim duomenimis)

Absoliuti dauguma vaik – 110 (82 proc.), kuri atžvilgiu nustatyti pažeidimai 2015 metais baigtuose tyrimuose, auga šeimose. Daliai vaik – 14 (10 proc.), kuri teis s buvo pažeistos, yra

nustatyta globa. Be to, nustatyti 6 atvejai, kai pažeidimas buvo padarytas vaiko, esančio vaiko socializacijos centre, atžvilgiu. 4 kartus buvo pažeistos vaiko su negalia teisės.

2.6. Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus sprendimai

staigoje gavus pareiškėjo skundą, pirmiausia vertinama, ar jame nurodyti aplinkybių tyrimas priklauso vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus kompetencijai. Jeigu skunde nurodyti aplinkybių tyrimas nepriskirtas vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus kompetencijai, pareiškėjui suteikiama informacija, kokią instituciją ar staigą jis galėtų kreiptis dėl skunde keliamos problemos sprendimo, arba pranešama, kuriai institucijai ar staigai jo skundas buvo perduotas.

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus statymo 21 straipsnyje yra tvirtinti dviejų rūšių atsisakymo pagrindai skundams:

- absoliutus atsisakymo pagrindas skundams (skundas tuo pačiu klausimu buvo išnagrinėtas arba yra nagrinėjamas teisme; dėl skundo dalyko yra priimtas procesinis sprendimas pradėti ikiteisminį tyrimą; skunde nurodyti aplinkybių tyrimas nepriklauso vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus kompetencijai; skundas pakartotinai pateiktas nenurodant naujų aplinkybių), kuriems esant vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus neturi galiojimų skundo tirti ir negali jo nagrinėti iš esmės.

- vertinamieji atsisakymo pagrindai skundams (skundas paduotas praėjus Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus statymo 19 straipsnyje nustatytam vienerių metų terminui nuo skundžiam veiksmo ar neveikimo padarymo ar skundžiamo sprendimo priėmimo; skundas neatitinka skundo formos reikalavimų – ne manoma pradėti skundo tyrimo dėl duomenų trūkumo, o pareiškėjas vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus prašymą nepateikia, ar skundo tekstas yra ne skaitomas (Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus statymo 18 straipsnis).

2015 metais vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus atsisakymo pagrindais nagrinėti 79 skundai. Kadangi atsisakymo pagrindais dėl to paties skundo gali būti keli, atsisakymo pagrindų skaičius fiksuojamas didesnis, t. y. ataskaitiniais metais Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus statymo 21 straipsnyje nurodytais atsisakymo pagrindais buvo vadovautasi 91 kartą: skunde nurodyti aplinkybių tyrimas nepriklauso vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus kompetencijai (42), skundas pakartotinai pateiktas nenurodant naujų aplinkybių (8). Pasitaikė atvejai, kai skundas buvo atsisakyta nagrinėti ir dėl to, kad buvo skundžiamas teismų priimtas sprendimas, nuosprendžiai ir nutarimai pagrįstumas ir teisėtumas (10) ar skundas tuo pačiu klausimu buvo išnagrinėtas arba nagrinėjamas teisme (12), taip pat kitais statyme numatytais atvejais (19). Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus 5 atvejais perdavė skundą ištirti kompetentingoms institucijoms, 1 kartą pranešė teisėsaugos institucijoms apie skunde nurodytus galimai nusikalstamos veikos požymius, tačiau pradėti ikiteisminį tyrimą buvo atsisakyta.

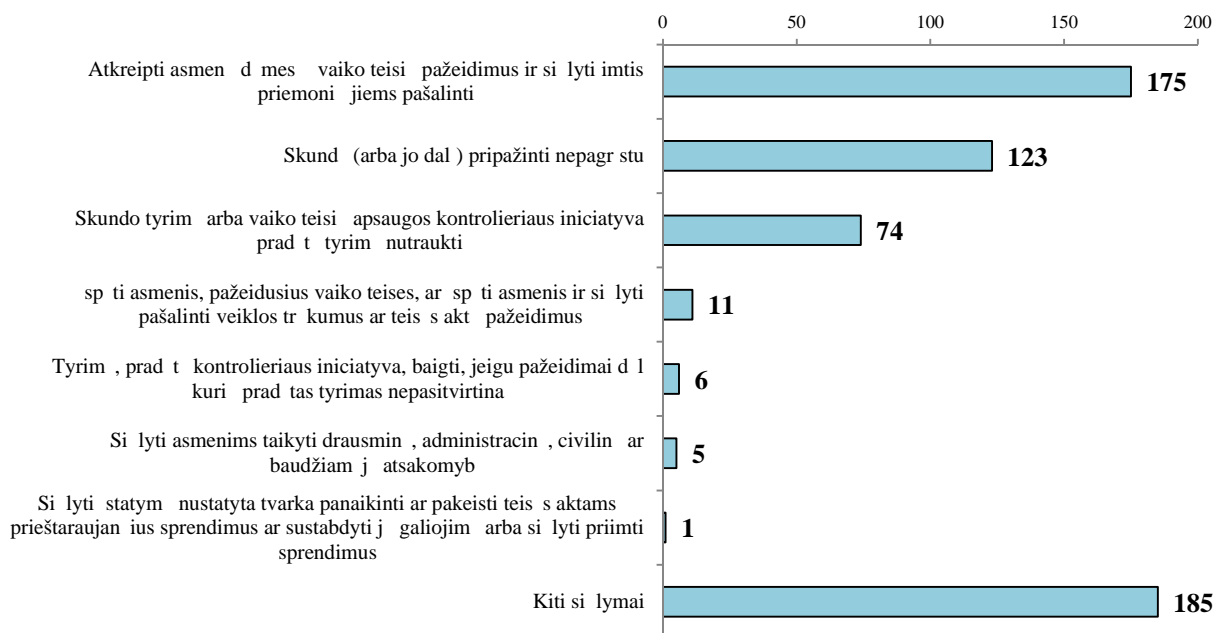
Visgi daugeliu atvejų skundas nagrinėjamas iš esmės, o tyrimo metu, siekiant objektyviai vertinti galimą vaiko teisi pažeidimo atvejį, renkama visapusiška informacija ir duomenys (dėl dokumentų ir paaiškinimų) pateikimo kreipiamasi atitinkamas institucijas ir/ar vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus asmenis, vykstant vietą apklausti suinteresuotus asmenis ar išklausti vaikų nuomonės bei patyrimo ir pan.). Atlikusi tyrimą, kontrolierius priima sprendimą, nurodydama tyrimo metu nustatytas aplinkybes, surinktus rodymus ir asmenų veiklos teisinį vertinimą. Pažymėtina, kad skundų pobūdis ir nurodomi galimi pažeidimai kasmet sudėtingėja, vis dažniau nurodomos kompleksinės problemos, todėl nagrinėjimas pareikalauja objektyviai didesni darbo laiko sąnaudų. Kontrolieriaus sprendimas forminamas pažyma, kuri pateikiama pareiškėjui, taip pat staigos ar organizacijos, dėl kurios buvo atliekamas tyrimas, vadovui, asmeniui, kurio veiksmams buvo tiriami bei kitiems sprendime nurodytiems asmenims. Tais atvejais, kai sprendime yra statymų saugomam asmeniui duomenys, pateikiamas pažymos išrašas.

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus statymo 24 straipsnyje yra nurodytos vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus priimamam sprendimams rūšys – atkreipti asmenų dėmesį aplaidumui darbe, teisės akto nesilaikymui, tarnybinės etikos pažeidimui, piktnaudžiavimui, biurokratizmui arba kitus

vaiko teisi ir jo teis t interes pažeidimus ir si lyti imtis priemoni , kad b t pašalinti teis s akt pažeidimai, j priežastys ir s lygos; sp ti asmenis, pažeidusius vaiko teises ar jo teis tus interesus; si lyti taikyti (inicijuoti) drausmin (tarnybin), administracin , civilin ar baudžiam j atsakomyb asmenims, pažeidusiems vaiko teises ir jo teis tus interesus; skundo nagrin jim nutraukti (išnykus aplinkyb ms, d l kuri atliekamas tyrimas; tr kstant objektyvi duomen apie padaryt pažeidim); išsprendus problem vaiko teisi apsaugos kontrolieriui tarpininkaujant; asmenims gera valia nutraukus vaiko teises ar jo teis tus interesus pažeidžian i veik) ir kt. Vaiko teisi apsaugos kontrolier ataskaitiniu laikotarpiu iš viso pri m 580 sprendim .

2015 metais vaiko teisi apsaugos kontrolier s priimti sprendimai

Vieni dažniausi priimt sprendim buvo atkreipti asmen d mes aplaidum darbe, teis s akt nesilaikym , tarnybin s etikos pažeidim , piktnaudžiavim , biurokratizm arba kitus vaiko teisi ir jo teis t interes pažeidimus ir si lyti imtis priemoni , kad b t pašalinti teis s akt pažeidimai, j priežastys ir s lygos (175). Siekdama išspr sti vaiko gerov s klausimus, atlikusi tyrimus, vaiko teisi apsaugos kontrolier taip pat si l atsakingiems asmenims ar institucijoms atlikti tam tikrus konkre ius veiksmus, kurie leist užtikrinti tinkam vaiko teisi gyvadinim (185). Be to, priimta 11 sprendim sp ti asmenis, pažeidusius vaiko teises ar jo teis tus interesus, ar sp ti asmenis ir si lyti pašalinti veiklos tr kumus ar teis s akt pažeidimus.

Vaiko teisi apsaugos kontrolier 74 kartus tyrimo nagrin jim nutrauk Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus statyme nustatytais pagrindais, nes: tyrimo metu buvo nutraukta vaiko teises ar jo teis tus interesus pažeidžianti veika (3); tarpininkaujant vaiko teisi apsaugos kontrolierei problemos buvo išspr stos gera valia (3); išnyko aplinkyb s, d l kuri buvo atliekamas tyrimas (7); tr ko objektyvi duomen apie padaryt pažeidim (27); tyrimo metu paaišk jo aplinkyb s, d l kuri turi b ti atsisakoma nagrin ti skund (dažniausiai d l to, kad tyrimo metu paaišk ja, jog tas pats klausimas yra išnagrin tas arba nagrin jamas teisme, arba d l skundo dalyko yra prad tas ikiteisminis tyrimas) (33), d l kit aplinkybi (1).

Vaiko teisi apsaugos kontrolier , ištyrusi skundus, taip pat teik si lymus: statym nustatyta tvarka panaikinti ar pakeisti teis s aktams, reglamentuojantiems vaiko teises ir jo teis tus interesus, prieštaraujan ius sprendimus ar sustabdyti prieštaraujan i sprendim galiojim arba priimti sprendimus, kurie nepriimti d l piktnaudžiavimo ar biurokratizmo (1), o asmenims,

pažeidusiems vaiko teises ir teis t us interesus, taikyti drausmin , administracin , civilin ar baudžiam j atsakomyb (5).

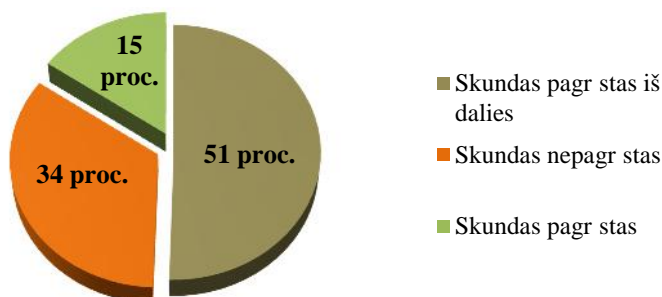
Pasteb tina, jog didžioji dalis vaiko teisi apsaugos kontrolier s sprendim , priimt 2015 m., nors ir yra rekomendacinio pob džio, buvo vykdyti ataskaitiniu laikotarpiu (*pl iau apie vykdym – Ataskaitos 2.8. poskyryje „Vaiko teisi apsaugos kontrolier s priimt sprendim vykdymo kontrol “*).

2.7. Skund ir vaiko teisi apsaugos kontrolier s iniciatyva prad t tyrim pagr stumas

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigoje ataskaitiniais metais buvo baigta 317 tyrim ³ (ištirti 282 asmen skundai ir atlikti 35 tyrimai, prad ti vaiko teisi apsaugos kontrolier s iniciatyva (iš j : 15 – pagal informacij , gaut raštu, 9 pagal gaut informacij telefonu, 6 – pagal informacij , gaut elektroniniu paštu, 3 – pagal pranešimus žiniasklaidoje, 2 – pagal informacij , pateikt žodžiu (staigoje ar pan.).

Baigt tyrim analiz parod , jog 34 procentuose tyrim vaiko teisi pažeidim atvejai nepasitvirtino (t. y. asmen raštu pateikti skundai d l galim vaiko teisi pažeidim buvo pripažinti nepagr stais arba pažeidimai (aplinkyb s), d l kuri vaiko teisi apsaugos kontrolier s iniciatyva prad tas tyrimas, nepasitvirtino). Pagr stais buvo pripažinta 15 procent tyrim , o iš dalies pagr stais (tais atvejais, kai pasitvirtino ne visos pareišk jo nurodytos aplinkyb s) – 51 procentas. Be to, 13 proc. tyrim , kurie buvo atlikti 2015 m., metu buvo nustatyti skunde nenurodyti vaiko teisi pažeidimai.

2015 metais atlikt skund tyrim pagr stumas

2.8. Vaiko teisi apsaugos kontrolier s priimt sprendim vykdymo kontrol

Vaiko teisi apsaugos kontrolier , siekdama veiksmingo sprendim d l pažeist vaiko teisi ir teis t interes vykdymo, atsižvelgdama skundo tyrimo metu nustatyt vaiko teisi pažeidimo pob d ir aplinkybes, siekdama išvengti vaiko teisi ir jo teis t interes pažeidimo ateityje, užtikrinti, kad tam tikra situacija b t nuolat stebima, o esant reikalui imtasi reikiam priemoni jai spr sti, taip pat siekdama vertinti situacijos poky ius, kontroliuoja sprendim vykdym . Atitinkamai, nepriklausomai nuo to, jog kontrolier s sprendimai yra rekomendacinio pob džio,

³ Paaiškinimas: Ataskaitiniais metais baigt tyrim skai ius nesutampa su Ataskaitos 2.1.1. dalyje „2015 metais raštu gauti skundai ir prad ti tyrimai kontrolier s iniciatyva“ nurodytu gaut skund ir vaiko teisi apsaugos kontrolier s iniciatyva prad t tyrim skai iumi.

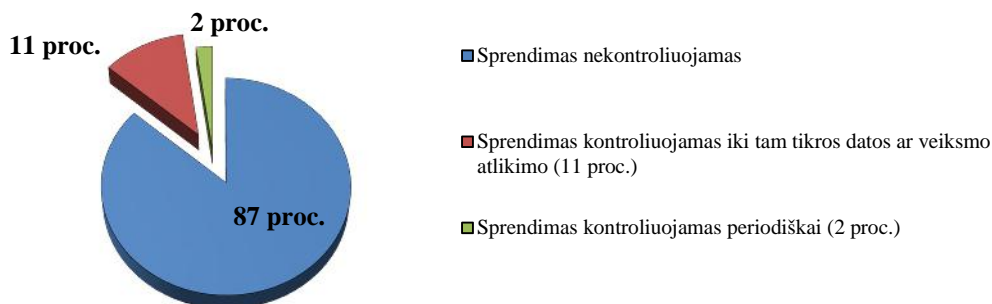
fiziniai ar juridiniai asmenys, kuriems sprendimas adresuojamas, privalo juos išnagrinėti ir apie nagrinėjimo rezultatus bei sprendimo vykdymą informuoti vaiko teisi apsaugos kontrolierių.

Ataskaitiniu laikotarpiu iš 589 priimtų sprendimų 80 (14 procent) buvo vykdytini sprendimai, t. y. reikalaujantys konkrečių veiksmų jiems vykdyti (imtis priemonių teisės aktų pažeidimams ar veiklos trūkumams pašalinti ir kt.), likę sprendimai – konkrečių asmenų veiksmų nereikalaujantys (pvz., atkreipti asmens dėmesį aplaidum darbe, teisės aktų nesilaikymą, tarnybinis etikos pažeidimas, piktnaudžiavimas, biurokratizmas arba kitus vaiko teisi ir jo teisėtus interesus pažeidimus; spėti asmenis, pažeidusius vaiko teises ar jo teisėtus interesus ir kt.).

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriui priimtus vykdytinius sprendimus ir jų pateikus atitinkamam asmeniui (institucijai), laukiama gauti informacija apie sprendimo vykdymą. Priklausomai nuo poreikio pasirenkamas kontrolės pobūdis – nurodant fiziniam/juridiniam asmeniui tiksliai sprendimo (sprendimo) vykdymo datą /vykdytinus veiksmus arba nurodant informuoti apie situacijos pokyčius periodiškai (pvz., kartą per ketvirtį ar per pusmetį pateikti atitinkamą informaciją). Periodiškas informavimas nutraukiamas situacijai pagerėjus ar problemai galutinai išsprendus.

Ataskaitiniais metais 67 (84 proc. vykdytinių sprendimų) vaiko teisi apsaugos kontrolieris priimti sprendimai buvo kontroliuojami iki tam tikros datos ar veiksmo atlikimo, o 13 (16 proc. vykdytinių sprendimų) – kontroliuojami periodiškai. Ataskaitiniais metais buvo vykdyta 80 procentų vykdytinių sprendimų, t. y. tik 16 atvejų vaiko teisi apsaugos kontrolieris sprendimai liko nevykdyti. Vykdyto procentas pateisintinas tuo, jog daugelio sprendimų gyvendinimui neretai reikalingas objektyvi aplinkybių (politinių sisteminių sprendimų poreikio, suinteresuotų institucijų pozicijos ir nuomonių suderinimo būtinybės ir pan.) nulemtas ilgesnis laikotarpis, kuris gali nesutapti su ataskaitiniais metais ir objektyviai pareikalauti daugiau laiko vykdymui. Be to, pastebima, jog nemažos dalies sprendimų vykdymo termino pabaiga buvo nustatyta 2016 m., todėl 2015 m. vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus veiklos ataskaitoje jie fiksuoti kaip nevykdyti.

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus 2015 metais priimtų vykdytinių sprendimų kontrolė

III. PAGRINDINIS ATASKAITINI METŲ VAIKO TEISI APSAUGOS KONTROLIERIAUS VEIKLOS KRYPTYS

3.1. Vaikas ir šeima, valstybės ir tėvų atsakomybės pasidalinimas

Jungtini Tautų vaiko teisi konvencijoje pabrėžiama šeimos, kaip pagrindinės visuomenės institucijos, užtikrinančios vaiko augimui ir gerovei būtinas globos ir meilės svarbą. Šeima kaip saugoma ir puoselėjama vertybė ir kaip pamatinis socialinis institutas, užtikrinantis jo augimą

vaik gerov , deklaruojamas ir Lietuvos Respublikos Konstitucijoje bei kituose nacionaliniuose teis s aktuose.

Vaik teisi ir teis t interes užtikrinimas vis pirma yra t v pareiga, ta iau, suprasdama šeimos svarb ir siekdama, kad visais atvejais šeimos nari tarpusavio santykiai b t gr sti savitarpio atsakomybe, o jose augantiems vaikams b t užtikrinta tinkama j teisi apsauga, prie šeimos gerov s k rimo (teikiant t vams paslaugas bei param , reikaling tinkamam vaik aukl jimui bei prieži rai) pagal žmogaus teisi dokumentus yra sipareigojusi prisid ti ir valstyb . Tokiu b du siekiama stiprinti šeimas ir, sukuriant tinkamas teisines, socialines ir ekonomines s lygas, užtikrinti j visavert funkcionavim .

3.1.1. Paslaug bei pagalbos teikimas emocij /elgesio problem turintiems vaikams

Jungtini Taut vaiko teisi konvencija ir Vaiko teisi apsaugos pagrind statymas garantuoja kiekvienam vaikui, be jokios diskriminacijos d l koki nors aplinkybi , teis sveikai ir normaliai fiziškai, protiškai ir doroviškai vystytis, b ti apsaugotam nuo bet kokio netinkamo elgesio jo atžvilgiu, garb ir orum žeminan i veiksm ir pan. vertinus specialiosios paskirties ugdymo staigas d l pasireiškan i emocij ir elgesio problem patekusi vaik pažeidžiamum , j teisi tinkamam gyvendinimui b tinas išskirtinis d mesys. Užtikrinant ši vaik poreikius, reikalingas kvalifikuotas vaiko elgesio problem sprendimas, vaikui reikalingos pagalbos prienamumas, nuolatinis teikiamos pagalbos efektyvumo vertinimas ir pan. Deja, Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos praktin patirtis rodo, jog kai kuriose institucijose tr ksta kokybiško d mesio ši vaik problemoms ar jos sprendžiamos pernelyg vangiai ir ner pestingai.

3.1.1.1. Kompleksiškai teikiamos pagalbos, specialiojo ugdymo mokykl /centr ir vaik socializacijos centr veiklos kokyb s gerinimas

Vaiko teisi apsaugos kontrolier ir staigos atstovai ataskaitiniais metais dalyvavo švietimo ir mokslo ministro sakymu sudarytos darbo grup s d l specialiojo ugdymo ir vaik socializacijos centr veikos kokyb s gerinimo ir šios darbo grup s pogrupi veikloje d l: kompleksiškai teikiamos pagalbos vaikui ir šeimai sistemos tobulinimo savivaldyb se; vaiko minimalios prieži ros tobulinimo; vaik socializacijos centr pertvarkos; speciali j mokykl /centr pertvarkos bei teik si lymus Kompleksiškai teikiamos pagalbos, specialiojo ugdymo mokykl /centr ir vaik socializacijos centr veiklos kokyb s gerinimo 2015–2017 met tarpinstitucinio veiksm plano projektui.

Kontrolier si l :

✓ perži r ti Plano uždavinius, j gyvendinimo kryptis, priemones ir veiklas, sudarant galimyb užtikrinti pagalbos ir paslaug poreikio vertinim ir j teikim kiekvienam vaikui ir jo atstovams pagal statym , nepriklausomai nuo to, ar vaikui yra nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai ar ne ir pan.;

✓ Vaiko teisi apsaugos pagrind , o ne Švietimo statyme tvirtinti nuostat d l kompleksin s pagalbos teikimo vaikams nuo gimimo iki 18 met (turintiems dideli ir labai dideli speciali j ugdymosi poreiki iki 21 met), atsižvelgiant tai, kad kompleksiškai teikiama pagalba apima švietimo pagalb , socialin param ir sveikatos prieži ros paslaugas;

✓ statyminiame lygmenyje (Vaiko teisi apsaugos pagrind statyme) tvirtinti keitimosi informacija, kuri yra b tina sprendžiant kompleksin s pagalbos teikimo klausimus, pagrindus, pa i asmens duomen tvarkymo proced r išsamiai reglamentuojant po statyminiuose teis s aktuose;

- ✓ statyminiame lygmenyje tvirtinti nuostatai tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriaus pareigyb s steigimo, siekiant užtikrinti, kad minima pareigyb b t steigta visose savivaldyb se;
- ✓ numatyti priemones, kurios pad t spr sti švietimo pagalbos specialist tr kumo, mokytoj kompetencijos ugdyti vairi gali ir geb jim mokinius, tr kumo bei poreikio, kad mokyklos aktyviau pl tot kitas paslaugas ir pagalbos prieinamum , problemas, t. y. projektus papildyti priemon mis d l: švietimo pagalbos prieinamumo ir jos kokyb s ištyrimo bendrojo ugdymo mokyklose; švietimo pagalbos specialist paslaug prieinamumo didinimo; paslaug pl tros ir vairov s bendrojo ugdymo mokyklose, specialiosiose mokyklose ir specialiojo ugdymo centruose ir kt.;
- ✓ papildyti projekt nauja kryptimi d l veikian i specialiojo ugdymo centr pavaldumo pasikeitimo – savininko teisi ir pareig perdavimo Švietimo ir mokslo ministerijai, atsižvelgiant Šv kšnos specialiojo ugdymo centro pavaldumo pasikeitim ir siekiant užtikrinti viening speciali j ugdymo centr veiklos praktik , teikiamos pagalbos ir paslaug lyg ir kt.;
- ✓ statyminiame lygmenyje tvirtinti:
 - teis institucijoms, atsakingoms už vaiko teisi apsaug vairiose jo gyvenimo srityse, rinkti, ir tvarkyti su vaiku ir jo atstovais pagal statym susijusius asmens duomenis tokia apimtimi, kuri reikalinga j tiesiogini funkcij vykdymui;
 - nuostatas, pareigojan ias visus juridinius ir fizinius asmenis pranešti kompetentingoms institucijoms (vaiko teisi apsaugos skyriui ir (ar) tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriui) ne tik apie vaiko teisi pažeidim , bet ir apie pagalbos vaikui ar šeimai poreik , kurios m st vertint kompetentingi specialistai);
 - pareig valstyb s ir savivaldybi institucijoms teikti informacij apie pasteb tus vaik neprieži ros, smurto atvejus, pagalbos reikalingus vaikus ir j šeimas, ne vertinan ias (negeban ias vertinti) realaus pagalbos poreikio ir kt.;
- ✓ papildyti projektus nuostatomis d l specialiojo ugdymo centr dydžio ir veikl perži r jimo, mobiliosios pagalbos teikimo pl tros ir pan.

3.1.1.2. Elgesio ir emocij sutrikim turintiems mokiniams specialiojo ugdymo centruose teikiam socialini , sveikatos prieži ros paslaug , vaik saugumo užtikrinimo gerinimas

Vaiko teisi apsaugos kontrolier ataskaitiniais metais dalyvavo švietimo ir mokslo ministro sakymu sudarytos tarpžinybin s darbo grup s, kuriai buvo pavesta pateikti si lymus d l elgesio ir emocij sutrikim turintiems mokiniams specialiojo ugdymo centruose teikiam socialini , sveikatos prieži ros paslaug , vaik saugumo užtikrinimo gerinimo veikloje bei teik si lymus Švietimo ir mokslo ministerijos parengtam ir pateiktam derinti Ugdymo ir kompleksiškai teikiamos švietimo pagalbos, sveikatos prieži ros ir socialini paslaug vaikams, turintiems elgesio ir emocij sutrikim , koncepcijos projektui. Kontrolier iš esm s pritar koncepcijos projekte si lomam tvirtinti pagalbos ir paslaug vaikams, turintiems elgesio ir emocij sutrikim , sistemos modeliui bei pateik si lymus:

- ✓ svarstyti galimyb tobulinti teisin reglamentavim , atsisakant teis s aktuose tvirtinto reikalavimo gauti t v (glob jo, r pintojo) sutikim d l pagalbos ir paslaug vaikui teikimo arba reglamentuojant kolizini situacij sprendim , remiantis nuomone, jog garantuojant vaikui savalaik reikalingos pagalbos ir paslaug suteikim , b t sudarytos s lygos apsaugoti j nuo galim neigiam pasekmi , kaip pavyzdžiui, susid rimu su vaiko minimalios ir vidutin s prieži ros sistema, teis saugos sistema ar kt.;
- ✓ tvirtinti nuostatas d l Pagalbos ištekli centr poreikio, galimo j geografinio išsid stymo ir pa i centr dydžio (darbuotoj , komand skai ius), atsižvelgiant nurodyt paslaug skai i ir vairov bei galimai planuot aptarnavimo teritorij , vaik bei j atstov pagal statym ir kit susijusi asmen skai i ; taip pat, priklausomai, nuo Pagalbos ištekli centr

planuojamo poreikio, svarstyti, ar neb t tikslinga šiuos centrus geografiškai kurti prie diferencijuotos kompleksin s psichiatrin s pagalbos vaikui ir šeimai centr ar kit staig , kuriose dirba tam tikros srities, profilio specialistai, tokiu b du sudarant galimyb naudotis kitose staigose dirban i specialist paslaugomis, formuoti komandas ir pan.;

✓ atsižvelgiant itin didel t v globos skai i netekusi vaik skai i ir negatyvias šio proceso pasekmes vaikams, Konceptijoje atkreipti d mes ši vaik (ir galimai kit pažeidžiamoms grup ms priskiriam vaik) ir j globa, prieži ra besir pinan i asmen pad t , kompetencij ir geb jimus pasir pinti reikalingos pagalbos ir paslaug identifikavimu, j paieška ir užtikrinimu, kadangi neužtikrinus ir neskyrus reikalingo d mesio glob jams (r pintojams), nepriklausomai nuo to ar vaikas globojamas šeimoje ar institucijoje, j kompetencijai ir galinimui tinkamai r pintis vaiku (pla i ja prasme), specialist suteikta kompleksin pagalba ir paslaugos nebus ilgalaikiai efektyvios ir galimai vaikui pakartotinai bus reikalinga t stin intensyvi (stacionarin) pagalba ir paslaugos arba vaikas susidurs su kitomis poveikio priemon mis (vaiko minimalios ir vidutin s prieži ros priemon s, aukl jamojo poveikio priemon s ir kt.);

3.1.1.3. Vaiko minimalios ir vidutin s prieži ros proceso tobulinimas

Vaiko teisi apsaugos kontrolier , susipažinusi su Švietimo ir mokslo ministerijos pateiktu derinti Vaiko minimalios ir vidutin s prieži ros statymo Nr. X-1238 pakeitimo statymo projektu⁴ (toliau – Projektas), kurio rengimo darbo grup je dalyvavo ir Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos atstovas, pateik si lymus⁵ projekto tobulinimui.

Projektu buvo siekiama tobulinti vaiko minimalios ir vidutin s prieži ros proces , patikslinti prieži ros priemoni skyrimo pagrindus ir minimalios prieži ros priemoni s raš , teisinti pagalbos priemones vaiko atstovams pagal statym , kai vaikui skiriama minimali ar vidutin prieži ra, numatyti atvejus d l vaiko laikinos prieži ros kitoje aplinkoje, stiprinti savivaldybi administracij ir mokykl vaiko gerov s komisij funkcijas, tvirtinti tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriaus funkcijas, nustatyti prieži ros priemoni gyvendinimo savivaldyb se organizavimo, koordinavimo ir kontrol s tvark , teisinti vaik socializacijos centr sistemos formavim ir j veiklos organizavim pagal Vaiko, kuriam skirta vidutin s prieži ros priemon , resocializacijos ir integracijos sistemos model , apibr žti ministerij , dalyvaujan i formuojant vaiko minimalios ir vidutin s prieži ros politik , galiojimus ir kt.

Vaiko teisi apsaugos kontrolier s teikti si lymai Projektui:

✓ patikslinti Projekto nuostatas, reglamentuojan ias nauj priemon – vaiko laikin prieži r kitoje aplinkoje, numatant galimyb , kad ši priemon gal t b ti skiriama vaikui ne tik minimalios prieži ros priemon s vykdymo metu, ta iau numatant šios priemon s skyrimo galimyb ir tikslingum svarstyti kartu su sprendimu d l vaiko minimalios prieži ros priemon s skyrimo (t. y. dar vaikui neprad jus vykdyti minimalios prieži ros priemon s); patikslinti projekto nuostatas užtikrinant, kad vaiko laikina prieži ra kitoje aplinkoje neb t vykdoma stacionariose vaik globos staigos;

✓ išpl sti Projekto nuostatas, reglamentuojan ias vaiko atstov pagal statym dalyvavim vaiko minimalios ir vidutin s prieži ros priemon s vykdyme, tvirtinti nuostatas d l vaiko atstov pagal statym atsakomyb s už pareig nevykdym ar netinkam j vykdym , vaiko teisi pažeidimus ar kitok piktnaudžiavim savo teis mis ir pareigomis; nurodyti, kad vaiko atstovai pagal statym turi pareig , o ne teis dalyvauti gyvendinant atitinkam prieži ros priemon ; išpl sti nuostatas d l vaiko, kuriam skirta vidutin s prieži ros ar aukl jamojo poveikio priemon , atstov teises ir pareigas, dalyvavim šios priemon s vykdyme, tvirtinant pastar j

⁴ statymo projektas buvo parengtas gyvendinant Vaik ir jaunimo socializacijos 2014–2016 met veiksm plan , atsižvelgiant Valstyb s kontrol s 2013 ir 2015 met valstybinio audito ataskaitose „Ar vaik socializacijos centr veikla rezultatyvi“ (Nr. VA-P-50-11-10) ir „Ar vaiko minimalios prieži ros priemon s užtikrina pagalb vaikui“ (Nr. VA-P-50-4-5) pateiktas rekomendacijas.

⁵ http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1097124&p_org=85&p_fix=n&p_gov=n

pareig užtikrinti tinkam vaiko apr pinim drabužiais, avalyne ir kt. b tinomis priemon mis vaikui esant vaik socializacijos centre, užtikrinti tinkamas prieži ros ir gyvenimo s lygas vaikui sve iavimosi, atostog , buvimo pas juos metu ir vaiko gr žim laiku vaik socializacijos centr , nedelsiant informuoti teritorin policijos staig , tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatori ir vaik socializacijos centr , jeigu vaikas negali ar vengia gr žti vaik socializacijos centr , yra savavališkai pasišalin s ir kt.

✓ išsamiau ir nuosekliau reglamentuoti vaik socializacijos centro funkcijas, teises, pareigas ir atsakomyb ; papildomai reglamentuoti vaik , gyvenan i ir ugdom vaik socializacijos centruose, atostog trukm ; tvirtinti, kad vaik socializacijos centras priima sprendim ne tik d l vaiko atostog , bet ir d l vaiko trumpalaiki išvyk , sve iavimosi bei, kad vaiko teisi apsaugos skyriaus informacija yra vertinama tik, kai sprendžiamas klausimas d l laikino vaiko išvykimo (sve iavimuisi, atostogoms ar pan.) pas t vus (t v , motin);

✓ tvirtinti aiški nuostat , pareigojan i savivaldyb s administracijos atstov (tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatori arba, jam negalint d l svarbi priežas i , kit savivaldyb s administracijos strukt rinio padalinio atstov) bei vaiko atstov pagal statym (išskyrus atvejus, kai jis negali vykti kartu d l svarbi priežas i) visada lyd ti vaik vaik socializacijos;

✓ tvirtinti vaiko pareig vykdyti jam paskirt prieži ros ar aukl jamojo poveikio priemom bei teis s akt reikalavimus; nurodyti, kad vaikui, jam suprantama kalba, turi b ti paaiškinamos jo teis s ir pareigos vidutin s prieži ros ar aukl jamojo poveikio priemom s vykdymo laikotarpiu ir pateikiama jo teises ir pareigas vaik socializacijos centre, galimas taikyti poveikio priemones ir kt. reglamentuojan io dokumento kopija;

✓ išpl sti nuostatas, reglamentuojan ias Švietimo ir mokslo ministerijos galiojimus, tvirtinant, kad ministerija teis s akt nustatyta tvarka ir atvejais gyvendina valstyb s, kaip vaik socializacijos centro savinink s ar dalinink s, teises ir pareigas, koordinuoja ir priži ri, kaip vykdoma vaiko vidutin s prieži ros priemom , užtikrina vienodos vaik socializacijos centr veiklos praktikos formavim ; bendradarbiauja su suinteresuotomis institucijomis, teikia si lymus ir dalyvauja rengiant teis s aktus, susijusius su vaiko minimalios ir vidutin s prieži ros gyvendinimu ir kt.;

✓ išpl sti nuostatas, reglamentuojan ias savivaldyb s administracijos direktoriaus galiojimus, tvirtinant pareigojim užtikrinti reikaling paslaug ir pagalbos vaikui, kuriam skirta minimali ar vidutin prieži ros arba aukl jamojo poveikio priemom , ir jo atstovams pagal statym teikim ;

✓ papildyti projekt nuostatomis d l tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriaus, tvirtinant šios pareigyb s s vok , jai taikomus reikalavimus, viet institucij sistemoje ir kt. arba nurodyti kitus teis s aktus, kur bus atspind tos šios nuostatos, jeigu jas planuojama reglamentuoti kituose teis s aktuose;

3.1.1.4. Šv kšnos specialiojo ugdymo centras (dabar „Diemedžio“ ugdymo centras)

Ataskaitiniu laikotarpiu buvo baigtas tyrimas d l vaik teisi ir teis t interes užtikrinimo Šv kšnos specialiojo ugdymo centre⁶ (vaiko teisi apsaugos kontrolier s 2015 m. balandžio 30 pažyma Nr. (6.7.-2014-18)PR-66; <http://www3.lrs.lt/docs2/VVPZTVRB.PDF>).

⁶ Šv kšnos specialiojo ugdymo centras – regionin mokykla (pagrindin s mokyklos tipo specialiojo ugdymo centras), priimanti mokytis dideli ir labai dideli specialieji ugdymosi poreiki d l elgesio ir (ar) emocij sutrikim turin ius vaikus iš vis Lietuvos region . Mokyklos pavadinimas, veikla ir pavaldumas, nuo jos veiklos pradžios 1967 m., keit si ne vien kart (Šv kšnos sanatorin mokykla–internatas – Šv kšnos sanatorin internatin mokykla – Šv kšnos sanatorin mokykla – Šv kšnos specialioji mokykla – Šv kšnos specialiojo ugdymo centras). Nuo 2014 m. rugs jo 1 d. mokykla savo veickl prad jo vykdyti kaip specialiojo ugdymo centras.

Tyrimas vaiko teisi apsaugos kontrolieris iniciatyva buvo prad tas, siekiant vertinti pokyius Šv kšnos specialiojo ugdymo centre (toliau – Šv kšnos SUC, Centras) po 2012 m. kontrolieris atlikto tyrimo bei atsižvelgus v liau gaut informacij apie vaik teisi ir teis t interes užtikrinimo problemas Šv kšnos SUC.

Tyrimo metu buvo vertinama vaik situacija Šv kšnos SUC, mokini pri mimo Centr proced ra, vaik ugdymo, užimtumo ir apgyvendinimo (gyvenimo bendrabutyje) organizavimas bei s lygos, vaikams teikiama švietimo pagalba, sveikatos prieži ros paslaug vaikams teikimas ir ši paslaug kontrol , vaik elgesio vertinimas, vaik teisi apsaugos, pasišalinimo iš Centro, r kymo ir alkoholio vartojimo problemos, nusikalstamos veikos ir teis s pažeidimai, vaik teisi užtikrinimas baudžiamajame procese, bendradarbiavimas ir kiti aspektai.

D l mokini pri mimo Šv kšnos SUC

Švietimo statyme ir po statyminiuose teis s aktuose tvirtintos nuostatos, garantuojan ios mokiniui, turin iam speciali j ugdymosi poreiki , ugdytis ar iausiai savo gyvenamosios vietos esan ioje ikimokyklinio ugdymo, bendrojo ugdymo mokykloje, profesinio mokymo staigoje arba bet kurioje valstybin je, savivaldyb s (regiono) mokykloje, skirtoje mokiniams, turintiems speciali j ugdymosi poreiki ar ikimokyklinio ugdymo mokyklos grup je ar bendrojo ugdymo mokyklos klas je, skirtoje mokiniams, turintiems speciali j ugdymosi poreiki , jeigu mokinys turi dideli ir labai dideli speciali j ugdymosi poreiki . Nors teis s aktuose numatyta galimyb mokinius, turin ius elgesio ir (ar) emocij sutrikim , ugdyti mokyklose, skirtose speciali j ugdymosi poreiki turintiems vaikams, tyrimo metu buvo pažym ta, kad galiojantis teisinis reglamentavimas neriboja galimyb s speciali j ugdymosi poreiki (taip pat ir dideli ar labai dideli) d l gimt ar gyt elgesio ir (ar) emocij sutrikim turintiems mokiniams mokytis bendrojo ugdymo mokyklose, tokiu b du sudarant galimyb vaikams ugdytis ar iausiai j gyvenamosios vietos.

Šv kšnos SUC mokytis priimami mokiniai, neturintys intelekto, vairiapusi raidos sutrikim , kuriems nustatyti elgesio sutrikimai (aktyvumo ir (ar) d mesio sutrikimas, prieštaraujan io neklusnumo sutrikimas, elgesio sutrikimas (asocialus elgesys) ar (ir) emocij sutrikimai (nerimo spektro sutrikimas, nuotaikos spektro sutrikimas). Pažym tina, kad didžioji dauguma vaik , kurie Šv kšnos SUC mok si 2014–2015 mokslo metais, buvo atvyk ne iš artimiausios Klaip dos apskrities teritorijos (12 proc.), bet iš kit apskri i (88 proc.), pavyzdžiui, Šiauli (17 proc.), Kauno (15 proc.), Vilniaus (14 proc.), Taurag s (10 proc.), Marijampol s (8 proc.), Panev žio (8 proc.) ir kt., t. y. didel dalis Centre ugdom vaik buvo atvyk iš region , kuriuose, teigiama, koncentruojasi vairi sri i pagalbos specialistai ir atitinkamai vaikams tur t b ti prieinamos reikalingos kokybiškos paslaugos, kvalifikuota pagalba ar pan.

D l pri mimo dokument

Pedagogini psichologini tarnyb pažymos. Priimant mokinius Šv kšnos SUC, kartu su prašymu turi b ti pateikiami papildomi, j mokym si Centre pagrindžiantys dokumentai: pedagogin s psichologin s tarnybos pažyma, gydytojo psichiatro vertinimas ir rekomendacija, t vams (glob jams, r pintojams) sutikus, mokinio charakteristika ir kt. Vertinant vaik pri mimo Šv kšnos SUC dokumentus, atkreiptas d mesys pateikt dokument bei teisinio reglamentavimo tr kumus.

Speciali j ugdymosi poreiki vertinimas gali b ti atliekamas ir (ar) švietimo pagalba gali b ti skiriama tiek mokykloje neugdomam vaikui, tiek vaikui, ugdomam ikimokyklinio ugdymo staigoje ar bendrojo ugdymo mokykloje, ta iau tik gavus t v (glob j , r pintoj) sutikim . Pastar j (ne)sutikimas d l specialiojo ugdymo ir (ar) švietimo pagalbos skyrimo yra nurodomas pedagogin s psichologin s tarnybos pažymoje d l specialiojo ugdymosi ir (ar) švietimo pagalbos skyrimo. Visiems vaikams, priimtiems Šv kšnos SUC, buvo nustatyti dideli specialieji ugdymosi poreikiai. Išanalizavus pateiktas pažymas pasteb ta, kad ne visos pažymos buvo pasirašytos vaiko atstovo pagal statym ir tik keliose buvo pažym ta, kad vaiko statyminis atstovas sutinka su vaiko

specialiuoju ugdymusi ir (ar) švietimo pagalba, taigi Centras negal jo vadovautis ir priimti sprendimus, remdamasis nepasirašytomis ir (ar) statyminio atstovo valios nenurodan iomis pedagogini psichologini tarnyb pažymomis (faktiškai negaliojaniais dokumentais).

Be to, analizuojant pedagogini psichologini tarnyb pažymas pasteb ta skirtinga išvad apimtis ir išsamumas (detalumas). Nors Švietimo statyme tvirtinta, jog mokykl vaikui rekomenduoja pedagogin psichologin tarnyba, tik keliolikoje išvad buvo pateiktos rekomendacijos d l vaiko ugdymo konkre ioje mokykloje. Tyrimo duomenys neleido daryti vienareikšmiškos išvados, kad Centras disponuoja pakankamai išsamia ir veiksmingos pagalbos mokiniui teikimui b tina informacija.

Gydytoj psichiatr vertinimai ir rekomendacijos. Vaiko pri mimui Centr reikalaujama pateikti gydytojo psichiatro vertinim ir rekomendacij , ta iau pažym tina, jog švietimo ar sveikatos prieži ros srities teis s aktuose n ra reglamentuota, koki u medicininiu dokumentu turi b ti formintas gydytojo psichiatro vertinimas ir rekomendacija d l vaiko ugdymosi atitinkamo tipo mokykloje. Analizuojant tyrimo dokumentus atkreiptas d mesys, jog Šv kšnos SUC pateikiami skirting form dokumentai, kuriuose daugeliu atvej neb na nurodyta vaiko ligos istorija, išsami informacija apie vaikui skirt medikamentin gydym ir (ar) nemedikamentinio gydymo priemones, kitas taikytas priemones, j efektyvum , kas leist labiau individualizuoti psichikos sveikatos prieži r , pagalbos priemones bei j apimtis kiekvienam vaikui, siekiant maksimalaus efekto. Medicininiuose dokumentuose dažniau apib dinamas blogas, netinkamas vaiko elgesys. Be to, rašai medicininiuose dokumentuose patvirtino, jog praktikoje kai kurie gydytojai vis dar klaidingai nurodo staigos tip ar rekomenduojamos paslaugos r š („internatin “ mokykla, „sanatorin “ mokykla), kas leido daryti prielaid , jog kai kurie gydytojai psichiatrai (ar vaik ir paaugli gydytojai psichiatrai) nežino ir (ar) nevertina, kokio tipo ugdymosi staig vaikas tur t vykti, kokioje aplinkoje vaikas ugdysis ir gyvens, kokias paslaugas ir pagalb gaus, kaip paveiks vaik ilgalaikis išvykimas iš jo gyvenamosios vietos ir kt. (ši problema buvo nurodyta ir 2012 m. tyrime bei kreipimesi Sveikatos apsaugos ministerij). Atitinkamai, atsižvelgus min tas aplinkybes, kilo pagr stos abejon s d l reikaling bei kokybišk pagalbos priemoni planavimo ir skyrimo bei j užtikrinimo vaikui jo gyvenamojoje vietoje.

Vaikus charakterizuojantys dokumentai. Išanalizavus vaik išsilavinimo dokumentus, charakteristikas ir kt. duomenis buvo prieita prie išvados, kad Centras gauna kokybiniu ir (ar) kiekybiniu poži riu itin skirting bei nepakankamai atsakingai parengt informacij , kuri b tina vertinant ir planuojant konkre i pagalb bei paslaugas vaikui. Pasteb ta, kad vaik charakteristikose neretai pateikiama informacija apie vaiko padarytus teis s pažeidimus, kad pagrindinis d mesys skiriamas vaiko neigiamam, problemas kelian iam elgesiui, ta iau n ra pateikiama išsami informacija, kaip buvo reaguojama tok vaiko elges , kokia pagalba buvo si loma ir teikiama vaikui bei kt.

Tyrimo metu buvo pasteb ta ir tai, kad Šv kšnos SUC atvykstantys vaikai ne visuomet žino koki staig jie vyksta, kad kai kuriais atvejais vaiko nukreipimas Centr yra vardinamas kaip alternatyva arba paskutin priemon po kurios gali b ti priimtas sprendimas d l vaiko išsiuntimo vaik socializacijos centr , tod l buvo padaryta išvada, kad praktikoje galimi manipuliavimo vaikais atvejai ir vaiko statymini atstov (ypatingai vaik globos institucij) priimami sprendimai d l vaiko ugdymo Šv kšnos SUC n ra pagr sti išimtinai geriausios pagalbos vaikui paieška ir užtikrinimu, ta iau siekiu atitolinti su vaiko elgesio susijusias problemas ir išvengti jo neigiam pasekmi . Atvejai, kai, pavyzdžiui, jaunimo mokykloje ugdomam vaikui skiriama minimalios prieži ros priemon , v liau vidutin s prieži ros priemon (ugdymas ir pagalbos teikimas vaik socializacijos centre) ir gr žus jaunimo mokykl iš jos vaikas išsiun iamas ugdytis Šv kšnos SUC, suk l pagr st abejoni , kiek kvalifikuotai ir atsakingai sprendžiamos su vaiko elgesiu susijusios ir kitos problemos, garantuojamas vaiko reikalingos pagalbos prieinamumas, vykdomas nuolatinis teikiamos pagalbos efektyvumo vertinimas, laiku priimami sprendimai d l jos koregavimo ir pan. Taip pat buvo pasteb ta, jog praktikoje Centras

Vaiko teisi apsaugos kontrolier s nuomone, siekiant užtikrinti, kad mokykla, priimanti ugdytis didelius ar labai didelius specialiuosius ugdymosi poreikius d l elgesio ir (ar) emocij sutrikimo turinius mokinius, gaut kokybišk , aktuali bei išsami informacij (b tin individualizuotos pagalbos teikimui užtikrinti), tur t b ti perži r tas pri mimo metu privalom pateikti dokument s rašas, išple iant j bei patvirtinant atitinkam

priima vaikus vidutin s prieži ros priemom s vykdymo laikotarpiu (t. y. atvykstan ius iš vaik socializacijos centro).

Praktikoje užtikrinus kokybiškos, vaiko situacijos bei pagalbos ir paslaug vertinimui b tinos informacijos pateikim ir atsaking pri mimo dokument vertinim , b t sudaryta galimyb priimti labiau vaiko interesus atitinkan ius sprendimus.

D l vaik ugdymo(si) ir socializacijos

Mokykla privalo užtikrinti sveik , saugi , užkertan i keli smurto, prievartos apraiškoms ir žalingiems pro iams aplink , ugdymo, mokymo, studij , švietimo program vykdym , atvirum vietos bendruomenei, mokymo sutarties sudarym ir sutart sipareigojim vykdym , geros kokyb s švietim . Mokymosi aplinka mokykloje ir mokini mokymosi kr vis turi atitikti higienos normas ir teis s akt nustatytus mokini saugos bei sveikatos reikalavimus ir laiduoti švietimo program vykdym . Atsižvelgdama mokinio specialiuosius ugdymosi poreikius, mokykla turi užtikrinti vaiko ugdym si pritaikytoje aplinkoje, reikiamos švietimo pagalbos teikim , apr pinim specialiomis mokymo priemom mis ir ugdymui skirtomis technin mis pagalbos priemom mis mokykloje.

Dar 2012 met tyrime kontrolier konstatavo, kad mokyklai kilo (kyla) sunkum , siekiant nustatyto specialiosios mokyklos veiklos tikslo, vykdant uždavinius ir funkcijas, organizuojant darb su vaikais, d l ko yra apsunkinamas vaik ugdymo(si) ir socializacijos procesas. Mokykla neužtikrino tinkamo vaiko teisi gyvendinimo, individualizuoto darbo su vaikais, vaiko interes pirmenyb s, saugios aplinkos palaikymo ir bendradarbiavimo princip , kiekvienam vaikui nebuvo užtikrinama reikalinga kokybiška pagalba. Nors tyrimo metu pateikta informacija apie investicijas metodinio centro infrastrukt r bei darbuotoj kvalifikacijos tobulinim , vaiko teisi apsaugos kontrolier pateik nuomon , kad sprendimai ir priemom s buvo nepakankami deklaruojamo naujojo išpl sto Šv kšnos SUC veiklos tikslo, uždavini ir funkcij gyvendinimui ir vykdymui, kad Centras n ra pakankamai paj gus tinkamai vykdyti nustatytus uždavinius ir funkcijas, garantuoti vis paslaug pakankamum ir kokyb .

Tyrimo metu pasteb ta, kad viena iš aktualiausi t stini problem buvo didelis vaik , turin i didelius ir labai didelius specialiuosius ugdymosi poreikius d l elgesio ir (ar) emocij sutrikim , kit sveikatos problem , skai ius (2014–2015 mokslo met pradžioje Centre mok si 78 vairaus amžiaus mokiniai, v liau vaik skai ius sumaž jo). Be to, kilo abejon s d l vaik ugdymo Šv kšnos SUC trukm s pagr stumo (2014–2015 mokslo metais) Centre mok si: 31 proc. vaik – trejus mokslo metus ir ilgiau, 22 proc. vaik – dvejus mokslo metus, 42 proc. vaik – vienerius (ar trumpiau) mokslo metus), d l ko vaiko teisi apsaugos kontrolier išsak nuomon , jog b tinas mechanizmas, kuris užtikrint objektyv ir nešališk kiekvieno ugdymo Šv kšnos SUC trukm s vertinim , priešingu atveju – sudaromos s lygos vaiko teisi ir teis t interes pažeidimui ir galimam piktnaudžiavimui.

Tyrimo metu taip pat pasteb ta, kad, pasikeitus staigos statusui bei išsipl tus jos veikl ir funkcij s rašui, išliko aktuali mokiniams reikalingos pagalbos užtikrinimo problema, nes darbuotoj skai ius pakito minimaliai. Dar 2013–2014 mokslo metais Šilut s rajono savivaldyb s administracijos Švietimo skyrius nurod , kad mokiniams iš dalies nepakanka (neužtikrinama nustatyta reikm) psichologo ir socialinio pedagogo pagalbos, neužtikrinama specialiojo pedagogo ir logopedo pagalba. Aktualaus tyrimo duomenys sudar prielaidas manyti, kad situacija iš esm s nepasikeit , taip pat leido suabejoti Centro galimyb mis teikti kokybiškas konsultavimo paslaugas (tinkamai vykdyti naujas papildomas funkcijas).

Pažym tina, kad vienas iš deklaruojam Šv kšnos SUC veiklos tiksl ir funkcij yra galimyb s vaikui s kmingai socializuotis visuomen je užtikrinimas ir mokini kasdieni gyvenimo g dži ugdymo,

Praktikoje n ra tinkamai gyvendinamos teis s akt nuostatos, reglamentuojan ios švietimo sistemos tikslus ir tvirtinan ios mokyklos pareigas, garantuojan ios vaiko teis tinkamas gyvenimo, laisvalaikio ir poilsio s lygas, fiziškai saugi ir psichologiškai harmoning gyvenam j aplink , vaik teis s privatum užtikrinimo aspektus.

darbin s veiklos, savarankiškumo bei atsakomyb s, strukt rizuoto mokini laisvalaikio organizavimas.

Pažym tina, kad 2014 ir 2015 metais atlikt valstybin s visuomen s sveikatos saugos kontroli metu buvo nustatyti Lietuvos higienos norm pažeidimai tiek mokykloje, tiek bendrabutyje. Taip pat tyrimo metu buvo atkreiptas d mesys tai, jog Visuomen s sveikatos prieži ros statyme yra nurodytos veiklos r šys, kurioms b tinas leidimas–higienos pasas, ta iau bendrabu i veikla min t veiklos r ši s raš ne traukta, tod l leidimas–higienos pasas bendrabu i veiklai vykdyti neišduodamas. Atitinkamai, vadovaujantis Tiesiogin s valstybin s visuomen s sveikatos saugos kontrol s reglamentu, periodin valstybin visuomen s sveikatos saugos kontrol vykdoma objektuose, turin iuose leidim –higienos pas , tod l bendrabu iuose periodin valstybin visuomen s sveikatos saugos kontrol nevykdoma, o operatyvioji kontrol vykdoma gavus kito kompetentingo viešojo administravimo subjekto rašytin motyvuot prašym ar pavedim atlikti objekto patikrinim ar turint informacijos d l objekto veiklos, kuri gali prieštarauti visuomen s sveikatos saug reglamentuojantiems teis s aktams ar j neatitikti. Pažym tina, kad Klaip dos visuomen s sveikatos centras, iki vaiko teisi apsaugos kontrolier s kreipimosi, prašym ar pavedim vertinti Šv kšnos SUC bendrabu io atitikt visuomen s sveikatos saug reglamentuojan i teis s akt reikalavimams nebuvo gav s.

Kontrolier nurod , kad Šv kšnos SUC gyvenantiems vaikams turi b ti garantuojama teis galimybes ir paslaugas, kurios atitinka visus sveikatos ir žmogaus orumo reikalavimus. Privatumo teis , privatumo poreikis privalo b ti patenkinamas sukuriant tai užtikrinan ias gyvenam sias patalpas, sudarant galimyb tur ti su savimi reikiamus (ir laikyti saugiai pad tus kitus) asmeninius daiktus, kurie yra ne tik pagrindinis teis s privatum elementas, bet ir b tini psichologinei nepilname io gerovei. Skirtinga nustatyt reikalavim taikymo praktika, taikomi suvaržymai ir draudimai vaikams bei j taikymo argumentai (vaikai nesaugo daikt , ty ia sugadina, mainosi ir t.t.) s lygojo abejones d l darbuotoj kompetencijos ir kvalifikacijos, ypatingai turint omenyje staigos specializacij ir metodinio centro funkcij – konsultuoti, teikti švietimo informacin , metodin pagalb kit šalies mokykl mokytojams, švietimo specialistams, t vams (glob jams), ugdantiems mokinius turin ius elgesio ir (ar) emocij sutrikim . Kontrolier s nuomone, vaik ugdymo ir gyvenimo aplinka bei nuostatos vaik atžvilgiu sudar papildomas s lygas vaik ir darbuotoj , vaik tarpusavio konfliktams kilti ir t.t.

D l sveikatos prieži ros paslaug teikimo

Šv kšnos SUC sipareigoja sudaryti gydymo(si) ir reabilitacijos s lygas mokiniams, turintiems dideli ir labai dideli elgesio ir/ar emocij sutrikim , teikti medicin in pagalb , organizuoti ir teikti sveikatos prieži ros paslaugas, užtikrinan ias asmens fizin ir psichin sveikat , pagal nustatyt norm apr pinti medikamentais. Šv kšnos SUC suteikta teis verstis asmens sveikatos prieži ros veikla ir teikti pirmin s ambulatorin s asmens sveikatos prieži ros medicinos – pirmin s psichikos sveikatos prieži ros, slaugos (bendrosios praktikos slaugos, psichikos sveikatos slaugos) paslaugas.

Vertinant Centro vidaus tvark reglamentuojan ius dokumentus ir praktik , atkreiptas d mesys, jog vaiko atstovai pagal statym pasirašo išankstin sutikim d l vaiko gydymo (medikament ; tyrim ; skiep ; konsultacij ; gydymo psichiatrijos ir kituose stacionaruose), reikalui esant, objektyviai netur dami pakankamos, aiškios bei informuotam sutikimui duoti b tinos informacijos, kaip to reikalauja Pacient teisi ir žalos sveikatai atlyginimo statymas. Vaiko teisi apsaugos kontrolier , atkreipdama d mes t v valdžios turin , pateik nuomon , kad t vai (glob jai, r pintojai), duodami išankstinius sutikimus d l sveikatos prieži ros paslaug teikimo, galimai nesuprasdami ir ne vertindami vis šio veiksmo pasekmi , nusišalina nuo savo teisi ir pareig vaiko atžvilgiu gydymo.

Pažym tina, kad tyrimo metu vaiko teisi apsaugos kontrolier kreip si Valstybin akreditavimo sveikatos prieži ros veiklai tarnyb d l Šv kšnos SUC teikiam sveikatos prieži ros paslaug kokyb s bei paslaug atitikimo teis s akt reikalavimams vertinimo, taip pat 2014–2015

mokslo metais Šv kšnos SUC besimokiusi vaik , kuriems buvimo Centre metu buvo paskirtas arba pakoreguotas medikamentinis gydymas, teisi ir psichikos sveikatos prieži ros paslaug kokyb s kontrol s atlikimo. Akreditavimo tarnyba, atlikusi patikrinim , nustat asmens sveikatos prieži ros paslaug teikimo pažeidimus, d l ko sustabd pirmin s psichikos sveikatos prieži ros paslaug teikim ir pareigojo Centr pašalinti nurodytus teis s akt pažeidimus (pirmin s ambulatorin s psichikos sveikatos prieži ros paslaugos buvo teikiamos ne darbinus medicinos psichologo; gydytojai vaik ir paaugli psichiatrai paslaug Centre neteik ; dirbantys gydytojai psichiatrai neišnaudojo nemedikamentinio gydymo galimybi ; vaikams per dažnai ir nepagr stai buvo skiriamas gydymas neuroleptik grup s vaistais, j deriniais ir korektoriais, skiriami antidepressantai, neužtikrinamas medikament ir j dozi parinkimo individualumas).

Vaiko teisi apsaugos kontrolier pažym jo, kad Šv kšnos SUC b tina ypating d mes skirti psichikos sveikatos paslaug kokybei užtikrinti.

Be to, kontrolier s nuomone, ne mažiau svarbu apskritai garantuoti vaikams aukštos kokyb s sveikatos paslaug ir pagalbos prieinamum .

Psichikos sveikatos paslaug kokyb užtikrintina perži rint ir kei iant susiformavusi praktik , ieškant galimybi užtikrinti gydytojo, vaik ir paaugli psichiatro ar besispecializuojan io dirbti su sutrikusio elgesio vaikais (paaugliais) gydytojo psichiatro paslaug prieinamum , užtikrinant, kad Centr atvykstan i vaik gydytoj išrašuose, b t nurodyta informacija apie ankstesn gydym , rekomendacijos d l tolimesnio gydymo.

Užtikrinant tinkamas paslaugas ir pagalb , b tinas aktyvus švietimo, sveikatos apsaugos bei socialin s apsaugos sektoriaus bendradarbiavimas, vaik atstov pagal statym bei pa i vaik dalyvavimas, reguliarus, nešališkas teikiamos pagalbos ir paslaug tikrinimas bei vertinimas.

D l vaiko apsaugos nuo neigiamos aplinkos takos

Švietimo statymas pareigoja mokykl užtikrinti sveik , saugi , užkertan i keli smurto, prievartos apraiškoms ir žalingiems pro iams aplink . Vaiko teisi konvencijoje ir Vaiko teisi apsaugos pagrind statyme tvirtintos nuostatos d l vaiko apsaugos nuo neigiamos socialin s aplinkos takos, apsaugos nuo smurto ir bet kokio išnaudojimo, apsaugos nuo alkoholini g rim bei r kymo. Ankstesnio ir šio tyrimo duomenys patvirtino r kymo ir (ar) alkoholio vartojimo problem (kai kurie vaikai atvyksta (galimai) turintys susiformavusius žalingus pro ius, priklausomyb tabakui ir (ar) alkoholiui, kitoms psichoaktyvioms medžiagoms, kai kuri žalingi pro iai pradeda formotis (ir susiformuoja) atvykus Centr). Paaišk jo, kad vaikams alkoholis ar tabako gaminiai yra nuperkami gyventoj arba jais atsiskaitoma su vaikais už pagalb . Atsižvelgdama šias aplinkybes kontrolier pažym jo, kas b tinas itin aktyvus mokyklos, policijos, vaiko teisi apsaugos ir kit kompetenting institucij bei vietos bendruomen s bendradarbiavimas, siekiant užtikrinti, kad vaikams neb t perkamas, perduodamas alkoholis ir tabako gaminiai, kad jie neb t naudojami kaip atsiskaitymo priemon ar pan., o atitinkamus pažeidimus padar asmenys (tarp j ir vaik atstovai pagal statym) neišvengt atsakomyb s. Sprendžiant Centr atvykstan i vaik , su jau susiformavusiais žalingais pro iais, problemas, tur t vykti aktyvus bendradarbiavimas su kompetentingomis sveikatos prieži ros staigomis ir nevyriausybin mis organizacijomis, dirban iomis šioje srityje.

D l vaik apsaugos nuo smurto

Tyrimo metu, kaip itin aktuali, buvo konstatuota saugios aplinkos užtikrinimo ir vaik apsaugos nuo vis smurto form , išnaudojimo problema. Teis s aktai garantuoja kiekvienam vaikui teis b ti apsaugotam nuo vis r ši smurto, piktnaudžiavimo, aplaidumo, grubaus elgesio ar išnaudojimo bei reikaling pagalb , kad jo b t išvengta, ta iau smurto tarp pa i vaik bei Centro personalo galimai netinkam veiks m vaik atžvilgiu problema stebima seniai. Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigoje 2008, 2009 ir 2012 metais atliktuose tyrimuose buvo konstatuota, kad Centre skiriamas nepakankamas d mesys vaik saugumo užtikrinimui, taip pat pažeidžiama

vaiko teis mokytis savitarpio pagarba gr stoje, psichologiškai, dvasiškai ir fiziškai saugioje aplinkoje. Šilut s rajono Švietimo pagalbos tarnybos 2014 metais atlikto Šv kšnos SUC mikroklimato tyrimo išvadose konstatuota, kad Centro mokiniai yra patyr emocin , fizin prievart ir seksualin priekabiavim ; 65 proc. tyrimo dalyvavusi mokini jaut si Centre nesaugiai. Aktualaus tyrimo duomenys pakartotinai patvirtino gana didel smurto tarp vaik m st . Tyrimo metu taip pat buvo pasteb ta, kad (galimas) smurtas prieš vaikus yra viena iš vaik savavališko pasišalinimo iš Šv kšnos SUC priežas i . Duomen analiz leido teigti, kad smurto prieš vaikus problema Šv kšnos SUC n ra tinkamai sprendžiama. Be to, kontrolier pasteb jo, kad vaik nusiskundimus atsakingi asmenys ne visada tinkamai reaguoja ir operatyviai aiškinasi nurodytas aplinkybes, tod l turi b ti dedamos pastangos stiprinti linkusi smurtauti (tiek fiziškai, tiek psichologiškai) vaik prieži r ir kontrol , ieškoti efektyvesni priemoni toki vaik elgesio poky iui. Tyrimo duomenys leido manyti, kad ne visi vaikai pasitiki Centro personalu (tod l galimi atvejai, kai vaikai apie smurt prieš juos nutyli), o darbuotoj kvalifikacija, žinios ir geb jimai n ra pakankami tinkamai vertinti galim smurto proverž (ypatingai fizinio), tinkamai ir laiku reaguoti, siekiant užkirsti keli smurtui ar j sustabdyti.

Vertindama tyrimo duomenis kontrolier pažym jo, kad drausm mokykloje turi b ti palaikoma metodais, atspindiniais pagarb vaiko orumui.

Praktikoje pasteb ta, jog kai kurios vaikams taikomos drausmin s priemon s neatitinka teis s akt reikalavim , o teis s aktai, reglamentuojantys mokini elges , praktiškai nebuvo kei iami, nors Centras buvo identifikav s problemas, susijusias su darbo tvarka, taisykl mis, pageidaujamo elgesio skatinimu ir kt.

Atkreiptas d mesys atskiras priemones galin i taikyti asmen kompetencij , poveikio priemoni taikymo dažnum ir apskait . Be to, pažym ta, jog poveikio priemoni taikymas n ra numatytas Šv kšnos SUC vidaus dokumentuose, neaptartas mokymo sutartyse, su tuo n ra susipažin (supažindinti) mokiniai ir j statyminiai atstovai. Numatyta skund d l poveikio priemoni mokiniui taikymo tvarka negarantuoja objektyvaus skundo nagrin jimo.

Kontrolier s nuomone, Šv kšnos SUC darbuotojai gal jo piktnaudžiauti taikydami poveikio priemones vaikams, o dažnas poveikio priemoni taikymas gal jo b ti nulemtas ne tik vaik elgesio ypatybi , bet ir Centro veiklos tr kum , teikiant vaikams švietimo ir kit (sveikatos prieži ros) pagalb .

Šv kšnos SUC deklaravo gyvendinantis vairias prevencines programas, organizuojantis vaik neformal j ir kit popamokin užimtum , ta iau patys vaikai išsak nuomon , jog neturi k veikti, o b reli nelanko, nes jiems ne domu. Kontrolier s nuomone, Šv kšnos SUC neišnaudojo vis galimybi tinkamai organizuoti vaik užimtum ir popamokin veikl , o tai tur jo takos vaik netinkamam elgesiui (pyk iui), daromiems teis s pažeidimams ir pan. Tyrimo metu padaryta prielaida, kad vaik netinkam elges buvo m ginta suvaldyti vairiomis priemon mis – asmenini daikt tur jimo apribojimu, „neišleidimu“ iš Centro, galimai nepagr stu medikamentiniu gydymu ar galb t net neteis tu fiziniu ir psichologiniu poveikiu. Taip pat atkreiptas d mesys, jog saugios Centro aplinkos užtikrinimui nebuvo pasitelktos specialist rekomenduojamos priemon s, tinkamas vaik formalus ir neformalus ugdymas, užimtumas ir s lyg saviraiškai užtikrinimas. Problema buvo sprendžiama tik iš dalies – pirmiausiai samdant saugos tarnyb , siekiant aptverti teritorij , tokiu b du paliekant abejon d l ši priemoni veiksmingumo. Atsižvelgiant vaik individualius ir savitus poreikius, kontrolier s nuomone, tur t b ti skiriamas d mesys k rybingos, domios ir naudingos popamokin s veiklos organizavimui, nes tinkamas vaik užimtumas, strukt ruota vaik veikla pasitarnaut kaip prevencin priemon , pad t mažinti teis s pažeidim skai i , spr sti vaik saugumo užtikrinimo klausimus ir pan.

D l nepilname i teisi užtikrinimo baudžiamajame procese

Tyrimo metu vaiko teisi apsaugos kontrolier kreip si teis saugos institucijas (prokurat r , policij) prašydama pagal kompetencij vertinti pateikt informacij apie vaik

pad t, j teisi ir teis t interes pažeidimus (smurt , paty ias, vagystes ir kt.) ir imtis priemoni , kad b t užtikrintas vaik saugumas bei tinkamas vaik teisi ir teis t interes gyvandinimas ir apsauga j gyvenimo ir mokymosi Šv kšnos SUC laikotarpiu.

Vertinant Šv kšnos SUC ugdytini , susid rusi su teisingumo sistema, teisi ir teis t interes apsaug ir užtikrinim , buvo atkreiptas d mesys, kad skundo, pareiškimo ar pranešimo apie nusikalstam veik patikslinimo stadijoje n ra sprendžiamas klausimas d l pranešimo apie tarim teikimo ar pripažinimo nukent jusiuoju ir, atitinkamai, n ra sprendžiamas ši proceso dalyvi atstovavimo pagal statym klausimas. Taip pat tyrimo metu paaišk jo, kad praktikoje b na atvej , kai vaiko (nukent jusiojo, liudytojo, tariamojo, kaltinamojo statyminiai atstovai nusišalina nuo vaiko atstovavimo baudžiamajame procese, savo teises (galiojimu, sutikimu ar kt.) perleisdami kitiems asmenims (pavyzdžiui, Šv kšnos SUC), nepateikia prašymo dalyvauti procese ar pateikia prašym nagrin ti byl jiems nedalyvaujant. Vertinant tyrimo duomenis buvo atkreiptas d mesys, jog ne visada buvo laikomasi (naudojamosi statymo suteikta teise) Baudžiamajo proceso kodekso nuostat , kurios suteikia teis ikiteisminio tyrimo pareig nui ar prokurorui apklausiant nepilname ius nukent jusiuosius, liudytojus ar tariamuosius kviesti valstybin s vaiko teisi apsaugos institucijos atstov arba psicholog , kurie pad t apklausti nepilnamet , atsižvelgdami jo socialin ir psichologin brand .

Vaiko teisi apsaugos kontrolier kritiškai ir kaip neatitinkan ius geriausi vaiko interes pirmenyb s principo bei teis s aktuose ir kituose dokumentuose tvirtint vaiko aukos, liudytojo teisi apsaugos garantij vertino teis saugos pareig n sprendimus d l Šv kšnos SUC darbuotoj dalyvavimo atliekant tam tikrus veiksmus, susijusius su Centro ugdytiniais (pavyzdžiui, Šv kšnos SUC psichologo dalyvavimas vaik apklausose, aiškinantis Centro darbuotoj galimo smurto vaik atžvilgiu aplinkybes; Centro slaugytojos dalyvavimas tariamojo apklausoje ir kt.). Laikydamosi nuomon s, kad tiek vaiko teisi apsaugos specialistas, tiek psichologas turi mok ti bendrauti su vaiku, žinoti esminius kontakto užmezgimo ir pokalbio su vairaus amžiaus tarpsnio vaikais ypatumus, taip pat tur dama omenyje, kad Šilut s rajono savivaldyb s administracijos Vaiko teisi apsaugos skyriaus specialistai reguliariai lankosi Centre, kontrolier kritiškai vertino suinteresuot institucij si lym , kad (planin se) vaik apklausose dalyvaut išimtinai tos savivaldyb s vaiko teisi apsaugos skyrius, iš kurios vaikas atvyko, argumentuojant, kad b tent šio skyriaus atstovai geriau paž sta vaik , yra susipažin su jo sveikatos, emocijne b kle, socialine pad timi, anks iau vykusiais vykiais ir faktais, o vaikai, atitinkamai, geriau paž sta pastaruosius, tod l apklausos metu jau iasi jaukiau.

Tyrimo metu buvo atkreiptas d mesys ir saugi , draugišk vaik apklaus aplink , kuri, vaiko teisi apsaugos kontrolier s nuomone, gali b ti užtikrinama ir sudaroma ne tik tam specialiai rengiant naujus vaik apklausos kambarius, bet naudojantis ir kitose institucijose rengtais vaik apklausos kambariais ar pa iuose policijos komisariatuose rengiant vaikui jauki aplink . Kontrolier nepritar suinteresuot institucij si lymui Šv kšnos SUC, vienoje iš bendrabu io patalp , rengti patalp su stacionaria vaizdo ir garso aparat ra, kurioje, esant reikalui, b t galima apklausti vaikus.

vertinusi surinktus duomenis kontrolier taip pat atkreip d mes tai, kad teis saugos institucijos vengia spr sti Šv kšnos SUC atsaking asmen administracin s atsakomyb s klausim . Nebuvo gauta informacijos, kuri patvirtint , jog b t sprendžiamas atsaking asmen drausmin s atsakomyb s klausimas, atsižvelgiant Centro administracijai žinomus vaiko teisi ir teis t interes pažeidimus. Tyrimo duomenys apie Šilut s rajono policijos komisariate užregistruotas nusikalstamas veikas, kurias vykd arba nuo kuri nukent jo Centro mokiniai, ikiteisminius tyrimus (d l fizinio skausmo suk limo, seksualin s prievartos, vaik savavališko pasišalinimo ir kt.) sudar prielaidas teigti, kad Šv kšnos SUC n ra tinkamai užtikrinamas vaik saugumas, j prieži ir šios problemos t siasi ne vienerius metus, o oficial s statistiniai duomenys ir vaik pareiškimai Centro administracijai d l netinkamo elgesio su jais galimai neatspindi realios situacijos.

D l bendradarbiavimo, sprendžiant vaik teisi užtikrinimo klausimus

Tyrimo metu buvo vertinti teigiami pokyčiai kompetentingose institucijose bendradarbiavime, sprendžiant Šv kšnos SUC besimokančių ir gyvenančių vaik teisi apsaugos ir gynimo klausimus.

Kontrolierius pažymėjo, kad praktikoje išlieka aktualūs tarpžinybiškumo, aktyvaus ir geranoriško bendravimo ir bendradarbiavimo, bendros problemų sprendimo paieškos, sprendimų priėmimo ir jų įgyvendinimo, veiksmų koordinavimo klausimai.

Sprendžiamas pagalbos galimai nuo seksualinės prievartos nukentėjusiems vaikams klausimas, Centras nebendradarbiauja su nevyriausybinėmis organizacijomis, nors planuojant ir sprendžiant pagalbos nukentėjusiam vaikui organizavimo bei teikimo, vaiko teisi ir interesus apsaugos baudžiamajame procese ir kitus klausimus yra būtinas aktyvus skirtingose institucijose, organizacijose bendradarbiavimas bei nuoseklus veiksmų derinimas ir koordinavimas. Abejoniškilo ir dėl Šv kšnos SUC pasiruošimo gyvendinti kitose institucijose teikiamus siūlymus dėl vaikų padėties gerinimo Centre bei atsakingai vykdyti pareigą laiku informuoti kompetentingas institucijas apie (galimus) vaiko teisi pažeidimus ar kitas aktualias problemas ir pan. Tuo tarpu tinkamam, efektyviam vaikų ugdymo bei gydymo ir reabilitacijos proceso užtikrinimui yra itin svarbus tarpinstitucinis, tarpsektorinis bendradarbiavimas. Šis aspektas buvo pažymėtas ir Akreditavimo tarnybos kontrolinio patikrinimo (konsultanto gydytojo vaiko ir paauglių psichiatro) išvadoje, nurodant, kad aktyvus bendradarbiavimas su policija (nuolat budint vietoje), sporto treneriais, menininkais, vykdydamas ilgalaikę prevencinę ir ankstyvos intervencijos programą, palapsniui formuojant sutrikusiams nepilnamečiams tinkamo socialinio bendravimo, saviraiškos, mokymosi, savęs pažinimo, sveikos gyvensenos bei darbinis gėdžius yra viena iš galimybių pagerinti vaikų priežiūrą Šv kšnos SUC tipo staigose.

D l tv (globėj, r pintoj) priimam sprendim

Vaiko teisi apsaugos kontrolierius, nekvestionuodamas tvarams (globėjams, r pintojams) garantuojamos prioritetingas teisės parinkti vaikui švietimo staigą, atkreipė dėmesį, jog, priimant su vaiko ugdymu susijusius sprendimus, ypatingai svarbu atsižvelgti į vaiko, kaip tiesioginio vartotojo (paslaugos gavėjo), nuomoną, patirtį, supratimą ir gebėjimus. Tyrimo metu nustatytas atotrūkis tarp Šv kšnos SUC deklaruojamos ir realiai galimos suteikti vaikams reikalingos pagalbos, slygojo pagrįstas abejones, kad statyminiai atstovai iki sprendimo dėl vaiko nukreipimo ugdytis Šv kšnos SUC priėmimo buvo gavę išsami ir būtini sprendimui priimti informaciją apie Centrą, vaikų ugdymo ir gyvenimo sąlygas jame bei, atitinkamai, atsakingai vertino visas alternatyvas ir sprendimų klausimą dėl galimybių vaikui ugdytis kuo arčiau gyvenamosios vietos esančioje mokykloje. Vaikas, turintis elgesio ir (ar) emocijų sutrikimą, nėra pageidaujamas prastoje mokykloje, globos staigoje, kituose užsiėmimuose, yra vadinamas „sunki“, „nepatogiu“, „probleminiu“, o pagalbą, paslaugas ir paramą galinčius ir turinčius pasiūlyti bei teikti institucijos neretai turi išankstinę neigiamą (subjektyvią) nuostatą šie vaikai atžvilgiu, todėl, tik tina, kad sprendimus dėl vaiko ugdymo Šv kšnos SUC vaiko statyminiai atstovai priima vadovaudamiesi motyvais ir interesais, kurie ne visuomet atitinka geriausias vaiko interesus ir vaiko teises.

Galiojantis teisinis reglamentavimas numato galimybę vertinti vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius nepriklausomai nuo to, ar vaikas yra (ne)ugdomas mokykloje, o inicijuoti vaiko specialiojo ugdymosi poreikio vertinimą gali tiek vaiko atstovai pagal statymą, tiek mokykla (kai vaikas ugdomas mokykloje). Tokiu būdu yra sudarytos galimybės (vis pirma) vaiko atstovams pagal statymą kuo anksčiau (laiku) reaguoti ir spręsti vaiko ugdymo sunkumus ir kylančias problemas, taip pat reikalingos pagalbos ir paslaugų vaikui užtikrinimo klausimus. Tyrimo duomenys parodė, kad nemažos dalies vaikų specialieji ugdymosi poreikiai buvo vertinti tik prieš jiems atvykstant į Šv kšnos SUC ir tai leido manyti, jog vaiko atstovai (ypatingai globėjai, r pintojai) laiku, t. y. tik prasidėjus problemoms dėl vaiko ugdymo, nesikreipia į pedagoginę, psichologinę tarnybą, ieškodami specialistų pagalbos.

Atsižvelgdama didel Šv kšnos SUC ugdom vaik , iš vaik globos nam , skai i , kontrolier ypatingai akcentavo glob j (r pintoj) atsakomyb , kadangi t v globos netek vaikai yra priskiriami ypatingai pažeidžiam vaik grupei, kuriems reikia didesn s pagalbos, sutelkt vairi specialist pastang ir itin glaudaus bei aktyvaus j tarpusavio bendradarbiavimo.

Tyrimo metu buvo konstatuota, jog išliko aktualus 2012 met tyrimo kontrolier s pateiktas si lymas savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyriams atkreipti d mes vaik globos staig , kaip glob j (r pintoj), sprendimus nukreipti vaikus Šv kšnos SUC, aktyviau vertinti toki sprendim tikslingum ir vaik t v , glob j (r pintoj) pareig vykdym .

Pamin tina, kad. Atsižvelgdama tyrimo duomenis, kontrolier atkreip d mes b tinyb skirti d mes tinkamam ir atsakingam teis s akt nuostat , garantuojan i švietimo prieinamum mokiniui, turin iam speciali j ugdymosi poreiki (kuris užtikrinamas pritaikant mokyklos aplink , programas, teikiant švietimo pagalb , apr pinant ugdymui skirtomis technin s pagalbos, specialiosiomis mokymo priemon mis ir kitais teis s akt nustatytais b dais), praktiniam gyveninimui.

Tyrimo metu buvo pažym ta, kad viena iš aktualiausi problem yra realus vaik statymini atstov nedalyvavimas (turimos labai s lygin s galimyb s dalyvauti) vaik kasdieniniame gyvenime, j veiklose bei aktuali klausim sprendime. Teis s aktuose, Šv kšnos SUC vidaus dokumentuose bei vaiko atstov pagal statym pasirašomose sutartyse tvirtintos vaiko atstov pagal statym pareigos, kuri tinkamas vykdymas reikalauja aktyvaus ir tiesioginio dalyvavimo, ta iau praktikoje pastarieji su Šv kšnos SUC specialistais (skirtingu intensyvumu) bendrauja iš esm s nuotoliniu b du, betarpiškai su vaiku – tik atstog laikotarpiu, kas s lygojo pagr stas abejones d l vaik statymini atstov geb jimo užtikrinti tinkam Centro rekomendacij vykdym , vaikui reikalingos pagalbos t stinum bei, atitinkamai, užtikrinti Centro jau pasiekt poky i išsaugojim , stiprinim ir nuosekl vystym . Kontrolier s nuomone, vaiko ugdymo Šv kšnos SUC laikotarpiu t vai (glob jai, r pintojai) realiai nusišalina nuo savo teisi ir pareig gyveninimo vaikui visa apimtimi, perduodami tam tikr klausim sprendim Centru (pavyzdžiui, vaiko gydymo, pagalbos parinkimo, atstovavimo teis saugos ar kitose institucijose ir pan.).

Teis s aktuose tvirtinta, kad švietimas turi b ti orientuojamas vaik ir kiekvieno j asmenyb s, geb jim ir gali pl tot , pagrindini gyvenimo g dži (apiman i geb jim priimti tinkamus sprendimus, spr sti konfliktus nenaudojant prievartos ir kt.) ir atsakomyb s išugdym , kritinio m stymo, k rybini ir kit gali vystym . Kai kuri vaik su labai dideliais ir dideliais specialiais ugdymo poreikiais ugdymas specialiose staigose gali b ti grindžiamas intensyvios, profesionalios pagalbos gavimu, iš kitos pus s – tokie sprendimai gali nulemti j stigmatizacij ir socialin atskirt , tod l svarbu praktikoje užtikrinti ne tik tinkam teis s akt nuostat vykdym , bet ir tai, kad visi veiksmai ir priimami su vaiku susij sprendimai vis pirma b t pagr sti geriausi vaiko interes pirmenyb s principu.

Vertindama aktualaus ir ankstesni tyrim duomenis kontrolier pasteb jo, kad vyk ir tebevykstantys poky iai Šv kšnos SUC n ra pakankami, o mokykla teb ra išlaikiusi daugiau neigiamą prasmę „išskirtin s“ mokyklos status , kuria galima pasinaudoti, ne tiek siekiant pad ti elgesio ir (ar) emocij sutrikim turin iam vaikui ir gauti jam bei jo atstovams pagal statym reikaling kvalifikuot pagalb , ta iau siekiant nors laikinai išspr sti „nepatogaus“, „nevaldomo“, problemas kelian io vaiko klausim .

Vaiko teisi apsaugos kontrolier , atlikusi tyrim , sp jo Šv kšnos specialiojo ugdymo centro tuometin direktor d l nustatyt vaiko teisi ir teis t interes pažeidim ir si l pašalinti veiklos tr kumus, d l kuri pažeidžiamos ar gali b ti pažeistos vaiko teis s ir jo teis ti interesai.

Atsižvelgdama tyrimo metu paaišk jusias aplinkybes ir siekdama spr sti speciali j ugdymosi poreiki turin i vaik teisi užtikrinimo problemas, vaiko teisi apsaugos kontrolier taip pat pateik si lymus kompetentingoms valstyb s ir savivaldyb s institucijoms, iš kuri kaip svarbiausieji pamin tini šie:

1. Švietimo ir mokslo ministerijai:

1.1. vertinti Centro galimyb tinkamai gyvendinti veiklos tiksl , uždavinius ir vykdyti funkcijas, atsižvelgiant esam (nustatyt) vaik ir darbuotoj , ypatingai teikian i pagalb vaikams ir atsaking už j prieži r , skai i ;

1.2. svarstyti galimyb maksimaliai mažinti vaik skai i Centre, garantuojant jiems profesionali ir poreikius atitinkan i specialist pagalb bei paslaugas;

1.3. perži r ti vaik pri mimo ir ugdymo Centre reglamentavim ;

1.4. vertinti ir svarstyti galimyb tobulinti teisin reglamentavim d l vaiko speciali j ugdymosi poreiki vertinimo, specialiojo ugdymo ir (ar) švietimo pagalbos skyrimo vaikui;

1.5. spr sti ugdymo paslaug dideli ir labai dideli speciali j ugdymosi poreiki turintiems vaikams prieinamumo ar iausiai j gyvenamosios vietos užtikrinimo, pedagog kompetencijos dirbti su speciali j ugdymosi poreiki vaikais, ypatingai – turin i elgesio ir (ar) emocij sutrikim , didinimo ir kvalifikacijos k limo, taip pat aktyvesnio pedagog , mokykl vaiko gerov s komisij , ugdymo staig administracij ir pagalb vaikams teikian i specialist tarpusavio bei su vaiko atstovais pagal statym bendradarbiavimo problemas;

2. Sveikatos apsaugos ministerijai:

2.1. informuoti gydytojus (šeimos gydytojus, gydytojus psichiatrus, vaik ir paaugli gydytojus psichiatrus) apie Centro vykdomos veiklos pob d , tiksl , vaikams ir j atstovams teikiam pagalb ;

2.2. reglamentuoti gydytoj psichiatr vertinimo ir rekomendacij d l vaiko ugdymosi atitinkamo tipo mokykloje parengim ;

2.3. perži r ti galiojant teisin reglamentavim d l periodin s valstybin s visuomen s sveikatos saugos kontrol s bendrabu iuose, kuriuose gyvena vaikai, tvirtinimo ir vykdymo;

2.4. svarstyti galimyb teis s aktuose tvirtinti (tikslin s) informacijos apie vaiko sveikat pateikim švietimo teik jams, kuri yra b tina priimant sprendim d l vaiko pri mimo speciali j ugdymo staig .

3. Socialin s apsaugos ir darbo ministerijai:

3.1. ypating d mes atkreipti priemones, skirtas vaik globos nam darbuotoj kvalifikacijos vaiko poreiki vertinimo ir pagalbos vaikui poreikio nustatymo, teikimo ir (ar) užtikrinimo srityse k limui;

3.2. rengiant Metodines rekomendacijas d l savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyri specialist dalyvavimo baudžiamajame procese, aptarti ir savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyri dalyvavimo vaik , laikinai gyvenan i tam tikroje savivaldyb s teritorijoje apklausose ar kituose baudžiamojo proceso veiksmuose).

4. *Teisingumo* ministerijai – svarstyti galimyb tobulinti Baudžiamojo proceso kodekso nuostatas tokia apimtimi, kad b t garantuojamas vaiko atstovo pagal statym dalyvavimas procese, kai tik gaunamas skundas, pareiškimas ar pranešimas apie nusikalstam veik vaiko atžvilgiu ar paties vaiko vykdyt , išskyrus, kai tai neatitinka geriausi vaiko interes , prieštarus tinkamam teisingumo vykdymui ir pan.

5. *Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnybai prie Socialin s apsaugos ir darbo ministerijos* – atkreipti savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyri d mes vaiko globos staig , glob j (r pintoj) ir t v sprendimus d l vaiko ugdymosi Šv kšnos SUC, aktyviai vertinti toki sprendim tikslingum , atitikim geriausi vaiko interes pirmenyb s principui, vaiko atstov pagal statym pareig vykdym vaiko atžvilgiu ir pan.

6. *Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centrai* – atkreipti d mes pedagogini psichologini tarnyb išduodam pažym ir specialiojo ugdymo ir (ar) švietimo pagalbos vaikams skyrimo bei teikimo, pažeidžiant teis s aktuose nustatytus reikalavimus).

7. *Policijos departamentui prie Vidaus reikal ministerijos* – kartu su kompetentingomis institucijomis spr sti tinkamos (saugios ir draugiškos vaikui) aplinkos užtikrinimo Šilut s rajono savivaldyb je klausim ar (bei) ieškoti alternatyvi b d užtikrinti tinkam ir saugi aplink vaikui apklausos metu, pasinaudojant kitose institucijose rengtais vaik apklausos kambariais.

8. *Klaipdos apygardos prokuratros Tauragės apylinkės prokuratūra (Šilutėje)* – imtis priemoni griežtesnei ikiteisminio tyrimo pareigėn veiklos kontrolei bei tinkamai vaiko teisi apsaugai baudžiamajame procese.

9. *Tauragės apskrities vyriausiojo policijos komisariato Šilutės rajono policijos komisariatui* – bendradarbiaujant su Švėkšnos SUC, Šilutės rajono savivaldybe ir vietos bendruomene aktyviau vykdyti prevencines priemones, skirtas užkardyti tiek vaikų tabako ir alkoholio vartojimą, tiek asmenis, traukiančius ar skatinančius nepilnamečius ir padedančius jiems sigyti minėtas priemones; tobulinti pareigėn, dirbančių smurto prevencijos srityje bei su smurt patyrusiais nepilnamečiais, profesinių kvalifikacijų.

10. *Valstybinei sveikatos priežiūros veiklai akreditavimo tarnybai prie Sveikatos apsaugos ministerijos* – vertinti Centro teikiamą asmens sveikatos priežiūros paslaugą (kineziterapija, masažas), nenurodytą Centrai išduotoje licencijoje asmens sveikatos priežiūros veiklai, pagrįstam.

11. *Šilutės rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisi apsaugos skyriui* – vykdyti reguliari vaiko teisi ir interesų užtikrinimo Centre stebėseną ir vertinimą.

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus pateiktai lėmėms gyvendinimas

Klaipdos apygardos prokuratros Tauragės apylinkės prokuratūra 2015 m. gruodį priėmė nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą (pradėtą pagal prokuroro reikalavimą ir informaciją, gautą iš Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos) dėl Švėkšnos SUC darbuotojų šio Centro auklėtinių galimo sistemingo mušimo ar fizinio skausmo suklimo kitaip smurtauojant, nes nepadaryta veika, turinti nusikaltimo, numatyto Baudžiamojo kodekso 140 straipsnio 1 dalyje, požymių.

Atsižvelgdama vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus pažymoje nurodytus veiklos trūkumus, Švėkšnos SUC direktoriaus sakymu sudaryta darbo grupė parengė trūkumų šalinimo planą.

Pažymėtina, kad dar tyrimo metu, 2015 m. balandį, Lietuvos Respublikos Vyriausybė perėmė valstybės nuosavybėn Šilutės rajono savivaldybei priklausančios biudžetinės staigos Švėkšnos SUC savininko turitines ir neturitines teises bei pareigas, taip pat Centro patikėjimo teise valdomą turtą bei pavedė švietimo ir mokslo ministerijai gyvendinti valstybės, kaip biudžetinės staigos Švėkšnos SUC savininkas, turitines ir neturitines teises bei pareigas. 2015 m. birželį buvo patvirtinti nauji Centro nuostatai ir pakeistas Centro pavadinimas „Diemedžio“ ugdymo centras. 2015 m. rugpjūtį buvo patvirtinti Centro veiklos reglamentuojantys vidaus dokumentai. Vaikų priėmimas Centru 2015 – 2016 mokslo metais buvo vykdomas vadovaujantis nauja, švietimo ir mokslo ministro sakymu patvirtinta tvarka, kurioje numatyta, kad Centru priimami ugdytis tik berniukai, kuriems nustatyti elgesio sutrikimai, mišrūs elgesio ir emocijų sutrikimai, asmenybės ir elgesio sutrikimai dėl galvos smegenų ligos, patyrus galvos smegenų traumas ir lėtinę ligą, kiti organiniai asmenybės ir elgesio sutrikimai dėl galvos smegenų ligos, pažeidimo ir disfunkcijos, neilgiau kaip 2 mokslo metams ir kt. Planuojama, kad Centre mokysis ne daugiau kaip 30 vaikų (2015 m. spalį Centre mokėsi ir gyveno 16 mokinių, gruodį – 23 mokiniai). Vaikai yra ugdomi ir gyvena viename (bendrabojiu) pastate.

Sprendžiant pagalbos ir paslaugų elgesio ir emocijų sutrikimams turintiems vaikams užtikrinimo problemas, švietimo ir mokslo ministro sakymu buvo sudarytos šios dvi tarpžinybinės darbo grupės, kurių veikloje dalyvavo vaiko teisi apsaugos kontrolierius ir staigos atstovai:

1. Dėl kompleksiskai teikiamos pagalbos, specialiojo ugdymo mokyklai /centru ir vaikų socializacijos centru veiklos kokybės gerinimo 2015–2017 metų tarpinstitucinio veiksmų plano projekto parengimo (plataiau žr. Ataskaitos 3.1.1.1. poskyryje).

2. Dėl švietimo ir mokslo ministerijos parengto Ugdymo ir kompleksiskai teikiamos švietimo pagalbos, sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų vaikams, turintiems elgesio ir emocijų sutrikimų, koncepcijos projekto (plataiau žr. Ataskaitos 3.1.1.2. poskyryje).

3.1.1.5. D I Kauno vaik socializacijos centro ugdytini teisi užtikrinimo

Ataskaitiniu laikotarpiu vaiko teisi apsaugos kontrolier baig tyrim d I vaik teisi ir teis t interes pažeidimo Kauno vaik socializacijos centre (toliau – Kauno VSC, Centras), prad t atsižvelgiant staigoje gautuose anoniminiuose skunduose (pranešimuose) bei kit institucij pranešimuose nurodytas aplinkybes (d I netinkamo, smurtinio Centro ir apsaugos tarnybos darbuotoj bei pa i vaik elgesio vaik atžvilgiu, vaik saugumo neužtikrinimo, netinkam drausminimo priemoni naudojimo ir kt.).

Tyrimo metu Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos atstovai lank si Kauno VSC. Taip pat, atsižvelgdama pateikt informacij bei lankymosi Centre metu vaik nurodytas aplinkybes, vaiko teisi apsaugos kontrolier kreip si Kauno miesto apylink s prokurat r , prašydama pagal kompetencij prad ti ikiteismin tyrim .

Vaiko nukreipimas vaik socializacijos centr yra viena iš griež iausi vaikui taikom poveikio priemoni , kuri vykdoma konkre iam terminui atskiriant vaik nuo jo atstov pagal statym , perkeliant iš gyvenamosios vietos, galimai neigiamai veikian ios aplinkos ir apgyvendinant specialioje staigoje, kurioje, teikiant individuali pagalb , paslaugas ir kt., siekiama pad ti vaikui pasiekti teigiam elgesio poky i . Vaik socializacijos centras yra švietimo staiga, priskiriama bendrojo ugdymo mokykl grupei, kurioje ugdomam ir gyvenan iam vaikui turi b ti garantuojamos visos teis s, kurios n ra tiesiogiai susijusios su vidutin s prieži ros ar aukl jamojo poveikio priemon s vykdymu, ir užtikrinta ypatinga apsauga, atsižvelgiant pripaž stam didel (uždarose) staigose apgyvendint vaik pažeidžiamum .

Kauno VSC, kaip ir kit vaik socializacijos centr , paskirtis – siekti teigiam Centre apgyvendinto vaiko elgesio poky i ir ugdyti jo vertybines nuostatas bei socialinius g džius, paruošti vaik savarankiškam gyvenimui visuomen je, užtikrinti tinkam jo ugdym , teikti kvalifikuot švietimo pagalb ir kitas paslaugas. Centre gali b ti apgyvendinta 30 vaik . Darytina prielaida, kad maksimalus vaik skai ius nustatytas vertinus galimyb visiems Centre apgyvendinamiems vaikams užtikrinti tinkam , reikalingo lygio individualizuot prieži r , garantuoti reikalingos apimties paslaugas, pagalb ir intervencijas, prasming veickl ir kt., kurios puosel t vaiko fizin ir psichin sveikat , savigarb ir atsakomyb s jausm , vystyt g džius, kurie leist vaikui s kmingai integruotis visuomen je, tinkamai vykdyti nustatytas pareigas ir gyvendinti savo teises, laikytis nustatyt elgesio norm , teis s akt reikalavim ir kt.

Kauno VSC kyla sunkum ugdant Centre gyvenan ius vaikus ir vykdant j prieži r , sudarant saugias ir šeimos aplinkai artimas, vaiko amži , lyt , sveikat ir brand atitinkan ias gyvenimo ir ugdymo s lygas, garantuojant teis s aktuose nustatytas vaik teises bei j apsaug . Viena iš aktualiausi problem – tinkamo vaik saugumo užtikrinimas. Be to, Centro praktin je veikloje n ra tinkamai užtikrinamas: individualizuoto darbo su vaiku, vaiko interes pirmenyb s, saugios aplinkos palaikymo ir bendradarbiavimo princip gyvendinimas.

Tyrimo duomenys s lygojo išvadas, kad: Centras n ra tinkamai pasireng s dirbti su vaikais, kurie yra nukreipiami ši speciali j staig , kaip tinkamiausi pad ti konkre iam vaikui konkre ioje situacijoje; galimas išankstinis neigiamas nusistatymas vaik (ypatingai sunkiau prisitaikan i prie s lyg Centre, turin i daugiau ar (ir) sudingesni (ne tik) elgesio ir sveikatos problem ir pan.) atžvilgiu; egzistuoja Centro darbuotoj , apsaugos darbuotoj ir vaik tarpusavio pasitik jimo problemos; aktuali

vis smurto (ypa užsl pto) form atpažinimo ir veiksming sprendim paieškos problema; tarp vaik galimai egzistuoja hierarchijos sistema; vaik elgesio kontrolei ir netinkamo elgesio suvaldymui gali b ti naudojamos bauginimu ar j ga paremtos priemon s; vaikams tr ksta individualaus d mesio ir pagalbos, n ra užtikrinama tinkama j prieži ra ir saugumas, n ra (tinkamai) patenkinami vaik poreikiai ir t.t.

Aplinkyb , kad vaikas nepraneša apie jo (ar kito vaiko) teisi pažeidim , neatleidžia Centro nuo atsakomyb s ir pareigos iniciatyviai, aktyviai, atsakingai ir nedelsiant, taip pat preventyviai reaguoti smurt , paty ias ir kitus vaiko teisi pažeidimus, nepriklausomai nuo to, ar (galimas) pažeid jas yra vaikas, ar suaug s asmuo. Tyrimo duomenys leido manyti, kad Kauno VSC smurt ar kitok netinkam ugdytini elges patiriantiems vaikams n ra sudarytos tinkamos s lygos pranešti apie j teisi pažeidimus – nukent jusiems ir apie tai pranešusiems ar prasitarusiems vaikams yra (gali b ti) grasinama, jie patiria pakartotin smurt arba kyla jo gr sm . Taip pat kilo pagr st abejoni , ar laiku reaguojama galimus smurto prieš vaikus atvejus ir kiek atsakingai, kompetentingai bei išsamiai yra vertinamos paaišk jusios aplinkyb s. Tyrimo metu paaišk j smurto prieš vaikus faktai leido manyti, kad, priešingai nei buvo teigiama, Centro darbuotojai aktyviai nedalyvauja kasdien je vaik veikloje arba (ir) neskiria šiai veiklai bei vaik prieži rai ir j saugumo užtikrinimui reikiamo d mesio.

Vaiko teisi apsaugos kontrolier s nuomone, darbas vaik socializacijos centre, vaik prieži ra, j ugdymas, užimtumas ir laisvalaikis privalo b ti organizuotas taip, kad kiekvienam vaikui b t užtikrinta saugi aplinka, netinkamas mokinio elgesys ir nustatyt elgesio norm pažeidimas b t laiku pasteb tas, sustabdytas ir nutrauktas, o siekiant išvengti pakartotinum – tinkamai vertintas, ypating d mes skiriant tokio elgesio priežas i iš(si)aiškinimui ir pašalinimui, reikalingos pagalbos suteikimui tiek nukent jusiam vaikui, tiek pažeid jui.

Vaiko teisi apsaugos kontrolier atkreip d mes , jog atsakomyb už vaiko padarytos priešingos teisei veikos pasekmes tenka ir (arba tik) vaiko atstovams pagal statym ar kitiems už vaiko prieži r atsakingiems asmenis. Mokymo, aukl jimo staig vadovai, aukl tojai ar jiems prilygstantys asmenys, ši staig administracija atsako už j priži rim vaik aukl jim , kai vaikas nustatyta tvarka yra ugdymo staigoje (preziumuojama staigos kalt). Kadangi vaik socializacijos centr nukreipti vaikai gyvena ir mokosi jame, b tent Centras ir yra atsakingas už vaik prieži r , j elgesio kontrol bei pasekmes. Centras privalo vykdyti vaiko prieži r tol, kol vaikas yra ar turi b ti jo žinioje, t. y. tinkama vaiko prieži ra turi b ti užtikrinama užsi mim , pamok , mokyklos rengini , pertrauk , laisvalaikio ir poilsio metu, nepriklausomai nuo užsi mim , pamok ar rengini laiko ir vietos.

Taip pat kontrolier pažym jo, jog vaiko pateikta informacija apie galim jo ar kito vaiko teisi pažeidim tur t b ti vertinami itin atsakingai, be išankstin s neigiamos nuostatos ir sitikimo (prezumpcijos), jog vaikas meluoja, manipuliuoja darbuotojais ar siekia savanaudišk tiksl (nori pateisinti savavališk pasišalinim , nustatyt taisykli pažeidim , pareig nevykdym), o kompetentingos institucijos apie tai informuojamos laiku.

Vertindama tyrimo duomenis, tur dama omenyje Kauno apylink s prokurat ros nutarime nutraukti ikiteismin tyrim d l Kauno VSC direktoriaus ir apsaugos darbuotoj veiksm (neveikimo) Centro ugdytini atžvilgiu nurodytas aplinkybes, kontrolier išsak nuomon , kad praktikoje yra aktuali vaikams taikom poveikio ir drausminimo priemoni problema ir išlieka vaik teisi pažeidimo gr sm s tikimyb (smurto, b tinosios ginties ar b tinojo reikalingumo rib peržengimo, piktnaudžiavimo tarnybine pad timi ar galiojimais ar kt.). statym leid jas draudžia specialias priemones naudoti prieš tam tikrus asmenis, tarp j ir nepilname ius, išskyrus atvejus, kai šie asmenys priešinasi pavojingu žmogaus gyvybei ar sveikatai b du arba kai užpuola toki asmen grup ir šis užpuolimas kelia gr sm žmogaus gyvybei ar sveikatai, ta iau norminiuose teis s aktuose n ra išsamiau reglamentuotos apsaugos darbuotoj funkcijos, j teis s ir pareigos švietimo staigose priži rim (ugdom arba ugdom ir gyvenan i) vaik atžvilgiu. Tyrimo metu tapo žinoma, kad praktikoje apsaugos darbuotojai prieš Kauno VSC ugdytinius naudoja specialias priemones (antrankius, gumines lazdas, duj balion lius). Nors ikiteisminio tyrimo metu nebuvo surinkta pakankamai duomen , leidžian i pagr stai manyti, jog buvo pažeistas proporcingumo principas apsaugos darbuotojams naudojant specialias priemones, nebuvo nustatytas nei vienas atvejis, kai po apsaugos darbuotoj panaudot specialias priemones, nebuvo ugdytiniui b t padarytas ir užfiksuotas sveikatos sutrikdymas ir nebuvo gauta duomen , jog apsaugos darbuotojai naudojosi tarnybine pad timi ir kt., kontrolier visgi pažym jo, kad apsaugos

darbuotojo darbo pobūdis ir patirtis pareigoja jį adekvačiai vertinti kiekvieną susidariusi situaciją ir, nesant objektyviai egzistuojančių grėsmės, be pagrindo nenaudoti fizinės jėgos ar specialiųjų priemonių, t. y. apsaugos darbuotojas privalo užtikrinti, kad prieš nepilnametą būtų panaudota tik tiek Asmens ir turto saugos statyme numatyti priemonės ir tik tokiu mastu, kiek yra būtina neteisėtiems veiksams nutraukti, sulaikomo asmens pasipriešinimui neutralizuoti ir kt.

Kontrolierius ypatingai kritiškai vertino Kauno VSC suformuotą praktiką, kai vaikas prieštaraujant išimtinai perduodama apsaugos darbuotojams ir pastarieji priima sprendimus dėl poveikio priemonių vaikams taikymo ir (ar) pagalbos vaikui bei specialistų intervencijos poreikio, o pati Centro administracija ir darbuotojai faktiškai nusišalina nuo kilusių ypatingų situacijų sprendimo, nors būtent jie privalo šias situacijas skubiai vertinti ir priimti konkrečius sprendimus.

apsaugos darbuotojai, žinodami apie minimalią taikomą poveikio priemonių naudojimą prieš ir kontrolį (jos nebuvimas), turi galimybę naudoti specialias priemones neturėdami pakankamo pagrindo ar apie jų naudojimą nežinant Centro darbuotojams ar (ir) kompetentingoms institucijoms.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierius, neneigdamas galimo asmens ir turto saugos paslaugų poreikio ir teigiamą poveikį dėl jų teikimo, visgi išsakė abejones dėl Kauno VSC deklaruotų tikslų, kuriais buvo grindžiamas apsaugos paslaugų poreikis, pasiekimo ir esminis, pozityvus poveikis Centro veikloje, sprendžiant asmens ir turto saugumo bei, atitinkamai, vaiko padėties gerinimo klausimus. Tyrimo metu paaiškėjusios aplinkybės leido manyti, kad Kauno VSC teigiamą poveikį yra tikimasi iš Centrai teikiamos apsaugos paslaugų, dažnesni apsaugos darbuotojų ir policijos pareigūnų intervencijų. Visgi, kontrolierius nuomone, visi pirma Centrai turėtų aktyviai ir kritiškai vertinti taikomų priemonių efektyvumą, konkrečiose situacijose jas keisti tikslingesnėmis, daugiau dėmesio skirti Centrai darbuotojų kompetencijos ir kvalifikacijos kėlimui, kad pastarieji galėtų veiksmingai reaguoti agresyvesnei vaikų elgesi ir konfliktines situacijas bei užtikrinti kaip galima labiau individualius vaiko poreikius atitinkančios pagalbos ir paslaugų vaikui teikimą, saugios aplinkos užtikrinimą. Vertindama poveikio priemonių vaikams taikymo Kauno VSC praktiką, vaiko teisių apsaugos kontrolierius pakartotinai paminėjo, kad apsaugos darbuotojų intervencija turėtų būti panaudojama kraštutiniais atvejais, kai Centrai darbuotojų veiksmai ir taikytos priemonės nepakanka suvaldyti konfliktinę situaciją arba yra akivaizdu, kad jos bus neveiksmingos. Taip pat, atsižvelgdama tyrimo metu paaiškėjusias aplinkybes dėl Kauno VSC nusiraminimo kambario naudojimo (nusiraminimo kambaras buvo talpinami po pabėgimo grėžūgydintiniai, taip pat vaikai, kurie patys pasiprašydavo nusiraminimo kambarą, nes norėdavo pabėgti vieni ir pan.), pagalbos šiame kambaryje esančiam vaikui teikimo, jo prieštaraujančių ir saugumo užtikrinimo (būdamas nusiraminimo kambaryje vaikas „atskėlė plytelės gabalėlį ir ją susižalojo ranką“), kontrolierius konstatavo, kad praktikoje nėra skiriamas tinkamas dėmesys ir užtikrinamas tinkamas nuostatai nusiraminimo kambario paskirties ir jo naudojimo gyvendinimas, nusiraminimo kambario rengimui keliami reikalavimai ir kt.

Tyrimo išvadose buvo pažymėta, jog nusiraminimo kambarius gali būti naudojamas tik tada, kai vaikas išrinkta nevaldomas emocijų protrėkis, kuris kelia pavojų jo paties ir aplinkini saugumui. Vaikui esant nusiraminimo kambaryje, būtina, kad jo prieštaraujančių užtikrintas saugumas asmuo, kad šiame kambaryje vaikas būtų laikomas vienas ir kuo trumpesniu laikotarpiu. Be to, turi būti vykdoma vaikų lankymosi (laikymo) nusiraminimo kambaryje apskaita bei nusiraminimo kambario naudojimo stebėseną.

Neužtikrinus nusiraminimo kambario stebėsenos ir nevertinant šios nusiraminimo priemonės panaudojimo pagrįstumo, sudaromos prielaidos asmeniui, atsakingam už vaikų prieštaraujančių, piktnaudžiavimui – nepagrįstam šios priemonės taikymui, ilgesnės trukmės, nei konkrečiu atveju būtina, vaiko izoliacijai.

Kontrolierius atkreipė dėmesį ir tai,

kad uždaro tipo staigose, kurioms priskirtini ir vaik socializacijos centrai, apgyvendint vaik teisi ir teis t interes pažeidimo gr sm yra aukštesnio lygmens ir reikalauja specialaus d mesio. Vaik socializacijos centr ugdytiniai yra atskirti nuo savo atstov pagal statym ir d l riboto betarpiško bendravimo su jais turi s lygines galimybes pastariesiems ar kitoms kompetentingoms institucijoms laiku pranešti apie galimai nepagr stai j atžvilgiu panaudotas specialias ar kitas poveikio priemones, patirt smurt ar kitus j teisi pažeidimus. Taip pat jie tam tikra prasme yra priklausomi nuo vaik socializacijos centro darbuotoj , kurie turi galimyb takoti sprendimus d l vidutin s prieži ros priemon s prat simo ar kit poveikio priemoni taikymo, j buvimo centre s lygas, santykius su kitais centro darbuotojais ir vaikais bei kt. Tyrimo metu buvo atkreiptas d mesys, kad Kauno VSC ne visuomet tinkamai bendradarbiauja su vaiko atstovais pagal statym , j laiku neinformuoja apie vaiko teisi pažeidimus, vaiko patirt smurt , dalyvavim atitinkamuose teis saugos institucij veiksmuose, proced rose ar pan. Tuo tarpu t v valdžia yra skirta vaiko teis ms gyvendinti (pad ti vaikui gyvendinti savo teises) bei imtis priemoni , kad vaiko teis s b t gyvendinamos arba pažeistos teis s b t ginamos ir atkurtos. Vaikui gyvenant skyriumi nuo savo atstov pagal statym , pastarieji d l objektyvi priežas i turi ribotas galimybes gyvendinti teises ir vykdyti pareigas savo vaiko atžvilgiu bei, atitinkamai, imtis priemoni pažeistoms vaiko teis ms ginti, pagalbai suteikti ir pan., tod l itin svarbu, kad vaik socializacijos centras laiku (nedelsiant, per proting termin) informuot vaiko atstovus pagal statym apie su vaiku susijusias situacijas, ypatingai kai vaikas (galimai) nuken ia nuo teisei priešingos veikos arba j vykdo.

Tyrimo metu buvo vertinta ir Kauno VSC formuojama praktika d l žalos atlyginimo – reikalavimo, jog vaiko atstovai pagal statym kompensuot Centru išlaidas d l savavališkai pasišalinusio vaiko parvežimo Centr ar kt. Kontrolier atkreip d mes normini teis s akt nuostatas ir teism praktik d l atsakomyb s už vaiko teisi apsaug ir vaiko prieži r pasidalinimo, taip pat vaiko atstov pagal statym ir vaik socializacijos centr atsakomyb už pab gusi vaik padaryt žal . Kauno VSC buvo nurodyta, kad jis neteis tai vienareikšmiškai preziumuoja ir konstatuoja vaiko atstov pagal statym kalt bei reikalauja pastaruosius atlyginti vaiko padaryt žal . Kontrolier išsak nuomon , kad kiekvienas vaiko, privalan io b ti vaik socializacijos centre, padarytos žalos atlyginimo klausimas yra individualus ir sprendimas gali b ti priimamas tik išsamiai vertintus visas aktualias aplinkybes. Visgi, kai vaiko prieži ra turi r pintis vaik socializacijos centras (vaiko vidutin s prieži ros ar aukl jamojo poveikio priemone s vykdymo laikotarpiu), pirmiausia preziumuotina vaik socializacijos centro kalt , kurios nebuvim , kaip to reikalauja teis s aktai, pastarasis tur t rodyti.

Tyrimo išvadose kontrolier taip pat nurod , jog teigiam vaik elgesio poky i siekis ir kylan i problem sprendimas tur t b ti grindžiamas ne vaik atsakomyb s griežtinimu ar j moralizavimu.

Svarbu užtikrinti ir ypatingai aukšt darbuotoj ir pagalbos specialist kompetencij bei kvalifikacija (nuolatiniu jos k limu), aktyv ir glaud bendradarbiavim kolektyve bei su kompetentingomis valstyb s ir savivaldyb s institucijomis, nevyriausybin mis organizacijomis.

Vaik socializacijos centr problemas spr stinos užtikrinant: platesn netinkamo vaiko elgesio bei jo poreiki vertinim , vaikui reikiamos pagalbos bei paslaug nustatym ir teikim .

Bendradarbiavimas su suinteresuotomis institucijomis gali pad ti Centru užtikrinti krypting funkcij vykdym , vertinti ir patenkinti kiekvieno vaiko individualius poreikius, priartinti nepilname i gyvenimo s lygas vaik socializacijos centre prie pozityvi gyvenimo visuomen je aspekt ir t. t.).

Taip pat buvo pažym ta, jog Centro direktoriui tenka pareiga ir atsakomyb už staigos veiklos organizavim ir koordinavim , Centro vidaus strukt ros planavim , sveikos, saugios, užkertan ios keli bet kokioms smurto, prievartos apraiškoms ir žalingiems pro iams tvarkos užtikrinim , strukt rini padalini ir metodin s veiklos organizavim , pedagogini ir nepedagogini darbuotoj profesin tobul jim , materialini ir intelektini ištekli analiz ir vertinim , teis s akt laikym si Centre ir kt. Centro darbuotojai turi pareig teikti vaiko poreikius atitinkan i kvalifikuot švietimo pagalb ir kitas paslaugas, pažinti vaiko individualum , pl toti jo

geb jimus, r pintis vaiko ugdymu, skatinti asmenyb s brand , ugdyti profesinius g džius, sudaryti s lygas vaiko saviraiškai, gerbti vaiko teises ir kt.

Atlikusi tyrim , vaiko teisi apsaugos kontrolier atkreip Kauno VSC direktoriaus d mes tyrimo metu nustatytus vaik teisi ir teis t interes pažeidimus Centre bei prioritetin staigos vadovo pareig ir atsakomyb užtikrinti vaikams saugias ugdymosi ir gyvenimo s lygas, veiksming vaiko vidutin s prieži ros ar aukl jamojo poveikio priemom s vykdym ir teis s akt laikym si. Apie Kauno VSC veiklos tr kumus kontrolier informavo Švietimo ir mokslo ministerij (Centro steig j) bei, siekdama poky i ir gerinti vaik pad t Kauno VSC, pateik suinteresuotoms institucijoms šiuos si lymus:

1. Kauno vaik socializacijos centro direktoriui:

1.1. atkreipti Centro darbuotoj d mes jiems tenkan i atsakomyb už sveikos, saugios, užkertan ios keli bet kokioms smurto ir prievartos apraiškoms ugdymo, gyvenimo aplinkos užtikrinim , taip pat stiprinti Centro darbuotoj kompetencij atpaž stant (sp jamuosius) smurto prieš vaik požymius bei reaguojant agresyv , destruktin , smurtin , impulsyv ar kt. elges .

1.2. imtis vis b tin priemoni , kad praktikoje b t užtikrintas tinkamas vaik (ypatingai vaik , pranešan i apie savo ar kit vaik teisi pažeidimus) saugumas ir j prieži ra, taip pat atsakingai, kompetentingai ir išsamiai analizuojami bei vertinami pasteb ti galimi vaiko teisi pažeidimo (ypatingai smurto) atvejai, apie juos laiku informuojant kompetentingas institucijas.

1.3. užtikrinti, kad poveikio ir (arba) specialiosios priemom s vaikams b t taikomos tik išimtiniais (kraštutiniais) atvejais ir griežtai laikantis teis s akt reikalavim , o j panaudojimas fiksuojamas (registruojamas) bei reguliariai vertinamas d l pagr stumo ir pan.

1.4. užtikrinti aišk ir nuosekl Centro darbuotoj ir apsaugos darbuotoj funkcij ir galim vaikams taikyti poveikio priemoni reglamentavim , taip pat (galiot) Centro darbuotoj dalyvavim priimant sprendimus d l poveikio ir (arba) speciali j priemoni taikymo bei nuolatin vaik , kuriems skirtos poveikio ir (arba) specialiosios priemom s, prieži r ir savalaik vaikui reikalingos pagalbos (su)teikim , atsižvelgiant konkre ias, ypatingos situacijos aplinkybes.

1.5. sudaryti s lygas vaikams asmeniškai kreiptis pagalbos atstovus pagal statym ar kitas institucijas bei nevyriausybinės organizacijas (viešai skelbiant informacij , apie staigas, organizacijas ginan ias vaik teises, kt.);

1.6. užtikrinti glaud ir aktyv bendradarbiavim su vaiko atstovais pagal statym , ypatingai informuojant apie situacijas, kai yra b tinas aktyvus vaiko atstov pagal statym dalyvavimas, ginant ir atstovaujant vaiko teises ir teis tus interesus, priimant su vaiku susijusius klausimus ir pan.

1.7. užtikrinti tinkam teis s akt , reglamentuojan i vaik gyvenimo, ugdymo ir maitinimo s lygas vaik socializacijos centre, gyvendinim , taip pat aplink , kuri atitikt vaiko elgesio korekcijos ir pagalbos teikimo tikslus, prasming laisvalaik bei užimtum .

1.8. perži r ti Kauno VSC dokumentus, reglamentuojan ius vaiko padarytos žalos atlyginimo klausim , suderinant juos su teis s akt reikalavimais.

2. Švietimo ir mokslo ministerijai:

2.1. vertinti Centro direktoriaus pareig vykdym ir kompetencij .

2.2. imtis priemoni , b tin užtikrinti tinkam Kauno VSC nustatyt tiksl , uždavini ir funkcij vykdym , ypatingai saugi ugdymosi ir gyvenimo s lyg vaikams užtikrinim . Atsižvelgiant tai, kad kai kurios švietimo staigos naudojasi asmens ir turto saugos paslaugomis, bendradarbiaujant su kitomis institucijomis ir organizacijomis, svarstyti asmens ir turto saugos paslaug teikimo (apsaugos darbuotoj galiojim) švietimo staigose reglamentavimo galimyb .

Vaiko teisi apsaugos kontrolier s pateikt si lym gyvendinimas

Švietimo ir mokslo ministerija periodiškai vertino situacij Kauno VSC – Švietimo ir mokslo ministerijos kanclerio sudaryta komisija 2015 m. kov vertino Kauno VSC veikl , o 2015 m. lapkrit atliko gr žtam j Centro patikrinim . Atsižvelgiant pastarojo patikrinimo Kauno VSC rezultatus, švietimo ir mokslo ministras vertino Kauno VSC direktoriaus veikl ir skyr drausmin

nuobaud .

3.1.2. Socialini paslaug organizavimo ir teikimo problemos

Valstyb s pareiga pad ti t vams užtikrinti vaikui pakankam pagalb ir tinkamas gyvenimo s lygas gyvendinama per praktin ir reali pagalb toms šeimoms, kurios laikomos rizikingomis, t.y. suteikiant pinigin param , b st , dienos paslaugas, pagalb namuose, rang ir t.t., taip pat teikiant psichologin pagalb bei sukuriant paslaug šeimai infrastrukt r ir teikiant socialines paslaugas.

Ataskaitiniu laikotarpiu Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigoje atlikt tyrim metu buvo nustatytos socialini paslaug teikimo socialin s rizikos šeimoms, auginan ioms nepilname ius vaikus, problemos, susijusios su netinkamu paslaug šeimai ir vaikui organizavimu ir teikiam paslaug efektyvumu. Tyrim metu pasteb ta, jog:

Socialini paslaug teikimo socialin s rizikos šeimai kontekste dažnai apsiribojama formaliu socialini paslaug šeimai teikimu

Socialini paslaug poreikis šeimai nustatomas, paslaugos skiriamos ir teikiamos, ta iau n ra akcentuojama šeimai teikiam socialini paslaug kokyb , kuri leist tik tis reali teigiam poky i šeimose.

Nerezultatyvus socialini paslaug teikimas neretai trunka ilg laik , situacija šeimose ir nepilname i vaik pad tis ne ger ja, o blog ja.

Nepaisant esamos situacijos, nesiimama joki veism d l paslaug efektyvumo vertinimo, nesprenžiamas klausimas d l skirt ir teikiam paslaug atitikties šeimoms realiems poreikiams.

Dažnai socialini paslaug poreikis yra nustatomas formaliai, neieškoma galimybi teikti vairesnio spektro paslaug , atitinkan i tikruosius paslaug gav j poreikius.

Teikia nt socialines paslaugas neatsižvelgiama esmines šeimoms problemas ir poreikius, apsiribojama bendr j socialini paslaug (informavimo, konsultavimo, tarpininkavimo paslaugos) teikimu, dažnai orientuojamasi tik šeim gyvenimo s lyg gerinim ar gaunam socialini išmok tinkam panaudojim .

Pažym tina, jog nepakankamo socialini paslaug spektro savivaldyb se ir prienamumo problemos aktualios ne tik socialin s rizikos šeimoms, auginan ioms nepilname ius vaikus, ta iau taip pat ir ne galiems vaikams bei juos auginan ioms šeimoms. Ataskaitiniais metais Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigoje sukaupti duomenys rodo, jog ne galius vaikus auginan ioms šeimoms labiausia tr ksta „atokv pio“ paslaug . Aktuali ir tam tikr ne galiems vaikams ir juos auginan ioms šeimoms teikiam paslaug prienamumo savivaldyb s mastu problema (atsižvelgiant savivaldyb je teikiam socialini paslaug spektr). Be to, pastebimos skirtingos galimyb s gauti socialines paslaugas tos pa ios savivaldyb s gyventojams, atsižvelgiant socialini paslaug susikoncestravim rajon centruose, miesteliuose, seni nij centruose. Ši problema ypatingai aktuali kaimiškosiose savivaldyb se, kur dalis paslaug gav j (pvz., ne gal s vaikai ir juos auginan ios šeimos) turi tik ribotas galimybes naudotis pav ž jimo paslaugomis, kad nuvykt paslaug teikimo viet , be to, ir socialiniam darbuotojui reguliariai teikti paslaugas gav jo gyvenamojoje vietoje kyta sunkum .

3.1.3. Vaik išlaikymo fondo teisinio reglamentavimo tobulinimas

Ataskaitiniais metais išliko aktual s Vaik išlaikymo fondo (toliau – Fondas) veiklos teisinio reglamentavimo tobulinimo ir su juo susijusi anks iau nustatyt Fondo veiklos problem (Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus 2014 m. veiklos ataskaita) klausimai.

Kaip buvo pamin ta ankstesn se vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus veiklos ataskaitose, Fondo administracija ple iamai aiškino ir taik teis s normas, susijusias su išmok iš Fondo nutraukimu, ir formavo praktik , neatitinkan i ne tik teis s akt nuostat , bet ir vaiko interes .

Vaiko teisi apsaugos kontrolier rekomendavo Socialin s apsaugos ir darbo ministerijai atsižvelgti Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo jurisprudencij ir tobulinti Vaik išlaikymo fondo teisin reglamentavim (Vaik išlaikymo fondo statym , po statyminius teis s aktus, reglamentuojan ius Vaik išlaikymo fondo ir administracijos veickl), nustatant duomen apie pareišk jus, vaikus ir skolininkus tikrinimo periodiškum , terminus, per kuriuos Fondo administracija turi teis reikalauti gr žinti nepagr stai gautas išmokas ir kt.

Socialin s apsaugos ir darbo ministerija sudar darbo grup Vaik išlaikymo fondo statymo pakeitimo statymo projektui parengti, kurios veikloje dalyvavo ir Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos atstovai. Min ta darbo grup t s veickl ir 2015 metais, ta iau parengtas statymo projektas dar n ra priimtas.

Darbo grupei svarstant Vaik išlaikymo fondo statymo projekt , pakartotinai si lyta vertinti galimybes mažinti administracin našt pareišk jams (ieškant galimyb i Fondo administracijai gauti (dal) sprendim pri mimui reikalingus dokumentus, paliekant galioti išmok mok jimo sustabdymo institut , numatant prašym d l išmok mok jimo tr kum šalinimo institut bei nustatant tvark (pagrindinius principus, kurie gali b ti išpl toti po statyminiuose teis s aktuose), terminus ir kt.) bei užtikrinti, jog keiant ir (ar) papildant šiuo metu galiojan io statymo nuostatas pirmiausia b t vertinti vaik , negaunan i išlaikymo iš t vo ar motinos, interesai. Priimant sprendimus d l šio teis s akto tobulinimo Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos atstov si lymus buvo atsižvelgta.

vertinus vaiko teisi apsaugos kontrolier s 2014 m. geguž s 26 d. pažymoje Nr. (6.1-2012-355)PR-98 nustatytus Fondo veiklos tr kumus bei Vyriausiojo administracinio teismo jurisprudencij , susijusi su Fondo veikla ir priimamais sprendimais, siekiant teisinio reglamentavimo tikslumo, tikrumo ir saugumo, leidžian io ateityje išvengti Vaik išlaikymo fondo statymo nuostat skirtingo interpretavimo, aiškinimo ir taikymo praktikoje problem , pakartotinai pabr žta b tinyb rengiamo teis s akto projekto nuostatas formuluoti aiškiai ir pateikti konkret s si lymai d l projekto tobulinimo (išsamesn informacija Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos interneto svetain je, http://vaikams.lrs.lt/Vaiko_teisi_pad_ties_vertinimas/Si_lymai/Socialin_s_apsaugos_ir_darbo_ministerijai).

3.1.4. Paveld jimo teis s gyvendinimas vaiko statyminiams atstovams (ne)priimant palikim nepilname io vaiko vardu

Vaiko teisi apsaugos kontrolier , reaguodama praktikoje paaišk jusias problemas, susijusias su palikimo vaiko vardu pri mimu (atsisakymu priimti), ataskaitiniais metais inicijavo rekomendacij savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyriams parengim d l paveld jimo teis s gyvendinimo nuostat taikymo.

Vaiko teisi apsaugos pagrind statymo 12 straipsnyje tvirtintos vaiko turtin s teis s, viena kuri – vaiko teis tur ti nuosavyb ir šios teis s realizavimo mechanizmo pagrindai. Vienas iš nepilname io vaiko nuosavyb s teis s gijimo pagrind yra paveld jimas. Nepriklausomai nuo nuosavyb s gijimo b do, nepilname io nuosavyb s teis turi b ti ginama ne mažesne apimtimi nei pilname i savinink . B tinyb traktuoti vaik kaip lygiavert turtini santyki dalyv bei užtikrinti jo materialini ir procesini teisi apsaug pabr žiama ir Europos Žmogaus Teisi Teismo praktikoje, taikant ir aiškinant Žmogaus teisi ir pagrindini laisvi apsaugos konvencijos nuostatas.

Pagal Civilinio kodekso nuostatas, nepilnametis vaikas negali pats priimti ar atsisakyti mirusio asmens palikimo – tai padaryti turi jo t vai, kiti atstovai pagal statym arba, esant interes konfliktui, *ad hoc* teismo paskirtas glob jas (Civilinio kodekso (toliau – CK) 3.188 straipsnio

2 dalis). CK 3.188 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatyta, jog be išankstinio teismo leidimo tėvai neturi teisės savo nepilnamei vaikui vardu priimti ar atsisakyti priimti palikimą. Šis apribojimas nustatytas siekiant užtikrinti maksimali vaiko geriausi interesų apsaugą, ir kaip viena iš nepilnameio vaiko paveldėjimo teisės gyvendinimo teisminės kontrolės formų.

Nepilnameio (jo statyminio atstovo) atsisakymas gyvendinti atsiradusi teisė paveldėti konkludentiniais veiksmais, t. y. per Civilinio kodekso 5.50 straipsnyje nustatytą terminą, yra negalimas. Tuo atveju, jei paminėti yra nepilnameitis ir jo vardu veikia atstovai pagal statymą, jie išreiškia valią dėl palikimo atsisakymo ar nepriėmimo, t. y. tėvams ar kitiems vaiko statyminiams atstovams ir kyla pareiga tinkamai gyvendinti paveldėjimo procedūrą, kaip tai nustatyta CK 3.188 straipsnio 1 dalies 2 punkte, t. y. kreiptis teismu dėl leidimo priimti arba atsisakyti priimti palikimą nepilnameio vaiko vardu.

Tėvai, nesilaikę statymo nustatytos nepilnamei paveldėjimo (atsisakymo nuo paveldėjimo) procedūros negali būti traktuojami kaip užtikrinantys vaiko teisių gyvendinimą pagal CK 3.163 straipsnį. Dėl tokių pareigų nevykdymo tėvams gali kilti atsakomybė bendraisiais civilinėse teisėse pagrindais (Nepilnamei turtini teisių apsauga paveldėjimo teisiniuose santykiuose, Teismų praktika Nr. 35, 2011 m.).

Nepilnameio paveldėjimo atveju jo turtini teisių apsauga yra ne tik privatus, bet ir viešasis interesas, todėl jo tinkama apsauga yra pareigoti rą pintis ne tik nepilnameio artimieji, bet ir valstybės institucijos bei pareigūnai (CK 3.163 straipsnio 4 dalis), kurie prireikus turi imtis būtinų veiksmų tam, kad būtų gautas teismo leidimas nepilnameio vaiko vardu priimti palikimą arba jį atsisakyti.

Vaiko teisių apsaugos institucija (savivaldybės vaiko teisių apsaugos skyrius), gavusi informacijos apie tai, kad mirusiuoju, kuris turi nepilnamei vaiką, turi imtis visų manomų priemonių informuodami nepilnameio atstovą pagal statymą dėl būtinybės kreiptis teismu dėl leidimo priimti ar atsisakyti priimti palikimą išdavimo nepilnameio vaiko vardu, o tais atvejais, kai statyminiai atstovai ne gyvendina paveldėjimo procedūrą – imtis statymuose numatytų priemonių vaiko teisėms užtikrinti.

Teigina, kad aukščiau aptariamais atvejais vien pareigos tėvams (globėjams) išaiškinimas nelaikytinas pakankamu ir tinkamu vaiko teisių apsaugos skyrių tarnybinių funkcijų vykdymu. Kiekvienu konkrečiu atveju, neatsižvelgiant tai, ar vaiko šeima traukta, ar ne traukta socialinės rizikos šeimai, auginančiai vaikus, apskaitai, vaiko teisių apsaugos specialistai prajus protingam terminui po pokalbio su vaiko tėvais (globėjais), turėtų spręsti klausimą dėl patikrinimo, kokius veiksmus paminėtas atstovas atliko, kad būtų užtikrinti nepilnameio vaiko turtiniai interesai, ar tėvai (globėjai) kreipiasi teismu dėl leidimo priimti ar atsisakyti priimti palikimą nepilnameio vaiko vardu išdavinio, ar mumsi kit būtinus veiksmus, kad nepilnameio vaiko turtiniai interesai būtų užtikrinti. Paaiškėjus aplinkybėms, kad vaiko tėvai (globėjai) elgiasi aplaidžiai ir nesiima priemonių užtikrinti nepilnameio vaiko turtinius interesus, vaiko teisių apsaugos skyrius statymo nustatyta tvarka turėtų spręsti klausimą dėl atsakomybės priemonių vaiko atstovui pagal statymų taikymo bei, esant poreikiui, kreiptis teismu su procesiniu dokumentu ginant vaiko interesus (viešųjų interesų).

Praktikoje pasitaiko atvejai, kai savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyriai, gavę informaciją apie vaiko statyminio atstovo neveikimą gyvendinant vaiko teisių palikimą ar jį atsisakant, ne tik nesiūškina priežasčių, dėl kurių nepilnameio vaiko atstovas nevykdo pareigos priimti ar atsisakyti priimti palikimą nepilnameio vaiko vardu, neišaiškina statyminiams atstovams pareigos veikti nepilnameio vaiko vardu, bet ir nevertina tokio neveikimo, kaip vaiko teisės pažeidimo ir nesprenžia klausimą dėl atsakomybės priemonių bei nesiima veiksmų dėl vaiko turtinių teisių užtikrinimo (CK 3.163 straipsnio 4 dalis), kreipiantis teismu civilinio proceso tvarka ginant viešųjų interesų.

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir vaikinimo tarnyba, vykdanči metodinio vadovavimo vaiko teisių apsaugos skyriams funkcijas, išnagriniusi vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus kreipimąsi dėl identifikuotos problemos ir pritarusi nuomonei, jog būtina užtikrinti vienodą praktiką šioje srityje, informavo, kad iki 2015 m. IV ketvirčio pabaigos parengs vaiko teisių

apsaugos skyriams rekomendacijas dėl paveld jimo teis s gyvendinimo nuostat taikymo, kai vaiko statyminiai atstovai nesiima reikiam veism priimant ar atsisakant priimti palikim nepilname io vaiko vardu. Nors nurodytais terminais dokumentas nebuvo patvirtintas, tikimasi, jog jis bus parengtas, patvirtintas ir išplatintas vaiko teisi apsaugos skyriams artimiausiu metu.

3.1.5. T v valdžios gyvendinimas j vaikams gyvenant ir mokantis užsienio valstybi ugdymo staigose

Teis s aktai, reglamentuojantys vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus veinkl , nepriskiria šiam pareig nui oficialaus teis s aiškinimo kompetencijos, taip pat konsultavimo, išvad teikimo ir panaši funkcij , ta iau praktikoje sulaukiama prašym pateikti nuomon d l t v valdžios galimai netinkamo gyvendinimo, kai vaikai išsiun iami mokytis užsienio valstybi ugdymo staigas, kartu šioms ugdymo staigoms pavedant ir vaik prieži r .

Teikdama nuomon šiuo klausimu vaiko teisi apsaugos kontrolier pabr ž , kad, sprendžiant d l tinkamo t v valdžios gyvendinimo, reikšmingos Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsnio 6 dalies, Jungtini Taut Vaiko teisi konvencijos 18 straipsnio 1 dalies, Civilinio kodekso 3.155 straipsnio, Vaiko teisi pagrind statymo 3 straipsnio, 4 straipsnio 7 punkto bei to paties statymo 11 straipsnio nuostatos, tvirtinan ios vien pagrindini vaiko teisi apsaugos princip , numatant , kad b tent t vai privalo užtikrinti vaik teises ir interesus, nes d l amžiaus ir socialin s brandos ypatum vaikai neretai nesugeba (negali) savarankiškai naudotis (gyvendinti) savo teis mis.

T v valdžia yra skirta gyvendinti prigimtin ms vaiko teis ms, ji apima ne tik teises, bet ir pareigas, tod l yra privaloma ir n vienas iš t v neturi teis s atsisakyti pareigos gyvendinti t v valdži . Pagal Civilinio kodekso 3.155 straipsn t v valdžios turin sudaro vaik prieži ra, pareiga dorai aukl ti ir priži r ti savo vaikus, r pintis j sveikata, išlaikyti juos, atsižvelgiant j fizin ir protin b kl sudaryti palankias s lygas visapusiškai ir harmoningai vystytis. Atsižvelgiant kodekso 3.165 straipsnio nuostatas teigtina, jog pareiga aukl ti savo vaikus, r pintis j sveikata, dvasiniu ir moraliniu ugdymu, atsakomyb už j vystym si sudaro t v asmenini teisi ir pareig turin , tod l negali b ti perleistos kitiems asmenims, o tai padarius, turi b ti traktuojama kaip t v pareig nepilname i vaik atžvilgiu nevykdymas. Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnyba, vykdydama metodinio vadovavimo savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyriams funkcij , 2011 m. geguž s 30 d. išplatino išaiškinim šiuo klausimu (išaiškinimas „D l t v teisi ir pareig perleidimo tretiesiems asmenims“ viešai skelbiamas www.ivaikinimas.lt/Informacija/skyriams/Metodinis_rekomendacijos). T v valdžios netinkamo vykdymo ar panaudojimo priešingai vaiko interesams atvejais, statymai numato teises vaiko teisi apsaugos ir t v atsakomyb s priemones, ta iau kiekvienu individualiu atveju d l galimo piktnaudžiavimo t v valdžia, netinkamo t v valdžios vykdymo ar jos panaudojimo priešingai vaiko interesams tur t b ti sprendžiama atsižvelgiant konkre ias aplinkybes, kurios yra reikšmingos vertinant t v atliktus (neatliktus) veiksmus.

Jungtini Taut vaiko teisi konvencijoje tvirtintas principas, kad visapusiška ir darni vaiko raida galima augant šeimoje, jau iant meil ir supratim . Konvencijos 7 straipsnio 2 dalyje nustatyta vaiko teis b ti globojamam t v , 9 straipsnio 1 dalyje – draudimas išskirti vaik su jo t vais, išskyrus atvejus, kai tai reikalinga vaiko interesams. CK 3.161 straipsnio 3 dalyje akcentuojamos vaiko teis s gyventi kartu su t vais, b ti aukl jamam ir apr pinamam savo t v šeimoje, bendrauti su t vais, nesvarbu, ar su jais gyvena kartu, ar skyrium, ir su giminaiiais.

Pagal EŽTT jurisprudencijoje išpl tot princip , t vo (motinos) ir vaiko buvimas kartu, m gavimasis vienas kito draugija yra esmin šeimos gyvenimo sudedamoji dalis (žr. Johansen v. Norway, 7 August 1996, Reports 1996-III, p. 1001-02, § 52; Kutzner v. Germany, no. 46544/99, 26 February 2002, § 58; Pontes c. Portugal, Requite no 19554/09, 10 avril 2012, § 74 ir kt.), tod l vertinant t v valdžios gyvendinimo aspektus, nusprendus apgyvendinti vaik kitoje nei gyvena t vai valstyb je esan ioje mokykloje ir tokio sprendimo atitikim vaiko interesams, tur t b ti

ištirtos ir vertinamos visos faktinės aplinkybės, susijusios su aukščiau nurodytais tėvų valdžios gyvendinimo aspektais, ypatingai dėmesį skiriant asmeniniams tėvų pareigų gyvendinimui.

Teikiant nuomonę buvo atkreiptas dėmesys, kad tėvų pareigų (ypač asmeninių) vykdymas ne manomas be nuolatinio bendravimo su vaiku, ir pinimosi jo materialine ir dvasine gerove, sveikata, jo auklėjimo, priežiūros ir rūpinimosi. Aplinkybės, jog vaikas išvyko gyventi ir mokytis užsienio valstybėse savaime sumažina galimybes gyvendinti tėvų pareigas. Dėl minėtų priežasčių, kiekvienu konkrečiu atveju, sprendžiant ar tėvai tinkamai gyvendina tėvų valdžią, turėtų būti vertinamas vaiko bendravimo su tėvais dažnumas, kokybė bei šeiminių, emocinių ryšių išsaugojimas ne tik su tėvais, bet ir kitais giminaičiais (seneliais ir pan.). Be to, turėtų būti atsižvelgiama, kaip tėvai, gyvendami toli nuo vaiko, dalyvauja vaiko auklėjime, kaip atstovauja sveikatos priežiūrai staigose, kaip rūpinasi dvasine jo gerove, kaip užtikrina ne tik fizinę, bet ir psichologinę vaiko saugumą. Taip pat turėtų būti vertintasi ir mokymo bei vaiko priežiūros su mokykla sutarties turinys, kitos aplinkybės (pavyzdžiui, ar asmeninės teisės ir pareigos nėra perduotos tretiesiems asmenims, ar tėvai/vienas iš tėvų vykdo statyminio atstovo funkcijas ne tik pasirinktoje mokymo (švietimo) staigoje, bet ir kitose vaiko gyvenimo srityse).

Neneigtina, kad kiekvienas sprendimas, susijęs su vaiku, turi būti paremtas išimtinai vaiko interesais. Remiantis EŽTT jurisprudencijos standartais, geriausi vaiko interesų vertinimas yra dvejopo pobūdžio: pirma, reikia užtikrinti, kad vaikas augtų sveikoje aplinkoje, o tėvas (motina) nesiimt priemonių, kurios pakenktų vaiko sveikatai ir (ar) raidai; antra, turi būti užtikrintas vaiko ryšių su šeima palaikymas (išskyrus tuos atvejus, kai paaiškų ypatingas šeimos netinkamumas), nes šie ryšiai suvaržymas reiškia vaiko atskyrimą nuo jo šaknų (Pontes c. Portugal, § 79 ir kt.). Sprendžiant vaiko susidariusi interesų pusiausvyros nustatymo klausimą, turi būti išnagrinėti daugelis faktinio, emocinio, psichologinio, materialinio ar medicininio pobūdžio veiksniai.

Vaiko interesus nulemia vaiko, kaip sveikos, dorovingos, tvirtos bei intelektualios asmenybės, raida, taip pat jam turi būti suteikta galimybė turėti savo aplinką (tiek fizine, tiek socialine prasme), todėl kiekvienu konkrečiu atveju, sprendžiant dėl vaiko interesų, turi būti vertinama reikšmingų faktų visuma. Nustatant vaiko interesų turinį, reikia atsižvelgti objektyvius kriterijus, visų pirma, vertinti vaiko poreikius. Vaiko interesų turinys taip pat turėtų būti individualizuotas atsižvelgiant konkrečias su vaiku susijusias aplinkybes (pavyzdžiui, gyvenimas toli nuo tėvų vaikui ne prastose aplinkose, kt.). Jungtini Tautų Vaiko teisių komitetas, pateikdamas Konvencijos 18 straipsnio gyvendinimo gaires, pažymėjo, kad nors kiekvieno vaiko interesai yra skirtingi, vaiko interesus skirtingai suprasti ir interpretuoti gali vaiko tėvai ar globėjai, taip pat tarpusavyje gali nesutarti specialistai dėl to, kas vaikui geriausia, tačiau tinkamas Konvencijoje nustatytas teisių gyvendinimas minimalizuoja vaiko interesų sėklos subjektyvumą. Komiteto nuomone, vaiko interesai yra jo požiūriu svarbūs, rūpimi dalykai, tai, kas jam naudinga. Vaikui, kaip besivystančiam žmogui, svarbiausia turėti gerą ir saugią vystymosi sąlygą, todėl vaiko interesus visų pirma nulemia teigiamas vaiko, kaip sveikos, dorovingos, tvirtos bei intelektualios asmenybės vystymasis, atsižvelgiant į jo dvasinius, psichologinius, kultūrinius, moralinius, tautinius, materialinius ir kitokius poreikius.

Vertinant argumentus dėl vaiko mokymosi staigos parinkimo vaiko interesų principo užtikrinimo aspektu, ypač vertinant jaunesnio amžiaus vaikų poreikį augti šeimos aplinkoje ir nuolat būti globojamam tėvų (vieno iš tėvų), vertintina vaiko nuomonė, jo socialinė ir psichologinė branda bei savarankiškumo lygis, vaiko psichologinė savijauta (būklė) dėl gyvenimo ne šeimos aplinkoje, galimi adaptaciniai sunkumai kitoje kultūrinėje, kalbinėje aplinkoje, vaiko perklimo konkrečiame mokymosi staigoje taktika jo raidai ir kitos faktinės aplinkybės.

3.1.6. Amžius, nuo kurio vaikas be suaugusiųjų palydos gali keliauti tarp miestinių transportu

Ataskaitiniu laikotarpiu vaiko teisių apsaugos kontrolierius atliko tyrimą dėl mažamečių vaikų, nelydimų suaugusių asmenų, saugumo užtikrinimo, jiems vykstant tolimojo susisiekimo autobusais.

Keleivi vežim keli transportu reglamentuojan i Keleivi ir bagažo vežimo keli transportu taisykl se⁷ tvirtinta nuostata, kad tolimojo susisieimo autobusais draudžiama vežti vaikus iki 7 met , jei j nelydi vyresni asmenys. Taisykl se nedetalizuojama, kas yra laikoma vyresniais asmenimis. Lingvistiškai aiškinant ši norm darytina išvada, kad vaik iki 7 met amžiaus tur t lyd ti vyresnis nei 7 met amžiaus asmuo. Keli transporto kodekso 22 straipsnio 2 dalies 1 punkte nustatyta, kad transporto priemon s ekipažas privalo užtikrinti saug keleivi ir bagažo vežim .

Tyrimo Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigoje metu paaišk jo, kad autobus parkas neprisiima atsakomyb s už mažame ius vaikus, vykstan ius be suaugusi j palydos. Tai reiškia, kad visa atsakomyb tenka pa iam keleiviui, nagrin tu atveju – mažame iam vaikui. Psichologiniu poži riu tai gali b ti pernelyg didel emocin našta, galinti neigiamai veikti vaiko raid .

Lietuvos psicholog s junga pateik nuomon apie amži , kurio sulauk s vaikas yra pakankamai brandus keliauti be suaugusi j . Psicholog vertinimu, savarankiškai keliauti pakankamai brand s yra 14 met ir vyresni vaikai, jeigu jie yra prastos raidos ir be speciali j poreiki . Taip pat pažym tina, kad prastai keliaujant viešuoju tarpmiestiniu transportu palyda jaunesniam vaikui gal t b ti irgi ne jaunesni kaip 14 met vaikai (jeigu jie neturi speciali j poreiki).

Vaiko teisi apsaugos kontrolier Susisieimo ministerijai rekomendavo vertinti psicholog nuomon d l vaik , keliaujan i be vyresni asmen palydos, amžiaus ir apsvarstyti galimyb atitinkamai tobulinti Keleivi ir bagažo vežimo keli transportu taisykli nuostatas, kad b t tinkamai užtikrinti geriausi vaiko interesai.

Si lymas pateiktas atsižvelgus tai, kad teis s aktuose tvirtinta kitokia (mažesn) amžiaus riba, nuo kurios vaikams leidžiama vieniems naudotis tolimojo susisieimo autobusais, nei vertindami vaiko raid rekomenduoja psichologai, taip pat siekiant užtikrinti Jungtini Taut Vaiko teisi konvencijos 2 straipsnyje tvirtint vaiko teisi ir teis t interes prioritetiškumo princip ,

3.1.7. Rom tautyb s vaik teis neb ti diskriminuojamiems

Vaiko teisi apsaugos kontrolier , atsižvelgusi gaut kreipim si, kad rom tautyb s vaikai gali b ti diskriminuojami vaiko gimimo liudijime kaip tautyb nurodant „ igonas“ o ne „romas“, ataskaitiniais metais atliko tyrim savo iniciatyva d l galimo rom tautyb s vaik teisi ir teis t interes pažeidimo.

Jungtini Taut vaiko teisi konvencijos preambul je atkreipiamas d mesys kiekvienos tautos tradicij ir kult ros vertybi svarb vaiko apsaugai ir harmoningam vystymuisi. Priklausymas etninei grupei yra vienas iš asmens identiteto aspekt , darantis tak vaiko raidai perduodant kult r , papro ius, tradicijas, patenkinantis vaiko poreik priskirti save tam tikrai bendruomenei ir jai priklausyti. Kiekvienos valstyb s pareiga yra užtikrinti vaiko galimyb save identifikuoti ne tik kaip savo t v atžal , ta iau ir kaip tam tikros bendruomen s nar . Tod l turi b ti sudarytos galimyb s oficialiai deklaruoti vaiko tautyb , kaip priklausym etninei grupei.

Tautyb vaiko gimimo liudijime nurodoma t v prašymu, ta iau galima rinktis tik toki tautyb , kuri yra rašyta Lietuvos Respublikos gyventoj registro naudojamame žinybiniame tautybi klasifikatoriuje. Šiame klasifikatoriuje rom etninei grupei priklausantys asmenys rašyti „ igonais“ be galimyb s pasirinkti alternatyv etnonim „romas“. Seniai lietuvi kalboje vartojamas etnonimas „ igonas“ yra sukaup s didesn neigiam kr v nei palyginti neseniai prad tas vartoti etnonimas „romas“. Tai gal t b ti viena priežas i , kod l, atlikt tyrim duomenimis, spar iai daug ja rom bendruomen s atstov , kurie pageidaut b ti vadinami „romais“, o ne „ igonais“.

⁷ patvirtintos Susisieimo ministro 2011 m. balandžio 13 d. sakymu Nr. 3-223 „D l Keleivi ir bagažo vežimo keli transportu taisykli patvirtinimo“.

Sudarydama prielaidas vaiko gimimo dokumente vartoti etnonim „romas“ valstyb gyvendint savo pareig apsaugoti vaikus nuo diskriminacijos, kuri galima vien d lto, kad t vai, netur dami galimy b s vaiko tautyb nurodyti „romas“, ver iau renkasi nenurodyti jokios tautyb s, nei nurodyti tautyb „igonas“, taip kartu atsisakydami galimy b s oficialiai deklaruoti vaiko priklausym etninei grupei.

Vaiko teisi apsaugos kontrolier s nuomone, valstyb , gyvendindama savo sipareigojim imtis atitinkam teisini ir administracini priemoni , kad b t užkirstas kelias diskriminacijai ir užtikrinta vaiko teis harmoning raid , tur t sudaryti galimybes vaiko gimimo liudijime tautyb t v pasirinkimu nurodyti „romas“.

Atsižvelgiant tai ir siekiant pašalinti priežastis, sudaran ias prielaidas vaiko teisi pažeidimui, Gyventoj registro tarnybai prie Vidaus reikal ministerijos kontrolier pasi l papildyti tautybi klasifikatori tautybe „romas“.

Atsakingos institucijos informavo, kad bus svarstoma, kokiomis priemon mis gyvendinti š si lym .

3.2. Vaiko, netekusio t v globos, apsauga

Jungtini Taut vaiko teisi konvencijos 20 straipsnis tvirtina pareig valstybei užtikrinti ypating valstyb s teikiam apsaug ir param vaikui, kuris laikinai arba visam laikui yra netek savo šeimos aplinkos arba kuris d l savo interes negali toje aplinkoje b ti, taip pat pareig pasir pinti tokio vaiko prieži ros pakeitimu. Lietuvoje t v globos netekusio vaiko alternatyvi prieži ra (kai išnaudotos visos pagalbos šeimai galimy b s) apima vaiko glob (teikiant prioritet globai šeimoje) bei vaikinim .

Pasteb tina, kad gyvendinama valstyb s politika leido pasiekti nežymi teigiam poky i alternatyvios vaiko prieži ros srityje. Visgi, siekiant užtikrinti vaiko interes augti saugioje ir jo raidai palankioje aplinkoje, b tina spartesn kokybiška bendruomenini paslaug pl tra, aktyvus vaiko globos šeimoje skatinimas, visapusiškos pagalbos vaikus globojan iai šeimai prieinamumas ir kt.

3.2.1. K diki ir vaik iki 3 (4) met institucin globa

Per vis Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos veiklos laikotarp ypatingas d mesys buvo skiriamas vairiems su k diki ir maž vaik institucine globa susijusiems aspektams – atlikti tyrimai, teikti si lymai d l teisinio reglamentavimo tobulinimo ir veiksm , galin i paspartinti deinstitutionalizacijos proces .

Vertinant vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus rekomendacij , pateikt kompetentingoms institucijoms po 2011 metais atlikto tyrimo d l k diki ir vaik iki 3(4) met institucin s globos sutrikusio vystymosi k diki namuose (toliau – SVKN), gyvendinim , ataskaitiniais metais atliktas tyrimas d l poky i vaik iki 3 (4) met ir vaik su negalia, globojam sutrikusio vystymosi k diki namuose bei A. Bandzos k diki ir vaik globos namuose (toliau – A. Bandzos VGN), srityje. Atliekant š tyrim lankytasi visose min tose staigose, vizit metu bendrauta su staig vadovais bei kitais darbuotojais, vertinta globojam vaik teisi ir teis t interes užtikrinimo pad tis, rinkta ir analizuota informacija apie vaikams šiose staigose teikiamas sveikatos prieži ros, ugdymo bei socialines paslaugas bei tolimesnes staig veiklos perspektyvas deinstitutionalizacijos proceso kontekste. Tyrimo metu buvo rinkti ir analizuoti 2014 m. birželio 30 d. duomenys.

D l staigose globojam vaik

2014 m. birželio 30 d. sutrikusio vystymosi k diki namuose⁸ ir A. Bandzos VGN buvo 354 vaikai. Vaikai nuo 1 iki 2 met sudaro didžiausi dal šiose institucijose apgyvendint vaik . Per laikotarp nuo 2010 met buvo sumažintas planinis viet SVKN skai ius, ta iau vaik , augan i sutrikusio vystymosi k diki namuose (sveikatos prieži ros staigose), skai ius iš esm s nepakit⁹ (339 vaikai 2010 m., 322 vaikai 2014 m. I pusmet).

Kaip ir anks iau, n ra vieningos pri mimo šias staigas tvarkos, vaik pirminis nukreipimas šias staigas dažniausiai sietinas ne su j sveikatos b kle, o su amžiumi ir j amžiaus s lygotu didesniu prieži ros poreikiu bei finansavimo ypatumais, leidžian iais savivaldyb ms išvengti išlaid už ši vaik socialin s globos paslaug tekim , taip pat su socialini ir kompleksini paslaug tr kumu savivaldyb se (bendruomen se), neišvystyta institucinei vaiko globos sistemai alternatyvia vaiko globos paslaug šeimose ir šeimynose sistema bei nepakankamu vaikinimo populiarumu

D l vaik skai iaus grup se

Tyrimo metu nustatyta, kad n ra vienodos grupi formavimo ir vaik skai iaus jose nustatymo praktikos. Sudarydamos grupes institucijos vadovaujasi skirtingais teis s aktais ir skirtingais juose nustatytais kriterijais (Sveikatos apsaugos ministro 2010 m. balandžio 22 d. sakymu Nr. 313 patvirtinta Lietuvos higienos norma HN 75:2010 „, staiga, vykdanči ikimokyklinio ir (ar priešmokyklinio) ugdymo program . Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, Lietuvos higienos norma HN 124:2009 „Vaik socialin s globos staigos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“). Yra sutrikusio vystymosi k diki nam , kurie, sudarydami grupes, atsižvelgia ne teis s aktus, o vaik amži , vaik giminynt s ryš (broliai, seserys), sveikatos b kl . Kai kuriose šiai grupei priskirtinose staigose vaik skai ius siekia 17 („Lopšelio“ KNS).

Kitokia pad tis A. Bandzos VGN (K diki skyriuje), kadangi visos šeimynos šioje socialin s globos staigoje sudaromos ir vaik skai i jose nustatomas vadovaujantis socialin s apsaugos ir darbo ministro 2014 m. liepos 14 d. sakymu Nr. A1-377 patvirtintu Socialin s globos norm aprašu. Šioje staigoje maksimalus vaik skai ius grup je (šeimynoje) – 9.

D l ne galumo vaikams nustatymo

Tyrimo nagrin jamos staigos kreipiasi Ne galumo ir darbingumo nustatymo tarnybas d l vidutinio ir sunkaus ne galumo vaikams nustatymo. Kai kuri staig administracijos atstovai išreišk pozicij , kad lengvo ne galumo netikslinga nustatin ti vien d l statistikos, be to, paaišk jo, kad vengiama rašyti visas diagnozes d l didesni vaikinimo galimybi .

Neatmestina, jog statistiniai duomenys apie nagrin jamose staigose globojam vaik sveikat (vaikams nustatyt ne galum) yra netiksl s, tod l nei valstyb s (savivaldos) institucijos, nei potencial s glob jai (t viai) neturi išsamios ir objektyvios informacijos apie vaik bei jo poreikius.

Taip pat teigtina, jog n ra tinkamai vertinama išsamios informacijos reikšm s kmingam vaikinimui ar globai šeimoje, t. y. vaiko teis s augti šeimoje ir gauti visas reikalingas paslaugas (sveikatos prieži ros ir kt.) gyvendinimui.

⁸ Iš viso yra 5 sutrikusio vystymosi k diki namai: Vilniaus sutrikusio vystymosi k diki namai, Kauno vaiko raidos klinika „Lopšelis“, Klaip dos sutrikusio vystymosi k diki namai, Šiauli miesto savivaldyb s sutrikusio vystymosi k diki namai ir Alytaus apskrities sutrikusio vystymosi k diki namai.

⁹ Pateikti duomenys tik apie vaikus, augan ius sutrikusio vystymosi k diki namuose, neska iuojant vaik iki 4 met , augan i Panev žio A. Bandzos KS.

D l vaik ikimokyklinio ugdymo organizavimo

T stini tyrim duomenys rodo, kad didžiausi naud iš ikimokyklinio ugdymo pirmaisiais gyvenimo metais gauna k dikiai iš skurdži , rizikos grup s šeim , kuriose patiria nuolatin skurd , sensorin ir emocin nepritekli , yra nepakankamai priži rimi.

Didžioji dalis k diki namuose augan i vaik turi raidos sutrikim (vaik , kuriems nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai, šiose staigose – nuo 0 iki 23 proc.), kurie gal t b ti kompensuojami ugdymu, parenkant ir taikant jiems tinkamiausias ugdymo priemones, kurias skiria pedagogin s psichologin s tarnybos.

Iš tyrimo metu gaut duomen matyti, kad ne visose šiame tyrime nagrin jamose ir glob teikian iose staigose dirba švietimo pagalbos specialistai – specialieji pedagogai, kuri pagalba, manytina, yra b tina sutrikusios raidos vaikams (pvz., Klaip dos SVKN globojami 6 vairaus ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikai, kuriems nustatytas protinis atsilikimas, ta iau jiems specialieji ugdymosi poreikiai n ra nustatyti, specialiojo pedagogo staigoje n ra).

Tyrimo rezultatai taip pat parod , kad taikoma skirtinga praktika d l kreipimosi pedagogines psichologines tarnybas d l speciali j ugdymosi poreiki nustatymo vaikams. Dalis k diki glob vykdan i institucij nenurod , kokie nustatyti specialieji poreikiai (skaitant ugdymosi poreikius), kokia švietimo pagalba teikiama vaikams, nors staigoje dirba švietimo pagalbos specialistai – logopedas, specialusis pedagogas. Tod l šio tyrimo kontekste sud tinga vertinti švietimo pagalbos poreikio ir jo tenkinimo mastus.

D l laikinosios globos trukm s

Remiantis tyrimo duomenimis, dažniausia priežastis, d l kurios vaikai pateko SVKN ir A. Bandzos VGN, yra t v (t vo ir (ar) motinos) piktnaudžiavimas alkoholiu (128 atvejai), 29 vaikai pateko min tas staigas d l t v (t vo ir (ar) motinos) socialini g dži stokos, 22 vaikai buvo palikti ligonin se, 21 vaikas globojamas d l t v (t vo ir (ar) motinos) sveikatos sutrikim , 17 – d l to, kad t vai (t vas ir (ar) motina) netur jo gyvenamosios vietos ar tinkam gyvenimo s lyg , 14 vaik pateko staigas d l t v (t vo ir (ar) motinos) narkotini medžiag vartojimo, 11 – d l nepakankamos prieži ros šeimoje, 10 buvo palikti be prieži ros ir d l to buvo paimti iš šeimos, 8 vaikai globojami d l sunkios j sveikatos b kl s.

Pagal Socialini paslaug katalog , trumpalaik s socialin s globos paslaugos vaikams, likusiems be t v globos, gali b ti teikiamos ne ilgiau kaip 12 m nesi (su kataloge nurodytomis išimtimis ne galiems vaikams socialin s globos staigose vaikams su negalia, ta iau nagrin jamos staigos šiam tipui nepriklauso). Šio tyrimo metu analizuoti duomenys apie vaik laikinosios globos trukm siejami su pozicija d l žalingo institucin s globos poveikio vaikams, taip pat galimai neišnaudotomis galimyb mis (nepaneigiant, bet objektyviai ir savalaikiai vertinant vaiko galimybes gr žti biologin šeim) šiems vaikams suteikti šeimos aplink juos vaikinant ar apgyvendinant nuolatin i glob j šeimose. Vaiko vaikinimas ar nuolatin s globos nustatymas susij s su neterminuotu arba laikinu t v valdžios apribojimu, tod l šio tyrimo kontekste naudojama s voka „teisinio statuso sutvarkymas“ reiškia, jog vaikui yra nustatyta nuolatin globa arba jau yra kreiptasi teism d l vaiko t v (motinos ir (ar) t vo) valdžios apribojimo, vaiko atskyrimo nuo t v (motinos ir (ar) t vo) ar t v (motinos ir (ar) t vo) sutikimo vaikinti vaik patvirtinimo.

Tyrimo metu surinkti duomenys parod , jog dažniausiai teisinis statusas vaikams buvo sutvarkytas per 7–12 m nesi (52 vaik), praktiškai tokiam pa iam vaik skai iui per 13–18 m nesi (49 vaikai), per 19–24 m nesius teisinis statusas buvo sutvarkytas 24 vaikams, per 1–6 m nesius – 24 vaikams, per 1 m nes – 2 vaikams. Visgi pasteb tina, jog nemažai daliai vaik (31) teisinis statusas buvo sutvarkytas per 25 ir daugiau m nesi , o kai kuriais atvejais šis terminas tes si 44, 57 ir 63 m nesius.

2014 m. birželio 30 d. tyrimo metu aptariamose staigose 15 vaik laikinoji globa t s si 13–18 m nesi , 15 vaik – nuo 19 iki 24 m nesi , o 11 vaik laikinoji globa t s si ilgiau nei 25 m nesius. Pasteb tina, jog 2014 m birželio 30 d. vis dar buvo vaik , kurie tyrimo metu

nagrin jamose staigose buvo laikinai globojami 33, 37, 42 ir 49 m nesius, ta iau j ir j t v atžvilgiu jokie sprendimai vis dar nebuvo priimti.

Dauguma SVKN ir A. Bandzos VGN (K diki skyriuje) augan i (globojam) vaik turi broli ir (ar) seser , kuriems taip pat nustatyta globa ar jie yra vaikinti (258 iš 354), o t vai (vienas iš t v) ar (ir) kiti giminai iai aplanko vaik ar kitais b dais su jais bendrauja retai (50 procent vaik staigose niekas nelanko), tod l kyla pagr st abejoni d l vaik ir j t v ar kit giminai i emocinio ryšio išsaugojimo ir (ar) ar reali galimybi vaikui gr žti biologin šeim . Tik 37 vaik broliai/seserys auga biologin se šeimose.

D l globotiniams SVKN teikiam sveikatos prieži ros paslaug apimties

Pagal tyrimo metu surinktus duomenis matyti, jog apie 62 proc. vis globojam vaik nustatyti vairaus sunkumo raidos sutrikimai arba stebima raidos sutrikim rizika, 12 proc. vaik raidos sutrikimai nenustatyti. 62 proc. vaik , kuriems jau nustatyti vairaus sunkumo raidos sutrikimai, ambulatorini paslaug kiekis gali b ti skiriamas pagal sutrikimo sunkum , tod l teigtina, jog ankstyvosios reabilitacijos sveikatos prieži ros paslaug poreikis neapima vis staigose globojam vaik , nes kiekvienam vaikui, pagal jam nustatyto raidos sutrikimo sunkum ar stebim raidos rizik , gali b ti skiriamas skirtingas paslaug kiekis.

Sutrikusio vystymosi k diki namai priklauso biudžetini staig kategorijai ir finansuojami pagal valstyb s tikslines dotacijas („Lopšelio“ KNS – pagal patvirtint program), neatsižvelgiant globotiniams suteikt sveikatos prieži ros paslaug apimtis, tod l min t aplinkybi visuma iš esm s nesukuria s lyg , orientuot maksimal vaiko poreiki (d l sveikatos reikmi) tenkinim , kas laikytina itin kritiškai vertintinu veiksmiu.

D l globotini sveikatos prieži ros paslaug užtikrinimo kitose sveikatos prieži ros staigose

Pagal Sveikatos draudimo statymo nuostatas, vaikai iki 18 met yra laikomi apdraustaisiais privalomuoju sveikatos draudimu, nes draudžiami valstyb s l šomis.

Analizuojant SVKN globojam vaik priregistravim prie pirmini asmens sveikatos prieži ros staig pasteb ta, jog ne visuose SVKN globojami vaikai prirašyti prie j . Nustatyta, jog „Lopšelio“ KNS ir Alytaus SVKN globotiniai n ra prirašyti prie pirmin s asmens sveikatos prieži ros staigos, kadangi, ši staig administracijos teigimu, prirašymas n ra b tinas, nes SVKN dirba vaik lig gydytojai, kurie gali užtikrinti reikaling sveikatos prieži r . Min tos staigos, neprirašiusios globotini prie pirmini asmens sveikatos prieži ros staig , kaip jos pa ios teig , n ra patyrusios joki nepatogum , registruojant globotinius specializuotoms konsultacijoms.

Vadovaujantis Siuntim ambulatorin ms specializuotoms asmens sveikatos prieži ros paslaugoms gauti ir brangiems tyrimams bei proced roms atlikti forminimo, išdavimo ir atsakym pateikimo tvarkos aprašo 4 punktu, siuntim gauti ambulatorines specializuotas asmens sveikatos prieži ros paslaugas, kuri išlaidos bus apmokamos privalomojo sveikatos draudimo fondo (PSDF) biudžeto l šomis, turi teis išduoti tik šeimos gydytojas ar gydytojas specialistas, teikiantis asmens sveikatos prieži ros paslaugas, kuri išlaidos apmokamos PSDF biudžeto l šomis. „Lopšelio“ KNS bei Alytaus SVKN, kaip ir kiti SVKN, yra sveikatos prieži ros biudžetin s staigos, finansuojamos valstyb s tikslin mis dotacijomis, o ne PSDF l šomis, kuriomis apmokamos globotiniams teiktos specializuotos ambulatorin s sveikatos prieži ros paslaugos. Taigi „Lopšelio“ KNS bei Alytaus SVKN, neprirašydami globotini prie pirmin s asmens sveikatos prieži ros staig , apriboja galimybes vaikams, vadovaujantis teis s aktais, gauti specializuotas sveikatos prieži ros paslaugas („Lopšelio“ KNS – odontologijos). Ta iau, kaip matyti iš Kauno TLK ir Vilniaus TLK pateikt duomen , nepaisant min to fakto (jog vaikai neprirašyti) ir sigaliojusi pakeitim , pagal kuriuos biudžetin se sveikatos prieži ros staigose dirbantys gydytojai negali išduoti siuntim specializuotoms paslaugoms, šios paslaugos globotiniams vis d lto buvo suteiktos. Min ta aplinkyb reikšminga tuo, jog tokiu b du teikiamos ambulatorin s paslaugos ne pagal sigaliojusi

tvarka, o pagal privačius susitarimus. Nagrinėjant šiuos aspektus abiejoni keliai, kuriuos SVKN siekia funkcionuoti kaip uždaros tipo staigoms, sivaizduojama, kad būdų gėbaniomis užtikrinti visas manomas sveikatos reikmes globotiniams.

Be to, apibendrinus pateiktus duomenis apie vaikų apsilankymus sveikatos priežiūros staigose konstatuota, jog odontologinė priežiūra vaikams, kokia numatyta Vaikų sveikatos tikrinimo tvarkoje, nevykdoma net ir tuose SVKN, kuriuose globotiniai prirašyti prie pirminės asmens sveikatos priežiūros staigos.

Atkreiptinas dėmesys ir tai, kai kuriuose SVKN egzistuojantys medikamentų sigijimo, naudojantis kompensuojamąjį vaistų pasais, praktikos.

Pagal Sveikatos draudimo statymo 10 straipsnio nuostatas, apdraustiesiems yra kompensuojamos išlaidos kompensuojamiesiems vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms, išrašytiems ambulatoriniam gydymui Sveikatos apsaugos ministerijos nustatyta tvarka. Vadovaujantis statymu, vaikams iki 18 metų kompensuojama 100 procentų bazinis kompensuojamąjį vaistų (rašytą ligą ir kompensuojamąjį vaistą joms gydyti bei kompensuojamąjį vaistų sąrašus) ir medicinos pagalbos priemonių (rašytą kompensuojamąjį medicinos pagalbos priemonių sąrašą) ambulatoriniam gydymui kainos.

Nepaisant staigų finansavimo mechanizmo (gaunam tikslini dotacijomis), pagal kurį valstybės išlaikomi vaikų poreikiams tenkinti turi būti numatytos išlaidos medikamentams, yra atvejai, kai naudojamos Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšomis vaistams ir (ar) medicinos pagalbos priemonėms sigyti.

Manytina, jog SVKN, naudodamiesi papildomais vaistų ir medicinos pagalbos priemonių kompensavimo mechanizmais formuoja ydingą praktiką bei sukuria dvigubą finansavimo tam tikroms išlaidoms (medikamentams) poreikį.

Dėl institucinės globos poveikio vaikų raidai

SVKN staigų teikiamos ankstyvosios reabilitacijos paslaugos ir kita sveikatos priežiūra, siekiant užtikrinti tinkamą sutrikusios raidos vaikų vystymąsi, nėra ir negali būti svarių argumentų, svarstant apie minėtą staigų reikalingumą. Neabejotinai rodymai apie institucinės globos žalų vaikų raidai negali būti ignoruojami, bandant sureikšminti SVKN teikiamą sveikatos priežiūros paslaugą sutrikusios raidos vaikams naudą. Svarbu pažymėti, jog sutrikusios raidos globotiniai sudaro apie 62 proc. visų tyrime nagrinjamų staigų globojamų vaikų, tačiau šie pateikti skaičiai apima visą sunkumo raidos sutrikimus – lengvus, sunkius ir mišrius, kaip pvz.: kalbos sutrikimai, klausos sutrikimai, regos sutrikimai, Dauno sindromas, cerebrinis paralyžius ir pan. Atkreiptinas dėmesys, jog apie 38 proc. globojamų vaikų raidos sutrikimų neturi arba tik stebima raidos sutrikimų rizika, taigi tokių vaikų globojimas institucijose tiesiogiai reikšmingas jėgoms tolimesnei raidai. Vaikų globos SVKN trukmė neabejotinai turi tokios negrįžtamiems smegenų raidos procesams, kurie sukelia neigiamas pasekmes tolimesnei vaikų socializacijai, ypač vertinus jau anksčiau minėtus duomenis, jog vien tik laikinosios globos trukmė tam tikrais atvejais tarsi iki 44, 57 ar net 63 mėnesių.

Atsižvelgusi susiformavusi ydingą vaikų patekimo SVKN praktiką, kai dauguma kardiologų ir vaikų, netekusių tėvų priežiūros, dėl amžiaus bei savivaldybės palankaus finansavimo mechanizmo patenka į minėtas staigas, kontrolierius išreiškė nuomonę, jog tikslinga spręsti klausimą dėl medicininių kriterijų (būklės / sutrikimai), kuriais būtų vadovujamasi sprendžiant vaikų priėmimo SVKN klausimus, nustatymo.

Manytina, jog vaikai, turintys sveikatos (raidos) sutrikimų, tačiau kuriems, vertinus paslaugų poreikį, galėtų būti teikiamos pagal jų gyvenamąją vietą, neturėtų būti nukreipiami į minėtas staigas. Svarbu paminėti, jog vaikai, kuriems nustatytas sunkus negalumo lygis, skaičius sudaro tik apie dešimtadalį visų SVKN globojamų vaikų, su vidutine negalia – taip pat apie dešimtadalį visų globojamų vaikų.

D l nagrin jam staig veiklos ir jos reglamentavimo poky i

Daugumoje nagrin jam staig nuostatuose nurodytas teisi ir pareig turinys, uždaviniai ir funkcijos rodo, kad j veikla iš esm s orientuota tik sveikatos prieži ros paslaug teikim , išskyrus kai kurias išimtis (galimai susijusi su numatomomis teikti trumpalaik s socialin s globos paslaugomis šiuo metu šeimose augantiems vaikams) – Klaip dos ir Šiauli SVKN nuostatuose tvirtint pareig tinkamai vykdyti vaik glob jo pareigas, taip pat vykdyti globotini turto administratoriaus pareigas; ir Vilniaus SVKN nuostatuose tvirtint nei sveikatos sistemos, nei socialin s globos staigoms neb ding tiksl , susijus su „nauj t vi , glob j paieška“. Lyginant su socialin s globos staigomis (pvz. A. Bandzos VGN), sutrikusio vystymosi k diki nam nuostatuose n ra nustatyt funkcij , teisi bei pareig , susijusi su socialini ir ugdymo paslaug teikimu.

D l sutrikusio vystymosi k diki nam ir Panev žio A. Bandzos k diki ir vaik globos nam finansavimo

Specialiosios tikslin s dotacijos savivaldyb ms skiriamos atitinkam met valstyb s biudžeto ir savivaldybi biudžet finansini rodikli patvirtinimo statymais, kaip nurodyta Savivaldybi biudžet pajam nustatymo metodikos statyme. Pamin tina, kad specialiosios dotacijos numatomos staigoms išlaikyti, t. y. finansuoti SVKN ir j kio reikmes.

Duomenys, gauti tyrimo metu, parod , kad staigos, planuodamos išlaidas ir sudarydamos program s matas, iš esm s nenumato l š ar nepakankamai atsižvelgia real poreik sauskeln ms, avalynei, patalynei, medikamentams ir maisto papildams, aprangai bei maistui motyvuodamos tuo, jog šios išlaidos yra padengiamos l šomis (ar prek mis), gautomis paramos b du. Ta iau atkreiptinas d mesys, jog iš esm s ne manoma suplanuoti, kiek labdaros (paramos) b du ateinant laikotarp bus gauta l š ir ar j užteks vaik poreikiams tenkinti. Tod l manytina, kad valstyb s skiriamos l šos tur t užtikrinti vaik kasdieni poreiki tenkinim , nepaneigiant, kad prie j tenkinimo priskirtina ir šiuo metu finansuojama j prieži ra (darbuotoj darbo užmokestis) bei tinkam gyvenimo s lyg (komunalin s paslaugos ir kt.) užtikrinimas.

Šios staigos, iš esm s vykdan ios vienod veickl , turi ir finansavimo skirtum , kuriuos, manytina, nulemia tiek staigos vadovo iniciatyvos, tiek savivaldyb je susiklos iusi praktika. Kaip rodo tyrimo duomenys, kai kurie SVKN, be skiriam speciali j tikslini valstyb s biudžeto dotacij , finansavim (per vykdomas programas) gauna ir iš valstyb s biudžeto l šomis finansuojamos programos „Ikimokyklini ugdymo staig finansavimas“ (mokinio krepšelio l šos) ir Privalomojo sveikatos draudimo fondo, taip pat savivaldybi biudžet .

A. Bandzos VGN, skirtingai nuo aukš iau aptart SVKN, d l priklausymo skirtingoms sistemoms (socialini paslaug / sveikatos), finansuojamas ne staigos išlaikymas, o apmokamos teikiamos socialin s paslaugos. L šos socialin ms paslaugoms apskai iuojamos ir šios paslaugos finansuojamos pagal Socialini paslaug finansavimo ir l š apskai iavimo metodik , patvirtint Lietuvos Respublikos Vyriausyb s 2006 m. spalio 10 d. nutarimu Nr. 978 (su v lesniais pakeitimais).

Atsižvelgus nurodytus SVKN finansavimo ypatumus, taip pat socialin s globos staig ir sutrikusio vystymosi k diki nam finansavimo skirtumus, iš esm s tur t keistis SVKN sistemos finansavimo principai.

Kontrolier s nuomone, svarstyti n tikslingumas / galimyb nustatyti l vaiko išlaikymo (paslaugos) kainos apskai iavimo metodik ir ja vadovaujantis finansuoti ši paslaug teikim , atsisakant iš esm s vaiko poreiki neatspindin ios ir neatliepian ios tikslini dotacij sistemos.

D l normatyv aprangai, patalynei, medikamentams, mitybai

Susiklos iusi skirtinga praktika d l institucijos, priiman ios sprendimus d l SVKN normatyv medikamentams, mitybai ir aprangai.

Vienos staigos vadovaujasi Biudžetini staig statymo 4 straipsnio 2 dalies nuostatomis, kad iš savivaldyb s biudžeto išlaikom biudžetini staig savininko teises ir pareigas gyvendina

savivaldyb s taryba. Remiantis šio statymo 4 straipsnio 3 dalies 7 punktu, savininko teises ir pareigas gyvendinantis institucijos sprendžia kitus šiame statyme, kituose statymuose ir biudžetinis staigos nuostatuose jos kompetencijai priskirtus klausimus.

Kitos aptariamoms institucijoms vadovaujasi Vietos savivaldos statymo 29 straipsnio 8 dalies 5 punktu, pagal kurį, savivaldyb s administracijos direktorius savivaldyb s tarybos nustatyta tvarka administruoja savivaldyb s biudžeto asignavimus ir kitus piniginius išteklius, organizuoja savivaldyb s biudžeto vykdym ir atsako už savivaldyb s kin ir finansin veikl , administruoja savivaldyb s turt .

Išanalizavus duomenis apie mitybai, medikamentams bei aprangai skirt staig finansavim , buvo atkreiptas d mesys nustatyt normatyv bei procentin s biudžeto dalies netolygumus tarp pa i k diki nam bei tarp SVKN ir A. Bandzos VGN, kurie yra socialin s globos staiga (išlaidos bei procentin išraiška visose srityse pastarojoje institucijoje yra didžiausios). Maitinimo išlaid , išlaid medikamentams, patalynei ir aprangai finansiniai normatyvai socialin s globos staigose ateinantiems metams kasmet iš naujo persvarstomi, atsižvelgiant Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausyb s skelbiam informacij apie vartojimo prek ir paslaug kain poky ius.

Iš tyrimo metu surinktos informacijos matyti, kad kai kuriose SVKN biudžeto išlaidos numatytos pagal prieš kelerius metus nustatytus normatyvus, o pasikeitus staigos steig jui 2010–2011 metais, normatyvai neperži r ti. Nenustatyti finansiniai normatyvai išlaidoms, susijusioms su vaik poreikiais (aprangai, patalynei) sudaro s lygas sveikatos prieži ros staigoms planuoti skirtingo dydžio išlaidas vienam vaikui. Tuo tarpu iš tyrimo metu surinktos informacijos nustatyta, jog kai kuriuose SVKN išlaidos sauskeln ms priskiriamos prie išlaid medikamentams („Lopšelio“ KNS, A. Bandzos KS), tod l, atsižvelgus nedidel norm medikamentams, buvo prieita prie prielaidos, kad medikamentams (vaistams) lieka tik nedidel išlaid normos dalis. Kaip min ta anks iau, staig teigimu, d l nepakankamo finansavimo l šos drabužiams, patalynei, avalynei ir sauskeln ms nenumatomos, nes šie daiktai gyjami r m j l šomis ir labdaros b du. Tokia situacija, kai vaik poreikiams neužtenka staigoms skiriamo finansavimo vertintina kritiškai. Taip pat abejotina, ar kai kuriose staigose patvirtintos normos (2–5 sauskeln s vaikui per par) atitinka realius vaik fiziologinius poreikius. Nustatant normatyvus ir planuojant (skiriant) l šas tur t b ti nustatyti sauskeln normatyvai, kurie užtikrint realius ir neretai kintan ius (d l vairi aplinkybi) vaiko poreikius.

Atsižvelgusi tyrimo metu nustatyt skirtingai susiklos iusi praktik d l normatyv medikamentams, mitybai ir drabužiams planavimo (perži r jimo, priskyrimo išlaid r šims), kontrolier pateik si lym .

Siekiant tinkamai naudoti iš valstyb s biudžeto skirtus asignavimus, reikalinga planuoti pajamas bei išlaidas ir, tuo tikslu, visiems sutrikusio vystymosi k diki namams nustatyti atitinkamus bendrus normatyvus.

Toks išlaid planavimas sudaryt s lygas patenkinti realius k diki ir maž vaik poreikius, taip pat leist užtikrinti tinkam globos kokyb . Šie normatyvai tur t b ti kasmet persvarstomi, atsižvelgiant Statistikos departamento prie Vyriausyb s skelbiam informacij apie vartojimo prek ir paslaug kain poky ius.

D l personalo sud ties

Vertinant A. Bandzos VGN (K diki skyriaus) ir SVKN personalo, tiesiogiai dirban io su vaikais, sud t , pasteb tini personalo sud ties pagal profesines grupes skirtumai.

A. Bandzos VGN, kaip ir kitose socialin s globos staigose, personalo profesini grupi sud tis ir j skai ius nustatomas vadovaujantis kriterijais, tvirtintais Socialin glob teikian i darbuotoj darbo laiko s naud normatyvuose, patvirtintuose socialin s apsaugos ir darbo ministro 2006 m. lapkri io 30 d. sakymu Nr. AI-317 (su v lesniais pakeitimais). Vadovaujantis min tais normatyvais, gali b ti steigiami gydytojo, slaugytojo, kineziterapeuto, masažuotojo, ergoterapeuto,

specialiojo pedagogo, neformaliojo ugdymo pedagogo, dietisto ir kt. nurodytos pareigybės arba ši specialist paslaugos gali būti organizuojamos nestiegiant ši pareigybi staigoje.

Pedagog ir sveikatos priežiros specialist pareigybės apskaičiuojamos atsižvelgiant švietimo ir mokslo ministro ir sveikatos apsaugos ministro nustatytas savaitines darbo valandas.

Priešingai nei socialinėse globos staigose sistemoje, sveikatos sistemai priklausantiems SVKN, atsižvelgiant į veiklos specifiką, nėra nustatyti vienodi kriterijai (reikalavimai) nei personalo sudėčiai pagal profesines grupes, nei įskaičiavimai. Nėra ir vieningos praktikos dėl subjekto, nustatančio personalo normatyvus.

Nagrinėjant SVKN personalo pokyčius per 2011–2014 metus, esminė permaina šioje srityje nepastebima. Personalas (tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai dirbantis su vaikais) mažai sietinas ir proporcingas nustatytam vietiniam skaičiui šiose staigose mažajimui. Tiesiogiai su vaikais dirbantis personalas didėjimas stebimas tik Šiaurės SVKN (taip pat ir A. Bandzos VGN Kėdėskyriuje). Padidėjimas kvalifikuoto personalo sudėties aspektu išliko nepakitusi – dominuoja sveikatos priežiros specialistai (A. Bandzos VGN dominuoja socialiniai darbuotojai profesinė grupė).

Pažymėtina, kad SVKN vykdo ir ikimokyklinį ugdymą, todėl, kontrolieriaus nuomone, ugdymo proceso metu turi būti taikomos ir Lietuvos higienos normos HN 75:2010 „staiga, vykdanči ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programą. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ nuostatos dėl personalo sudėties. Šios higienos normos 12 punktas reglamentuoja, jog vienu metu grupėje su vaikais nuo gimimo iki 1 metų amžiaus turi dirbti ne mažiau kaip 2 pedagogai; su vaikais nuo 1 iki 7 metų turi dirbti ne mažiau kaip 2 darbuotojai, iš jų – ne mažiau kaip 1 pedagogas (ikimokyklinio ugdymo auklėtojas ar priešmokyklinio ugdymo pedagogas).

Išanalizavus SVKN bei kitų globos staigų vykdančių staigų pateiktą informaciją buvo nustatyta ir tai, kad šios staigos neatitinka min toje higienos normoje keliamų reikalavimų ikimokyklinio ugdymo veiklai: vaikams iki vienerių metų amžiaus grupėse nedirba reikiamas skaičius pedagogų – nedirba vaikų slaugytojos ir auklėtos arba viena auklėtoja ir slaugytoja ar auklė (pagal higienos normas reikalavimus, turi būti du pedagogai; aptariamose staigose auklėtojai atitinka pedagogus).

Dėl darbuotojų skaičiaus grupėse ir takos vaikų poreikių tenkinimui

Iš staigų pateiktos informacijos matyti, kad pagrindinis kriterijus, kuriuo remiantis nustatomas darbuotojų skaičius grupėse, yra staigos finansavimas. Skirtingai nei socialinėse globos staigose, etatai nustatomi ne vienam vaikui, o vaikų grupei ar visai staigai, todėl, keičiantis vaikų skaičiumi staigoje ir grupėje, personalo skaičius nesikeičia.

Analizuojant personalo pasiskirstymą skirtingu paros metu, kyla pagrįstas abejoni dėl tinkamos vaikų priežiūros, ypač kitų ir ne gali vaikams, nakties metu. Iš staigų pateiktą duomenų matyti, kad didžiojoje dalyje staigų grupėse naktimis dirba tik vienas darbuotojas – slaugytojas, auklėtojas, slaugytojo padėjėjas ar socialinio darbuotojo padėjėjas.

Atsižvelgiant į skirtingo amžiaus vaikų fiziologinius poreikius ir tai, kad ne galiems kitoms ir mažiesiems vaikams reikalinga ypatinga priežiūra, vaikų priežiūros kokybė nakties metu kelia pagrįstas abejoni.

Manytina, kad vienam darbuotojui tinkamai užtikrinti vaikams, ypatingai didelėse grupėse, kur auga 12, 13 ar 16 vaikų, poreikius yra / gali būti sudėtinga ar net neįmanoma.

Skirtingai nei socialiniame vaiko globos ar ikimokyklinio ugdymo staigų atveju, teisės aktai išsamiai nereguliuoja biudžetiniame sveikatos priežiūros staigose, kuriose globojami vaikai, dirbantis personalo sudėties ir skaičiaus.

D l vaik sve iavimosi praktikos

Institucijoje globojamo (r pinamo) vaiko išleidimo laikinai sve iuotis tvarkos aprašas¹⁰ (toliau – Aprašas) nustato socialin s globos staigos (toliau – vaiko glob jo (r pintojo) globojamo (r pinamo) vaiko išleidimo laikinai sve iuotis pas nuolat Lietuvos Respublikoje ar užsienio valstyb je gyvenant fizin asmen principus, s lygas ir tvark .

Remiantis surinkta informacija, „Lopšelio“ KNS ir Alytaus SVKN globojami nepilname iai sve iuotis fizini asmen šeimas n ra išleidžiami. A. Bandzos VGN globojami (r pinami) vaikai sve iuotis fizini asmen šeimas išleidžiami vadovaujantis Aprašo nuostatomis.

Klaip dos SVKN, pagal staigoje patvirtint Vaiko išleidimo laikinai sve iuotis tvark , nevykdo vaiko sve iavimosi prieži ros, kas gali b ti traktuojama, kaip netinkamas glob jo pareig vykdymas, esant galimiems vaiko teisi ir teis t interes pažeidimams jo sve iavimosi fizini asmen šeimoje metu.

D l staig licencijavimo

Daugelio aptariam staig nuostatuose, kaip ir atskiras veiklos sritis reglamentuojan iuose statymuose, tvirtinta, jog staigos privalo tur ti visas licencijas ar leidimus, kurie numatyti statymuose.

Tyrimo metu gauti duomenys parod , kad visos aptariam os staigos, skaitant ir A. Bandzos VGN (socialin s globos staiga, kuriai sveikatos prieži ros paslaug teikimas n ra pagrindin veiklos sritis) turi išduotas asmens sveikatos prieži ros licencijas, kuriose nurodytos teikiam paslaug apimtys. Nepaisant to, SVKN neturi licencij socialin s globos paslaugoms teikti ir kreiptis d l j neketina motyvuodami priklausymu sveikatos apsaugos sistemai (iš Šiauli SVKN pateiktos informacijos galima daryti prielaid , jog Šiauli SVKN kreipimasis d l šios r šies licencijos susij s ne su paslaug teikimu staigoje augantiems be t v globos likusiems vaikams, o su naujame šios staigos Socialin s globos skyriuje ketinamoms teikti naujomis paslaugomis šeimoms, auginan ioms vaikus su negalia, elgesio ir emocij sutrikimais, turin ius specialiuosius poreikius.

Nors staig nuostatuose numatytas socialini paslaug teikimas, ta iau šios paslaugos n ra finansuojamos, teikiam paslaug apimtis ir turinys n ra žinomas d l ši paslaug teikimo prieži ros nebuvimo, tod l keltinas klausimas d l galimai deklaratyvaus šios funkcijos pob džio (vykdymo).

Socialini paslaug prieži ros departamento nuomone, SVKN yra sveikatos apsaugos sistemos dalis ir jie yra licencijuotos sveikatos prieži ros staigos, kuri veikla susijusi su sveikatos prieži ros paslaug teikimu bei k diki sveikatos užtikrinimu, tod l nepatenka Socialini paslaug statymo reguliavimo srit .

Neneigiant sutrikusio vystymosi k diki nam priskyrimo sveikatos sistemos staigoms, ta iau vertinant tai, kad ši staig nuostatuose socialin s globos paslaug (kaip ir ugdymo) teikimas nurodytas kaip viena iš veiklos sri i , be to, jos turi kitus socialin ms staigoms b dingus bruožus (visi apgyvendinti vaikai lik be t v globos, staiga vykdo glob jo funkcijas, vaik buvimo SVKN trukm priklauso nuo amžiaus, o ne sveikatos b kl s poky i , kai kuriose staigose – socialin s globos staigoms b dingos pareigyb s, pvz. staigos vadovo pavaduotojas socialiniams reikalams, socialinio darbo padalinio vadovas), keltinas klausimas d l ši staig priklausymo dviej sistem – sveikatos ir socialini paslaug – reguliavimo sri iai ir su tuo susijusio kai kuri veiklos aspekt teisinio reguliavimo tobulinimo poreikio.

Sutrikusio vystymosi k diki namams netaikant Socialini paslaug statymo nuostat , kiek tai susij su socialini paslaug teikimo funkcijomis, šioms staigoms netaikomi teikiam socialini paslaug kokyb s reikalavimai, neatliekamas teikiam socialini paslaug kokyb s vertinimas ir kontrol , tod l toks teisinis reguliavimas ir (ar) teis s akt nuostat aiškinimas ir taikymas neatitinka ne tik paslaug gav j – staigose apgyvendint vaik – bet, teigtina, ir valstyb s, prisi musios tarptautinius sipareigojimus vaiko teisi apsaugos srityje, interes .

¹⁰ Socialin s apsaugos ir darbo ministro 2011 m. gruodžio 28 d. sakymas Nr. A1-559 „D l Institucijoje globojamo (r pinamo) vaiko išleidimo laikinai sve iuotis tvarkos aprašo patvirtinimo“//Žin., 2012, Nr. 1-17.

Nagrinjamame kontekste paminėtina, kad socialinės globos staigos, kurios nepriklauso sveikatos sistemos staigoms, tačiau teikia tam tikros apimties sveikatos priežiūros paslaugas, privalo turėti licencijas ši paslaugų teikimui.

D 1 leidim – higienos pasas

Veiklos rėšys, kurioms vykdyti būtinas leidimas – higienos pasas, tvirtintos Visuomenės sveikatos priežiūros statyme, apibrėžiančiame visuomenės sveikatos priežiūrą, šios priežiūros sistemos struktūrą ir valstybinį reguliavimą, nustatant visuomenės sveikatos stiprinimo, ligų ir traumų profilaktiką, visuomenės sveikatos saugos ir kontrolės pagrindus, fizinių asmenų teisės verstis visuomenės sveikatos priežiūrai gijimo ir jį profesinio tobulinimo pagrindus, juridiniai ir fiziniai asmenų teisinius santykius visuomenės sveikatos priežiūros srityje. Leidimas – higienos pasas liudija, kad kinės komercinės veiklos slygos atitinka visuomenės sveikatos saugos teisės aktų reikalavimus. Leidimus – higienos pasus turintys fiziniai, juridiniai asmenys ir filialai privalo laikytis visuomenės sveikatos saugos reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų, taikomų vykdomai kinei komercinei veiklai, bei vykdyti kinės – komercinės veiklomis slygomis, kurios deklaruotos paraiškoje gauti leidimą – higienos pasą, <...>.

vertinus pateiktus duomenis apie SVKN visuomenės sveikatos centrų išduotus leidimus – higienos pasus pastebėta skirtinga praktika. Atsižvelgiant staigai pateiktą informaciją apie vykdomas veiklas, pagal galiojančius teisės aktus, būtina slyga dėl jų vykdymo – staiga privalo turėti leidimą – higienos pasą, tačiau akivaizdu, jog leidimo – higienos pasą gijimo klausimas kiekviename SVKN sprendžiamas skirtingai interpretuojant teisės aktus.

D 1 nagrinjamai staigai veiklos ir teikiamoms paslaugoms numatomos pokyčiai

Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. gruodžio 14 d. sakymu Nr. AI-83 patvirtintas Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamoms paslaugoms ne galintiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų planas (toliau – Veiksmų planas), šio plano priemonės ir plano gyvendinimo vertinimo kriterijai.

Pirmasis nurodyto Veiksmų plano tikslas – užtikrinti darnią aplinką ir slygas kiekvienam vaikui (ir ne galiam) augti savo šeimoje, o likusiems be tėvų globos vaikams augti globojant, tačiau šeimoje ar šeimynoje ir gauti pagalbą bendruomenėje bei vienas iš jo uždavinių – palaiapsniui pertvarkyti kaimus, likusi be tėvų globos vaikai, ne gali vaikų globos namus (13.3 punktas). Šis uždavinys numatoma gyvendinti pagrindiniais kryptimis:

- pertvarkant vaikų globos namus, prioritetą teikiant vaikams iki 3 metų amžiaus, ne galiams vaikams, taip pat toms institucijoms, kuriose, atlikus vertinimą bus prieita prie išvadų, kad jose kyla didžiausia grėsmė vaikų saugumui ir poreikiui tenkinimui (Veiksmų plano 13.3.1 punktas);

- ribojant institucinės globos teikimą likusiems be tėvų globos vaikams sutrikusio vystymosi kaimuose, pasinaudojant šia staiga turimais ištekliais, stiprinant vaikų raidos sutrikimų ankstyvąją reabilitaciją (vaikų, turinčių raidos/sveikatos/psichologinių/socialinių – emocinių sutrikimų, lemiančių negalią), diegiant laikiną „atokvėpio“ paslaugų sistemą šeimoms, sveikatos priežiūros, konsultavimo paslaugas šeimoms, besilaukiančioms ne gali vaikų ar juos auginančioms (Veiksmų plano 13.3.2 punktas);

- ribojant vaikų, ypač vaikų iki 3 metų, patekimą vaikų globos namus, stiprinant socialinę pagalbą šeimoms gimdymo namuose ir bendruomenėje (Veiksmų plano 13.3.8 punktas).

Pagal Veiksmų plano 1.12 priemonę, 2016–2020 metais turėtų būti pertvarkyti visi 5 (penki) sutrikusio vystymosi kaimai, stiprinant vaikų raidos sutrikimų ankstyvąją reabilitaciją ir sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ne galiam ar specialiąją poreikį turinčiam vaikui, diegiant laikiną „atokvėpio“ paslaugų sistemą šeimoms, konsultuojant besilaukiančias ne gali vaikų ir juos auginančias šeimas. Atsakingi šios priemonės

Pastebėta, kad Veiksmų plano priemonėse nėra numatytos konkrečios priemonės, kuriomis būtų mažinamas vaikų, globojamų šiose institucijose (nuolat gyvenančių) skaičius, neapartas staigų profilio pasikeitimas (kaip konkrečiai turėtų / galėtų keistis profilis) ar (ir) kiti aspektai.

vykdytojai – Sveikatos apsaugos ministerija, Socialinis apsaugos ir darbo ministerija, savivaldybės, sutrikusio vystymosi k diki namai.

Aukščiau minėta Veiksmo plano 1.12 priemonės formuluotė suponuoja, jog šios staigos bus pertvarkomos pl tojant jau teikiamas ar teikiant naujas aukščiau nurodytas paslaugas, tačiau iš esmės nekeičiant jų profilio ir pagrindinį egzistuojančių šiuo metu veiklos sričių.

Be to, nėra nurodyti kriterijai, susiję su betv globos likusių vaikų, apgyvendinam SVKN mažjimu – nurodyti tik bendri siektini vaikų institucijose mažjimo rodikliai – nuo 57 proc. per metus tv globos netenkančių vaikų, apgyvendinam globos institucijose, 2012–2013 m. iki 25 proc. 2020 m., atitinkamai, nuo 38 proc. iš bendro institucijose globojam vaikų skaičiaus 2012–2013 m. iki 20 proc. 2020 m.

Pažymėtina ir tai, kad už Veiksmo plano 1.12 priemonės vykdym atsaking institucij pateiktoje informacijoje nėra duomenų (išskyrus Alytaus SVKN) ir apie betv globos likusių vaikų, apgyvendinam šio tipo staigose, mažinimą. Atkreiptinas dėmesys ir tai, jog kai kurios staigos nurodė, kad naujos (numatomos Veiksmo plane) paslaugos galėtų būti teikiamos su slyga, jog mažt nuolat staigose gyvenančių vaikų skaičius, skiriant tikslin finansavimą iš valstybės biudžeto ir pan. Tačiau dauguma informacij pateikusių staigų nurodė, kad planuojamos teikti naujos paslaugos bus papildomos prie šiuo metu teikiamų paslaugų.

vertinus minėtus faktus teigtina, jog, esant nepakankamai konkrečiai apibrėžtoms Veiksmo plano 13.3 uždavinio „Palaiapsniui pertvarkyti sutrikusio vystymosi k diki namus“ gyvendinimo kryptims (riboti institucinis globos teikimas betv globos likusiems vaikams sutrikusio vystymosi k diki namuose, riboti vaikų, ypač iki 3 metų patekim vaikų globos namus ir kt.) ir Veiksmo plano 1.12 priemonei, nėra aiškiai suformuluotos valstybės pozicijos dėl šių staigų pertvarkos krypties, pertvarkos esmės ir tolimesnių veiklos perspektyvų. Savo ruožtu tai suteikia galimybę laisvai interpretuoti numatomos pertvarkos esmę, apsunkina Veiksmo plano priemonių vykdymo laikų ir priemonių gyvendinimo efektyvumo vertinimą, kadangi nurodytas vienintelis šios priemonės vertinimo kriterijus – iki 2020 metų pertvarkyti visus (5) šiuo metu veikiančius SVKN, stiprinant ir pl tojant aukščiau nurodytas paslaugas.

Vaiko teisi apsaugos kontrolierius, atlikusi tyrimą, pateikė siūlymus:

1. *Sveikatos apsaugos ministerijai:*

1.1. vertinti vis sutrikusio vystymosi k diki namuose globojam vaikų sveikatos priežiūros paslaugų poreikio pagrįstumą ir priimti sprendimus dėl globos vaikams tstinumo sveikatos priežiūros staigose tikslingumo;

1.2. nustatyti vienį pri mimo sutrikusio vystymosi k diki namus tvarką, nustatyti subjektą, galiot priimti sprendimą, medicinini kriterijai (ligos ir (ar) būklės, specialieji poreikiai) su raš, pagal kur vaikų globa sveikatos priežiūros staigose (SVKN) būtų siejama išimtinai su nuo sveikatos būklės priklausančiu specializuot sveikatos priežiūros, slaugos paslaugų poreikiu, taip pat nustatyti mechanizmus, kurie leist vaikų apgyvendinimo šiose staigose trukmę sieti su jų sveikatos būkle, o ne amžiumi ar socialiniais priežastimis.

1.3. vertinti sutrikusio vystymosi k diki namuose teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų apimtį ir jų atitikimą specialiesiems reikalavimams;

1.4. imtis priemonių dėl vienodo teisės akto, reglamentuojančių visuomenės sveikatos saugą, taikymo praktikos, atliekant visuomenės sveikatos saugos kontrolę (leidimų – higienos pas išdavimas, higienos normų taikymas). Informuoti sutrikusio vystymosi k diki namų steigėjus apie priimtus sprendimus dėl taikom teisės akto apimtį.

1.5. svarstyti tikslingumą iš esmės keisti tyrimo metu nagrinėtą staigų finansavimo modelį, atsisakant staigų finansavimo valstybės biudžeto dotacijų tikslinimis lšomis ir, bendradarbiaujant su kitomis vykdomosios valdžios institucijomis, sukurti finansavimo modelį (metodiką), pagal kur būtų finansuojamos teikiamos vaiko (vaikų) poreikius tenkinančios (atsižvelgiant amžius, sveikatos būklę, specialiuosius poreikius ir kt.) paslaugos (sveikatos priežiūra, socialinis globos, ugdymo).

1.6. siekiant vienodos praktikos formavimo:

1.6.1. teis s aktais nustatyti vienodus visiems sutrikusio vystymosi k diki namams normatyvus arba teis s aktais tvirtinti, kokiais norminiais dokumentais turi b ti vadovaujamosi sudarant vaik grupes, nustatant darbuotoj skai i ir sud t pagal profesines kvalifikacijas (atsižvelgiant teikiamas sveikatos prieži ros, socialin s globos, ugdymo paslaugas) jose;

1.6.2. nustatyti sutrikusio vystymosi k diki namams vienodus ir vaik poreikius atitinkan ius normatyvus medikamentams, sauskeln ms, mitybai ir drabužiams;

1.7. priimti sprendimus d l išlaid kompensavimo vaist ir medicinos priemoni sigijimui, siekiant išvengti šiuo metu pasitaikan i dvigubo finansavimo atvej .

2. *Socialin s apsaugos ir darbo ministerijai:*

2.1. užtikrinti sutrikusio vystymosi k diki nam teikiam socialin s globos paslaug kokyb s kontrol ;

2.2. si lyti ieškoti galimybi paspartinti Per jimo nuo institucin s globos prie šeimoje ir bendruomen je teikiam paslaug ne galiesiems ir likusiems be t v globos vaikams 2014–2020 met veism plano priemoni , susijusi su vaiko globos šeimose ir vaikinimo skatinimu, bendruomenini paslaug pl tra ir teisinio reglamentavimo tobulinimu, gyvendinim .

3. *Sutrikusio vystymosi k diki namams:*

3.1. Užtikrinti, kad ikimokyklinis ugdymas b t organizuojamas laikantis vis teis s akt reikalavim , užtikrinti staigos darbuotoj bendradarbiavim su savivaldyb s pedagogin s psichologin s tarnybos specialistais, siekiant vertinti individualius sutrikusio vystymosi k diki namuose augan i vaik ugdymosi poreikius, ir teikti vaikams reikaling švietimo pagalb ;

3.2. kreiptis atitinkamas sveikatos ir socialini paslaug prieži ros ar kontrol s institucijas d l reikaling leidim – higienos pas , licencij gavimo paslaugoms teikti;

3.3. siekiant vieningo sveikatos prieži ros paslaug teikimo funkcionavimo, atkreipti d mes b tinyb prirašyti vaikus prie pirmini asmens sveikatos prieži ros staig ;

3.4. atsižvelgiant pažymoje nustatytus sveikatos prieži ros paslaug (pvz., odontologijos) globotiniams prieinamumo kitose sveikatos prieži ros staigose tr kumus, užtikrinti reikiam sveikatos prieži ros paslaug gavim ;

3.5. atkreipti d mes savanori atrank ir j patikrinim , stiprinti bendradarbiavim su savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyriais šioje srityje;

3.6. užtikrinti tinkam sutrikusio vystymosi k diki namuose globojam vaik sve iavimosi prieži r ;

3.7. Didesn d mes skirti socialini paslaug poreikio vaikams vertinimui.

4. *Sutrikusio vystymosi k diki nam ir Panev žio A. Bandzos k diki ir vaik globos nam steig jams – svarstyti galimyb tobulinti (papildyti) sutrikusio vystymosi k diki nam nuostatus, numatant funkcijas, teises ir pareigas, susijusias su socialin s globos ir ugdymo paslaug teikimu.*

5. *Savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyriams – laiku priimti sprendimus d l vaiko laikinosios globos trukm s ir (ar) jo gr žinimo šeim arba inicijuoti vaiko atskyrimo nuo t v (t v valdžios ribojimo) klausimo sprendim .*

Apie šio tyrimo rezultatus informuota Lietuvos Respublikos Vyriausyb , atkreipiant d mes poreik priimti neatid liotinus sprendimus, susijusius su vaik globa sveikatos prieži ros staigose ir prašant koordinuoti Vyriausyb s institucij , atsaking už vaiko teisi apsaugos kontrolier s si lym gyvendinim , sprendim pri mim , taip pat svarstyti tikslingum pertvarkyti sutrikusio vystymosi k diki nam veiklos reglamentavim ir veiklos pob d socialini paslaug teikimo staigas.

Tyrimo rezultatai taip pat pateikti Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisi , Socialini reikal ir darbo, Sveikatos reikal , Teis s ir teis tvarkos komitetams, pažymint politinio konsensuso svarb vaiko, ypa iki 3 met amžiaus, globos pertvarkos procese bei su tuo susijusi neatid liotin teisinio reglamentavimo poky i b tinyb , taip pat parlamentin s kontrol s, susijusios su vaiko globos sistemos pertvarka, svarb .

Vaiko teisi apsaugos kontrolier s pateikt si lym gyvendinimas

Socialin s apsaugos ir darbo ministerija informavo vaiko teisi apsaugos kontrolier , jog remiantis Socialini paslaug statymo 22 straipsnio nuostatomis, staigos, teikian ios socialin s globos paslaugas nuo 2015 m. sausio 1 d. turi tur ti licencij ši paslaug teikimui. Ministerijos nuomone, aukš iau pamin tame tyrime nurodytos staigos, teikian ios socialin s globos vaikams paslaugas, turi tur ti licencijas socialini paslaug teikimui. Ministerijos pateiktais duomenimis, joms yra išduotos 5 institucin s socialin s globos vaikams su negalia licencijos.

Ta iau šiuo atveju atkreiptinas d mesys tai, kad, remiantis tyrimo duomenimis, tik nedidel dalis vaik turi negali , o pagrindin s patekimo šias staigas priežastys – socialin s (vaikai, netek t v globos, apgyvendinami staigose d l jauno amžiaus) ir nesusijusios su vaik sveikatos b kle jiems patenkant šias institucijas.

Sveikatos apsaugos ministro ir Socialin s apsaugos ir darbo ministro 2015 m. kovo 27 d. sakymu Nr. V-44/A1-155 buvo sudaryta darbo grup tinkamam Per jimo nuo institucin s globos vaikams 2014–2020 met veiksm plano 1.12, 2.10 ir 3.3. priemoni gyvendinimui. Šios darbo grup s tikslas – pateikti si lymus d l sutrikusio vystymosi k diki nam pertvarkymo, stiprinant vaik raidos sutrikim ankstyv j reabilitacij ir sveikatos prieži ros paslaug prieinamum ne galiam ar speciali j poreiki turin iam vaikui ir šeimai bendruomen je, diegiant laikino „atokv pio“ paslaug sistem šeimoms, konsultuojant besilaukian ias ne gali vaik ir juos auginan ias šeimoms ir kt.

Socialin s apsaugos ir darbo ministro 2015 m. geguž s 5 d. sakymu Nr. A1-271 „D l atrinkt pertvarkai stacionari socialin s globos staig ir sutrikusio vystymosi k diki nam s rašo patvirtinimo“ numatyta pertvarkyti visus sutrikusio vystymosi k diki namus.

Sveikatos apsaugos ministro ir Socialin s apsaugos ir darbo ministro 2015 m. liepos 14 d. sakymu Nr. V-865/A1-436 patvirtintas Per jimo nuo institucin s globos prie šeimoje ir bendruomen je teikiam paslaug ne galiesiems ir likusiems be t v globos vaikams 2014–2020 met veiksm plano 1.12, 2.10 ir 3.3. priemoni gyvendinimo planas, kur pareng aukš iau min ta darbo grup . Pagal š plan , 2015 m. buvo numatyta sudaryti medicinini kriterij (lig ir (ar) susijusi sveikatos sutrikim , speciali poreiki) s raš , kuriuo vadovaujantis vaikai b t priimami sutrikusio vystymosi k diki namus. Už šios priemon s vykdym atsakinga Sveikatos apsaugos ministerija medicinini kriterij s raš pareng , ta iau iki šiol n ra patvirtintas.

Sveikatos apsaugos ministerija informavo, kad vykdant vaiko teisi apsaugos kontrolier s rekomendacijas (Pažymos rezoliucin s dalies 1.3 punkt) numatoma pavesti Valstybinei akreditavimo sveikatos prieži ros veiklai tarnybai vertinti sutrikusio vystymosi k diki namuose teikiam sveikatos prieži ros paslaug apimtis ir j atitikim specialiesiems reikalavimams. Taip pat numatoma parengti išaiškinim steig jams ir visuomen s sveikatos centrams apskrityse d l teis s akt , reglamentuojan i visuomen s sveikatos saug , taikymo sutrikusio vystymosi namuose, parengti higienos normos HN 75:2010 „, staiga, vykdan ti ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo program . Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ pakeitimo projekt (Pažymos rezoliucin s dalies 1.4 punktas).

Sveikatos apsaugos ministro 2015 m. rugpj io 10 d. sakymu Nr. V-928 buvo sudaryta darbo grup , kuriai iki 2016 m. I ketvir io pabaigos pavesta pateikti si lymus d l sutrikusio vystymosi k diki nam veiklos ir finansavimo modelio, atsižvelgiant vaik socialin s globos, sveikatos prieži ros ir ugdymo paslaug poreikius.

3.2.2 Vaiko teisi pad ties globos staigose vertinimas

Ataskaitiniais metais, vertinant globojam /r pinam vaik teisi užtikrinimo pad t socialin s globos staigose, pasteb ta saugios aplinkos užtikrinimo problema.

Be t v globos likusiems vaikams neužtikrintos visapusiškam ir harmoningam j vystymuisi reikalingos gyvenimo s lygos, nesudaryta saugi ir stabili aplinka.

Stebimas pagalbos priemoni ir paslaug nukent jusiam nuo smurto ar elgesio problem turin iam vaikui individualizavimo tr kumas.

Dažnai jose globotiniai (r pintiniai) patiria smurt iš kit vaik ar patiria smurt bei nuken ia nuo kit nusikalstam veik už globos staigos teritorijos rib , o tai leidžia daryti prielaidas apie nepakankamas ir (ar) neefektyvias vaik globos nam taikomas smurto prevencijos, aukl jamojo pob džio, vaik elgesio kontrol s priemones, taip pat pagalbos smurtaujan iam ar elgesio problem turin iam vaikui tobulinimo poreik .

Tai s lygoja taikom priemoni (teikiamos pagalbos) neefektyvum . Vis dar pasitaiko atvej , kai d l kvalifikacijos, kompetencijos ir (ar) patirties tr kumo pasirenkamos netinkamos, vaiko teises ir interesus pažeidžian ios vaik aukl jimo priemon s.

Likusi be t v globos vaik , socialin s rizikos vaik ir vaik su negalia ilgalaik s (trumpalaik s) socialin s globos normose, taikomose socialin s globos namams (Socialin s globos norm aprašo 1 priedas), nustatyta, jog vaikui turi b ti sukuriama ir užtikrinama jo poreikius atitinkanti sveika, saugi aplinka (5 norma), t. y., vaikui turi b ti užtikrinama fiziškai saugi ir psichologiškai harmoninga gyvenamoji aplinka, kuri turi b t kuo artimesn šeimos aplinkai ir atitinkanti vaiko asmenines savybes, jo raidos ypatumus, poreikius bei interesus. Nepaisant min t reikalavim , ataskaitiniais metais nustatyti atvejai, kai vaikams globos namuose nebuvo užtikrintas fizinis privatumas – kai kuriuose kambariuose nebuvo užuolaid (kas leist ne tik apsaugoti nuo tiesiogini saul s spinduli , bet ir tamsiu paros metu užtikrinti vaikams didesn privatum), be to, privatumas nebuvo užtikrintas ir kai kuriuose asmens higienos patalpose.

Kai kuriuose vaik globos namuose vis dar pasitaiko neatitikim socialin s globos normoms d l personalo sud ties ir kvalifikacijos, kas, manytina, turi tiesiogin tak tinkamam vaik poreiki vertinimui ir paslaug individualizavimui (socialinio darbo metod bei socialini paslaug , kurios geriausiai tikt spr sti konkre ias vaiko, jo šeimos socialines problemas ir geriausiai atitikt j interesus, parinkimui) bei turi takos teikiamos socialin s globos kokybei ir tinkamam socialin s globos nam veiklos organizavimui.

Ataskaitiniu laikotarpiu buvo nustatyti ir atvejai, kai vaik globos staigos neinformavo ar informavo pažeisdamos teis s aktuose nustatytus terminus Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnyb apie ypatingus atvejus, susijusius su vaikais (atvejus, kuri metu buvo sutrikdyta (aktyviais veiksmiais ar neveikimu) psichin ir (ar) fizin vaiko sveikata (kai vaikui b tina medicinin apži ra ir (ar) pagalba) arba atimta gyvyb , vaiko savižudyb , su galima seksualine prievarta bei prekyba vaikais susij atvejai, be to, visi nelaiming atsitikim vaik globos institucijoje atvejai, kuri metu vaikas patyr sužalojimus).

Taip pat nustatyti atvejai, kai vaik globos nam aukl tiniai buvo išleisti sve iuotis pas nuolat užsienio valstyb je gyvenant fizin asmen nesilaikant Institucijoje globojamo (r pinamo) vaiko išleidimo laikinai sve iuotis tvarkos aprašo reikalavim .

Nagrinant kreipim si vaiko teisi apsaugos kontrolier , nustatyta, jog vaik globos nam (sistemos) pertvarkos proces traukt ir jame dalyvaujan i staig administracija bei juose gyvenantys vaikai n ra tinkamai ir laiku informuojami apie numatomus j gyvenimo poky ius: vaikai, nežinodami, kur gyvens po staigos reorganizacijos, kur toliau mokysis, ar bus kei iamos vaik lankomos ugdymo staigos, patiria neigiamus išgyvenimus d l b sim išš ki prisitaikant prie naujos aplinkos; kt.

Socialin s apsaugos ir darbo ministerija, reaguodama vaiko teisi apsaugos kontrolier s kreipim si, informavo, kad ministerijos ir Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnybos specialistai lank si vaik ir socialin s globos namuose bei pristat pertvarkos program , suteik informacij apie planuojamus poky ius, užtikrino, jog vaik mokymo staigos nebus kei iamos, atsak darbuotojams r pimus klausimus, atliko pirmuosius vaik individuali poreiki vertinimus d l vaik apgyvendinimo konkre iuose bendruomeniniuose globos namuose ar šeimose ir kt. Taip pat ministerijoje organizuotas susitikimas su susijusi savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyri

atstovais dėl vaik globos nam pertvarkos. Nutarta, kad pilname iam asmenims, gyvenantiems vaik globos namuose, bus suteiktos „palyd jimo“ paslaugos, inicijuota vaik laikinosios globos perži ra, kuriamos alternatyvios stacionariai globai socialin s paslaugos savivaldyb se. Vertinant vaik , globojam institucijose, teisi ir interes užtikrinimo pad t atkreiptas d mesys vaiko teisi apsaugos skyri vykdome vaiko globos prieži r. Remiantis Vaiko globos (r pybos) organizavimo nuostat normomis, apilankant globojam (r pinam) vaik surašomas buities ir gyvenimo s lyg patikrinimo aktas ir išsiaiškina, kaip vykdomos vaiko glob jo (r pintojo) pareigos; susitinkama su vaiku, pabendraujama su juo be apribojim , išklausa vaiko nuomon apie globos (r pybos) s lygas ir jo santykius su glob ju (r pintoju); išklausa vaiko glob jo (r pintojo) nuomon apie globos (r pybos) vykdym ; jo santykius su vaiku ir jo t vais; kokios pagalbos reikia glob jui (r pintojui); vertinama, kaip glob jas (r pintojas) r pinasi vaiko saugumu, jo sveikata ir mokymusi, kam naudoja vaiko globos (r pybos) išmok . Teigtina, kad šiais reikalavimais buvo siekiama užtikrinti teikiam paslaug vaikui individualizavim ir kokyb .

Praktiniai pavyzdžiai rodo, kad dažnai savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyriai, vykdydami vaiko globos prieži r , pateikia teigiamus glob jo pareig vykdymo vertinimus net ir tais atvejais, kai kompetentingos institucijos (Socialini paslaug prieži ros departamentas, Visuomen s sveikatos centras ir kt.) nustato pažeidimus ir veiklos tr kumus, taip pat retai atkreipia d mes vaiko aukl jimo formas ir b dus, taikomas drausminimo priemonės, smurtinius vaik tarpusavio santykius, glob jo (r pintojo) pareigos užtikrinti vaikui fiziškai ir psichologiškai saugi aplink vykdym , kišenpinigi mok jimo praktik ir kitus, ne mažiau svarbius, aspektus.

Vaiko teisi apsaugos kontrolier s nuomone, pagrindini vaiko poreiki tenkinimas negali b ti laikomas tinkamu (pakankamu) glob jo (r pintojo) pareig vykdymu, tod l globos (r pybos) prieži ros procesas, kurio metu vertinama kaip glob jas (r pintojas) juos užtikrina, nevertinant aukš iau min t aspekt , laikytinas formaliu ir neatitinkan iu vaiko() interes .

3.2.3. Institucin s globos pertvarka

Vaiko teisi apsaugos kontrolier nuolat akcentuoja, kad institucin vaiko globa neatitinka geriausi vaiko interes , tod l tur t b ti skatinamos alternatyvios institucinei globai formos (globa šeimoje ar šeimynoje) bei vaikinimas. Be to, kontrolier nuolat teikia si lymus kompetentingoms institucijoms aktyviau vykdyti globos reform ir vertinti gyvendinam priemoni efektyvum , tobulinti globos organizavimo ir ikiteismini vaikinimo proced r reglamentavim .

Tenka pripažinti, kad Per jimo nuo institucin s globos prie šeimoje ir bendruomen je teikiam paslaug ne galiesiems ir likusiems be t v globos vaikams 2014–2020 met veiksm plano priemoni (ypatingai susijusi su vaiko globos šeimose bei šeimynose ir vaikinimo skatinimu, bendruomenini paslaug pl tra, teisinio reglamentavimo tobulinimu) gyvendinimas vyksta vangiai, neretai priemoni , galin i užtikrinti teigiamus poky ius, vykdymas numatytas v lesniais laikotarpiais. D l ši priežas i n ra priedaid tik tis reali poky i šioje srityje artimiausiu metu.

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos ataskaitiniais metais dalyvavo socialin s apsaugos ir darbo ministro sakymu sudarytos tarpinstitucin s steb senos darbo grup s d l per jimo nuo institucin s globos prie šeimoje ir bendruomen je teikiam paslaug ne galiesiems ir likusiems be t v globos vaikams 2014 – 2020 met veiksm plano steb senos, veikloje.

Vykdant Per jimo nuo institucin s globos prie šeimoje ir bendruomen je teikiam paslaug ne galiesiems ir likusiems be t v globos vaikams 2014 – 2020 met veiksm plan ¹¹, pertvarkai atrinktos stacionarios socialin s globos staigos ir sutrikusio vystymosi k diki namai. Steb senos darbo grupei buvo pristatytas s rašas staig , atrinkt pagal tikslines grupes ir pagal tikslini grupi

¹¹ patvirtintas socialin s apsaugos ir darbo ministro 2014 m. vasario 14 d. sakymu Nr. A1-83.

pasiskirstym regionuose bei institucini s globos pertvarkos projektas, kuris bus gyvendinamas iš Europos socialinio fondo strukt rini s paramos l š .

Vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnyba kartu su Ne gali j reikal departamentu prie Socialini s apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – NRD) rengia valstybin projekt „Tvaraus per jimo nuo institucini s globos prie šeimoje ir bendruomen je teikiam paslaug sistemos s lyg suk rimas Lietuvoje“. Projekto apimamos tikslin s grup s – lik be t v vaikai (skaitant k dikius), patiriantys rizik vaikai bei j šeimos, ne gal s vaikai ir jaunimas, turintis proto, psichikos negali bei j šeimos; ne gal s suaug , turintys proto ar psichikos negali bei j šeimos. Projekto naudos gav jai yra socialini paslaug gav jai (vaikai bei j šeimos, ne gal s suaug bei j šeimos, glob jai (r pintojai), specialistai (vaik bei socialini s globos nam darbuotojai; socialiniai darbuotojai, GIMK (Glob j (r pintoj) ir t vi mokymas ir konsultavimas) specialistai, VTAS specialistai ir kt.), organizacijos (vaik bei socialini s globos namai, savivaldybi socialini paslaug staigos, kitos paslaugas teikian ios staigos (dienes centrai ir pan.), visuomen .

Vaik globos nam pertvarkymas aukš iau min to plano kontekste, apgyvendinant vaik globos nam šeimynas (vaik grupes) atskirai (butuose, namuose) bendruomen se, vertintinas teigiamai d l vaik gyvenimo s lyg gerinimo ir artimos šeimai aplinkos k rimo, ta iau b tina užtikrinti, kad ši staig šeimynose neišlikt institucini kult ra bei kiti neigiami institucini s globos aspektai. Vaik globos staig pertvarkymas staig šeimynas ar atskiras vaik grupes apgyvendinant skirtinguose (atskiruose) b stuose negali b ti prilyginamas vaiko apgyvendinimui šeimoje (globa, vaikinimas) ir netur t b ti laikomas pakankama (tinkama) bendruomenini paslaug pl tra.

Tik tina, jog reali bendruomenini paslaug pl tr , užtikrinsian i prielaidas išvengti vaik pa mimo iš j biologini šeim , taip pat šeimoms teikiam socialini paslaug efektyvumo vertinim paskatins Lietuvos Respublikos Prezident s inicijuoti ir Seimo priimti Civilinio kodekso pakeitimai, pagal kuriuos nuo 2017 m. vaiko laikinoji globa (r pyba) gal s trukti ne ilgiau kaip 12 m nesi , o vaiko iki trej met globa vaik globos institucijoje gal s b ti nustatyta tik išimtiniais atvejais ir gal s trukti ne ilgiau kaip 3 m nesi, išskyrus atvejus, kai vaikui reikaling specializuot sveikatos prieži ros ir (ar) slaugos paslaug teikimas negal s b ti užtikrintas vaikui nustatant glob šeimijoje ar šeimynoje, kai vaiko išskyrimas su broliais, seserimis pažeist geriausias jo interesus arba kai globos nustatymo poreikis iškils d l skubaus vaiko pa mimo iš šeimos ir nebus galimybi vaikui nustatyti glob šeimijoje arba šeimynoje.

3.2.4. Asmens tinkamumo tapti glob ju (r pintoju) vertinimas

Ataskaitiniais metais skund tyrimai atskleid vaik globos (r pybos) organizavimo problemas, susijusias su asmens tinkamumo tapti glob ju (r pintoju) vertinimu.

Glob j (r pintoj) ir t vi atranka yra (turi b ti) vykdoma vadovaujantis Glob j (r pintoj) ir t vi paieškos, rengimo, atrankos, konsultavimo ir pagalbos jiems paslaug teikimo rekomendacijomis, patvirtintomis Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnybos prie Socialini s apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus sakymu. Vadovaujantis šiomis rekomendacijomis, atestuoti socialiniai darbuotojai, rengdami išvad d l b sim glob j (r pintoj) pasirengimo globoti (r pintis) ar vaikinti vaik , vertina ir aptaria penkis geb jimus: saugios aplinkos vaikui užtikrinim ir vaiko fizini poreiki tenkinim ; vaik poreiki tenkinim bei raidos sunkum kompensavim ; vaiko ryši su jo biologine šeima užtikrinim ; pagalb vaikui užmezgant saugius ir patvarius ryšius; bendradarbiavim sprendžiant vaiko ir šeimos problemas.

Nagrin jant skundus pasteb ta, kad pasitaiko atvej , kai, vertinant asmens tinkamum tapti glob ju, vertinami geb jimai, susij su vieno vaiko globa, nors v liau asmuo paskiriamas keli vaik glob ju. Manytina, kad asmens gyvenimo s lygos ir materialin pad tis (pajamos, gyvenamasis plotas) turi esmin tak sprendžiant asmens geb jim užtikrinti saugi aplink ir fizini vaiko interes tenkinim , tod l šis aspektas tur t b ti vertinamas ypa atidžiai, nes bus globojamas ne 1, o daugiau kaip 2 (nustatytu atveju – 4) vaikai.

Atkreiptinas dėmesys ir kit geb jį bei esmini aplinkybi (pavyzdžiui, asmens ketinim išvykti nuolat gyventi užsienio valstyb) vertinimo problemas. Pažym tina, kad globos nustatymo procese tokio pob džio informacija laikytina itin reikšminga, nes dėl skirtingos kult rin s ir kalbin s aplinkos užsienio šalyje gali b ti sunku adaptuotis tiek glob jui, tiek globojamiems vaikams, o tai tiesiogiai susij su glob jo geb jį vertinimu ir glob jo pareig atlikimu.

Be to, tokio pob džio informacija ir su ja susij s asmens geb jį vertinimas ypa reikšmingas tais atvejais, kai šalis, kuri išvyksta asmuo, n ra prisijungusi prie 1961 m. spalio 5 d. Hagos konvencijos dėl valdžios institucij teisi ir taikytinos teis s nepilname i teisi gynimo srityje ir n ra tarpvalstybinio teisinio reglamentavimo, kurio pagrindu Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnyba gal t kreiptis kitos valstyb s kompetentingas institucijas dėl informacijos apie šioje užsienio valstyb je gyvenan ius vaikus (Lietuvos Respublikos pilie ius) pateikimo. Nesant teisinio reglamentavimo, Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnyba negali prašyti užsienio valstyb s kompetenting institucij pateikti duomenis apie nepilname i teisi ir teis t interes užtikrinim toje valstyb je.

3.2.5. Vaik globos (r pybos) nustatymo giminai i šeimose prioriteto klausimas

Vaiko teisi apsaugos kontrolier ataskaitiniais metais m si veism dėl tolesnio problemos, susijusios su vaiko teis s b ti globojamam (r pinamam) ne tik artim j giminai i , bet ir giminai i , nepriskiriam pagal teis s aktus artimiesiems giminai iams, sprendimo.

Teisinio reglamentavimo tobulinimo poreikis išryšk jo atliekant savivaldyb s vaiko teisi apsaugos skyriaus specialist pareig vykdymo globos nustatymo procese steb sen . Dažnai pasitaiko atvejai, kai vaiko teisi apsaugos skyrius, sp ddamas vaiko globos nustatymo klausimus, domisi galimybe j globoti artim j giminai i šeimoje, ta iau nesidomi kitais, ne artimaisiais vaiko giminai iais. Tokiu b du, nors formaliai nepažeidžiamos teis s akt nuostatos, ta iau neatsižvelgiama vaiko interesus ir poreik išsaugoti jo ryšius su giminai iais identiteto išsaugojimo kontekste.

Pagal Jungtini Taut vaiko teisi konvencijos 5 ir 20 straipsni nuostatas, valstyb , siekdama užtikrinti geriausias t v globos netekusio vaiko interesus, prieš ieškodama kit alternatyv , pirmiausia turi ieškoti galimybi kurdinti vaik jo išpl stin je šeimoje, kad b t sudarytos visos manomos priemon s vaiko tapatumui ir identiškumui (skaitant pilietyb , vard ir šeimos ryšius) išsaugoti.

Civilinio kodekso 3.249 straipsnio 1 dalies 2 punkte tvirtinta, jog pirmumo teis tapti glob jais (r pintojais) turi vaiko artimieji giminai iai, jeigu tai atitinka vaiko interesus. Artimaisiais giminai iais pripaž stami tiesiosios linijos giminai iai iki antrojo laipsnio imtinai (t vai ir vaikai, seneliai ir vaikai iai) ir šonin s linijos antrojo laipsnio giminai iai (broliai ir seserys).

Pažym tina, jog galiojantis teisinis reglamentavimas neužtikrina vaiko teis s b ti globojamam (r pinamam) išpl stin je šeimoje bei neatitinka geriausi vaiko interes užtikrinimo principo.

Siekdama Jungtini Taut vaiko teisi konvencijoje tvirtint vaiko teisi ir teis t interes visiško realizavimo, vaiko teisi apsaugos kontrolier ataskaitiniu laikotarpiu kreip si Socialin s apsaugos ir darbo ministerij su prašymu aptarti galiojan io teisinio reglamentavimo pakeitim , kurie užtikrint pirmenyb t v globos netekusiems vaikams b ti globojamiems (r pinamiems) išpl stin se šeimose, galimybes.

Socialin s apsaugos ir darbo ministerija, kartu su Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnyba išnagriniusi vaiko teisi apsaugos kontrolier s si lym dėl galiojan io teisinio reglamentavimo pakeitimo, pritar , jog galiojan ios teis s normos sudaro tik minimalias galimybes be t v globos likusiam vaikui b ti globojamam (r pinamam) kit giminai i , nepriskirt artimiesiems, šeimoje. Be to, informavo, kad min t si lym svarstys kartu su civilin s teis s

ekspertais, psichologais, vaiko teisi apsaugos, socialinio darbo ir socialin s pedagogikos specialistais bei, atsižvelgdama j rekomendacijas, priims atitinkamus sprendimus.

3.2.6. Asmens sveikatos b kl s tinkamumo b ti vaiko glob ju (r pintoju) ar vaikintoju vertinimas

Vaiko teisi apsaugos kontrolier , išnagrini jusi ir vertinusi pateikt derinti Sveikatos apsaugos ministro ir Socialin s apsaugos ir darbo ministro sakymo „D l Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos socialin s apsaugos ir darbo ministro 2001 m. liepos 24 d. sakymo Nr. 404/96 „D l medicinini kontraindikacij , kurioms esant asmenys negali b ti vaikintojai, s rašo patvirtinimo“ pakeitimo“ projekt (toliau – Projektas), iš esm s pritar s raše nurodytoms medicinini ms kontraindikacijoms, ta iau pakartotinai atkreip d mes išliekant nepakankam medicininio pažym jimo išdavimo tvarkos reglamentavim . Pasteb tina, jog 1993 m. gruodžio 22 d. sveikatos apsaugos ministro sakymu Nr. 507 „D l sveikatos tikrinim “ patvirtinta vaikintojo ir vaikinamojo sveikatos tikrinimo tvarka kelia abejoni d l tinkamo min to teis s akto gyvendinimo, ypatingai atkreipiant d mes skirting Medicinini pažym jim (forma (046/a) išdavimo ir pildymo praktik .

Atsižvelgdama tai, kad sveikatos apsaugos ministro 2001 m. liepos 17 d. sakymu Nr. 386 patvirtintame Lig , kuriomis sergantis asmuo negali b ti skiriamas vaiko glob ju (r pintoju), s raše (Žin., 2001, Nr. 64-2373) nurodytos tos pa ios medicinini s kontraindikacijos kaip pateikto derinti Projekto atveju, vaiko teisi apsaugos kontrolier si l atkreipti d mes b tinyb kompleksiskai spr sti asmen , siekian i tapti glob jais (r pintojais) ir vaikintojais, tinkamum bei tai pagrindžian i medicinos dokument pagr stumo ir išdavimo klausimus.

Sveikatos apsaugos ministerija ir Socialin s apsaugos ir darbo ministerija patvirtino Medicinini kontraindikacij , kurioms esant asmenys negali b ti vaikintojais s raš nauja redakcija (TAR, 2015, Nr. 2015–04323). Taip pat, Sveikatos apsaugos ministerija nauja redakcija patvirtino ir Lig , kuriomis sergantis asmuo negali b ti skiriamas vaiko glob ju (r pintoju), s raš (TAR, 2015, Nr. 2015–10533). Min tuose teis s aktuose atsižvelgta vaiko teisi apsaugos kontrolier s si lymus.

3.3. Vaikas švietimo sistemoje

Jungtini Taut vaiko teisi konvencijoje, kituose tarptautiniuose ir nacionaliniuose teis s aktuose tvirtintas švietimo tikslas – ugdyti vaiko vertybines orientacijas, asmenyb ir protinius bei fizinius geb jimus, leidžian ius tapti siekian iu žini ir savarankišku žmogumi, taip pat išlavinti gyvenimui svarbius komunikacinius geb jimus, socialin kompetencij , sudaryti s lygas k rybiškumo ir iniciatyvos pl totei.

Puosel jant vaiko geb jimus ir užtikrinant ugdymo kokyb , kuriant demokratin ir humanistin jaunuos asmenyb s ugdymo model , gyvendinant vaiko teis mokyti savitarpio pagarba gr stoje, dvasiškai ir fiziškai saugioje aplinkoje, ypatingai svarbus už vaiko gerov atsaking asmen tarpusavio betarpiškas bendradarbiavimas bei j pastang geranoriškumas. Glaudus ugdymo staigos bendruomen s nari ryšys, j konstruktyv s bendri veiksmai gali užtikrinti krypting vaiko ugdym bei garantuoti vaiko geriausius poreikius atitinkan i ugdymo kokyb .

3.3.1. Vaik pri mimo Vilniaus miesto švietimo staig ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo grupes organizavimo tvarkos apraše nustatyt kriterij vertinimo lygi galimyb i ir diskriminacijos prasme

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigoje ataskaitiniais metais gaut skund pagrindu buvo vertinti Vaik pri mimo Vilniaus miesto švietimo staig ikimokyklinio ir priešmokyklinio

ugdymo grupes organizavimo tvarkos apraše, patvirtintame Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2015 m. gegužės 28 d. sprendimu Nr.1–57 (toliau – Priimimo tvarkos aprašas), nustatyti kriterijai vaikų lygi galimybė ir nediskriminavimo prasme.

Vadovaujantis Jungtini Tautų vaiko teisi konvencijos 2 straipsnio ir Vaiko teisi apsaugos pagrind statymo 4 straipsnio 1 dalies 3 punkto nuostatomis, kiekvienas vaikas turi lygias su kitais vaikais teises ir negali būti diskriminuojamas dėl savo arba savo tėvų ar kitų teisėtų vaiko atstovytyties, amžiaus, tautybės, rasės, kalbos, tikėjimo, pažiūrų, socialinės, turtingumo, šeimyninės padėties, sveikatos būklės ar kokių nors kitų aplinkybių. Tačiau, kaip yra pastebėjus Jungtini Tautų Žmogaus teisi komitetas¹², ne kiekvienu atveju skirtingas lygtaikymas yra diskriminacija, jeigu tokio diferencijavimo kriterijai pagrįsti bei objektyvūs, o jais siekiama teisėtų Konvencijos tikslų, be to, sunkiausioms lygomis gyvenančioms ir labiausiai pažeidžiamoms grupėms netgi būtina taikyti teigiamas priemones – „pozityvi“ diskriminaciją.

vertinusi Priimimo tvarkos apraše nustatytus kriterijus, suteikiančius galimybes tam tikroms vaikų grupėms be eilės ar pirmumo tvarka patekti savivaldybės ugdymo staigą, vaiko teisi apsaugos kontrolierius pripažino, kad jie galimai nėra diskriminaciniai, tačiau nėra nukreipti ir tai, kad padėtų sunkiausiai finansiškai besiverčiančioms šeimoms (galimai atvirkščiai – dar labiau apsunkina galimybes gauti vietą vaikui savivaldybės ugdymo staigoje).

Be to, kontrolierius išsakė nuomonę, kad staigas be eilės turėtų būti priimami vaikai, kuriems Vilniaus miesto vaiko gerovės komisijos nutarimu skirtas privalomas ikimokyklinis ir (ar) priešmokyklinis ugdymas, taip pat vaikinti ir globojami vaikai.

Kontrolierius taip pat pažymėjo, jog pirmumo teisi suteikiančius kriterijus reikėtų pakoreguoti taip, kad jie padėtų Vilniaus mieste gyvenančioms ir sunkiausiai finansiškai besiverčiančioms šeimoms, kurios neturi jokios finansinės galimybės savo vaiką leisti į ugdymo staigą.

Pasisakyta buvo ir dėl 100 eur kompensacijos privačių ugdymo staigų lankantiems asmenims. Kontrolierius nuomone, socialiai teisingiausia būtų kompensuoti 100 eur tiems, kurie nepateko valstybiniam vaikų darželiui, tačiau niekas neatima iš savivaldybės teisės kompensavimo mechanizmą taikyti visiems vaikams, t. y. ir tiems, kurie nepateko savivaldybės ugdymo staigai, ir tiems, kas iš karto registravosi privačioje ugdymo staigoje. Tai priklauso tik nuo savivaldybės biudžeto galimybių. Auklėms, seneliams ar kitiems asmenims, kurie prižiūri vaiką, manytina, minima kompensacija negalėtų būti skirta, nes šie asmenys nevykdo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programų ir nėra švietimo teikėjai pagal Švietimo statymą.

3.3.2. Privatai ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo staigų problemos

Ataskaitiniais metais vaiko teisi apsaugos kontrolierius tarpinstituciniu lygiu atkreipė dėmesį į privatai ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo staigų teikiamą paslaugų teikimo problemas (netinkamos kokybės ugdymą, vaikams neužtikrintas saugias ugdymo(si) sąlygas, ugdymo sutarties nuostatų nesilaikymą, netinkamą vaikų maitinimą ir kt.).

Pagal galiojantį teisinį reglamentavimą, privatus vaikų darželiai, vadovaudamiesi Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašu, patys rengia ikimokyklinio ugdymo programas, kurių nederina su jokiais savivaldos ar valstybės institucijomis, todėl programų turinio atitikimas Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo reikalavimams netikrinamas.

Pasitaiko atvejai, kad su vaikų grupe dirba asmuo, neturintis pedagoginio išsilavinimo, nors pagal Lietuvos higienos normas HN 75:2010 „staiga, vykdanči ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programą“. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, patvirtintoje Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. balandžio 22 d. sakymu Nr.V-313 (toliau – HN 75:2010) 17 punkte nurodyta, kad su vaikais nuo 1 iki 7 metų turi dirbti ne mažiau kaip 2 darbuotojai, iš jų – ne mažiau kaip 1 pedagogas (ikimokyklinio ugdymo auklėtojas ar priešmokyklinio ugdymo pedagogas). Auklėtojas privalo turėti aukštąjį arba aukštesnįjį (specialųjį

¹² Jungtini Tautų Vaiko teisi konvencijos gyvendinimo vadovas. UNICEF, 2002, 16 ir 18 psl.

vidurin , gyt iki 1995 m.) išsilavinim ir b ti baig s vien iš mokytoj rengimo ikimokyklin ms staigoms arba edukologijos studij krypties program ir turintis aukl tojo kvalifikacij .

Be to, nustatyti atvejai, kai priva ios ugdymo staigos steig jas (dažniausiai steig jas ir ugdymo staigos vadovas b na vienas ir tas pats asmuo) nevykd sutartini sipareigojim , pvz., pagal sutart ugdymo staiga b na sipareigojusi organizuoti papildomas veiklas vaikui, ta iau paaišk ja, kad vaikas ši paslaug negavo, nes vis vasar mokytojai buvo išleisti atostog , o statyminiai vaiko atstovai apie tai nebuvo informuoti.

Gauta skund ir d l to, jog vaikai iš ugdymo staigos gr žta alkani ir ištrošk . T vai negauna informacijos kas j vaikams tiekia maist , kokia maisto kokyb , ar vaikai gauna visavert , j amži atitinkant maitinim , ir ar vaikams tiekiamas maistas nesukels alergini reakcij .

T vai leisdami vaik priva i ugdymo staig pasitiki paslaug teik ju (darželiu), tikisi, kad j vaikui bus skirtas ypatingas d mesys, kad paslaug teik jas tenkins vaiko poreikius – vaikui bus užtikrinta saugi aplinka, geros kokyb s ugdymas, tinkama ugdymo programa, socialin ir fizin vaik veikla, su vaiku dirbs kvalifikuotas personalas, personalo (skaitant ir staigos vadovo) santykiai su vaikais ir j t vais bus pagarb s. T vai tikisi, kad, iškilus problemoms d l priva i ugdymo staig teikiam paslaug kokyb s ar kit klausim , jie gal s kreiptis valstyb s institucijas, pvz., savivaldyb s Švietimo skyri , kuris kontroliuoja valstybini ugdymo staig veikl , ta iau t vams tenka nusivilti, nes Švietimo statymas nesuteikia teis s savivaldybi švietimo skyriams kontroliuoti priva i ugdymo staig veiklos (vadovaujantis Švietimo statymo 66 straipsnio 4 dalies nuostatomis, ugdymo veiklos prieži r atlieka steig jas, o savivaldyb s n ra priva i ugdymo staig steig jos).

Atsižvelgdama esam situacij , kontrolier kreip si Švietimo ir mokslo ministerij , prašydama inicijuoti teisinio reguliavimo mechanizmo k rim , galinant kontroliuoti priva i ikimokyklinio ugdymo staig veikl .

Šiuo metu Švietimo ir mokslo ministerijoje organizuojami pasitarimai, kuri metu aptariami priva i ikimokyklinio ugdymo staig veiklos prieži ros klausimai. Pasitarimuose dalyvauja ir Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos atstovai.

3.3.3. Vegetarinio maitinimo galimyb s ikimokyklinio ugdymo staigose

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos veikloje ataskaitiniais metais išryšk jo problemos, susijusios su ikimokyklinio ugdymo staig vengimu derinti vegetarišk vaik maitinimo valgiarašt .

Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo staig vaik maitinimo valgiaraš iai rengiami ir derinami remiantis sveikatos apsaugos ministro 2011 m. lapkri io 11 d. sakyme Nr. V-964 „D l maitinimo organizavimo ikimokyklinio ugdymo, bendrojo ugdymo mokyklose ir vaik socialin s globos staigose tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – Maitinimo organizavimo aprašas) ir 1999 m. lapkri io 25 d. sakyme Nr. 510 „D l rekomenduojam paros maistini medžiag ir energijos norm tvirtinimo“ nustatytais reikalavimais, taip pat naujai sigaliojusio Valstybin s maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2015 m. birželio 22 d. sakymo Nr. B1-610 „D l Vaik ugdymo staig , vaik socialin s globos staig ir vaik poilsio stovykl valgiaraš i derinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ normomis.

Kontrolier pasteb jo, kad n ra parengt metodik , rekomendacij , standart ar apraš , skirt vegetariško vaik maitinimo organizavimui, tod l kyla problem d l tokio valgiaraš io parengimo ir suderinimo, nes vaik maitinimo valgiaraštyje privalo b ti užtikrinamas pilnavertis baltym , nepakei iam j aminor gš i , neso i j riebal r gš i , vitamin B12, A, D, geležies, cinko ir kit svarbi ir b tin besivystan iam vaiko organizmui medžiag poreikis.

Atsižvelgdama tai, kad galiojan ios Maitinimo organizavimo aprašo nuostatos nedraudžia vegetarišk valgiaraš i derinti bendra tvarka, siekdama spr sti kylan ias problemas d l toki valgiaraš i sudarymo ir derinimo, kontrolier papraš Sveikatos apsaugos ministerijos parengti rekomendacijas d l vegetariško vaik maitinimo valgiaraš i sudarymo.

3.3.4. Mokyklos pareiga informuoti t vus ir kompetentingas institucijas apie vaiko teisi pažeidimus

Ataskaitiniu laikotarpiu Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigoje nagrin ti individual s skundai, pad ties steb sena rodo, kad santykiai bendrojo ugdymo mokyklose tarp mokini , j t v ir mokytoj dažnai yra konfliktiški. gyvendinant vaiko teis moksl , susiduriama su vairiomis problemomis – paty iomis, smurtu, netinkamu ugdymo proceso organizavimu, informacijos t vams neteikimu, bendravimo kult ros stoka, nemok jimu sp sti konfliktus, abejingumu.

Kontrolier ne kart atkreip atsaking asmen d mes , jog mokykla, kaip ir kiti asmenys, privalo laiku informuoti t vus, kompetentingas institucijas apie galimus vaiko teisi pažeidimus, konfliktus, aiškintis j priežastis, vertinti konflikte dalyvavusi asmen veiksmus, priimti pozityvius sprendimus.

Švietimo statymas nustato vaiko ir jo t v teis gauti informacij apie mokym si, informacij apie vaiko b kl , ugdymo ir ugdymosi poreikius, mokyklos lankym ir elges (Švietimo statymo 46 straipsnio 1 dalies 6 punktas, 47 straipsnio 3 punktas). Mokytojas privalo informuoti t vus (glob jus, r pintojus) apie j vaiko b kl , ugdymo ir ugdymosi poreikius, pažang , mokyklos lankym ir elges (Švietimo statymo 49 straipsnio 2 dalies 7 punktas). Atkreiptinas d mesys

tai, kad mokymo institucijos, kiti asmenys, turintys duomen apie b tinum ginti vaiko teises ir interesus, privalo apie tai nedelsdami informuoti valstybin vaiko teisi apsaugos institucij pagal vaiko ar savo gyvenam j viet (Civilinio kodekso 3.250 straipsnio 1 dalis).

Turint duomen apie galimai vaiko padaryt teis s pažeidim , d l kurio jam (tam tikrais statymo nustatytais atvejais vaiko t vams) gali kilti administracin , baudžiamoji, civilin atsakomyb , b tina apie tai nedelsiant informuoti policijos pareig nus, savivaldyb s vaiko teisi apsaugos skyri .

Vartojama s voka „nedelsiant“ gali b ti aiškinama atsižvelgiant : bendrin je lietuvi kalboje s vokai „nedelsiant“ teikiam reikšm ; s vokos samprat teis s aktuose ir teism praktikoje; konkretaus pranešimo apie incident ar teis s pažeidim tikslus ir kt. Bendrin je lietuvi kalboje s voka „nedelsiant“ reikšm – „negaištant, tuojau, nieko nelaukiant“¹³.

Šiame kontekste svarbios visos galimo konflikto ir (ar) teis s pažeidimo aplinkyb s (pavyzdžiui, suprantama, kad sveikatos sutrikdymo atveju medicinin pagalba turi b ti kvie iamas nieko nelaukiant). Taip pat b tina atsižvelgti protingumo ir s žiningumo principus. Vaiko teisi apsaugos kontrolier ne kart nurod , kad mokykla apie galim teis s pažeidim ikiteisminio tyrimo pareig nam, vaiko statyminiams atstovams turi pranešti nedelsiant (t pa i ar kit dien).

Individualaus skundo tyrimo metu paaišk jo aplinkyb s, jog mokykla, gavusi informacij apie galim neteis t narkotini medžiag vartojim ir (ar) platinim , pati band aiškintis aplinkybes (nusikalstam veik tyrimas pagal kompetencij priskirtas teis saugos institucijoms), sukeldama vaiko t v neigiam reakcij bei pasipiktinim d l vaiko teis s privatum pažeidimo, nepagr sto kaltinimo. Vaiko teisi apsaugos kontrolier atkreip mokyklos d mes tai, kad jie negali atlikti jiems nepriskirt funkcij , t. y. vykdyti ikiteismin tyrim ir aiškintis aplinkybes d l galimos nusikalstamos veikos.

Apibendrinant individuali skund tyrimus, galima teigti, kad delsimas informuoti vaiko t vus, teis s aktuose nurodytas kompetentingas institucijas apie vaiko teisi pažeidimus, galimus teis s pažeid jus, takoj dar gilesn konflikt .

Kontrolier s nuomone, siekiant užtikrinti vaiko gerov , b tina informuoti ir tinkamai reaguoti vaiko teisi pažeidimus, incidentus, bendradarbiauti tarp atsaking institucij , užtikrinti pagalbos vaikui ir jo šeimai teikim bei imtis priemoni (prevencini , organizacini ir kt.), užtikrinan i saugi mokymosi aplink .

¹³ Dabartin s lietuvi kalbos žodynas, Vilnius, 2000, 417 psl.

3.3.5. Vaiko teisi jud jimo laisv suvaržymas (mokyklos „rakinimas“)

Ataskaitiniais metais sulaukta kreipim si d l galimo mokini teisi suvaržymo bendrojo ugdymo mokyklose, kai mokiniai neišleidžiami iš mokyklos kiem ir pan. Aktualios dvi situacijos: 1) mokini buvimas mokyklos teritorijoje ir draudimas iš mokyklos lauk ; 2) mokini buvimas (išleidimas) už mokyklos teritorijos.

Vaiko teisi apsaugos kontrolier , teikdama nuomon Moksleivi s jungai, pažym jo, jog Vaiko teisi apsaugos pagrind statymo 57 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad mokymo, aukl jimo, gydymo ir kit staig vadovai, aukl tojai ar jiems prilygstantys asmenys, ši staig administracija atsako už j priži rim vaik aukl jim . Už mokini prieži r mokykloje, vis mokini saugum yra atsakingas mokyklos vadovas, kuris privalo užtikrinti saugi , užkertan i keli bet kokioms smurto ir prievartai apraiškoms, mokyklos aplink , ir mokytojai, kurie turi pareig užtikrinti mokini saugum (Švietimo statymo 61 straipsnio 4 dalies 3 punktas, 49 straipsnio 2 dalies 1 punktas). Atsakomyb už nepilname i iki keturiolikos met padaryt žal , kai jie yra mokykloje, tenka mokymosi institucijai, jeigu ne rodo, kad žala atsirado ne d l jos kalt s (Civilinio kodekso 6.275 straipsnio 2 dalis).

Mokykla, remdamasi min t teis s akt nuostatomis, reglamentuojan iomis, kad už mokini saugum atsako juos priži rintys pedagogai, teisina drastišk priemoni taikym (mokyklos rakinim), motyvuodami tuo, kad taip yra kovojama su mokini netinkamu elgesiu – r kymu ir pan.

Kontrolier s nuomone, draudimas mokiniams iš mokyklos lauk už mokyklos teritorijos (mokyklos rakinimas) yra tik kova su netinkamu elgesiu padariniais, o ne priežastimis.

Mokyklos teritorijos apsaugai, mokini saugumui užtikrinti galima naudoti kitokias priemones (vaizdo kameros ir kt. apsaugos priemone s).

Kontrolier pažym jo, kad vaiko teis s negali b ti ribojamos ir varžomos, išskyrus tuos atvejus, kai tai numatyta statymuose ir b tini demokratin s visuomen s saugumo, viešosios tvarkos, sveikatos, dorov s arba kit asmen teisi ir laisvi apsaugai.

Šiuo atveju susikerta pedagog , t v siekiai ir norai užtikrinti vaik saugum . Galiojantys teis s aktai, reglamentuojantys ugdymo proces ir jo organizavim (Švietimo statymas ir kt.), nenustato draudimo mokiniams iš mokyklos teritorijos, t. y. neriboja vaiko teis s laisvai jud ti ir pan. Tuo labiau nereglamentuoja mokini jud jimo mokyklos teritorijoje. Taikytinos priemon s turi atitikti visos mokyklos bendruomen s interesus, apsvarstant, ar tokios priemon s taikymas atitinka norim pasiekti tiksl , ir ar jos proporcingos. Buvimas lauke mokyklos teritorijoje pertraukos metu yra neatimama vaiko teis poils .

Švietimo statymo 43 straipsnio 3 dalis nustato, kad mokykla nusistato mokyklos bendruomen s nari elgesio ir etikos normas. Mokyklos bendruomen (mokiniai, j t vai, mokytojai) gali bendru sutarimu, išklaus vaiko nuomon ir užtikrindami vaiko teis dalyvauti priimant su juos susijusius sprendimus, nustatyti tam tikrus ribojimus, elgesio normas ir pan., kurios tvirtinamos mokyklos vidaus tvarkos taisykl se, mokini elgesio taisykl se ir kt., ta iau, jos neturi pažeisti ir (ar) riboti vaiko teisi .

Vaiko teisi apsaugos kontrolier s nuomone, mokykl bendruomen s turi susitarti d l mokini jud jimo kontrol s (jimas, iš jimas iš mokyklos teritorijos). Mokiniai privalo laikytis mokyklos vidaus tvarkos taisykli , mokinio elgesio taisykli ir pan. bei savo elgesiu, supratingumu turi pad ti pedagogams gyvendinti j pareig užtikrinti vaiko saugum .

3.3.6. Netinkamas t v elgesys, atitraukiant vaikus nuo ugdymo(si) proceso

Ataskaitiniais metais gavus paklausim d l pamok praleidimo d l t v atostog , vaiko teisi apsaugos kontrolier teik nuomon bendrojo ugdymo mokykloms, pažym dama, jog d l vaiko statymini atstov (t v , glob j , r pintoj) ir kit asmen neatsakingo poži rio vaiko

teis s moksl užtikrinim (mokyklos lankym ir kt.) gali atsirasti ugdymo spragos, nukent ti ugdymo kokyb ir pan.

Vaiko teisi apsaugos pagrind statymo 16 straipsnyje nustatytos vaiko teis s poils ir laisvalaik garantijos – vaikas turi teis poils ir laisvalaik , atitinkant jo amži , sveikat bei poreikius ir kt. Min tos vaiko teis s yra derinamos, t. y. ugdymo(si) procesas vyksta atsižvelgiant nustatytas higienos normas, specialist rekomendacijas, vaiko amži ir pan.

Švietimo statymo 45 straipsnis nustato, kad švietimo santykiai tarp mokinio ir švietimo teik jo forminami mokymo sutartimi, kuri už vaik iki 14 met sudaro t vai (glob jai), veikdami išimtinai vaiko interesais. Tiek mokiniai, tiek j t vai sipareigoja laikytis mokymo sutarties s lyg , mokyklos vidaus dokument (nuostat , taisykli ir kt.) nuostat .

Nepilname i atstovais pagal statym yra t vai (glob jai, r pintojai), turintys prioritetin teis ir pareig užtikrinti vaiko teisi ir jo teis t interes apsaug ir gynim . Teis s aktuose tvirtinta t v pareiga sudaryti s lygas vaikui gyti privalom išsilavinim arba galimyb mokytis iki 16 met . Švietimo statymo 47 straipsnio 2 dalis nustato t v pareig užtikrinti, jog vaikas punktualiai ir reguliariai lankyt mokykl , nedelsiant informuot apie vaiko negal jim atvykti mokykl . T vai, gyvendindami vaiko teis moksl , turi laikytis nustatyt pareig bei užtikrinti, jog neb t sudarytos s lygos vaiko teis s moksl pažeidimui.

Vaiko teisi apsaugos kontrolier atkreip d mes , kad teis s aktuose n ra tvirtintas draudimas vaikams atostogauti (t v sprendimu) mokymo(si) laikotarpiu, ta iau statyminiai vaiko atstovai (t vai, glob jai, r pintojai), tinkamai gyvendindami vaiko teis moksl ir atsižvelgdami teis tus vaiko interesus, netur t planuoti vaiko atostog jo mokymosi metu.

Pamokos gali b ti praleidžiamos (pateisinamas j praleidimas) tik esant objektyvioms priežastims (ligos ir kt. atvejais). T v ir vaiko atostogos tur t b ti derinamos prie mokymosi atostog , o pamok praleidimas gal t b ti pateisinamas

tik išimtiniais atvejais.

Kontrolier s nuomone, vaiko statyminiai atstovai (t vai, glob jai, r pintojai) tur t b ti supratingesni ir tinkamai užtikrinti vaiko interes prioritetiškumo principo, pareigojan io visus asmenis imantis bet koki su vaiku susijusi veism atsižvelgti vaiko teis tus interesus (šiuo atveju – vaiko teis tas interesus yra mokytis), gyvendinim .

Vaiko atostogos pamok metu nesuderinamas su jo geriausi interes užtikrinimu bei tinkamu teis s bei pareigos mokytis gyvendinimu.

3.3.7. Vaiko traukimas akcijas (streikus, politines akcijas ir pan.) ugdymo(si) proceso metu

Vaiko teis s moksl gyvendinimas ir jo traukimas vairias akcijas, streikus ir pan. sulaukia neigiamos reakcijos bei vaik , j t v paklausim , ar tokiu atveju n ra pažeidžiamos vaiko teis s.

Vaiko teisi apsaugos kontrolier , teikdama nuomon Švietimo ir mokslo ministerijai, akcentavo, kad Jungtini Taut vaiko teisi konvencijos (toliau – Konvencija) 12, 13, 14 ir 15 straipsniuose tvirtinta kiekvieno vaiko teis laisvai reikšti savo nuomon , gauti informacij ir j perduoti, teis minties, s žin s ir religijos laisv , teis laisvai dalyvauti taikiuose susirinkimuose. Konvencijoje tvirtintos vaiko teis s skatina ir sudaro prielaidas kiekvieno vaiko aktyviam dalyvavimui visuomen s gyvenime. Vaiko teisi apsaugos pagrind statymo 14 straipsnis tvirtina vaiko teis minties, s žin s, religijos, žodžio laisv , teis dalyvauti visuomen s gyvenime, taikiuose susirinkimuose ir organizacijose, teis laisvai reikšti savo paži ras ir kt. Vaikas turi teis laisvai reikšti savo paži ras, tod l jam negali b ti taikomas joks spaudimas, suvaržymas ar taka, galintys sukliudyti tai daryti. Ypa svarbu užtikrinti ir garantuoti, kad vaikas gal t išreikšti savo paži r , gal t dalyvauti jo gyvenimui takos turin i sprendim pri mimo procese.

Vaiko teisi apsaugos kontrolier pozityviai vertina vaik jungim si organizacijas, dalyvavim organizacij veikloje, kuria sprendžiamos vaik ir jaunimo problemos, siekiama sudaryti palankias s lygas formuotis jauno žmogaus asmenybei ir jo integravimuisi visuomen s gyvenim . Taip pat skatina aktyv vaik dalyvavim visose visuomen s gyvenimo srityse, nuomon s reiškim ir tak sprendimams, susijusiems su vaiko gerove šeimoje, mokykloje ir visuomen je.

Kontrolier ne kart yra atkreipusi institucij d mes , kad gyvendinant tarptautiniuose ir nacionaliniuose teis s aktuose garantuotas vaiko teises, neturi b ti sudaromos prielaidos manipuliuoti vaikais, piktnaudžiauti j patiklumu ir nepakankama socialine branda ir pan.

Organizuojant politines akcijas (mitingus ir pan.) b tina atsižvelgti ir vertinti visas, nepaneigiant vaiko teis s dalyvauti visuomen s gyvenime, reikšti savo nuomon , dalyvauti priimant sprendimus susijusius su vaiku, aplinkybes ir galimas neigiamas pasekmes.

T vai (glob jai, r pintojai) turi teis nuspr sti, nepiktnaudžiaudami t v valdžia, atsižvelgdami vaiko nuomon , d l jo dalyvavimo politin se akcijose ir pan., ta iau j veiksmi, net jiems laisva valia nusprendus kartu su vaikais dalyvauti politin je akcijoje pamok metu (tokiu b du atitraukus vaik nuo ugdymo(si) proceso), atsižvelgus konkre ias faktines aplinkybes, gali b ti vertinami kaip vaiko teisi pažeidimas.

Vaiko teisi apsaugos kontrolier s nuomone, atsižvelgiant tai, jog organizuojant politines akcijas, mitingus gali b ti sudaromos prielaidos piktnaudžiauti vaik patiklumu, j nepakankama branda ir pan., rengini organizatoriai, taip pat vaiko statyminiai atstovai, privalo vertinti visas galimas tokio vaik dalyvavimo neigiamas pasekmes bei imtis priemoni , jog b t tinkamai užtikrintas vaiko interes prioritetiškumo principo, pareigojan io visus asmenis imantis bet koki su vaiku susijusi veiksm atsižvelgti vaiko teis tus interesus, gyvendinimas.

Vaiko dalyvavimas politin se akcijose pamok metu nesuderinamas su jo geriausiu interes užtikrinimu bei tinkamu teis s bei pareigos mokytis gyvendinimu.

Siekiant išvengti situacij , s lygojan i vaiko teisi ir teis t interes pažeidim , vaik , j statymini atstov (t v , glob j , r pintoj), pedagog ir kit asmen konflikt , turi b ti vengiama švietimo staigose vykdyti politines akcijas, reklam ir kitas veiklas, kurios n ra susijusios su ugdymo(si) procesu, ar veiklomis, nenumatytomis švietimo staig nuostatuose (statuose).

3.3.8. Vaiko teis s moksl gyvendinimas jam išvykus gyventi iš Lietuvos

Praktin je Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos veikloje pastebimos vairios problemin s situacijos, susijusi su vaiko teis s moksl gyvendinimu. Aktuali problema – emigracija (vaik ir j t v išvykimas iš Lietuvos) ir vaiko teis s ne tik bendrauti su skyriumi gyvenan iu vienu iš t v , bet ir vaiko teis s moksl gyvendinimas.

Asmuo turi teis rinktis valstybin , savivaldyb s ar nevalstybin mokykl ir j keisti (Švietimo statymo 29 straipsnio 1 dalis). Atsižvelgdami vaiko amži ir jo išsilavinimo lyg , vaiko nuomon , t vai (glob jai, r pintojai) turi teis parinkti švietimo staig , mokymosi form bei metodus pagal vaiko protines ir fizines galias, sitikinimus bei gabumus (Vaiko teisi apsaugos pagrind statymo 35 straipsnio 1 dalies 2 punktas). Min tos statym nuostatos aiškiai nustato, kad vaiko ir jo t v apsisprendimas pasirinkti, keisti mokykl negali b ti ribojimas. Galimas trukdymas pasirinkti mokykl vertintinas kaip vaiko teisi pažeidimas.

Individualaus atvejo tyrimo metu paaišk jo, kad buvo vangiai sprendžiamas išvykusio užsienio valstyb vaiko ugdymo proceso užtikrinimas nuotoliniu b du. Vaiko mama, su vaiku išvykdama gyventi užsienio valstyb , siekdama, jog vaikas mokyt si lietuvi kalba, informavo mokykl , pateikdama prašym , jog išvyksta gyventi užsien ir vaikas lankys kit ugdymo staig Lietuvoje, kuri gali teikti nuotolin ugdym lietuvi kalba.

Teisinis reglamentavimas aiškiai nustato taisykles bei proceduras, susijusias su vaiko priėmimu, per jį mokyti kitą mokyklą ir kt. (prašymai mokyti už vaiką iki 14 metų pateikia vienas iš tėvų (globėjų, rėmėjų), o mokiniai, kurie išvyksta gyventi ir (ar) mokyti užsienį bei pageidaujantieji mokyti nuotolinio mokymosi būdu kreipiasi į mokyklą, vykdančią nuotolinį mokymą). Mokykla atsisakė išbraukti mokinį iš mokinių sąrašo, motyvuodama, jog tėvas pateikė prašymą dėl vaiko neišbraukimo iš konkretios mokyklos mokinių sąrašo. Mokykla, gavusi vaiko mamą prašymą mokyti nuotoliniu būdu, buvo priversta išbraukti mokinį iš mokyklai lankančio mokinių sąrašo, nes, Mokinių registro duomenimis, mokinyš formaliai mokėsi kitoje mokykloje, nors tuo metu buvo išvykęs iš Lietuvos.

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus nuomone, mokykla, neturėdama jokio teisinio pagrindo, vilkino vaiko motinos prašymą dėl mokinio išbraukimo iš mokinių sąrašo ir trukdė kitai mokyklai nustatyti tvarką forminti vaiko priėmimo mokyklą bei registruoti vaiką Mokinių registre, kaip tai numato teisės aktai. Mokykla, žinodama, jog vaikas išvykęs iš Lietuvos ir dėl to nesimoko mokykloje, gavo „mokinio krepšelį“.

Min toje situacijoje tiek vaiko motina, tiek mokykla, netenkinusi vaiko motinos prašymo, kreipėsi pagalbos (teisinės, konsultacinės ir kt.) mokyklos steigėjų – savivaldybės, jos administracijos ir struktūrinių padalinių (Vaiko teisi apsaugos skyrių, Švietimo skyrių), tačiau klausimas beveik metus nebuvo išspręstas iš esmės, vaikui nebuvo sudarytos sąlygos mokyti. Vaikas negalėjo mokyti lietuvių kalba, nes mokykla palaikė tik vieno iš tėvų (tėvo) poziciją, apeliuodama ginčą tarp tėvų, pateiktus skirtingus prašymus.

Vaiko tėvų tarpusavio ginčai lemia, jog vaikas tampa tėvų konflikto kaitu, todėl sudaromos sąlygos jo teisės mokslui pažeidimui.

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus vertinusi mokyklos, savivaldybės struktūrinių padalinių veiksmus (ir aplinkybes, jog vaikas su motina gyveno užsienyje, buvo sprendžiamas klausimas dėl vaiko grąžinimo Lietuvai), pabrėžė, jog tokioje situacijoje institucijos privalo atsižvelgti į vaiko gerovę ir vaiko interesus bei imtis aktyvesnių veiksmų, kad vaiko teisės mokslui būtų tinkamai gyvendinta.

Pažymėtina, kad ginčai tarp tėvų, gyvenančių skirtingose valstybėse, daugiausia. Toki ginčai sprendžiami teismuose ir kitose institucijose, vertinant skirtingas jurisdikcijas ir kt., gali trukti ilgai, tačiau jokie būdu dėl to negali būti pažeidžiamos vaiko teisės (teisės mokslui, teisė bendrauti ir kt.).

3.3.9. Ugdymo staig konsultavimas aktualiais vaiko teisės mokslų gyvendinimo klausimais

Ataskaitiniu laikotarpiu vaiko teisi apsaugos kontrolierius atkreipė dėmesį tai, jog švietimo staigoms aktualūs klausimai, susiję su vaiko teisi praktiniu gyvendinimu (konfliktų sprendimu, bendradarbiavimu, vaiko privataus gyvenimo apsauga mokykloje, drausminio ir auklėjimo priemonių bei atsakomybės taikymu, vaiko teisi pažeidimų prevencija, mokymo sutarčių sudarymas, teisės privatum mokykloje užtikrinimas ir kt.). Užtikrinant informacijos apie vaiko teises sklaidą ir aktualias problemas, susijusias su mokyklos gyvenimu, aptarimą, vaiko teisi apsaugos kontrolierius dalyvavo (plačiau žr. Ataskaitos 3.6. dalyje „Vaiko privatus gyvenimas ir žiniasklaida“) mokymuose – praktiniuose seminaruose apie vaiko teisi apsaugą švietimo staigose. Min tuose renginiuose dalyvavo ugdymo staig vadovai, pedagogai ir vaikų globos staig darbuotojai, susitikimai vyko ir keletose ugdymo staigose.

Paskaita – seminaro metu buvo diskutuojama aktualiais vaiko teisi gyvendinimo klausimais – vaikų globos namuose esančių vaikų padėtimi, smurto, patyčių problema mokyklose, bendradarbiavimo tarp institucijų ir kt.

3.4. Vaikas su negalia

Lietuva yra prisijungusi prie ne vienos tarptautini s sutarties, deklaruojan ios pagrindines socialines, ekonomines, pilietines ir politines žmogaus teises. Vaikas yra vis žmogaus teisi tur tojas, kartu esantis privilegijuotoje pad tyje d l jo fizinio, emocinio ir protinio nebrandumo. Be vis bendr j tarptautini dokument vaik su negalia teis ms skirtos Jungtini Taut Vaiko teisi konvencijos, Jungtini Taut Ne gali j teisi konvencijos, Jungtini Taut Lygi galimybi ne galiems žmon ms teikimo bendr j taisykli bei kit tarptautini sutar i nuostatos. Visi pastarieji dokumentai yra paremti vienu iš pagrindini nediskriminavimo principu bei valstyb s pozityvi sipareigojim prisi mimo ne gali vaik atžvilgiu nuostata.

3.4.1. Vaik su negalia situacija savivaldyb se

Atsižvelgusi Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigoje gaunam individuali skund problematik , ne galius asmenis atstovaujan i organizacij kreipimuisi bei pranešimus visuomen s informavimo priemone apie ne gali j vaik problemas, vaiko teisi apsaugos kontrolier nagrin jo ne gali j vaik situacij Lietuvoje.

Jungtini Taut Vaiko teisi konvencijos 23 ir 27 straipsni nuostatos tvirtina psichiškai ir fiziškai ne galus vaiko teis pilnavert ir prideram gyvenim , kuris garantuot jo orum , ugdyt pasitik jim savimi ir leist aktyviai dalyvauti visuomen s veikloje, vaiko teis tur ti tokias gyvenimo s lygas, koki reikia jo fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam ir socialiniam vystymuisi, taip pat teis moksl , kuris ugdyt jo bendr kult rin išprusim , intelekt , sugeb jimus, paži ras bei socialin atsakomyb , sudaryt s lygas asmenybei vystytis.

Ne gali j socialin s integracijos statymo 16 straipsnis nustato, kad savivaldyb s rengia ir gyvendina savivaldyb s ne gali j socialin s integracijos programas, atsako už ne gali j specialij poreiki tenkinim teikiant bendr sias ir specialias socialines paslaugas, s lyg ne galiesiems integruotis bendruomen sudarym , bendradarbiavim su ne gali j asociacijomis. Atsižvelgiant min tu statymu nustatytas funkcijas savivaldyb ms, vaiko teisi apsaugos kontrolier s tyrimas buvo orientuotas savivaldybi teikiamas paslaugas. Tyrimo metu kontrolier kreip si visas savivaldybes, prašydama pateikti informacij apie vaikus su negalia švietimo, socialini paslaug , socialin s reabilitacijos srityse, pateikti informacij apie gyventoj su negalia klausim kuravim savivaldyb je, kompleksin s pagalbos šeimoms, auginan ioms vaikus nuo gimimo iki privalomo ugdymo mokymo pradžios, teikim , savivaldyb s ne gali j socialin s integracijos program , kaip bendradarbiaujama su nevyriausybin mis organizacijomis, dirban iomis d l vaik su negalia, kt.

Tyrimo metu buvo siekiama surinkti ir susisteminti duomenis apie ne galiuosius vaikus ir juos auginan i šeim pad t savivaldyb se kuo vairesniais aspektais:

- ✓ sukaupti ir išanalizuoti duomenys apie ne galiuosius vaikus auginan i šeim socialin pad t ;
- ✓ analizuota situacija d l statistini duomen , susijusi su šia paslaug grupe, rinkimo savivaldyb se;
- ✓ surinkti ir išanalizuoti duomenys apie ne gali j klausim kuravim savivaldyb se;
- ✓ surinkti duomenys apie savivaldybi rengiamas socialin s integracijos programas;
- ✓ surinkti duomenys apie socialini paslaug teikim , vertinant savivaldybi teikiam paslaug spektr , paslaug poreik bei paslaug prieinamum ;
- ✓ analizuoti duomenys apie savivaldybi veiksmus per jimui nuo institucin s globos prie šeimoje ir bendruomen je teikiam paslaug likusiems be t v globos ne galiesiems vaikams;
- ✓ surinkti duomenys d l kompleksiška teikiamos pagalbos šeimoms, auginan ioms vaikus nuo gimimo iki privalomo mokymo pradžios, taip pat socialin s reabilitacijos paslaug vaikams su negalia;

- ✓ analizuoti duomenys apie ikimokyklinio ir mokyklinio ugdymo organizavimą, vaik nesimokymą, aplinkos pritaikymą, pavojimų ugdymo staigas, negalimą vaik dalyvavimą savivaldybės remiamose vaik vasaros poilsio veiklose, išryškintos savivaldybės nurodytos problemiškos sritys švietimo srityje;
- ✓ nagrinėti būsto negaliesiems vaikams pritaikymo situacija; didelis dėmesys skirtas savivaldybės bendradarbiavimo su negaliosiomis nevyriausybinėmis organizacijomis bendradarbiavimui, ši organizacijų išdėstytiems pastebėjimams bei nurodytoms problemoms.

Apibendrinus surinktus duomenis matyti, jog negalima vaik teisės yra nepakankamai užtikrinamos ne vienu aspektu – švietimo (taip pat ir neformaliojo bei ikimokyklinio) bei socialinių paslaugų negaliam vaikui ir jo auginanti šeimai spektro ir prieinamumo, poreikio savivaldybės mastu nustatymo, ne visuomet pakankamai ir kokybiškai yra bendradarbiaujama su negaliosiomis organizacijomis ir kt.

Tyrimas baigtas 2016 metais, pateiktos išvados ir siūlymai savivaldybėms bei atsakingoms ministerijoms dėl galimų vaik padėties gerinimo.

3.4.2. Vaiko su negalia globos priežiūros problemos

Ataskaitiniais metais vaiko teisi apsaugos kontrolierius, atlikdama tyrimus, nustatė vaiko su negalia globos priežiūros vykdymo bei kitus vaiko teisi gyvendinimo (teisės moksl, tinkam priežiūrą ir kt.) trūkumus.

Vienas svarbiausių tyrimų – dėl Vilijampolės socialinės globos namuose (toliau – Vilijampolės SGN) globojamų vaikų su negalia priežiūros trūkumų, kurie galimai nebuvo veiksmingai sprendžiami ne vienerius metus (ne visos globos namų higienos patalpos pritaikytos gyventojams su specialiaisiais poreikiais; dirbančio personalo skaičius neatitinka normatyvų; nepakankamai užtikrintas vaikų užimtumas; vaikams neužtikrinta kokybiška socialinė globa nakties metu; taikomos netinkamos fizinio suvaržymo priemonės; nepakankamas dėmesys skiriamas socialiniam darbui dirbančių darbuotojų kvalifikacijos kėlimui ir kt.).

Atliekant tyrimą lankytasi Vilijampolės SGN, susipažinta su vaikų gyvenimo sąlygomis (apžūrėtos šeimynų patalpos, miegamieji kambariai ir sanitarinės patalpos, SGN užimtumo kambariai, specialieji mokyklų klasės, kurtos SGN, ir kt.), su staigos administracija aptartos globos namų veikloje kylantios problemos, bendrauta su SGN darbuotojais ir vaikais.

Vaiko teisi apsaugos kontrolierius, atlikusi tyrimą, atkreipė Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos dėmesį, kad, ministerija, būdama institucinė globos staigos steigėja ir ne vienerius metus iš eilės fiksuodama pažeidimus Vilijampolės SGN, turi imtis neatidėliotinų veiksmų, esant signalams apie galimus tolimesnio piktnaudžiavimo (nepriežiūros, smurto ir pan.) atvejus bei imtis priemonių išsiaiškinti galimus pažeidimus. Taip pat išvadose pažymėjo:

Dėl Vilijampolės SGN personalo sudėties, tiesiogiai ir netiesiogiai su vaikais dirbančio personalo kvalifikacijos

Socialinė globa turi būti teikiama vadovaujantis socialinės globos normų aprašu, teisės aktais nustatytais higienos normomis, reikalavimais socialinės globos staigoms, kitais teisės aktais. Teikiant socialinę globą turi būti laikomasi reikalavimų skiriant, planuojant paslaugas, apgyvendinant vaiką, kuriant artimą šeimai namų aplinką, užtikrinant vaiko vystymosi poreikius bei užtikrinant socialinę globą teikiančio personalo skaičių ir struktūrą, kitose srityse. Nepaneigiant staigos vadovo kompetencijai

Vaiko teisi apsaugos kontrolierius vertinimu, socialinės globos institucijoje vaikas turi gauti kokybiškas ir visas jo poreikius atitinkančias paslaugas, kurias dažnai turi kompleksinio pobūdžio, ir apima tiek socialines, tiek švietimo ir sveikatos užtikrinimo sritis.

nustatyt funkcij priimti sprendimus d l staigos personalo strukt ros, personalo skai iaus ir atskir jo sri i (socialinio darbo, sveikatos prieži ros, švietimo) strukt ra turi tarnauti vaiko poreikiams.

Vertinant Vilijampol s SGN gyvenan i vaik poreikius pedagog pagalb , pasteb tina, kad Vilijampol s SGN š poreik aiškinosi tik gav vaiko teisi apsaugos kontrolier s paklausimus. Vertinant staigos specifiškum (joje gyvena vaikai, turintys intelekto negali , emocij , elgesio ir socialini raidos sutrikim , kompleksini sutrikim) ir atsižvelgiant tai, kad specialiojo pedagogo funkcijos orientuotos b tent ši poreiki vaikus, manytina, kad tokio specialisto buvimas institucijoje vaikams su negalia pad t socialini darbuotoj darbui virose situacijose – nustatant vaik žini , g dži lyg , lavinant j sutrikusias funkcijas, pritaikant kasdienes veiklas.

Kontrolier atkreip d mes ir tai, kad užimtumo specialistams, kurie pakeis pedagogus Vilijampol s SGN, n ra keliami išsilavinimo reikalavimai, kurie suponuo darbuotoj su protin negali turiniais vaikais specifikos išmanym .

Analizuojant socialini darbuotoj ir individualaus personalo pasiskirstym Vilijampol s SGN vaik grup se (šeimynose) bei atsižvelgiant lankymosi SGN metu darbuotoj išreikštas pastabas, kad jiems sunku grup je dirbti po vien , pažym tina, jog Socialini paslaug prieži ros departamentas, 2015 m. vasario 26 d. vertindamas Vilijampol s SGN atitikt socialin s globos normoms, personalo tr kum nenustat (galimai šis aspektas nebuvo vertintas), išskyrus nakties metu.

Vilijampol s SGN nustatyta, kad vienas socialinis darbuotojas dirba 2 grup se. Toks socialinio darbuotojo ir individualios prieži ros personalo santykis neatitinka Socialin glob teikian i darbuotoj darbo laiko s naud normatyv , patvirtint socialin s apsaugos ir darbo ministro 2014 m. balandžio 7 d. sakymu Nr. A1-181 (vertinus vaik su negalia ir sunkia negalia skai i , staigoje turi dirbti mažiausiai 6,51 socialinis darbuotojas (skundo tyrimo metu dirbo 6). Be to, pasteb ta, kad socialiniai darbuotojai dirba tomis valandomis, kai vaikai yra užimti mokyklose, socialiniam darbuotojui susirgus jo niekas nepavadoja.

D l vaiko teis s švietim ir švietimo pagalb užtikrinimo mokyklose, kit švietimo paslaug teikimo aspekt

Švietimo statyme garantuojamas švietimo prieinamumas mokiniui, turin iam speciali j ugdymosi poreiki – pritaikant mokyklos aplink , teikiant psichologin , speciali j pedagogin , speciali j ir socialin pedagogin pagalb , apr pinant ugdymui skirtomis technin s pagalbos priemon mis mokykloje ir specialiosiomis mokymo priemon mis bei kt. (Švietimo statymo 34 straipsnio 3 dalis).

Dalis Vilijampol s SGN mokyklinio amžiaus vaik lanko specialias mokyklas (organizuojamas j pav ž jimas), kiti – mokosi globos namuose rengtose klas se. Tyrimo metu nustatyta, jog 13 Vilijampol s SGN globotini , Kauno specialiosios mokyklos mokini , negauna socialinio pedagogo paslaug , 1 vaikas – surdopedagogo paslaug , 12 vaik – psichologo paslaug , kurios jiems reikalingos remiantis pedagogin s psichologin s tarnybos pateiktomis išvadomis.

Konstatuota, jog vaik specialieji ugdymosi poreikiai Kauno specialiojoje mokykloje n ra užtikrinami pilna apimtimi, o vaiko teis gauti kokybišk švietimo pagalb (speciali j pedagogin pagalb) pažeidžiama.

Be to, paaišk jo, kad Vilijampol s SGN patalpose rengtose klas se vaikai taip pat negauna socialinio pedagogo, surdopedagogo ir psichologo paslaug . Socialinio pedagogo paslaug teikimas šiems vaikams neužtikrintas ir pa uiuose Vilijampol s SGN.

Be min t tr kum , vaikams, besimokantiems Vilijampol s SGN patalpose rengtose klas se, n ra užtikrinamos visapusiškos integracijos priemon s (mokiniai nuolat ugdomi ir gyvena praktiškai toje pa ioje aplinkoje), mokiniai klases galimai parinkti selektyviai pagal amži , o ne atsižvelgiant j sveikatos b kl , tokiu b du, vaiko teisi apsaugos

kontrolier s nuomone, apsiribojant formaliu dalyko išd stymu.

Tyrimo metu buvo nustatyta ir tai, jog, pažeidžiant vaiko teis švietim , vienam iš Vilijampol s SGN aukl tini nebuvo teikiamas priešmokyklinis ugdymas ir pedagogin s psichologin s tarnybos nustatyta reikalinga švietimo pagalba (specialiojo pedagogo, socialinio pedagogo, logopedo), nes staigoje n ra pedagoginio personalo. Dar vienam nepilname iui nebuvo užtikrinta teis privalom ugdym (vaikas nebuvo ugdomas pagal privalom ugdymo program).

D l vaik užimtumo

Viena socialin s globos funkcij – organizuoti globos nam gyventoj kasdienini gyvenimo g dži ugdym , darbin veikl , laisvalaik ir užimtum taip, kad b t skatinamas j savarankiškumas. Vaikui turi b ti si lomos ir taikomos ugdymo, socializacijos ir užimtumo programos, atitinkan ios jo amži , brand , ugdymosi poreikius bei interesus.

Nustatyta, kad tam tikrais Vilijampol s SGN veiklos etapais nebuvo užtikrinamas pakankamas vaik užimtumas, ypa savaitgaliais. Vilijampol s SGN susirinkimuose buvo kelti klausimai d l vaik užimtumo savaitgal , ta iau jokie konstruktyv s sprendimai nebuvo priimti. Nors Vilijampol s SGN deklaruoja, kad „s lygos specialistams dirbti savaitgaliais sudaromos“, ta iau socialiniai darbuotojai ir užimtumo specialistai savaitgaliais staigoje nedirba. Vaik grup se (šeimynose) dirba tik socialinio darbuotojo pad j jai, o savaitgaliais globos namuose vyksta veiklos, kurios yra nenuolatinio pob džio, paremtos kit staig savanoryst s principais. vertinus esam situacij konstatuota, kad savaitgaliais dirbantis personalas neužtikrina pakankamo užimtumo vaikams pagal j amži ir poreikius, tod l Vilijampol s SGN b tina vertinti papildomo personalo poreik savaitgaliais.

D l vaiko teis s žaisti

Užtikrinant vaiko teis žaisti (Jungtini Taut Vaiko teisi konvencijos 31 straipsnio ir Vaiko teisi apsaugos pagrind statymo 8 straipsnio nuostatos), vaikui turi b ti sudaryta galimyb sportuoti, žaisti ir bendrauti su kitais vaikais bei tenkinti kitus saviraiškos poreikius, taip pat galimyb naudotis žaislais, sportiniu inventoriu ir lavinamosiomis priemon mis, atitinkan iomis jo amži ir brand . Be to, vaikas turi tur ti galimyb saugiai naudotis poilsio ir rekreacijos zonomis, esan iomis vaik socialin s globos nam , vaik su negalia socialin s globos nam teritorijoje arba šalia j . Vaik socialin s globos nam teritorijoje, vaik su negalia socialin s globos nam teritorijoje turi b ti pakankamai erdv s žaidimams, sportui ir kitiems vaiko amži ir brand atitinkantiems laisvalaikio užsi mimams (socialin s globos normos).

Kontrolier s prašymu atlik s patikrinim Kauno visuomen s sveikatos centras nustat , kad Vilijampol s SGN kiekviena vaik grup turi jiems skirt žaidim – poilsio kambar , kuriame yra j amžiui ir geb jimams pritaikyti žaislai, ta iau lauko žaidim aikštel s nesaugios – sm lio d ž s nedengtos, dviej (iš trij) pav sini stogai dengti asbesto šiferiu ir kt. Vilijampol s SGN tam tikr priemoni d l vaik žaidim aikšteli (pav sini) saugumo m si (nugriauta susid v jusi pav sin , jos vietoje rengta nauja ir kt.).

vertinusi min tus faktus vaiko teisi apsaugos kontrolier konstatavo, jog vaikai neturi galimyb s visa apimtimi naudotis saugiomis poilsio/rekreacijos zonomis Vilijampol s SGN teritorijoje. Atitinkamai kontrolier nurod , jog Vilijampol s SGN turi imtis priemoni , kad socialin s globos nam teritorijoje b t rengti saug s vaikams skirti žaidim rengimai, o Vilijampol s SGN dirbantys specialistai ir darbuotojai (socialiniai darbuotojai ir j pad j jai) bendradarbiaut tarpusavyje bei keist si informacija apie vaikams tinkamus žaislus ir žaidimus pagal j amži ir brand , dalint si jais.

D l aplinkos pritaikymo autizmo sutrikim turintiems vaikams

Teis s aktai reglamentuoja vaiko teis pritaikyt aplink , ta iau nedetalizuoja, kaip ir kokiomis konkre iomis priemon mis tai tur t b ti užtikrinta.

Atkreiptinas dėmesys, kad ugdant autizmo spektro sutrikimų turinčius vaikus naudojamos tam tikros metodikos – TEACCH metodika (angl. Treatment and Education of Autistic and related Communication handicapped Children) ir SPELL metodika (angl. Structure, Positive (approaches and expectations), Empathy, Low arousal, Links). Autizmo spektro sutrikimų turintiems vaikams, kaip ir kitų sutrikimų turintiems vaikams, būtinas struktūruotas mokymas ir struktūruota aplinka (namo aplinkos suskirstymas veiklos zonomis, vaiko dienos tvarkos sukūrimas (naudojant rašytinę informaciją, paveikslėlius, nuotraukas, simbolius ir pan.). Autizmo spektro sutrikimų turinčių vaikų ugdymas dažnai sukelia nemažai rūpesių, tačiau jie dažniausiai kyla dėl ugdymo nepasirengimo dirbti su tokiais mokiniais, metodinių žinių stokos, netinkamo ugdymo aplinkos pritaikymo. Didelį vaidmenį vaidina ir mokykloje veikianti kvalifikuotų specialistų pagalba sistema.

Vilijampolis SGN darbuotojams galimai trūksta kompetencijų bei, atitinkamai, mokymų, susijusių su globojamais vaikais, kuriems nustatytas autizmas, ugdymu ir priežiūra.

Vilijampolis SGN informavo, kad dėl darbo su autizmo spektro turinčiais vaikais konsultuojamasi su specialistais, darbuotojai užsienyje tobulino žinias elgesio korekcijos ir aplinkos pritaikymo klausimais. Jų teigimu, nuolat dirbama ir aplinkos pritaikymo vaikams (tarp jų ir autizmo sutrikimus turintiems) klausimais. Nepaisant pateiktos informacijos, kontrolierei lankantis šeimynose socialiniai darbuotojai/jų padėjėjai negalėjo nurodyti, kokiomis priemonėmis ir metodikomis jie vadovaujasi darbe su vaikais, kuriems nustatytas autizmas (teigė, kad niekuo nesivadovauja).

Dėl suvaržymo priemonių taikymo

Remiantis Socialinės globos normomis vaikui turi būti sukuriama ir užtikrinama jo poreikius atitinkanti sveika, saugi aplinka, pagrįsta abipusiu vaiko ir socialinės globos staigos darbuotojų pasitikėjimu, pagarba. Siekiant šio tikslo, socialinės globos staiga turi turėti rašytines vidaus tvarkos taisykles, kuriose vardinama, koks vaiko elgesys traktuojamas kaip saugus, koks – kaip žalingas ar netinkamas bei kokios specialios priemonės vaiko netinkamo elgesio korekcijai gali būti taikomos; socialinės globos staigoje su vaikais dirbantys darbuotojai turi turėti žinių, kaip identifikuoti vaiko netinkamo elgesio motyvus bei priežastis, ir kartu su vaiku aptarti tinkamiausius elgesio korekcijos būdus. Taip pat turi būti užtikrinta, kad tais atvejais, kai vaiko veiksmai kelia pavojų jam pačiam ir kitiems, jo saugumo interesais naudojamos priemonės nepažeistų vaiko teisi ir jo teisėtus interesus. Personalui turi būti sudarytos galimybės gyti ir gilinti psichologines žinias, kaip elgtis su vaiku nelaimingų vykių, krizių bei panašiais atvejais ir po jų.

Jungtini Tautų Principuose dėl asmenų, sergančių psichikos ligomis, apsaugos ir psichikos sveikatos priežiūros gerinimo¹⁴ smulkiai aptariamos apsaugos priemonės nuo nežmoniško ir žeminančio bei šiurkštaus elgesio, kurios itin aktualios asmenims, turintiems psichikos negali. Šio dokumento 11 principas detaliai aiškina, kokiomis sąlygomis esant pacientas gali būti izoliuotas ir sulaikomas; numatyta, kad „fizinis paciento suvaldymo priemonės ar priverstinis izoliavimas negali būti naudojamas, išskyrus kai tai atliekama remiantis oficialiai patvirtinta psichinės gydymo staigos tvarka, ir tik tais atvejais, kai tai yra vienintelis priemonės, galinčios apsaugoti nuo esamo ar gresiančio pavojaus pacientui ar kitiems asmenims. Ši priemonių taikymas negali būti pratęsiamas ilgesniam periodui, negu yra būtina. Visi fizinio suvaldymo ar priverstinio izoliavimo atvejai, jų priežastys, pobūdis ir mastas turi būti fiksuojami medicininėje paciento kortelėje. Pacientas, kuriam yra taikomos fizinio suvaldymo ar izoliavimo priemonės, turi būti laikomas humaniškomis sąlygomis ir būti kvalifikuotų specialistų globoje bei nuolatiniame priežiūroje“.

¹⁴ Principles For the Protection of Persons With Mental Illness and the Improvement of Mental Health Care. Jungtini Tautų Generalinė Asamblėjos rezoliucija 46/119, 1991.

Svarbios Europos Komiteto¹⁵ prieš kankinim ir kitok žiaur , nežmonišk ar žeminant elges ir baudim , kuris užtikrina veiksmingesn apsaug nuo izoliavimo ir sulaikymo metod taikymo, išvados, konkre tiai ištraukos iš 8 Bendrosios ataskaitos, KPK/Inf (98) 12). Komitetas pažym jo, kad svarbu, jog b t nustatytos atitinkamos priemon s, skirtos vieniems psichin mis ligomis sergantiems pacientams apsaugoti nuo kit pacient , kurie gali jiems pakenkti, tam užtikrinti *inter alia* yra b tinas nuolatinis kvalifikuoto personalo buvimas, skaitant naktimis ir savaitgaliais <...>; personalo ištekliai tur t b ti tinkami skai tūs, personalo kategorij (psichiatrai, bendrosios praktikos gydytojai, psichologai, užimtumo terapeutai, socialiniai darbuotojai, t.t.), patirties ir kvalifikacijos atžvilgiu <...>, personalui turi b ti pasi lytos kvalifikacijos k lymo galimyb s <...>. Komiteto vertinimu, pacient suvaržymas tur t b ti aiškiai apibr žtos politikos objektas, pirminiai bandymai sutramdyti tur t b ti ne fiziniai (pvz., žodinis nurodymas), o tais atvejais, kai yra b tinas fizinis suvaržymas, jis tur t apsiriboti rankiniu suvaldymu <...>, naudojimas fizinio suvaržymo priemon mis (fiksacijos diržai, tramdomieji marškiniai ir t.t.) yra pateisinamas tik labai retais atvejais ir jas paskirti privalo gydytojas arba apie tai gydytojas turi b ti nedelsiant informuojamas tam, kad b t gautas jo pritarimas.

Psichikos sveikatos prieži ros statymo, reglamentuojan io pacient psichikos sveikatos prieži r , 13 straipsnyje numatyta, kad pacient sveikatos prieži ros s lygas nustato psichiatras, atsižvelgdamas tai, kad gydymo ir slaugos s lygos mažiausiai varžyt . Psichikos ligonio veiksmi gali b ti ribojami tik tuo atveju, jei yra statymo 27 straipsnyje nurodytos aplinkyb s (jeigu yra reali gr sm , kad jis savo veiksmiais gali padaryti esmin žal savo sveikatai, gyvybei, aplinkini sveikatai, gyvybei); apie tai turi b ti nedelsiant rašyta ligos istorij .

Kontrolier atkreip d mes , kad teis s aktuose praktiškai n ra nustatyta speciali j priemoni (suvaržymo ir kt.) naudojimo (taikymo) tvarkos, pa ios s vokos n ra aiškios ir kt. Konstatuota, kad min t speciali j priemoni naudojimui gali b ti sudarytos s lygos vaiko teisi pažeidimui, jomis gali b ti piktnaudžiaujama, tod l j panaudojimas turi b ti reglamentuojamas teis s aktuose.

Tyrimo metu nustatyta, kad Vilijampol s SGN yra vedamas ne vienas suvaržymo priemoni naudojimo registras, o pildomi keli dokumentai – suteikiamas gydytojo psichiatro išankstinis leidimas (saugomas Individualiame socialin s globos plane), suvaržymai aprašomi grup s pamainos pri mimo–perdavimo žurnale, o v liau sprendžiami komandini susirinkim metu.

Iš pateikt dokument nustatyta, kad taikyt priemoni trukm buvo nuo 15 minu i iki 10 valand , ta iau pasteb ta, kad kai kuriuose dokumentuose tr ko raš apie apribojimo priemoni taikymo pradži ir (arba) pabaig , o viename neramaus (agresyvaus) gyventojos prieži ros žurnale apribojimo priemoni trukm apskritai nebuvo nenurodyta. Dokumentai pildyti su tr kumais, nurodomos suvaržymo priežastys: „nakt buvo neramus“, „jam nepatiko valgis ir prad jo rkti bei verkti“, „nakt nemiegojo, vart si lovoje ir r kavo“, „b ga nuolatos kažkur iš grup s“ ir kt.

Lankymosi staigoje metu medicinos personalas pažym jo, kad tiesiogin je veikloje pritr ksta žini , rekomendacij ir pan., kaip elgtis su intelekto negalia bei elgesio sutrikim turin iu vaiku ir kaip naudoti fiksacijos priemones.

Konstatuota, kad Vilijampol s SGN n ra skiriama pakankamai d mesio vaiko fiziniam ir psichiniam saugumui užtikrinti, suvaržymo priemon s neišsamiai pagrindžiamos atitinkamuose dokumentuose, darbuotojai stokoja žini , kaip elgtis su vaikais, turiniais psichikos sveikatos sutrikim . Be to, taikomos suvaržymo priemon s n ra tinkamai reglamentuotos, tod l esamas reglamentavimas turi b ti tobulintinas.

¹⁵ Laikydamosi Europos konvencijos prieš kankinim ir kitok žiaur , nežmonišk ar žeminant elges ir baudim , Europos Taryba steig Europos komitet , skirt asmen , netekusi laisv s ir laikom viešosiose staigose, tokiose, kaip psichiatrijos ligonin s bei socialin s globos staigos inspektavimui.

D l r kymo vaik globos institucijoje

Vaiko teisi apsaugos kontrolier s atliekamo tyrimo metu galiojo Tabako kontrol s statymo 19 straipsnio nuostatos, kurios tvirtino š tabako gamini vartojimo ribojim : draudim r kyti (vartoti tabako gaminius) visose švietimo, sveikatos prieži ros staigose ir ši staig teritorijose. Visgi socialin s globos staiga nebuvo priskirta staig , kuriose draudžiama r kyti (vartoti tabako gaminius), grupei.

Vilijampol s SGN teig , jog staigoje užtikrinama, kad r kan i darbuotoj nematyt vaikai. Visgi, manytina, š fakt paneig Kauno visuomen s sveikatos centro atlikto patikrinimo metu nustatytos aplinkyb s: darbuotojai r k pastato (kuriame gyvena ir mokosi vaikai) balkonuose, nenaudojamoje laiptin je, o staigos teritorijoje rengta r kymo vieta neatitiko Lietuvos higienos normos HN 122:2006 reikalavim .

Vaiko teisi apsaugos kontrolier , atsižvelgdama vaiko teis b ti apsaugotam nuo neigiamos socialin s aplinkos, susijusios su tabako gamini naudojimu, konstatavo, kad turi b ti tobulinamas esamas teisinis reglamentavimas, numatant, jog socialin s globos staigose (taip pat j teritorijose), kuriose gyvena nepilname iai, draudžiama r kyti (vartoti tabako gaminius).

Vaiko teisi apsaugos kontrolier , atlikusi tyrim , pateik si lymus:

1. Vilijampol s socialin s globos namams:

1.1. imtis organizacini ir kit priemoni (perži rint globos nam personalo strukt r , darbuotoj darbo grafikus ir kt.), užtikrinan i tinkam vaik ugdym ir prieži r , ypa savaitgaliais;

1.2. imtis neatid liotin priemoni , kurios leist užtikrinti vis vaik teis ugdym be jokios diskriminacijos;

1.3. perži r ti suvaržymo priemoni taikymo praktik vaikams bei imtis veism keisti nustatyt priemoni taikymo tvark , kad suvaržymo priemon s b t taikomos tik tuomet, kai kyla reali gr sm pa iam vaikui arba aplinkiniams, o j taikymo b tinumas b t nuolat stebimas, vertinamas ir išsamiai fiksuojamas. Užtikrinti, kad su suvaržymo priemoni taikym reglamentuojaniais dokumentais b t supažindinti globotiniai (r pintiniai) ir j atstovai;

1.4. imtis priemoni , užtikrinan i vaiko teis s žaisti ir vaiko teis s laisvalaik tinkam gyvendinim (rengti saugias poilsio/rekreacijos zonas, sigyti pagal vaik poreikius ir interesus pritaikytas priemones ir pan.);

1.5. bendradarbiaujant su steig ju, socialiniais partneriais, kitomis institucijomis ir staigomis spr sti tinkamo ugdymo ir prieži ros paslaug užtikrinimo, darbuotoj ir kit specialist kompetencijos dirbti su speciali j poreiki vaikais, ypatingai – turin i autizmo sutrikim , didinimo ir kvalifikacijos k limo, taip pat aktyvesnio administracijos ir darbuotoj bendradarbiavimo problemas;

1.6. imtis priemoni , kad vaikai b t apsaugoti nuo neigiamos socialin s aplinkos (r kymo ir pan.) takos.

2. *Socialin s apsaugos ir darbo ministerijai*, gyvendinan iai Vilijampol s SGN savininko teises ir pareigas:

2.1. užtikrinti, kad b t imamasi neatid liotin veism ir atsakingai vertinama gaunama informacija apie galimus piktnaudžiavimo (neprieži ros, smurto ir kt.) vaik atžvilgiu atvejus globos institucijose vaikams su negalia, taip pat numatomi ir gyvendinami sprendimai, šalinant pažeidimus s lygojan ius veiksnius;

2.2. pakartotinai vertinti personalo, dirban io su vaikais, skai i Vilijampol s SGN vaik grup se (šeimynose), atsižvelgiant socialin glob teikian i darbuotoj darbo laiko s naud normatyvus bei vaik poreikius;

2.3. perži r ti socialini darbuotoj ir socialini darbuotoj pad j j profesin s kvalifikacijos tobulinimo programas, traukiant pakankamai tem apie darb su proto negali , elgesio ir emocij sutrikim bei autizmo sutrikim turiniais vaikais, aplinkos jiems pritaikym ir pan.;

2.4. bendradarbiaujant su Sveikatos apsaugos ministerija bei socialin s globos namais vaikams su negalia perži r ti šiose staigose taikom suvaržymo priemoni naudojimo praktik ;

3. *Sveikatos apsaugos bei Socialin s apsaugos ir darbo ministerijoms* – atsižvelgiant tai, kad praktikoje galimi išimtiniai atvejai, kai suvaržymo priemoni taikymas staigose, teikianiose psichikos sveikatos prieži ros paslaugas vaikams, atitinka vaiko interesus, inicijuoti teisinio reglamentavimo tobulinim , nustatant suvaržymo priemoni taikymo s lygas, tvark , kontrol s ir prieži ros mechanizm .

4. *Kauno miesto savivaldyb s administracijos Švietimo ir ugdymo skyriui:*

4.1. atkreipti d mes nustatytus švietimo pagalbos tr kumus Kauno specialiojoje mokykloje, nepakankamai užtikrint švietimo pagalbos teikim ir privalom ugdym vaikui savivaldyb s teritorijoje, taip pat visapusiškos vaik , gyvenan i ir besimokan i Vilijampol s SGN, integracijos švietimo sistem tr kumus;

4.2. imtis priemoni , siekiant užtikrinti tinkam ugdym reglamentuojan i teis s akt gyvendinim Kauno specialiosios mokyklos klas je Vilijampol s SGN bei ateityje imtis aktyvesni veiks m d l nesimokan i pagal privalomo ugdymo programas vaik teisi užtikrinimo.

5. *Seimo Sveikatos reikal komitetui* – inicijuoti Tabako kontrol s statymo pataisas, numatanias draudim r kyti (vartoti tabako gaminius) socialin s globos ir kitose staigose, kuriose priži rimi vaikai.

Vaiko teisi apsaugos kontrolier s pateikt si lym gyvendinimas

Vilijampol s SGN informavo vaiko teisi apsaugos kontrolier , kad nuo 2015 m. rugs jo 1 d. planuojama vaik globos grupi pertvarka, mažinant grupi skai i nuo devyni iki septyni . Taip pat numatoma pertvarkyti darbuotoj darbo grafikus, užtikrinant vaik prieži r vis par , o svarbiausia – savaitgaliais.

Globos namai yra traukti Socialin s apsaugos ir darbo ministerijos vykdom institucin s globos pertvarkos projekt .

Visi globos nam vaikai iki 18 met yra ugdomi specialiosiose mokyklose (J. Laužiko specialiojoje mokykloje, Kauno specialiojoje mokykloje, P. Daunio akl j ir silpnaregi ugdymo centre), išskyrus du visiškos negalios gyventojus, kuriais r pinasi t vai. Globos nam klas se 2015 – 2016 mokslo metais mokysis tik sunki negali turintys vaikai. Visos trys mokyklos gavo Kauno visuomen s sveikatos centro leidimus – higienos pasus veiklai globos namuose vykdyti.

2015 met birželio m. buvo atvyk Olandijos ne gali j organizacijos „Reinaerde“ atstovai (pagal penkeri met bendradarbiavimo sutart). Mokym metu buvo aptarti sud tingi vaik atvejai (d l autizmo, apsaugos priemoni panaudojimo), darbuotojams praveisti seminarai sunkios negalios gyventoj elgesio problem priežas i bei korekcijos b d tema. staigoje vyko keletas susirinkim , planuojami tolesni multidisciplinin s komandos darbai.

Baigiama rengti Vilijampol s socialin s globos nam „Agresyvi gyventoj prieži ros tvarka“.

Vykstan iuose Gyventoj tarybos susirinkimuose patys vaikai išreiškia savo pageidavimus d l veiklos, užimtumo ir žaidim . Vyksta bendradarbiavimas su organizacijomis ir savanoriais. rengtos trys jaunosios rekreacijos, poilsio ir žaidim zonos, rengiamas projektas, pagal kur staigos teritorijoje bus rengtos žaidimo aikštel s, takai su skirting r ši danga sausumoje ir vandenyje – fontane, pastatytas namelis su žaidim stalais.

darb priimta psicholog , kuri specializuojasi darbe su autizmo spektro sutrikim brouž turiniais vaikais. Bendradarbiaujant su steig ju, socialiniais partneriais, kitomis institucijomis ir staigomis sprendžiamos tinkamo ugdymo ir prieži ros paslaug užtikrinimo, darbuotoj ir kit specialist kompetencijos dirbti su speciali j poreiki vaikais, ypatingai – turin i autizmo sutrikim , didinimo ir kvalifikacijos k limo, taip pat aktyvesnio administracijos, darbuotoj bendradarbiavimo problemos. 2015 m. I pusmet 29 globos nam darbuotojai (socialiniai darbuotojai ir socialinio darbuotojo pad j jai) ir administracijos atstovai dalyvavo vairiuose

mokymuose; ir kt.

Užtikrinant vaik apsaug nuo neigiamos socialin s aplinkos takos, kol n ra teisinio reglamentavimo, r kymo klausimas išspr stas k rus dvi r kymo vietas, kurias vaikams draudžiama eiti.

Socialin s apsaugos ir darbo ministerija informavo, kad socialin s apsaugos ir darbo ministro 2014 m. vasario 14 d. sakymu Nr. A1-83 buvo patvirtintas Per jimo nuo institucin s globos prie šeimoje ir bendruomen je teikiam paslaug ne galiesiems ir likusiems be t v globos vaikams 2014 – 2020 met veism planas, o Vilijampol s SGN trauktas pertvarkom staig s raš . Pertvarkos metu vis pirma bus atlikta išsami kiekvieno globos namuose gyvenan io vaiko poreiki , jam reikaling paslaug analiz , vertinta staigos darbuotoj kompetencija ir parengti j kompetencijos ugdymo planai.

Socialin s globos norm aprašas, patvirtintas socialin s apsaugos ir darbo ministro 2007 m. vasario 20 d. sakymu Nr. A1-46 (su v lesniais pakeitimais), reglamentuoja, kad socialin s globos namuose neigiamo pob džio vykiai, susij su nelaimingais atsitikimais ar asmens teisi pažeidimais, yra registruojami Neigiamo pob džio vyki ir j pasekmi registracijos žurnale, analizuojamos juos suk lusios priežastys, priimami sprendimai, kaip išvengti j ateityje.

Ministerija kreip si Vilijampol s SGN, kuri savininko teises ir pareigas ji gyvendina, kad jie nedelsiant informuot ministerij apie pašalini asmen ar staigos gyventoj sukeltus incidentus, d l ko sužaloti gyventojai ar kitaip pakenkta j sveikatai. Be to, atkreip staigos d mes , kad ji turi pasitvirtinti tvark , joje detalizuoti, kas ir koki veism turi imtis, reaguojant vyk , o su tvarka supažindinti visus staigos darbuotojus bei užtikrinti jos laikym si.

Gavusi informacij , ministerija vertina kiekvieno vykio aplinkybes, staigos veismus ir priima atitinkamus sprendimus. Esant tarimams d l galim vidaus tvarkos taisykli pažeidim , jiems ištiri socialin s apsaugos ir darbo ministro sakymu yra sudaroma kompetenting specialist komisija. Atskirais atvejais, kai galimai nustatomas socialin s globos norm nesilaikymas arba globojam vaik interes pažeidimai, ministerija kreipiasi su pavedimu pavaldžias institucijas, kurios pagal kompetencij atlieka socialin s globos paslaug kokyb s vertinim , ir nagrin ja, ar nepažeidžiami gyventoj interesai. Ministerijoje nuolatos organizuojami neformal s globos nam vadov pasitarimai, kuri metu aptariami aktual s globos nam veiklos klausimai, dalijamasi patirtimi, analizuojamos problemos, susijusios su neigiamais vykiais staigose.

Ministerija kreip si Socialini paslaug prieži ros departament su prašymu pakartotinai vertinti Vilijampol s SGN personalo, dirban io su vaikais, skai i , atsižvelgiant darbo laiko s naud normatyvus ir vaik poreikius.

Socialin s apsaugos ir darbo ministro 2012 m. birželio 28 d. sakymu Nr. A1-303 yra patvirtinta Socialini paslaug staig darbuotoj kompetencij ugdymo programa. Socialini paslaug prieži ros departamentas jos pagrindu pareng projekt „Socialini paslaug staig darbuotoj kompetencij ugdymas“. gyvendinant projekt planuojama apmokyti apie 4000 socialini paslaug staig darbuotoj , kurie gali pasirinkti mokymus pagal 38 temas (darbo su agresyviais klientais g dži lavinimas, konflikt prevencija arba veikimo b dai; socialinio darbo žini gilinimas, dirbant su smurt patyrusiais asmenimis; vaik , paaugli pozityvaus elgesio skatinimas, pyk io valdymas ir pan.).

Vilijampol s SGN darbuotojai taip pat dalyvauja vykdom mokym projekte, mokosi darbo ypatum , bendravimo g dži , dirbant su vaikais, turiniais proto, psichikos ir (ar) kompleksin ar fizin negali ; speciali j socialinio darbo žini dirbant su suaugusiais, turiniais proto, psichikos ir (arba) kompleksin negali ; bendravimo su psichikos sutrikim turiniais asmenimis j ligos pa m jimo metu.

gyvendindama kontrolier s si lymus, ministerija taip pat kreip si Sveikatos apsaugos ministerij d l asmens suvaržymo priemoni taikymo, teikiant psichikos sveikatos prieži ros paslaugas, teisinio reglamentavimo tobulinimo (Sveikatos apsaugos ministerija informavo, kad šis klausimas bus išnagrin tas darbo grup je Psichikos sveikatos prieži ros statymo naujos redakcijos projektui parengti).

Be to, ministerija kreip si kitas socialin glob vaikams su negalia teikian ias staigas su prašymu pateikti informacij apie suvaržymo priemoni naudojim , kuri šiuo metu analizuojama, siekiant išsiaiškinti j taikymo praktik .

Sveikatos apsaugos ministerija informavo, kad ji dalyvauja gyvendinant Socialin s apsaugos ir darbo ministro 2014 m. vasario 14 d. sakymu Nr. AI-83 patvirtinto „Per jimo nuo institucin s globos prie šeimoje ir bendruomen je teikiam paslaug ne galiesiems ir likusiems be t v globos vaikams 2014–2020 met veism plano“ priemonės, sprendžiant sveikatos prieži ros paslaug teikimo galimybes globos staigose bei organizuojant specialist , dirban i su ne galiais asmenimis, kvalifikacijos k lim ir tobulinim si.

Teisinio reglamentavimo tobulinimo klausimas, siekiant nustatyti asmens suvaržymo priemoni s lygas, tvark , kontrol s ir prieži ros mechanizm , teikiant psichikos sveikatos prieži ros paslaugas bus išnagrin tas sveikatos apsaugos ministro 2015 m. birželio 25 d. sakymu Nr. 800 „D l darbo grup s Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos prieži ros statymo naujos redakcijos projektui parengti sudarymo“ sudarytoje darbo grup je.

Kauno miesto savivaldyb s administracijos Švietimo, kult ros ir turizmo pl tros reikal valdybos Švietimo ir ugdymo skyrius informavo, kad buvo organizuotas pasitarimas d l ugdymo organizavimo Vilijampol s SGN, kurio metu aptartos vaiko teisi apsaugos kontrolier s pažymoje nurodytos problemos. Numatyta, kad 2015–2016 mokslo metais visi Kauno specialiosios mokyklos mokiniai, ugdomi Vilijampol s SGN patalpose, gaus pagal poreik piln pedagogin s–psichologin s tarnybos rekomenduojam ir reikaling švietimo pagalb rotaciniu principu pagal sudarytus socialin s ir psichologin s pagalbos tvarkaraš ius. Ugdymo staig vadovai pareigoti užtikrinti kokybišk ugdymo paslaug teikim , sudarant s lygas naudotis vis reikaling specialist paslaugomis, pritaikant edukacines aplinkas, individualizuojant ugdym bei vertinim .

Sveikatos reikal komitetas informavo, kad Seimas 2015 m. birželio 25 d. pri m Tabako, tabako gamini ir su jais susijusi gamini kontrol s statymo 19 straipsnio pakeitimo statym . Nuo 2015 m. liepos 3 d. r kyti (vartoti tabako gaminius ir elektronines cigaretes) draudžiama visose švietimo ir socialini paslaug staigose, kuriose teikiamos socialin s prieži ros ir (ar) socialin s globos paslaugos vaikams, taip pat sveikatos prieži ros staigose ir ši staig teritorijose.

3.5. Vaiko sveikatos apsauga

Sveikata – tai asmens ir visuomen s fizin , dvasin ir socialin gerov . Tarptautiniai ir nacionaliniai teis s aktai reikalauja, kad valstyb pripažint , jog kiekvienas vaikas turi teis naudotis aukš iausio lygio sveikatos prieži ra ir siekt , kad visiems be išimties vaikams b t prieinamos sveikatos prieži ros paslaugos. Labai svarbu, kad vaikas sveikai vystyt si, o atsiradus sveikatos problemoms gaut savalaik , kvalifikuot pagalb .

Teis sveikatos prieži r yra dalis kiekvieno žmogaus teis s gyvenimo kokyb , atitinkan i jo sveikatos b kl ir jo bei jo šeimos gerov (Visuotin žmogaus teisi deklaracija).

3.5.1. Vaiko teis s reikaling gydym užtikrinimo problemos, vaik statyminiams atstovams nesutinkant su gydytoj rekomenduojamu / si lomu gydymu

Praktikoje vis dažniau kyla ypatingos skubos sprendimo pri mimo reikalaujantys atvejai, kai t vai prieštarauja, nesutinka ar atsisako vaikams si lomo gydymo, sergant sunkiomis ligomis, kas rodo, jog esama nemažai sunkum , sprendžiant vaiko teis s sveikat ir kit vaiko teisi ir teis t interes užtikrinimo problemas.

Vaiko teisi apsaugos kontrolier , atsižvelgdama susidariusi situacij ir siekdama vertinti galimas teisinio reglamentavimo ir (ar) praktinio gyvendinimo spragas, ataskaitiniais metais vertino didžiosiose šalies ligonin se vyraujan i praktik d l min t atvej sprendimo b d .

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos turimais duomenimis, min t situacij baigtis sveikatos prieži ros staigose, susidurian iose su panašaus pob džio problemomis, vairi. Dažniausiai pa ios staigos savo iniciatyva pradeda spr sti atvejus, prieš perduodamos informacij atitinkamoms institucijoms apie galimus vaiko teisi pažeidimus.

Vaiko teisi apsaugos kontrolier kreip si Vaik lignonin , Vš Vilniaus universiteto lignonin s Santariški klinik filial , Lietuvos sveikatos moksl universiteto lignonin s Kauno klinikas, Vš Klaip dos vaik lignonin , Vš Respublikin Panev žio lignonin , Vš Respublikin Šiauli lignonin , prašydama pateikti informacij , kokia staig praktika d l dirban i specialist (psichologo, socialinio darbuotojo) traukimo bei j dalyvavimo galimybi , sprendžiant atvejus, kai statyminiai atstovai atsisako vaikams skiriamo gydymo, neretai rizikuodami sunkiai sergan io vaiko gyvybe.

✓ Vaik lignonin je, Vš Vilniaus universiteto lignonin s Santariški klinik filiale, pacientui ir / arba jo statyminiams atstovams atsisakius gydymo, jiems paaiškinamos visos galimos komplikacijos ir pasekm s. Apie tokius atvejus pranešama savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyriams. Jeigu vaikas pats savavališkai pasišalina iš gydymo staigos, nesp jus suteikti b tinos medicinin s pagalbos, apie tokius atvejus informuojama ir policija. Vaiko statyminiams atstovams prieštaraujant, nesutinkant ar atsisakius si lomu gydymo, Vaik lignonin vadovaujasi Pacient teisi ir žalos sveikatos atlyginimo statymo 8 straipsniu (Teis privataus gyvenimo nelie iamum). Ypatingais atvejais, kai statyminiai atstovai nesutinka su si lomu gydymu vaikui, organizuojamas konsiliumas, kuriame dalyvauja ir psichologas, padedantis orientuoti t vus teisingam gydymui. Konflikto atveju, gydytojas inicijuoja svarstymus, esant sunkesniems atvejams yra traukiami kiti specialistai (gydytojai specialistai, socialiniai darbuotojai, psichologai, teisininkai). Gin o atveju taip pat dar gali b ti trauktas psichiatras ir / ar dvasinis asistentas. Šiuos atvejus koordinuoja lignonin s administracija.

✓ Lietuvos sveikatos moksl universiteto lignonin s Kauno klinik Vaik lig klinik esama etat strukt ra išpildo tik tre dal socialini ir psichologini paslaug poreikio. Esant ypatingiems atvejams, kai t vai nesutinka su si lomu gydymu, raštu kreipiamasi savivaldyb s vaiko teisi apsaugos skyri , organizuojamas konsiliumas, kuriame dalyvauja klinikos vadovas, padalinio vadovas, gydytojai specialistai, socialinis darbuotojas, psichologas, paciento statyminiai atstovai. Konsiliumo metu suteikiama visa reikalinga informacija apie lig , gydym bei stengiamasi išaiškinti pacientui gydymo svarb ir pasekmes, atsisakius gydymo. Vis ši atvej proces inicijuoja Vaik lig klinikos vadovas, koordinuoja socialinis darbuotojas, gydantis gydytojas.

✓ Kauno klinik filialo Vaik reabilitacijos lignonin „Lopšelis“ susiduria su atvejais, kai t vai atsisako si lomu tam tikro gydymo arba iš viso atsisako gydymo. Pirmuoju atveju t vai, atvyk lignonin reikalauja, kad j vaikui b t paskirti terapiniai metodai, kurie lignonin je netaikomi, nes jie n ra efektyv s ir neatitinka rodymais pagr stos medicinos princip . T vai savo reikalavimus grindžia tuo, jog kitoje reabilitacijos lignonin je tas ar kitas metodas jiems buvo taikytas. Jei t vai ir toliau atsisako si lomu gydymo, jiems rekomenduojama kreiptis t lignonin , kurios gydymo metodais jie pasitiki. Antruoju atveju, susiduriama su socialin s rizikos grupei priklausan iomis šeimomis (t vai girtaujantys, ar turi psichikos sutrikim), kurioms reikia tik vaiko raidos vertinimo, b tino ne galumo nustatymui. Šiai grupei taip pat gal t b ti priskiriamos šeimos, kuri vaikai turi labai sunki negali . T vai yra susitaik su vaiko sveikatos problema ir nesitiki dinamikos, ta iau, lignonin s atstov nuomone, tokiems vaikams bei j šeimoms b t galima pad ti, jei Lietuvoje egzistuot vaik reabilitacijos sistema, o ne pavien s reabilitacijos paslaugos. Aptariamus atvejus paprastai sprendžia gydantis gydytojas, pasitelkdamas (pagal poreik) skyriaus ved j , psicholog , socialin darbuotoj ar kitus specialistus / administracijos atstovus. Tokio tipo problemas spr sti labai pad t teis s aktas, nurodantis kaip tokiais atvejais tur t elgtis gydymo staigos medikai. Visi išvardinti atvejai tur t b ti vardinti kaip „vaiko neprieži ra“ bei tolesn ši atvej sprendim privalo sijungti vaiko teisi apsaugos skyriai.

✓ Vš Klaip dos vaik lignonin je esant ypatingoms situacijoms, kai pacientas ar jo statyminis atstovas atsisako gydymo, gydan io gydytojo prašymu, pacientus ir / ar j atstovus

konsultuoja psichologas ir / ar socialinis darbuotojas. Pacientui ir / ar jo atstovui ir toliau atsisakant gydymo, organizuojamas gydytojų konsiliumas kur kviečiamas psichologas ir / ar socialinis darbuotojas. Nepavykus pacientui ir / ar jo atstovams išaiškinti gydymo reikalingumą, socialinis darbuotojas informuoja savivaldybės vaiko teisi apsaugos skyrių, gydantis gydytojas informuoja skyriaus vedėją bei vyriausiojo gydytojo pavaduotoją gydymui. Neišsprendus nesutarimų, informuojamas vyriausiasis gydytojas. Situaciją, kai pacientas ir / ar jo atstovai atsisako gydymui namų retai, dažniausiai po gydytojų konsiliumo pacientas ir / ar jo atstovai sutinka su numatytu gydymu. Be to, pacientas ir / ar jo atstovai turi teisę kreiptis į šalies nuomonės universitetinę ligoninę.

✓ Vš Respublikinė Šiaulių ligoninė Moters ir vaiko klinikos praktikoje konkrečiai atvejais, kai statyminiai atstovai atsisako gydymo, rizikuodami sunkiai sergančio vaiko gyvybe, nebuvo, tačiau, esant sudėtingai klinicinei ir / ar psichologinei situacijai vaikų ligų profilio skyriuose, kviečiami konsultuoti vaikų psichiatrijos centro psichologai bei ligoninės socialiniai darbuotojai. Jei tariama, jog vaiko statyminiai atstovai dėl vairių priežasčių negali užtikrinti tolimesnio gydymo bei slaugos namuose, kviečiamas socialinis darbuotojas, psichologas. Konkreti klinikinė ir socialinė situacija aptariama su gydančiu gydytoju bei skyriaus vedėju. Sudėtingas klinikinės ir psichologinės situacijos koordinuoja gydantis gydytojas, skyriaus vedėjas, informuojama ligoninės administracija, organizuojami konsiliumai.

✓ Vš Respublikinė Panevėžio ligoninė medicinos psichologai bei socialiniai darbuotojai veikia labiau susijusi su teikiamomis konkrečiais profilio paslaugomis. Situaciją, kad statyminiai atstovai nesutikt ir atsisakyt sergančių sunkiomis ligomis vaikų gydymo ligoninėse veikloje nepasitaiko. Kylančius ginčus dėl gydymo ir / ar hospitalizacijos sprendžia skyriaus ir klinikos vedėjai, pacientas ar jo atstovas gali kreiptis į ligoninėje veikiančią etikos komisiją ar vidaus medicininio audito tarnybą.

vertinusi sveikatos priežiūros staigų atsakymus kontrolieriui pastebėjo, kad nėra vieningos veiksmų struktūros, kuria vadovauti staigoms, susiduriant su atvejais, kai statyminiai atstovai atsisako vaikų gydymui.

vertinusi šiuos aplinkybes, esant teisiniam reglamentavimui ir atsižvelgdama tarptautinę praktiką, kontrolieris svarstys dėl sprendimo būdų, kurie leistų tinkamai gyvendinti vaiko teisių ir teisėtų interesų užtikrinimo problemas.

3.5.2. Psichikos sveikatos priežiūros paslaugų vaikams ir paaugliams prieinamumas

Vaiko teisi apsaugos kontrolieris, atsižvelgdama į problemas dėl psichikos sveikatos sutrikimų turinčių vaikų ir paauglių sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo aktualumą, siekdama vertinti minėtų paslaugų prieinamumo pokyčius, gyvendinus Sveikatos apsaugos ministerijos administruotas 2007–2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programas (toliau – Programa) 2 prioriteto „Viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas: sveikatos, švietimo ir socialinės infrastruktūra“ 1 uždavinio „Teikti kokybiškas ir prieinamas sveikatos priežiūros paslaugas“ gyvendinimo priemonę VP3-2.1-SAM-05-V „Diferencijuotą kompleksinę psichiatrinę pagalbą vaikui ir šeimai centriniuose miestuose“, ataskaitiniais metais pradėjo tyrinėti.

Projektus pagal minėtą priemonę gyvendino penkios viešosios stacionariosios asmens sveikatos priežiūros staigos, turinčios psichiatrijos skyrius: Vš Vilniaus universiteto ligoninė Santariškių klinika, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninė Kauno klinika, Vš Respublikinė Klaipėdos ligoninė, Vš Respublikinė Šiaulių ligoninė ir Vš Respublikinė Panevėžio ligoninė (minėtose staigose steigti centrai).

Remiantis viešai prieinamomis informacijos šaltiniais (<http://www.esparama.lt>), priemonės tikslas – plėtoti kompleksines vaikų ir paauglių psichikos sveikatos priežiūros paslaugas (ambulatorines – konsultacines, dienos stacionario, krizių intervencijos, stacionario).

Vaiko teisi apsaugos kontrolieris kreipėsi sveikatos priežiūros staigas ir prašė pateikti informaciją, susijusią su sveikatos priežiūros paslaugų teikimo pokyčiais, gyvendinus Projektus.

Taip pat vaiko teisi apsaugos kontrolier kreip si ir teritorines ligoni kasas d l informacijos apie teiktas psichiatrijos paslaugas vaikams ir paaugliams (dienes stacionaro (IIA), stacionaro (IIB), krizi intervencijos (IIC) ir ambulatorines paslaugas) pateikimo.

Siekdama aptarti aktualius vaik psichikos sveikatos prieži ros paslaug teikimo klausimus bei susipažinti su kurt centr veikla, vaiko teisi apsaugos kontrolier planuoja apsilankyti min tuose centruose. Tyrim planuojama užbaigti 2016 metais, vertinus papildomai gautus duomenis.

3.5.3. Blogo elgesio su vaiku sindromo problema

Ataskaitiniais metais sveikatos prieži ros specialist praktikoje išryšk jo (padažn jo) blogo elgesio su vaiku sindromo (mišri prievartos forma, Miunchauzeno – deleguotojo sindromas) problema.

Miunchauzeno – deleguotojo sindromu (toliau – MDS) sergantys asmenys, paprastai motina, s moningai sukelia vaikui lig (ikimokyklinio amžiaus vaikai dažniausios j aukos), duodama jam išgerti cheminio elemento, teigia vaikui nesamus ligos simptomus, perdeda, išgalvoja, nupasakoja fiktyvias istorijas. Ikimokyklinio amžiaus vaikas yra lengvai tikinamas, kad jam skauda galv , tr ksta oro, jau ia pykinim , t. y. jis serga bei privalo gul ti lovoje. Dažniausiai ligos pradžioje niekas ne taria, kad asmuo ken ia nuo MDS. Net labiausiai patyr gydytojai gali nepasteb ti, kad vaiko simptomai sumaž ja, kai mama (t vas) palieka vaik lignonin je ilgesn laik ir jie ypa suaktyv ja mamai sugr žus. Mamos (t vai) su MDS dažnai b na ypa d mesingos – užduoda daug klausim , prašo paskirti tyrimus, prašo pad ti, nepalieka lignonio. Dažnai toks mam (t v) elgesys labai vertinamas medicinos personalo, o jie apib dinami kaip labai r pestingi. Vaiko, palikto ilgesn laik be mamos (t vo) prieži ros, savijauta pager ja, bet mamai (t vui) sugr žus, jo savijauta staigiai pablog ja. Pagrindiniai simptomai, kurie yra sukurti MDS ken ian i t v , yra alergijos, vair s nepaaiškinami odos pažeidimai, astma, v mimas, viduriavimas, traukuliai, infekcijos ir kv pavimo sutrikimai. Mama (t vas) nuolat skatina ir reikalauja iš gydytoj sud tingesnio sikišimo, daugiau proced r ir tyrim , kurie neretai yra labai skausmingi vaikui. Gydytojui nesutikus ar paprieštaravus, kad šito nereikia, nes vaikui tai bus per didel intervencija, mama (t vas) akivaizdžiai pyksta ir reikalauja kito specialisto nuomon s, perkelti vaik kito profilio skyri ar aukštesnio lygio sveikatos prieži ros paslaug . Mama (t vas) dažnai kei ia gydytojus, liginines ir kitas medicininis institucijas. Medicinos kortel s atsid rusios toki t v rankose, pasimeta.

Tai viena iš vaik išnaudojimo form , tod l labai svarbu laiku pasteb ti, atpažinti smurto požymius ir imtis tolesni veism išaiškinimui ir pagalbos priemoni vaikui, siekiant išvengt sunkesni pasekmi , organizavimui.

Atsižvelgdama iškilusi blogo elgesio su vaiku sindromo problem ir sveikatos prieži ros specialist kreipimuisi, vaiko teisi apsaugos kontrolier ataskaitiniais metais sureng tarpinstitucin apskritojo stalo diskusij situacijai bei galimoms praktinio gyvendinimo problemoms aptarti.

Susitikime dalyvavo Sveikatos apsaugos ministerijos, Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnybos prie Socialin s apsaugos ir darbo ministerijos, Valstybin s teismo medicinos tarnybos, Valstybin s teismo psichiatrijos tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos, Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro, Lietuvos psicholog s jungos, Lietuvos pedagogini psichologini tarnyb vadov asociacijos, sveikatos prieži ros staig ir savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyri vadov asociacijos valdybos atstovai.

Diskusijos dalyviai aptar kylan ias vaiko teisi užtikrinimo priemoni gyvendinimo problemas bei atkreip d mes tarpinstitucinio veism plano (protokolo) parengimo, organizuojant šio specifinio smurto apsaugos vaikams priemones, tikslingum .

Vaiko teisi apsaugos kontrolier pasidom jo teisiniu reglamentavimu bei praktika, sprendžiant blogo elgesio su vaiku sindromo atvejus užsienio valstyb se (papraš informacijos Europos vaiko teisi ombudsmen tinklo (ENOC)).

✓ Nyderlanduose, esant tarimams d l Miunchauzeno deleguotojo sindromo, jis traktuojamas kaip blogas elgesys su vaiku ir taikomos tos pa ios proced ros, kaip min tu atveju. Specialistas, tariantis blog elges su vaiku, privalo laikytis pranešimo apie blog elges su vaiku, princip . Pranešimo d l blogo elgesio su vaiku taisykl s apima: tyrim (ženkl identifikavimas ir aprašymas; specifini t v elgsenos ženkl nagrin jimas); konsultacijas su specialistais; jei manoma, aptariami blogo elgesio su vaiku atpažinimo ženklai su klientu ir kitais asmenimis, kurie yra traukti proces ; jeigu b tina, konsultuojamasi su kitais profesionalais, susijusiais su situacija; apsisprendžiama organizuoti pagalb ar pranešti d l blogo elgesio su vaiku atvejo atsakingoms institucijoms.

Esant potencialiai dideliame pavojui vaiko vystymuisi ar sveikatai, atsakingos organizacijos teikia prašym d l atvejo išnagrin jimo vaiko teisi apsaugos tarnyb . Jei vaiko teisi apsaugos tarnyba nusprendžia atlikti tyrim d l blogo elgesio su vaiku atvejo, ji gali kreiptis teism d l kraštutini priemoni skyrimo, pvz., globos paskyrimo.

✓ Estijoje Miunchauzeno deleguotojo sindromas taip pat priskiriamas prie blogo elgesio su vaikais atvej . Visuomen s d mesio buvo susilauk s atvejis, kai t vai savo vaikams duodavo chemin preparat (MMS) ar priversdavo vaikus laikytis griežtos vegetariškos dietos be papildom b tin pried (pvz., vitamino D). D l MMS, Estijos sveikatos apsaugos atsakinga institucija primin gydytojams j teises ir sipareigojimus pranešti apie atvejus, kai t v elgesys kelia pavoj vaik sveikatai.

✓ Šiaur s Airijoje min ti atvejai sprendžiami teisme (sprendžiama d l vaiko pa mimo iš šeimos aplinkos). Prieš tai taikomos apsaugos priemon s ir intervencin s proced ros šeimoje, siekiant operatyviai užtikrinti vaiko saugum , vertinant pavoj vaikui ir identifikuojant, kur intervencija ir parama, remiantis geriausiais interesais, gali palengvinti vaiko buvim b ti saugiai priži rimam šeimos aplinkoje. Kai vertinama, jog vaikui n ra galimyb i pasilikti šeimoje, sprendžiamas statyminio atstovo valdžios t stinumo klausimas.

✓ Serbijoje esant tarim d l Miunchauzeno deleguotojo sindromo, kaip ir vaik neprieži ros ar prievartos atvejais, pareigoja medicinos specialistus veikti pagal Bendr vaik apsaugos nuo piktnaudžiavimo ir neprieži ros protokol (parengt vyriausyb s) ir pagal Special j sveikatos sistemos d l vaik apsaugos nuo piktnaudžiavimo ir neprieži ros protokol (parengt Sveikatos ministerijos). Toks sipareigojimas egzistuoja kiekvienu atveju, kai yra tarim ar rodym d l blogo elgesio su vaiku ar vaik neprieži ra.

✓ Latvijoje sprendžiant Miunchauzeno deleguotojo atvejus, gali b ti trauktas teismas ir policija. Jei teismas nusprendžia, kad yra faktini aplinkybi , d l kuri t vai negali r pintis vaiku; vaiko sveikatos b klei ir gyvybei kyla gr sm (d l t v aplaidumo ar ty ini veism); t vai nesir pina ir nepriži ri vaiko, gali b ti apribotos teis s vaik . Jei vaikas patiria rimt fizini ir / ar emocini sužalojim , ikiteisminis tyrimas gali b ti prad tas nedelsiant.

3.5.4. Vaik , dalyvaujan i atitinkamose švietimo programose, sveikatos tikrinimas bei forminimas

Vaiko teisi apsaugos kontrolier ataskaitiniais metais si l Sveikatos apsaugos bei Švietimo ir mokslo ministerijoms apsvarstyti galimyb ir poreik tikslinti galiojant teisin reglamentavim arba parengti rekomendacijas (ar pan.) d l reguliaraus vaik sveikatos tikrinimo.

Si lyimas pateiktas atsižvelgiant kasmet besikartojan ius nesklandumus d l veism eiliškumo išduodant ir (ar) užpildant bei registruojant Vaiko sveikatos pažym jim (statistin apskaitos forma Nr. 027–1/a) vaikams, lankantiems švietimo staig , vertinus teisinio reglamentavimo aspektus, taip pat atsižvelgus 2015 m. geguž s 11 d. Sveikatos apsaugos ministerijoje vykusio pasitarimo d l Nacionalin s burnos sveikatos

programos gyvendinimo metu kilusias diskusijas dėl I vaiko sveikatos užtikrinimo problemų.

Reikalavimas bei atitinkamai statymini vaiko atstov ir švietimo staig vadov ar j galiot asmen pareiga užtikrinti, kad atitinkamose švietimo programose vaikai dalyvaut tik pasitikrin sveikat ir pateik Vaiko sveikatos pažym jim (forma Nr. 027–1/a) tvirtintas Švietimo statyme, higienos normose (Lietuvos higienos norma HN 75:2010 „staiga, vykdanči ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo program . Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, Lietuvos higienos norma HN 21:2011 „Mokykla, vykdanči bendrojo ugdymo programas. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, Lietuvos higienos norma HN 102:2011 „staiga, vykdanči formaliojo profesinio mokymo program . Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, Lietuvos higienos norma HN 20:2012 „Neformaliojo vaiko švietimo program vykdymo bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“) ir kt.

Aukšiau nurodytose higienos normose nustatyti reikalavimai – priimanči švietimo staigas (vykdant vairias švietimo programas) turi bti pateiktas Vaiko sveikatos pažym jimas (forma Nr. 027–1/a). Pažym tina, kad ne visose higienos normose nustatytas reikalavimas pateikiamo Vaiko sveikatos pažym jimo išdavimo terminui – pažym jimas turi bti išduotas ne anksiau kaip prieš vienerius metus. Taip pat higienos normose nra nustatytas konkretus terminas, iki kurio visi vaikai, dalyvaujantys atitinkamose švietimo programose, tur t bti pasitikrin sveikat ir pateik Vaiko sveikatos pažym jim . Išimtis, t. y. konkretus terminas (rugs jo 15 d.), iki kada turi bti patikrinta vaiko sveikata ir pateiktas Vaiko sveikatos pažym jimas, yra tvirtintas tik higienos normoje HN 21:2011, taiaiu min tasis reikalavimas yra taikomas tik tais atvejais, kai vaikas pradeda mokytis naujoje mokykloje.

Vertinant galiojant teisin reglamentavim , darytina prielaida, kad (išskyrus aukšiau min t išimt) dėl I vaiko sveikatos patikrinimo, siekiant gauti Vaiko sveikatos pažym jim , gali bti kreipiamasi ir pažym jimas švietimo staigai gali bti pateikiamas visus mokslo metus, nepriklausomai nuo mokslo met pradžios.

Kontrolier s nuomone, siekiant užtikrinti vaiko saugum ir ger savijaut mokykloje, tinkam mokymosi kr v ir kt., yra svarbu, kad informacija apie vaiko sveikat švietimo staigai b t pateikta mokslo met pradžioje, vertinant vaiko sveikatos poky ius pasibaigus mokslo metams.

Atsižvelgdama tai, kontrolier pateik nuomon , kad tikslinga svarstyti galimy b keisti galiojant teisin reglamentavim (taip pat neapsunkinant visuomen s sveikatos specialisto, kaupian io informacij apie kasmetinius mokini sveikatos tikrinimus, j rezultat analiz), nustatant konkret , galimai vienod termin d I Vaiko sveikatos pažym jimo pateikimo švietimo staigoms ir pažym jimo galiojimo (išdavimo) termin (dat), susiejant su mokslo met pradžia ar pan.

Vaiko sveikatos patikrinimas ataskaitiniais metais buvo vykdomas pagal galiojusi Vaiko sveikatos tikrinimo tvark ¹⁶, kurios pastabose pažymima, jog gydytojas odontologas, atlik s privalomuosius veiksmus ir btinus tyrimus, informacij apie atliktus privalomuosius veiksmus ir btinus tyrimus bei tikrinimo rezultatus rašo form Nr. 027/a arba Nr. 028–1/a ar laisvo pavyzdžio form , savo spaudu bei parašu patvirtina ir pateikia j šeimos gydytojui arba pirmin s asmens sveikatos prieži ros komandos vaik lig gydytojui.

Nuo 2015 m. lapkri io 1 d. sigaliosian ioje teis s akto redakcijoje nebuvo aiškiai išd stytas Vaiko sveikatos pažym jimo pildymo ir išdavimo, registravimo eiliškumas. Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos duomenimis, raš Vaiko sveikatos pažym jim eiliškumas (gydytojas odontologas tikrinimo rezultatus raš s form pateikia j šeimos gydytojui arba pirmin s asmens sveikatos prieži ros komandos vaik lig gydytojui) praktikoje nra visuomet užtikrinamas, t. y. neretai asmens sveikatos prieži ros staigos užregistruoja min t pažym jim , dar nesant gydytojo odontologo rašui.

¹⁶ Sveikatos apsaugos ministro 2000 m. geguž s 31 d. sakymas Nr. 301 „D I profilaktini sveikatos tikrinim sveikatos prieži ros staigose“ (galiojo iki 2015 m. lapkri io 1 d.).

Darydama prielaid , kad ydinga praktika formuojasi d l nepakankamo teisinio reglamentavimo aiškumo ar kit priežas i , vaiko teisi apsaugos kontrolier si l apsvarstyti veiksmus, priemones ar teisinio reglamentavimo tobulinimo galimyb , siekiant aiškumo ir vienodos teis s akt gyvendinimo praktikos.

Taip pat pažym tina, jog siekiant užtikrinti tinkam vaik sveikat , vaiko teisi apsaugos kontrolier s nuomone, b tina reglamentuoti, jog visuomen s sveikatos prieži ros specialistas, ugdymo staigose kaupiantis informacij apie kasmetinius mokini sveikatos tikrinimus, analizuodamas j rezultatus bei pasteb j s gydytoj rašus, remiantis kuriais vaikui yra reikalingos konkre ios sveikatos prieži ros paslaugos, nesant esmini poky i d l nurodyt vaiko sveikatos problem sprendimo per konkret , tvirtint termin , informuot savivaldyb s administracijos vaiko teisi apsaugos skyri apie galim vaiko teisi pažeidim (d l netinkamai gyvendinamos vaiko sveikatos prieži ros, netinkamo t v valdžios gyvendinimo).

Švietimo ir mokslo ministerija pritar , kad:

- ✓ tikslinga Lietuvos higienos normoje HN „, staiga, vykdanči ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo program . Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ nustatyti konkret ir vienod termin d l Vaiko sveikatos pažym jimo pateikimo ikimokyklinio ugdymo staigoms ir pažym jimo galiojimo (išdavimo) termin (dat) susieti su mokslo met pradžia.

- ✓ visuomen s sveikatos prieži ros specialistas, esantis ugdymo staigoje, tur t ne tik kaupti informacij apie vaiko sveikat , bet ir analizuoti jos poky ius, atkreipti ugdytoj ir t v (glob j , r pintoj) d mes vaiko sveikatos problemas, o kilus pagr stiems tarimams, kad t vai nesprendžia vaiko sveikatos problem , visuomen s sveikatos prieži ros specialistas tur t b ti pareigtas informuoti savivaldyb s vaiko teisi apsaugos skyri d l galimo vaiko teisi pažeidimo.

Sveikatos apsaugos ministerija:

- ✓ nurod , jog rengiant Statistin s apskaitos formos Nr. 027–1/a „Vaiko sveikatos pažym jimas“ pildymo taisykles, patvirtintas sveikatos apsaugos ministro 2015 m. lapkri io 26 d. sakymu Nr. V-1336 „D l sveikatos apsaugos ministro 2004 m. gruodžio 24 d. sakymo Nr. V-t)51 „D l statistin s apskaitos formos Nr. 027-1 /a „Vaiko sveikatos pažym jimas“ patvirtinimo“ pakeitimo“ (sigaliojo nuo 2016 m. sausio 1 d.) atsižvelg vaiko teisi apsaugos kontrolier s si lymus.

- ✓ sutiko su pasteb jimu, kad Lietuvos higienos normose, reglamentuojaniose visuomen s sveikatos saugos reikalavimus švietimo staigose, yra nustatyti skirtingi terminai d l vaiko sveikatos pažym jimo pateikimo, ta iau atkreip d mes , kad tai yra padaryta s moningai, siekiant tinkamai subalansuoti asmens sveikatos prieži ros staig , kuriose atliekamas profilaktinis vaik sveikatos tikrinimas, darbo kr vius.

- ✓ nurod , jog nuolat informuoja visuomen ir ragina t vus (kitus statyminius vaiko atstovus) kreiptis asmens sveikatos prieži ros staigas d l vaik profilaktinio sveikatos patikrinimo vasaros pradžioje (jeigu vaiko sveikata nebuvo profilaktiškai patikrinta per mokslo metus). Tuomet, gavus gydytojo išvadas ir rekomendacijas, vasaros atostog metu galima laiku pasir pinti vaiko sveikatos sutrikim profilaktika ir sveiko gyvenimo b do ugdymu: užtikrinti, kad vaikai sveikai maitint si, daugiau laiko praleist gryname ore, o ne prie kompiuteri ar televizori ekran , mažiau naudot si išmaniaisiais telefonais, kartu su visa šeima mankštint si bei aktyviai leist laisvalaik .

- ✓ pažym jo, kad 2016 met pradžioje, gyvendindama Kompleksiškai teikiamos pagalbos, specialiojo ugdymo mokykl / centr ir vaik socializacijos centr veiklos kokyb s gerinimo 2015 – 2017 met tarpinstitucin veiksm plan , numato persvarstyti pagal gaunamus si lymus sveikatos apsaugos ministro 2001 m. vasario I d. sakym Nr. 65 „D l informacijos apie pacient valstyb s institucijoms ir kitoms staigoms teikimo tvarkos patvirtinimo“.

Socialin s apsaugos ir darbo ministerija, susipažinusi su vaiko teisi apsaugos kontrolier s pateiktai si lymais Sveikatos apsaugos bei Švietimo ir mokslo ministerijoms nurod , jog:

- ✓ nepaisant teis s aktuose tvirtintos statymini vaiko atstov ir švietimo staig vadov ar j galiot asmen pareigos užtikrinti, jog atitinkamose švietimo programose vaikai dalyvaut tik pasitikrin sveikat ir pateik ne anks iau kaip prieš metus išduot Vaiko sveikatos pažym jim

(forma Nr. 027–1/a), n ra nustatyto konkretaus ir vienodo termino d l Vaiko sveikatos pažym jimo pateikimo švietimo staigai.

✓ tikslinga apsvarstyti galimyb tikslinti galiojant teisin reglamentavim ir tvirtinti konkret termin , iki kada turi b ti švietimo staigai pateiktas Vaiko sveikatos pažym jimas bei pritar vaiko teisi apsaugos kontrolier s nuomonei, kad Vaiko sveikatos pažym jimo pateikimo dat švietimo staigai b t tikslinga susieti su mokslo met pradžia.

✓ sukaup ir išanalizav kasmetini mokini sveikatos tikrinim metu užfiksuotus sveikatos b kl s duomenis, visuomen s sveikatos prieži ros specialistai, dirbantys mokyklose ir ikimokyklin se ugdymo staigose, pirmiausia turi patys tiesiogiai dirbti su vaiko šeima (t vais, glob jais, t viais), ieškoti vaiko sveikatos problem sprendimo b d , o prireikus pasitelkti švietimo staigoje dirban ius socialinius pedagogus, klas s aukl tojus bei kt. Jeigu visuomen s sveikatos prieži ros specialistas mano, kad vaiko atstovai pagal statym nesiekia pozityvi poky i Vaiko sveikatos pažym jime užfiksuotiems sveikatos tr kumams pašalinti ar nepakankamai r pinasi savo vaikais, tuomet jis kartu su savo ir (ar) švietimo staigos vadovais d l galimo vaiko teisi pažeidimo bei netinkamo t v valdžios gyvendinimo tur t informuoti savivaldyb s vaiko teisi apsaugos skyri .

3.5.5. Vaik skiepijimas nuo infekcij

Ataskaitiniu laikotarpiu vaiko teisi apsaugos kontrolier teik nuomon d l pateikt derinti Žmoni užkre iam j lig profilaktikos ir kontrol s statymo Nr. I-1553 11 straipsnio pakeitimo statymo, Administracini teis s pažeidim kodekso papildymo 181⁵ straipsniu ir 239⁴ straipsnio pakeitimo statymo ir Pacient teisi ir žalos sveikatai atlyginimo statymo Nr. I-1562 12 straipsnio pakeitimo statymo projektais, pritarlama siekiamo teisinio reglamentavimo tikslams d l profilaktikos priemoni vaikams prieinamumo stiprinimo.

Kontrolier akcentavo, kad svarbu, jog numatom teis s akt pri mimo ir gyvendinimo metu, b t skirtas ypatingas d mesys visuomen s informavimui ir švietimui, remiantis atlikt mokslini studij , pagrindžian i skiep naud , duomenimis (organizuojant vairaus pob džio diskusijas ar kitais visuomen s informavimo b dais).

Pamin tina, jog tarptautiniuose ir nacionaliniuose teis s aktuose konstatuojama, kad kiekvienam vaikui – tiek iki gimimo, tiek ir po jo, turi b ti garantuota galimyb b ti sveikam ir normaliai vystytis fiziškai bei protišškai <...>. Jungtini Taut Vaiko teisi komiteto parengtame Bendrajame komentare (Nr. 15) atkreipiamas d mesys, jog vaikai turi teis kokybiškas sveikatos paslaugas, apimant profilaktikos priemones, sveikatinim , gydym , reabilitacijos bei paliatyvos prieži ros paslaugas. Pirminiame sveikatos prieži ros lygmenyje šios paslaugas turi b ti kokybiškos, veikian ios, prieinamos ir priimtinos visiems vaikams¹⁷.

Žmoni užkre iam j lig profilaktikos ir kontrol s statymo Nr. I-1553 11 straipsnio pakeitimo statymo projekte numatyta, jog vaik skiepijimais nuo Pasaulio sveikatos organizacijos siekiam likviduoti infekcij (poliomielito, tyrim , raudonuk s) bus privalomi, išskyrus atvejus, kai vaikas negali b ti skiepijamas d l kontraindikacij . Šie skiepijimai atliekami sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka.

Turint omenyje si lom teisin reglamentavim , pamin tina, kad pagal Lietuvos Respublikos vaik profilaktini skiepijim kalendori ¹⁸, vaikai yra skiepijami viena (atskira) vakcina nuo poliomielito ir viena (bendra) vakcina nuo trij infekcij – tym , epideminio parotito ir raudonuk s.

¹⁷ General comment No.15 (2013) on the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health (art. 24). Adopted by the Committee at its sixty-second session (14 January – 1 February 2013).

¹⁸ Sveikatos apsaugos ministro 2014 m. vasario 27 d. sakymas Nr. V-283 „D l Lietuvos Respublikos vaik profilaktini skiepijim kalendoriaus patvirtinimo“ (TAR, 2014-02-28, Nr. 2014-02276).

Atsižvelgiant tai, jog šiuo metu Lietuvoje naudojama vakcina apima ne tik infekcijas, nuo kuri skiepijimas bus privalomas – tymus ir raudonuk , bet ir epidemin parotit – infekcij , nuo kurios skiepijamas n ra ir nebus privalomas, taip pat tai, jog projekto reng jai nenurod , ar planuojami Sveikatos apsaugos ministro 2014 m. vasario 27 d. sakymo Nr. V-283 „D l Lietuvos Respublikos vaik profilaktini skiepijim kalendoriaus patvirtinimo“ pakeitimai bus susij su naudojam vakcin keitimu ar pan., vaiko teisi apsaugos kontrolier si l tikslinti Žmoni užkre iam j lig profilaktikos ir kontrol s statymo Nr. I-1553 11 straipsnio pakeitimo statymo projekto arba (ir) j lydin i dokument nuostatas d l siekiam likviduoti infekcij apim i , užtikrinant tinkam teisin reglamentavim ir kartu sprendžiant naudojam vakcin klausim .

Pacient teisi ir žalos sveikatai atlyginimo statymo Nr. I-1562 12 straipsnio pakeitimo statymo projekte buvo nurodyta, jog nepilname io paciento iki 16 met atstovas prival s užtikrinti, kad nepilnametis, nesant kontraindikacij , b t paskiepytas nuo Pasaulio sveikatos organizacijos siekiam likviduoti infekcij (poliomielito, tym , raudonuk s), o skiepijim paskyr s gydytojas perduos informacij apie nepilname io paciento iki 16 met atstovo atsisakym skiepyti nepilnamet visuomen s sveikatos centrui apskrityje.

Atsižvelgiant tai, jog vaiko teisi apsaugos funkcijos savivaldybi teritorijose priskirtos savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyriams, kurie užtikrina pagal kompetencij statym ir teis s akt nustatyta tvarka vis savivaldyb s teritorijoje gyvenan i vaik teisi ir teis t interes apsaug , teikia metodin param , konsultacijas, sprendžia kitas vaiko teisi ir teis t interes apsaugos problemas ir kt., kontrolier si l Pacient teisi ir žalos sveikatai atlyginimo statymo Nr. I-1562 12 straipsnio pakeitimo statymo projekte numatyti, jog skiepijim paskyr s gydytojas perduoda informacij apie nepilname io paciento iki 16 met atstovo atsisakym skiepyti nepilnamet ne tik visuomen s sveikatos centrui apskrityje, ta iau ir savivaldyb s vaiko teisi apsaugos skyriui. Tokiu b du b t sudarytos prielaidos geriau užtikrinti ir apsaugoti vaiko teises ir teis tus interesus.

Atsižvelgiant tai, kad administracini teis s pažeidim bylas d l vaiko teisi pažeidim , numatyt Administracini teis s pažeidim kodekso 181–181³ straipsniuose, nagrin ja rajon (miest) apylinki teismai (apylinki teism teis jai), siekiant teisinio reglamentavimo ir praktinio gyvendinimo nuoseklumo, vaiko teisi apsaugos kontrolier si l patikslinti Administracini teis s pažeidim kodekso papildymo 181⁵ straipsniu ir 239⁴ straipsnio pakeitimo statymo projekt , nurodant, kad administracini teis s pažeidim protokolus už vaiko atstov pagal statym atsisakym paskiepyti vaik nuo konkre i infekcij turi teis surašyti visuomen s sveikatos centrai, o šias bylas nagrin ja rajon (miest) apylinki teismai (apylinki teism teis jai) (atitinkamai pakeisti Administracini teis s pažeidim kodekso 224 ir 259¹ straipsnius).

3.5.6. Biomedicinini tyrim etikos statymo tobulinimas

Ataskaitiniu laikotarpiu, atsižvelgdama parengt naujos redakcijos Biomedicinini tyrim etikos statymo VIII-1679 pakeitimo statymo projekt Nr. XIIP-2855 (toliau – Projektas), vaiko teisi apsaugos kontrolier , Seimo Žmogaus teisi komitetui teikdama nuomon d l si lym , pritar projekto reng j iniciatyvai tobulinti galiojant teisin reglamentavim d l biomedicinini tyrim atlikimo Lietuvoje, taip pat ir d l vaik dalyvavimo biomedicininiuose tyrimuose.

Siekiant išvengti skirtingos teis s norm taikymo ir interpretavimo praktikos bei užtikrinti, kad kiekvienu atveju, sprendžiant vaiko dalyvavimo biomedicininiame tyrime tikslingum , b t priimamas geriausias vaiko interesus atitinkantis sprendimas, vaiko teisi apsaugos kontrolier si l :

✓ svarstyti, jog statyminiame lygmenyje (Projekto 7 straipsnyje) b t išsamiau (aiškiau) reglamentuotos (papildomai detalizuojant po statyminiuose teis s aktuose) esmin s vaiko dalyvavimo biomedicininiame tyrime s lygos, aiškiai nurodant, jog yra b tinas abiej vaiko t v (turimo vienintelio iš t v) ar vaiko glob jo (r pintojo) sutikimas bei numatyti gin o tarp t v d l vaiko dalyvavimo biomedicininiame tyrime sprendimo pagrindai.

✓ svarstyti galimyb statyme tvirtinti gin tarp vaiko ir jo atstov pagal statym sprendimo pagrindus, atsižvelgiant tai, kad vaiko nuomon , noras d l jo (ne)dalyvavimo biomedicininiame tyrime, gal s b ti priešingas nei jo atstov pagal statym .

✓ nustatyti, kad Vaiko dalyvavimo biomedicininiame tyrime tvarka (toliau – Tvarka) b t tvirtinama ne tik sveikatos apsaugos ministro, kaip numatyta Projekto 7 straipsnio 3 dalyje, bet ir socialin s apsaugos ir darbo ministro. Šis pasi lymas buvo pateiktas, atsižvelgiant Projekto aiškinamajame rašte išd styt min tos Tvarkos turin ir tai, kad pagal si lom teisin reglamentavim savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyriai bus susij su vaik dalyvavimu klinikiniame vaistinio preparato tyrime.

✓ atsižvelgiant tai, kad tik Projekto aiškinamajame rašte yra nuorodos d l galimo Tvarkos turinio, svarstyti galimyb Projekto 7 straipsnyje tvirtinti nuorod Tvarkos turin (pagrindines nuostatas, kurios tur s b ti reglamentuotos šiame po statyminiame teis s akte).

✓ siekiant vieningo teis s norm taikymo ir geriausi vaiko interes principo užtikrinimo, išsamiau reglamentuoti vaiko dalyvavim asmens sutikimo dalyvauti biobanko veikloje davimo proced roje, jo nuomon s išklausym ir vertinim ir kt. (Projekto 8 straipsnio 7 dalis).

3.5.7. Vaiko dalyvavimo biomedicininiame tyrime tvarkos aprašas

Vaiko teisi apsaugos kontrolier ataskaitiniu laikotarpiu teik nuomon Sveikatos apsaugos ministerijos pateiktam derinti Vaiko dalyvavimo biomedicininiame tyrime tvarkos aprašo, tvirtinamo sveikatos apsaugos ministro ir socialin s apsaugos ir darbo ministro, projektui Nr. 15-124000 (toliau – Aprašas).

Aprašu siekiama nustatyti vaiko ir vaiko atstov pagal statym informavimo apie biomedicinin tyrim , informuoto asmens sutikimo dalyvauti biomedicininiame tyrime d l vaiko dalyvavimo biomedicininiame tyrime davimo, vaiko nuomon s d l dalyvavimo, atsisakymo dalyvauti ir atsisakymo toliau dalyvauti biomedicininiame tyrime išklausymo ir dokumentavimo ir dalyvavimo biomedicininiame tyrime tvark .

Vaiko teisi apsaugos kontrolier si l Apraše:

✓ ne tik išsamiau, aiškiau ir nuosekliau reglamentuoti atskirus vaiko dalyvavimo biomedicininiame tyrime etapus (s lygas), ta iau taip pat akcentuoti, išskirti tik šiam procesui b dingus ypatumus, susijusius su vaiko dalyvavimu.

✓ išsamiau reglamentuoti vaiko atstov pagal statym informavimo, informuoto asmens sutikimo d l vaiko dalyvavimo biomedicininiame tyrime (toliau – sutikimas) davimo, sutikimo atšaukimo, gin tarp vaiko atstov pagal statym , tarp vaiko atstov ir vaiko proces , jo stadijas ir kitus ypatumus, turint omenyje tai, kad vaiko atstovais pagal statym gali b ti tiek t vai (vienintelis iš t v), tiek glob jai (r pintojai) (ir fiziniai, ir juridiniai asmenys).

✓ reglamentuoti informacijos pateikimo vaiko atstovams pagal statym , pasi lymo d l vaiko dalyvavimo tyrime galiojimo ir sprendimo pri mimo laiko ribas, sutikimo ir jo atšaukimo proces (moment , form ir kt.), atitinkam proces dokumentavim , vaiko dalyvavimo jo atstov pagal statym ir tyr jo diskusijose galimybes, kitas aplinkybes, galin ias tur ti tak atstov pagal statym sprendimo pri mimui (baim , netikrumas, abejon s, patirties stoka, kult riniai, kalbiniai aspektai ar pan.) ir kt.

✓ išsamiau, aiškiau ir nuosekliau reglamentuoti vaiko informavimo, jo nuomon s išklausymo, dokumentavimo ir dalyvavimo biomedicininiame tyrime tvarkas.

✓ atsižvelgiant tai, kad vaiko informavimas ir vaiko nuomon s išklausymas n ra tapat s procesai, ir (pradin je stadijoje) vienais atvejais, priklausomai nuo vaiko amžiaus, brandos ar kt. aplinkybi , bus apsiribojama tik informacijos vaikui suteikimu, kitais atvejais – vaikui bus ir suteikiama informacija, ir bus išklausoma, išsiaiškinama vaiko nuomon (pritarimas/ nepritarimas) d l dalyvavimo biomedicininiame tyrime, nustatyti skirtingas orientacines amžiaus ribas d l vaiko informavimo bei d l vaiko nuomon s išklausymo.

✓ tvirtinti nuostatas dėl vaiko informavimo būdų, formų, atsižvelgiant orientacines vaiko amžiaus ribas ir kitas informavimo proceso metu nustatomas aplinkybes, t. y. atitinkam amžiaus grupės vaikų informavimas žodžiu, informavimas žodžiu ir pateikiant informaciją raštu (naudojant vaizdines priemones, vaikams pritaikyti tekstai ir kt.).

✓ aptarti vaiko informavimo, jo nuomonės išklausymo (pritarimo / nepritarimo dalyvauti tyrime), pritarimo išreiškimo momento, formos bei laiko sprendimui priimti ir kitus aspektus, garantuojant, kad vaiko informavimas ir (ar) nuomonės išklausymas bus vykdomas atsižvelgiant vaiko amžiaus ypatumus, tekstai bus pritaikyti atitinkamam skaitymo ir supratimo lygiui, vaikas nepatirs spaudimo ir pan.

✓ tvirtinti, kad biomedicininis tyrimas traukiamiems vaikams, kurie (arba / ir) jų atstovai pagal statymą) nesupranta lietuvių kalbos, turėtų būti ne tik pateikiama atitinkamą kalbą išversta pritarimo (sutikimo) forma, tačiau ir užtikrintas informacijos apie tyrimą suteikimas žodžiu viso tyrimo metu.

✓ labiau akcentuoti tai, kad vaiko dalyvavimas biomedicininiam tyrime yra būtini procesas, kad visas dalyvis neturi, negali būti skiriamas ir koncentruojamas vaikas, jo atstovus pagal statymą tik pradiniam tyrimo etape (kai sprendžiamas vaiko traukimo tyrimo klausimas), tačiau vaiko dalyvavimas tyrime turėtų būti nuolat stebimas ir vertinamas, aptariamas su vaiku ir jo statymais atstovais, teikiama papildoma su tyrimu susijusi informacija, atsakoma tyrimo metu kylančius klausimus, sudaromos galimybės (kai manoma) stebėti tyrimo procesą, jo rezultatus ir pan., ypatingai kilus pasitraukimo iš tyrimo iniciatyvai ir t.t.

✓ išsamiai bei nuosekliai reglamentuoti vaiko atstovų pagal statymą sutikimo atšaukimo bei vaiko atsisakymo dalyvauti tyrime procesą ir jo dokumentavimą, turint omenyje tai, kad pasitraukimas iš tyrimo galimas dar jam neprasidėjus ir jau prasidėjus tyrimui, kad vaiko ir jo atstovų pagal statymą nuomonės gali skirtis.

Sveikatos apsaugos ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro 2016 m. vasario 12 d. sakymu Nr. V-235/A1-83 patvirtintas Vaiko dalyvavimo biomedicininiam tyrime tvarkos aprašas, kuriame iš esmės buvo atsižvelgta vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus teiktus siūlymus.

3.5.8. Asmenų dalyvavimo biomedicininuose tyrimuose tvarkos reglamentavimas

Vaiko teisių apsaugos kontrolierius, ataskaitiniu laikotarpiu teikė siūlymus sveikatos apsaugos ministro sakymo „Dėl informuoto asmens sutikimo dalyvauti biomedicininiam tyrime ir informacijos apie biomedicininį tyrimą reikalavimų ir informuoto asmens sutikimo dalyvauti biomedicininiam tyrime davimo ir atšaukimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ projektui Nr. 15-13723.

Projekto tobulinimui kontrolierius siūlo:

✓ tikslinti Aprašo nuostatas, atsižvelgiant tai, kad tiriamaisiais gali būti dviejų kategorijų asmenys, t. y. tiek asmenys, kurie patys duoda sutikimą dėl jų dalyvavimo biomedicininiam tyrime, tiek asmenys, dėl kurių dalyvavimo biomedicininiam tyrime sutikimą duoda atitinkami Biomedicininio tyrimo etikos statyme nurodyti atstovai, ir atitinkamai jų padaryti ypatumus.

✓ papildomai Apraše akcentuoti tyrimo ar kito jo galioto asmens pareigą, jog suteikiant informaciją apie biomedicininį tyrimą informuoto asmens sutikimą duodaniam asmeniui, būtų atsižvelgiama į jo amžių, sveikatos būklę, gebėjimą suprasti informaciją ir kitus veiksnius bei, kad informacija asmeniui būtų suteikiama aiškiai, jam suprantamu būdu, paaiškinant specialius medicininis terminus, nevarojant abstrakčių sąvokų, teiginių ir pan. Taip pat apsvaistyti, ar Apraše neturėtų būti tvirtinta nuoroda Vaiko dalyvavimo biomedicininiam tyrime tvarkos aprašas, kuris bus patvirtintas sveikatos apsaugos ir socialinės apsaugos ir darbo ministro sakymu.

3.6. Vaiko privatus gyvenimas ir žiniasklaida

statymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirt savavališko ar neteis to kišimosi jo asmenin ir šeimn gyvenim , k sinimosi jo garb ir orum (Lietuvos Respublikos Konstitucija). Taip pat, teis s aktuose tvirtinta vaiko teis b ti apsaugotam nuo jo gerovei kenkian ios informacijos.

Siektina, kad vaiko teis gyvenimo privatum b t deramai užtikrinama tiek šeimoje, tiek mokykloje, tiek vaiko prieži ros ir kitose institucijose.

3.6.1. Vaikas ir viešosios informacijos sklaida

Ataskaitiniu laikotarpiu vaiko teisi apsaugos kontrolier d l vaiko privataus gyvenimo, teis s atvaizd , asmens duomen apsaugos, galimo žalingo viešosios informacijos poveikio teik ne tik konsultacijas suinteresuotiems asmenims, staigoms, bet ir, atsižvelgdama gautus skundus, atkreip konkre i asmen d mes pažeidimus bei rekomendavo juos pašalinti, teik pasi lymus d l vaiko privataus gyvenimo apsaugos gerinimo. Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staig besikreipiantys asmenys dažnai informavo apie žalingos informacijos (erotinio, smurtinio ir kt.) sklaid visuomen s informavimo priemone (televizijos laidose, laikraš iuose, internetin se publikacijose ir kt.

Kreipimaisi, prašymai, skundai patvirtina, kad viešosios informacijos priemoni veikla, susijusi su viešosios informacijos sklaida apie vaikus, vaiko privataus gyvenimo apsauga, viešosios informacijos turinio, žym jimo ir kitos problemos išlieka aktualiomis.

Asmen aktyvum d l informacijos žym jimo iliustruoja kreipimaisi d l animacinio serialo „Simsonai“ (beveik kiekvienais metais gaunami kreipimaisi d l filmuko transliacijos laiko ir žym jimo). Lietuvos radijo televizijos komisija vaiko teisi apsaugos kontrolier informavo, jog animacinis serialas žymimas indeksu „N – 7“, tod l serialo transliavimui n ra taikomi apribojimai laiko atžvilgiu, transliuotojas j pažym jo tinkamai.

Asmens teis privat gyvenim gina, taip pat visuomen s informavimo priemoni veikl reglamentuoja Civilinis kodeksas, Vaiko teisi apsaugos pagrind , Visuomen s informavimo, Nepilname i apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio, Asmens duomen teisin s apsaugos bei kiti statymai. Už min t teis s akt nuostat gyvendinimo prieži r atsakingos kelios institucijos, tod l ataskaitiniu laikotarpiu, atliekant skund tyrimus ir pan., Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staiga bendradarbiavo su Lietuvos radijo ir televizijos komisija, Žurnalist etikos inspektorius tarnyba, Visuomen s informavimo etikos komisija, Valstybine duomen apsaugos inspekcija, Ryši reguliavimo tarnyba, policija.

Vaiko teisi apsaugos kontrolier ataskaitiniais metais atkreip d mes televizijos laidas, dažnai transliuojan ias informacij apie socialin s rizikos šeimas ir jose augan ius vaikus ir kt. Susitikimo su kai kuriais laid reng jais metu kontrolier atkreip d mesys vaiko privataus gyvenimo apsaug , teisin reglamentavim ir praktin gyvendinim , viešinant informacij apie vaikus.

Ataskaitiniais metais pagal vaiko teisi apsaugos kontrolier s kreipim si buvo prad tas ikiteisminis tyrimas d l galimo pornografinio turinio medžiagos platinimo.

3.6.2. Vaiko, teis s pažeid jo, privataus gyvenimo (atvaizdo) apsauga

Ataskaitiniais metais vaiko teisi apsaugos kontrolier atkreip d mes vaik socializacijos centr internetiniuose tinklalapiuose viešinamas nepilname i nuotraukas.

Pagal Nepilname i apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio statymo 6 straipsnio nuostatas, visuomen s informavimo priemone draudžiama skleisti neigiam poveik nepilname i vystymuisi daran i informacij , susijusi su asmens duomenimis: kai neigiam socialini reiškini kontekste pateikiamos nepilname i nuotraukos ar filmuota medžiaga apie juos,

jei pagal tai galima nustatyti jo asmens tapatybę, ir kt. statymo 6 straipsnyje apibrėžtus kriterijus atitinkančią informaciją viešai skelbti nes lygiškai draudžiama. Tai reiškia, kad statymo pažeidimo nepanaikina nei paties vaiko, nei jo statymini atstov sutikimas (leidimas) toki informaciją skleisti.

Visuomenės informavimo statymo 13 straipsnio 1 dalies 5 punkte nustatyta papildoma vaiko teisi (interesi) apsauga, susijusi su jo atvaizdu (privatumu): draudžiama filmuoti, fotografuoti vaik ar daryti jo garso ir vaizdo rašus be nors vieno iš tėvų, globėj ar rėmėjų ir paties vaiko sutikimo. Šis draudimas (filmuoti, fotografuoti vaik ar daryti jo garso ir vaizdo rašus be nors vieno iš tėvų, globėj ar rėmėjų ir paties vaiko sutikimo) taikytinas ne tik renkant, bet ir skleidžiant informaciją. Tik pats asmuo, o jei jis yra nepilnametis – tai jo tėvai (globėjai, rėmėjai) gali spręsti dėl sutikimo daryti ir naudoti asmens atvaizdą. Pažymėtina, kad vaik socializacijos centr teigimu, fotografuodami ir viešai platindami vaik nuotraukas atsižvelgia į nuomonę bei turi gavę sutikimus į bet koki (globėjams, rėmėjams) sutikimu.

Atsižvelgiant tai, kad vaik socializacijos centrai – ypatingos paskirties švietimo staigos, kurias teismo sprendimu siunčiami nedrausmingi, nesunki nusikaltim padar nepilnameiai, ši nepilnamei asmen atvaizd publikavimas ši centr interneto svetainėse, vaiko teisi apsaugos kontrolieris nuomone, pažeidžia nepilnameio teisi bti apsaugotam nuo privataus pobūdžio informacijos apie jį atskleidimo, gali būti žalinga jį vystymuisi, nes šios staigos auklėtini viešinimas (nuotraukose) net ir jį sutikimu savaime susieja konkrečius nepilnameius su teisei priešinga veika ar pažeidimais, dėl kurių jie pateko socializacijos centr. Tokios informacijos viešinimas ar atskleidimas Nepilnamei apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio statymo požiūriu yra priešingas nepilnameio interesams, todėl vaik socializacijos centr tinklalapiuose paskelbtos nuotraukos, kuriose pavaizduoti nepilnameiai asmenys, jei pagal tai galima nustatyti jų tapatybes, turi būti pašalintos.

vertinusi teisin reguliavimą, atsižvelgdama Žurnalist etikos inspektoriatu tarnybos pateiktą nuomonę, kontrolieris konstatavo, kad vaik socializacijos centr tinklalapiuose viešinamos nepilnamei nuotraukos gali pažeisti jį teisi bti apsaugotiems nuo privataus pobūdžio informacijos atskleidimo, gali būti žalinga jį vystymuisi. Toks nepilnameio atvaizdo viešinimas gali sukelti neigiamas pasekmes jo vystymuisi (stigmatizavimas, neigiamas kit asmen požiūris, bendraamžių kritika, pažeminimas, vengimas bendrauti, tytojimas ir pan.).

Vaiko teisi apsaugos kontrolieris kreipėsi vaik socializacijos centrus bei jį steigėj – Švietimo ir mokslo ministeriją, rekomenduodama imtis priemonių, jog skelbiant vaik socializacijos centre esančio nepilnameio privataus gyvenimo detales (nuotraukas), būtų laikomasi teisės aktų nuostatų bei vaiko interesų.

3.6.3. Vaiko privataus gyvenimo apsauga socialiniuose tinkluose

Vaiko asmens duomenys neteisėtai gali būti pateikiami ne tik tradicinėje žiniasklaidoje (televizijos ir radijo laidose, spaudoje), bet ir internete. Šiuolaikinės komunikacijos priemonės leidžia akimirksniu paskleisti informaciją. Dalinimasis savo gyvenimo detalėmis socialiniuose tinkluose labai populiarus ir ne visada vertinamas, ar tai yra tikslinga. Riba tarp privataus ir viešo gyvenimo labai sumenka, todėl tapo prasta, kad tėvai nori pasigirti, pasididžiuoti savo vaikais, viešindami jų nuotraukas bei kitą privatus informaciją. Pažymėtina, kad kiekvienas žmogus turi teisę tiek gauti, tiek skleisti informaciją bei apspręsti koki dalį savo privataus gyvenimo paviešinti. Informaciją apie save dažnai viešina patys vaikai. Beatodairiškai viešinama informacija gali sudaryti sąlygas teisės privatum pažeidimui, tapti patyčių priežastimi.

Ataskaitiniais metais pastebimas vis didesnis susidomėjimas vaiko teisės privat gyvenimo apsaugos klausimais, galimybė pašalinti žalingą informaciją iš socialinių tinklų ir pan. Jeigu tradicinėje internetinėje žiniasklaidoje pastebėjus žalingą turinio informaciją, bendradarbiaujant su atsakingoms institucijoms ir viešosios informacijos skleidėjais, ji operatyviai pašalinama, tai

socialiniuose tinkluose asmen viešai skelbiamos informacijos pašalinimas yra sudingęs, nes privaiose paskyrose duomen teikimo ir veikl sunku kontroliuoti, neiški savininkyst ir kt.

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigoje atlikto tyrimo d l socialiniame tinklalapyje „Facebook“ paskyroje pateiktos privataus pob džio informacijos apie mažamet vaik (jo sveikat , atvaizd ir kt.) metu paaišk jo, kad paskyroje buvo nurodytas Vilniaus sutrikusio vystymosi k diki namuose globojamo mažame io, traukto vaikinam vaik s raš , vardas, amžius, socialinis statusas, diagnoz bei buvo si loma surasti jam šeim . Taip pat, komentaruose buvo pasisakoma apie jo išvaizd , b d bei pasiekimus. Socialinio tinklo paskyros valdytojas informacij pašalino, paaiškindamas, jog paviešindamas sveikatos prieži ros staigoje tuo metu buvusio vaiko duomenis, nor jo jam pad ti. Vaiko teisi apsaugos kontrolier konstatavo, kad medicinos studentas, paviešindamas min t informacij , pažeid vaiko teis privat gyvenim (atvaizd). Pažym tina, kad min tais veiksmai (informacijos paviešinimu apie mažamet pacient) buvo pažeistos ne tik Nepilname i apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio statymo nuostatos, bet ir pacient teisi ir etikos principai (pacient privatumo, konfidencialumo).

3.6.4. Vaiko traukimas galim teis s pažeidimo imitacij (provokacij)

Ataskaitiniais metais buvo atkreiptas d mesys žiniasklaidoje paskelbt informacij apie galim vaik traukim teis s pažeidim imitacij (provokacij) (žiniasklaidoje buvo paskelbta informacija apie galim nepilname i traukim teis s pažeidim – atliktas eksperimentas, kurio metu galimai nepilname iai gal jo laisvai nusipirkti alkoholinius g rimu ir kt.).

Vaiko teisi apsaugos kontrolier atkreip d mes , kad statymo saugomas interesas – neleisti alkoholio, taip pat tabako, gamini parduoti nepilname iams – turi b ti užtikrinamas. Teis s pažeidimus, susijusius su nustatytais draudimais, turi tirti kompetentingos institucijos (tuo pa iu aiškintis teis s pažeidimo aplinkybes, nepilname i traukim galim teis s pažeidim ir kt.) bei taikyti teis s aktuose nustatyt atsakomyb .

Konstitucinis Teismas savo nutarimuose yra pabr ž s, jog valstyb s valdžios institucijos negali nustatyti teisinio reguliavimo, kuris leist valstyb s specialiosioms tarnyboms kurstyti, provokuoti asmen padaryti nusikaltim , kad v liau d l to atsirast pagrindas j bausti. Valstyb s pareig nams draudžiama, tuo pa iu manytina ir kitiems asmenims, provokuoti asmenis padaryti nusikalstamas veikas (analogiškai ir administracinius teis s pažeidimus).

Tiek tarptautiniuose, tiek nacionaliniuose teis s aktuose pabr žiama b tinyb ne tik gyvendinti nusikalstamumo prevencijos priemonės ir pan., bet ir b tinyb apsaugoti vaik nuo dalyvavimo teis s pažeidimo padarymo mechanizme.

Vaiko teisi apsaugos kontrolier s nuomone, atsižvelgiant fizin , psichin ir dvasin nebrandum , remiantis bendrais vaiko interes prioriteto ir jo teisi apsaugos principais, vaiko dalyvavimas teis s pažeidimo imitacijoje gali tur ti neigiamos takos pozityviam jo vystymuisi.

Informacijos apie alkohol pateikimas vaikams gali b ti vertintinas kaip netiesioginis si lymas, skatinimas vartoti alkohol . Tokie veiksmai, viešosios informacijos nepilname iams apie alkohol pateikimas ir pan., vaik traukimas vairius „tyrimus“ ir galimas provokacijos, gali sudaryti s lygas vaiko teisi ir teis t interes pažeidimui.

Nepilname i apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio statymo 4 straipsnio 2 dalies 7 punktus nustato, kad neigiam poveik nepilname iams daran ia informacija laikoma tokia viešoji informacija, kurioje palankiai vertinamas priklausomumas nuo narkotini , toksini , psichotropini medžiag , tabako ar alkoholio, skatinamas j vartojimas, gamyba, platinimas ar sigijimas. Vaiko teisi apsaugos kontrolier d l galimo min tos nuostatos pažeidimo, visuomen s informavimo priemoni veiklos vertinimo, pagal kompetencij kreip si Žurnalist etikos inspektoriaus tarnyb .

3.6.5. Mokymai apie žiniasklaid ir vaiko teises

Vaiko teisi apsaugos kontrolier , bendradarbiaudama su Žurnalist etikos inspektoriatu tarnyba, ataskaitiniais metais sureng mokymus – seminarus Skuodo, Mažeiki rajon ir Palangos miesto savivaldybi Švietimo ir Vaiko teisi apsaugos skyri specialistams, bendrojo ir ikimokyklinio ugdymo staig , vaik globos nam vadovams, policijos pareig nams, socialiniams darbuotojams, žiniasklaidos atstovams. Tokie pat mokymai vyko Telšiuose, Radviliškyje, Raseiniuose, Šilal je, K dainiuose, Vilniuje. Mokymuose iš viso dalyvavo apie 300 ugdymo staig darbuotoj , pedagog , savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyri specialist , policijos pareig n ir žiniasklaidos atstov .

Dalis mokym buvo skirta supažindinti su informacinio raštingumo problemomis ir skatinimo priemon mis, informacijos atrankos, kritinio paskelbtos informacijos vertinimo ir informacijos k rimo kriterijais, priminti viešosios informacijos reng jo (skleid jo), taip pat mokymo (ugdymo) staig darbuotoj teises ir pareigas, ši visuomen s dalyvi bendradarbiavimo galimybes siekiant efektyviai informuoti visuomen ir tuo pa iu apsaugant nepilname ius nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio. Taip pat buvo aptartos aktualios vaiko teis s privat gyvenim (atvaizd) bei kitos problemos, susijusios su žiniasklaida.

3.7. Vaiko teisi užtikrinimas baudžiamajame procese

Vertinant vaik , kurie yra tiesioginiai proceso dalyviai ar yra šio proceso koku nors b du veikiami, interesus, visos atitinkamos institucijos tur t visapusiškai pažvelgti esam klausim , apsvaistydamos visus galimus veiksnius, skaitant psichologin ir fizin gerov , taip pat teisinius, socialinius ir ekonominius vaiko interesus¹⁹.

Kad b t pagerinta pad tis vaiko teises ir vaiko interesus atitinkan io teisingumo srityje, b tina visiems specialistams, dirbantiems su vaikais baudžiamojo proceso metu, atsižvelgti vaiko pažeidžiamum ir imtis vis galim priemoni ir b d , kad vaikas b t apsaugotas nuo galimo žalingo poveikio jo emocinei b senai bei raidai.

3.7.1. Savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyri dalyvavimas baudžiamajame procese

Siekdamas, kad b t tinkamai gyvendinta Lietuvos Respublikos valstyb s kontrol s atlikto valstybinio audito 2012 m. gruodžio 31 d. ataskaitoje Nr. VA-P-10-3-21 „Ar efektyviai organizuota vaiko teisi apsauga“ nurodyta rekomendacija – siekiant užtikrinti vaiko teisi baudžiamojo proceso metu užtikrinimui parengti ir patvirtinti Metodines rekomendacijas d l vaiko teisi apsaugos skyri specialist dalyvavimo baudžiamajame procese, socialin s apsaugos ir darbo ministras 2014 m. balandžio 22 d. sakymu sudar tarpžinybin darbo grup min tam dokumentui parengti. Darbo grup s veiklos terminas buvo ne kart prat stas. Ataskaitiniu laikotarpiu, Socialin s apsaugos ir darbo ministerija pateik derinimui Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnybos parengt Metodini rekomendacij d l miest (rajon) savivaldybi administracij vaiko teisi apsaugos skyri procesin s pad ties ir funkcij baudžiamajame procese projekt bei organizavo pasitarim projektui aptarti.

Susipažinus su Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnybos prie Socialin s apsaugos ir darbo ministerijos parengtu metodini rekomendacij projektu, Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staiga teik si lymus j tobulinimui, tarp j si lydama:

✓ papildyti projekt nuostatomis d l vaiko teisi apsaugos skyriaus veiksm , kuri tur t b ti imamasi siekiant užtikrinti tinkam kiekvieno vaiko, nepriklausomai nuo jo pad ties baudžiamajame procese, teisi ir teis t interes apsaug ;

¹⁹ Europos Tarybos Ministr komiteto 2010 m. lapkri io 17 d. Gair s d l vaiko interesus atitinkan io teisingumo ir j aiškinamasis memorandumas.

- ✓ aptarti vaiko teisi apsaugos skyriaus atstovo ir psichologo funkcijas, kai abu specialistai yra pakviesti ir dalyvauja vaiko apklausoje, kaip tai numatyta generalinio prokuroro patvirtintose Rekomendacijose d l nepilname io liudytojo ir nukent jusiojo apklausos;
- ✓ nurodyti privalom vaiko teisi apsaugos skyriaus atstovo dalyvavim vaiko apklausoje neatid liotinais atvejais;
- ✓ papildyti projekt nuoroda, kad, be kit klausim , vaiko teisi apsaugos skyriaus atstovas su ikiteisminio tyrimo pareig nu, prokuroru ar ikiteisminio tyrimo teis ju tur t aptarti ir apklausos viet , turim informacij apie vaiko atstov pagal statym dalyvavim procese;
- ✓ atsižvelgiant tai, kad praktikoje n ra užtikrinama, jog visos vaik apklausos vykt vaik apklausoms pritaikytose patalpose, papildyti projekt nuostatomis d l vaiko teisi apsaugos skyriaus atstovo funkcij , veism , kai vaiko apklausa yra vykdoma ne specialioje vaik apklausai pritaikytoje patalpoje (vaiko apklausos kambaryje); kai skyriaus atstovas n ra apklausos kambaryje, vaiko apklaus vykdo ikiteisminio tyrimo teis jas ar kt.; išskirti, akcentuoti atvejus, kai tur t b t ypatingas d mesys skiriamas ir dedamos pastangos, kad vaikas b t apklausiamas specialiose, pritaikytose patalpose ir (ar) ikiteisminio tyrimo teis jo;
- ✓ svarstyti galimyb aptarti vaiko teisi apsaugos skyriaus funkcijas ir akcentuoti vaiko apklaus ypatumus ikiteisminio tyrimo ir teisminio nagrin jimo metu;
- ✓ tvirtinti nuorod d l vaiko teisi apsaugos skyriaus atstovo, dalyvaujan io vaiko apklausoje, lyties (ypatingai seksualin s prievartos bylose ar kt.);
- ✓ svarstyti galimyb konkre iau aptarti vaiko teisi apsaugos skyriaus veiksmus, kuri tur t b ti imamas reaguojant netinkam , vaiko teises ir interesus pažeidžiant vaiko atstov pagal statym elges ar kit proceso dalyvi veiksmus (neveikim); ir kt.

3.7.2. Psicholog dalyvavimas užtikrinant vaiko teises baudžiamajame procese

Teismo psicholog pareigyb penkiuose Lietuvos apygard teismuose buvo steigta 2014 metais, o teismo psicholog komanda buvo suformuota 2015 metais. Nacionalin teism administracija, išanalizavusi teismo psicholog ir kit kompetenting institucij atstov pateiktas pastabas, padar išvad , kad siekiant tinkamo vaiko dalyvavimo teisiniame procese organizavimo ir apklausos atlikimo užtikrinant didesn byl nagrin jimo efektyvum , b tina tobulinti esamus teismo psicholog pareigybi aprašymus, išsamiau reglamentuojant teismo psicholog darbin veikl ir kt.

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos atstovas dalyvavo Teis j tarybos sudarytos darbo grup s veikloje, kuriai buvo pavesta parengti teis s akt pakeitimus ir kitus dokumentus bei pateikti su tuo susijusias išvadas ir si lymus Teis j tarybai, siekiant išspr sti teismo psicholog veikloje kylan ias problemas.

Atsižvelgiant teismo psicholog veikloje kylan i problem apibendrinim , teismo psicholog pateikt informacij apie j veikl bei darbo grup s pos džio metu kompetenting institucij atstov išsakytas nuomones, darbo grupei buvo pateikta Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos nuomon d l aspekt , kurie gal t b ti aptarti teismo psichologo veiklos ir (ar) pareigyb s apraše, si lant:

- ✓ patikslinti teismo psichologo funkcijas, aiškiau apibr žti jo paskirt , taip pat teismo psichologo ir savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyri funkcij takoskyr , atsižvelgiant tai, kad teis s aktuose vienais atvejais – psichologo dalyvavimas yra numatytas, kitais atvejais – n ra numatytas, ta iau gali b ti reikalingas, tiek civilin se (turint omenyje ir teismo sprendim vykdymo problemas), tiek baudžiamosiose bylose, kuriose taip pat gali b ti numatytas (galimas) ir savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyri dalyvavimas;
- ✓ aptarti teismo psicholog ir savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyri bendradarbiavimo, veism koordinavimo, keitimosi informacija ar pan. aspektus;
- ✓ aptarti galim psichologo dalyvavimo procese pradži bei tvirtinti princip , kad kituose ar pakartotiniuose konkre ioje byloje atliekamuose veiksmuose, pagal galimyb dalyvaut tas pats (tos pa ios institucijos) psichologas, atsižvelgiant tai, kad praktikoje yra (bus)

naudojamasi ne tik teismo psicholog , bet ir kit institucij psicholog pagalba apklausiant vaik ar atliekant kitus veiksmus; siekiant apsaugoti vaik nuo dažno kontaktavimo su vairiais specialistais, kuri bendravimo su vaiku tikslas iš esm s yra tas pats, ar nuo pakartotini apklaus , numatyti, kad psichologo nuomone / išvada gal t pasinaudoti teismas, spr sdamas teismo ekspertiz s skyrimo, vaiko kvietimo teismo pos d (pakartotinai) ar pan. klausimus;

✓ svarstyti galimyb numatyti, kad psichologas „lyd t “ teism atvykus vaik (pavyzdžiui, kai psichologo dalyvavimas byloje n ra numatytas ar pan.), siekdamas pad ti vaikui jaustis saugiai, sumažinti tarp , apsaugoti nuo galim neigiam išgyvenim ir pan.;

✓ svarstyti galimyb numatyti, kad procese dalyvaujantis psichologas gal t teikti rekomendacijas vaiko atstovams pagal statym arba (ir) savivaldyb s vaiko teisi apsaugos skyriui d l pagalbos vaikui poreikio; atkreipti savivaldyb s vaiko teisi apsaugos skyriaus d mes papildomo, aktyvesnio d mesio ar reagavimo reikalaujan ias situacijas.

3.7.3. Kratos atlikimas

Ataskaitiniais metais nagrin jant skundus d l galimo vaiko teisi ir teis t interes pažeidimo baudžiamojo proceso metu, vaiko teisi apsaugos kontrolier atkreip d mes vis dar pasitaikan ias prielaidas pažeisti vaiko teises ir teis tus interesus kratos atlikimo metu.

Seimas 2014 m. birželio 17 d. pri m Baudžiamojo proceso kodekso 44 straipsnio pakeitimo statym Nr. XII-955, tvirtindamas pareigojim ikiteisminio tyrimo pareig nui ar prokurorui imtis priemoni , kad procesin s prievartos priemon s – asmens apži ra, krata, asmens krata, atvedinimas, po mis – neb t taikomos, taip pat, kad asmuo neb t laikinai sulaikomas arba suimamas nepilname io akivaizdoje, išskyrus atvejus, kai pats nepilnametis yra tariamas nusikalstamos veikos padarymu. Taip pat nurodydamas, kad jeigu atitinkamos procesin s prievartos priemon s buvo taikytos nepilname io akivaizdoje, apie tai ikiteisminio tyrimo pareig nas ar prokuroras nedelsdami informuoja valstybin vaiko teisi apsaugos institucij .

Generalin prokurat ra 2014 m. rugs jo 15 d. pareng rekomendacijas, kuriose numatyta, kad ikiteisminio tyrimo pareig nas ar prokuroras, planuodamas procesini prievartos priemoni vykdym , privalo surinkti informacij , ar numatom procesini prievartos priemoni vykdymo vietoje nebus nepilname i asmen <...>.

Pažym tina, kad pasitaiko atvej , kai nesurenkama informacija, ar numatom procesini prievartos priemoni vykdymo vietoje nebus nepilname i asmen , neturint toki duomen neinformuojamas ir savivaldyb s vaiko teisi apsaugos skyrius, tod l sudaromos prielaidos vaiko teisi ir teis t interes pažeidimams.

Pamin tina, kad vaikai, priklausomai nuo amžiaus, socialin s brandos bei psichologin s b senos skirtingai ir kartais itin jautriai reaguoja šeimoje iškylan ias problemas d l teis saugos pareig n veiksm (lankymosi j gyvenamojoje vietoje, taikom ribojim (draudim) ir kt.).

Vaiko teisi apsaugos kontrolier s nuomone, net ir tais atvejais, kai nepilname io akivaizdoje nebuvo taikytos procesin s prievartos priemon s, ta iau nepilnametis pareig n apsilankym mat , siektina, kad ir tokiais atvejais b t informuojamas savivaldyb s vaiko teisi apsaugos skyrius, kuris pagal poreik gal t tarpininkauti d l psichologin s pagalbos nepilname iui teikimo.

3.7.4. Nepilname i pasimatymas su suimtais t vais

Nepriklausomai nuo vaiko procesin s pad ties baudžiamajame procese – ar jis yra nusikaltimo auka, liudininkas, tariamasis ar kaltinamasis, arba net n ra proceso dalyviu – vaikas turi b ti apsaugotas nuo galim neigiam baudžiamojo proceso pasekmi .

Pilietis kreip si d l prieštarin g prokuroro sprendim tuo pa iu klausimu (iš pradži neleidžiant vaikams (vyriausiam vaikui 15 met , jauniausiam 5 metukai) pasimatyti su suimtu t vu, nes j pasimatymas ne manomas be mamos, kuri yra tariamoji toje pa ioje byloje, dalyvavimo, o

v liau leidžiant (be tariamosios dalyvavimo) vaikams pasimatyti su t vu) bei atsisakymo motyvo, kad vaikus privalo lyd ti mama. Vaikai tris m nesius negal jo pasimatyti su suimtu t vu.

Vadovaujantis Su mimo vykdymo statymo²⁰ nuostatomis, tvirtinan iomis suimtojo teis pasimatyti su giminai iais ir kitais asmenimis bei jos realizavimo tvark , sprendimas d l leidimo suimtajam pasimatyti yra priskirtas išimtinai ikiteisminiam tyrimui vadovaujan io ar j atliekan io prokuroro arba teismo, kurio žinioje yra byla, kompetencijai ir kiekvienu atveju priimamas individualiai, atsižvelgus ikiteisminio tyrimo taktik , vertinus jo eig , rezultatus ir visas kitas konkre ioje situacijoje reikšmingas faktines aplinkybes.

Tardymo izoliatori vidaus tvarkos taisykl se nustatyta, kad pasimatyti su vienu suimtuoju vienu metu gali ne daugiau kaip du suaug asmenys, su kuriais gali b ti nepilname iai suimtojo vaikai.

Teis s aktuose n ra reglamentuota ar / kaip nepilname iai su tardymo izoliatoriuje esan iais suimtais t vais gal t matytis be lydin io suaugusio asmens dalyvavimo.

Vaiko teisi apsaugos kontrolier , siekdama, jog kompetentinga institucija vertint priimt prokuroro procesini sprendim teis tum ir pagr stum , kad ateityje neb t sudaromos prielaidos vaik ryši su suimtais t vais praradimui bei kt., ataskaitiniais metais kreip si Generalin prokurat r , Teisingumo ministerij bei Kal jim departament prie Teisingumo ministerijos.

Generalin prokurat ra informavo, kad atsižvelgiant tai, jog nepilname i vaik pasimatym su suimtais t vais teisinis reglamentavimas yra nepakankamas, o procesinis sprendimas d l leidimo suimtajam pasimatyti priskirtinas prokuroro diskrecijai ir teis tumo bei pagr stumo poži riaais aukštesniojo prokuroro bei teismo gali b ti tikrinamas tik gavus suinteresuoto proceso dalyvio skund , prokurat roje iki šiol n ra suformuotos vieningos praktikos d l leidimo nepilname iams vaikams pasimatyti su suimtais t vais. Siekiant užtikrinti vaik teisi ir teis t interes apsaug , atsižvelgiant problemos aktualum , Generalin je prokurat roje bus parengtas ir prokurorams išplatintas aiškinamasis raštas d l nepilname i vaik pasimatym su suimtais t vais.

Kal jim departamentas informavo, kad galiojan iuose teis s aktuose n ra nustatyta, nuo kokio amžiaus vaikams leidžiama vieniems pasimatyti su su mime esan iais t vais. Kiekvienu atveju sprendžiama individualiai.

Teisingumo ministerijos nuomone atvejis, kai nebuvo duotas leidimas vaikams pasimatyti su suimtu t vu tik d l to, kad jie nepilname iai, yra susij s su netinkamu teis s akt taikymu, o ne su teisinio reguliavimo nepakankamumu. Praktikoje nelydimiems nepilname iams nedraudžiama pasimatyti su suimtais t vais.

Teisingumo ministerija informavo, kad, siekiant supaprastinti pasimatym su suimtaisiais organizavim , ministerija pareng Su mimo vykdymo statymo Nr. 1-1175 2, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 32, 34, 37, 38, 41, 42, 44 ir 48 straipsni pakeitimo statymo projekt (Nr. XIIP-3022). Min tu projektu, be kit si lym si loma keisti suimt j teis s pasimatyti realizavimo tvark , numatant, kad tardymo izoliatoriaus administracija suimtajam leidžiama pasimatyti, jei n ra gautas suimtojo ikiteisminiam tyrimui vadovaujan io ar j atliekan io prokuroro arba teismo, kurio žinioje yra byla, rašytinis nurodymas neleisti suimtajam pasimatyti.

Seimas 2015 m. birželio 23 d. pri m Su mimo vykdymo statymo pakeitimus (sigalios nuo 2016 m. balandžio 1 d.), pagal kuriuos, norintiems pasimatyti asmenims neberek s papildomai gauti prokuroro ar teismo rašytini sutikim .

²⁰ redakcijos, galiojusios iki 2016 m. kovo 1 d.

3.8. Savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyri veiklos tr kumai

Jungtini Taut vaiko teisi konvencijos 18 straipsnyje tvirtinta valstyb s pareiga teikti t vams param , reikaling tinkamam vaik aukl jimui ir prieži rai bei konvencijos 19 straipsnyje tvirtinta valstyb s pareiga, siekiant apginti vaik nuo prieži ros nebuvimo ar ner pestingo elgesio ir kt., kuriuos jis gali patirti iš t v , teis t glob j ar kurio nors kito j globojan io asmens, imtis vis reikiam teisini , administracini , socialini ir švietimo priemoni .

Vaiko teisi apsaugos skyriui, kaip savivaldyb je vaiko teisi apsaug privalan iai užtikrinti institucijai, tenka didel atsakomyb už tinkam savivaldyb je gyvenan i vaik teisi ir teis t interes užtikrinim . Vaiko teisi užtikrinimas – efektyvi ir adekva i susiklos iusiai pad iai priemoni ir sprendim pri mimas, tod l vaiko teisi apsaugos skyriaus veikla vertinama per vaiko teisi ir geriausi interes užtikrinim ir gynim .

Apibendrinant Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigoje 2015 metais atlikt tyrim metu savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyri veikl , sisteminant pasteb tas problemas j veikloje, išskirtos sritys, reikalaujan ios atidesnio vaiko teisi apsaugos skyri d mesio.

Vaiko teisi apsaugos skyrius, gav s informacij apie galimai pažeidžiamas vaiko teises, turi visapusiškai aiškintis galimus vaiko teisi ir teis t interes pažeidimo faktus ir operatyviai reaguoti, vertinti ir tarpininkauti d l pagalbos vaikui ir šeimai teikimo, kreiptis teis saugos institucijas d l asmens, kelian io gr sm vaiko saugumui ir sveikatai, patraukimo administracin n atsakomyb n ar baudžiamojo persekiojimo prad jimo.

✓ **Pagalbos vaikui ir šeimai neteikimas / netinkamas koordinavimas**

- nepakankamas motyvavimas d l psichologin s pagalbos vaikui (bei šeimos nariams) teikimo reikalingumo (kai vaikas emociškai traumuojamas d l t v , seneli tarpusavio konflikt ir kt.);

- netinkamas reagavimas gaut informacij apie tik tin smurt prieš vaik , ne vertinant pagalbos poreikio vaikui bei pav luotai si lant/organizuojant psichologin pagalb vaikui;

- neinformavimas šeimos, trauktos socialin s rizikos šeim apskait apie reali galimyb vaikams ir šeimos nariams lankyti dienos centr , teikiant paslaugas socialin s rizikos vaikams ir j šeimoms;

- skyriaus atstovo nedalyvavimas vaikui bendraujant su vienu iš t v , gyvenan iu skyriumi, kai vieno iš t v (ar abiej t v) elgesys vaiko akivaizdoje gali psichologiškai traumatuoti vaik .

- nesiimama skubi priemoni d l neteis tai paimto / laikomo vaiko gr žinimo statyminiams atstovams (pvz.: vaikas be jokio teis to pagrindo laikomas kit asmen (giminai i);

- vaikams nusta ius laikin j glob šeima ne rašoma socialin s rizikos šeim , auginan i vaikus, apskait , šeimai neteikiamos socialin s paslaugos, neatliekamas darbas su šeima, siekiant, kas vaikas b t gr žintas šeim ;

- nesiimama priemoni pad ti t vams išspr sti gin taikiai tarpusavio sutarimu (pasikvie iant t vus skyri , padedant kartu rasti bendr , šalis tenkinant sprendim)

- vengiama griež iau vertinti t v geb jim tinkamai užtikrinti vaiko teises bei interesus, delsiama traukti šeim socialini g dži stokojan i šeim , auginan i vaikus, apskait , kad šeim b t galima steb ti ir esant reikalui organizuoti reikiamos pagalbos teikim .

✓ **Globos (r pybos) netinkamas organizavimas bei prieži ra:**

- nepakankama vaiko globos (r pybos) prieži ra vertinant glob jo (r pintojo) (skaitant globos institucij) pareig vykdym (teikiant pagalb / vertinant, kad glob jas (r pintojas) užtikrint reguliar vaiko lankym si pas gydytoj , kad b t atlikti visi b tini gydytoj rekomenduoti sveikatos tyrimai, vykdomas gydytoj paskirtas gydymas);

- netinkamai vertintas asmens tinkamumas b ti vaiko glob ju (r pintoju) (pvz.: gyvenimo s lygos, materialin pad tis, gyvenamasis plotas vertinti tik d l galimyb s globoti vien vaik , nors asmuo ketino globoti keturis vaikus; nevertinta aplinkyb (d l skirtingos kult rin s, kalbin s aplinkos gali b ti sunku adaptuotis tiek glob jui, tiek globojamiems vaikams), kad nusta ius glob asmuo ketino vaikus išsivežti gyventi užsienio valstyb ; ne vaikui buvo parenkamas jo poreikius geriausiai gal siantis užtikrinti glob jas, o atvirks iai).

- ✓ ***Nepakankamas bendradarbiavimas su kitomis staigomis*** renkant informacij d l galim vaiko teisi ir teis t interes pažeidimo (nesikreipiama kompetentingas institucijas (sveikatos prieži ros staigas, ugdymo staigas ir kt.), galin ias pateikti svarbios ir objektyvios informacijos, o vadovaujasi tik t v pateiktais paaiškinimas).

- ✓ ***Vengiama spr sti t v teisin s atsakomyb s klausim***

- kai t v valdžia nepanaudojama ar panaudojama priešingai vaiko interesams (nesant teigiam poky i t v veiksmuose siekiant tinkamai užtikrinti vaiko teises ir interesus ir kt.), kai t vai nebendradarbiauja su savivaldyb s vaiko teisi apsaugos skyriaus specialistais (nereaguoja kvietimus atvykti, telefoninius skambu ius, pareigojimus, sp jimus ir kt.);

- perkeliamas t v atsakomyb s vertinimo klausimas kitoms institucijoms (pvz.: policijai, nors taikyti administracin atsakomyb (surašyti administracinio teis s pažeidimo protokol) turi teis ir vaiko teisi apsaugos skyrius ir kt.)

Vaiko norai ir paži ros turi b ti išsiaiškinti nepriklausomai nuo jo amžiaus, svarbiausia, kad jis sugeb t juos suformuluoti ir išreikšti. Vaiko nuomon gali b ti išreikšta žodžiu, raštu arba kitais vaiko pasirinktais b dais.

- ✓ ***Netinkamai išklausomas vaikas***, vaiko teisi apsaugos specialistai aiškinasi vaiko nuomon dalyvaujant pašaliniais asmenimis (su vaikais bendrauta dalyvaujant mamai ir kt.).

- ✓ ***Neišklausoma vaiko nuomon*** su jo interesais susijusiais klausimais (nesiaiškinama vaik nuomon d l broli ir seser neišskyrimo, nevertintas vaik tarpusavio ryšys; ne vertinta vaiko nuomon d l persik limo užsienio valstyb (nepasibaigus mokslo metams, kitoje kalbin je ir kult rin je aplinkoje, kt.).

- ✓ ***Formalus pareišk j kreipim si nagrin jimas ir vaiko teisi apsaugos skyri funkcij vykdymas:***

- pareišk jams pateikiami neišsam s atsakymai, neatsakoma visus pareišk j dominan ius klausimus, neinformuojama apie vaiko teisi apsaugos skyriaus priimtus sprendimus (pvz.: pateiktame atsakyme pareišk jui nenurodyta, kokios aplinkyb s yra reikšmingos sprendžiant, ar bendravimas neprieštarauja vaiko interesams, kokius veiksmus pareišk jas tur t atlikti, kad bendravimas atitikt vaiko interesus ir kt.);

- laiku nepersiuo iama gauto prašymo nagrin ti kompetentingoms institucijoms (kai vaiko teisi apsauga reikalauja veikimo kitos savivaldyb s teritorijoje ar užsienyje), raštu apie tai nepranešama pareišk jui, nepaaiškinamos persiuntimo priežastys;

- daromos išvados ir priimami sprendimai nesurinkus pilnos informacijos (pvz.: padar išvad , kad motina nesir pina vaiku vien remiantis ugdymo staigos informacija, jog vaik atveda ir pasiima mo iut).

3.9. Lietuvos institucij kompetencija padedant užtikrinti Lietuvos Respublikos pilie i vaik teises užsienio valstyb se

Tarptautiniai vaik apsaugos principai reikalauja, kad vaik , netekusi galimyb s gyventi šeimoje, jei tik manoma, aukl jimas tur t b ti t siamas, ypa atsižvelgiant etninius, kult rinius ir kalbinius j kilm s aspektus, kaip tai numato Jungtini Taut Vaiko teisi konvencijos nuostatos. Valstyb s, r pindamosi vaiko prieži ros pakeitimu, turi atsižvelgti vaiko aukl jimo paveldimum ,

jo etninė kilmė, religinė ir kultūrinė priklausomybė ir gimtąją kalbą. Vaikas turi teisę žinoti savo tėvus ir būti globojamas bei išlaikyti savo tapatybę.

Šeimos (tėvų ir vaikų) ryšiai išsaugojimo aspektu Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvi apsaugos konvencijos 8 straipsnis pareigoja valstybes užtikrinti efektyvų naudojimąsi teise šeimos gyvenimo gerbimui, o Europos Žmogaus Teisių Teismas pasisako, kad Konvencijos 8 straipsnis apima tėvų teisę priimti priemones, kurių turi būti imamasi, siekiant juos suvienyti su vaikais, ir nacionalinių institucijų pareigą imtis šių priemonių.

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir vaikinimo tarnyba prie Socialinių apsaugos ir darbo ministerijos pagal kompetenciją sprendžia ir nagrinėja klausimus dėl tarptautinių vaiko teisių apsaugos priemonių taikymo (skaitant klausimus dėl vaikų asmens, turto apsaugos, globos, teisinių santykių su vaikais ir giminaičiais bei kitus klausimus), bendradarbiauja su užsienio valstybių centrinių institucijomis bei Lietuvos atsakingomis institucijomis.

Diplomatines atstovybes Lietuvos piliečiams, gyvenantiems užsienio šalyse, padeda spręsti dėl vaikų teisių gynimo iškilančius klausimus. Užsienio reikalų ministerija, ambasados, konsuliniai skyriai teikia aktuali informaciją apie teisinius ir kitus aspektus, su kuriais Lietuvos piliečiai gali susidurti kitose šalyse.

3.9.1. Lietuvos Respublikos piliečių ir vaikų teisių užtikrinimas užsienio valstybėse ir atsakingi Lietuvos institucijų galiojimai

Vaiko teisių apsaugos kontrolierio ataskaitiniais metais Seimo nariams teikiama informacija apie sprendimų klausimus, susijusius su jurisdikcija iš esmės spręsti klausimus, taip pat tarptautinius teisės aktus, apibrėžiančius atsakingų institucijų bendradarbiavimą tais atvejais, kai užsienio valstybėse iš Lietuvos piliečių šeimų paimti vaikai nėra grąžinami tėvams, jų ilgalaikis globos klausimai sprendžiami taip, jog vaikai patenka užsienio šeimose, neperduodami vaikų seneliams ar kitur, o giminaičiai globai Lietuvoje.

Pagal Reglamentą (EB) Nr. 2201/2003²¹, valstybės narės teismai turi jurisdikciją bylose, susijusiose su tėvų pareigomis vaikui, kurio prastin gyvenamoji vieta tuo metu, kai byla patenka į žinion, yra toje valstybėje narėje. Esant tam tikroms sąlygoms, numatoma galimybė valstybės narės teismui, turinčiam jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, perduoti bylą nagrinėti kitos valstybės teismui, su kuria vaikas sieja konkretus ryšys, o tas valstybės teismas būtų tinkamesnis nagrinėti bylą ar kuri nors konkrečių jos dalių, jei tai labiausiai atitinka vaiko interesus. Jurisdikcijos perdavimas gali būti vykdomas ir bylos šalies prašymu.

Jurisdikcijos susijusiuose klausimuose perdavimas Lietuvos teismams gali būti vykdytas Reglamento (EB) Nr. 2201/2003 nustatyta tvarka bei sąlygomis. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus staigos duomenimis, tokia praktika jau taikoma ir/ar yra inicijuojama. Kiekvienu konkrečiu atveju aktualus išlieka klausimas dėl vertinimo, ar jurisdikcijos perdavimas labiausiai atitinka vaiko interesus, ir šiais atvejais svarbų vaidmenį atlieka centrinė institucija.

Pagal Reglamento (EB) Nr. 2201/2003 nuostatas, centrinės institucijos kitos valstybės centrinių institucijos arba tėvų pareigūrai turėtų prašymu bendradarbiauja konkrečiose bylose siekdamos Reglamento tikslus. Dėl to jos, veikdamos tiesiogiai arba per valdžios institucijas ar kitas staigas, imasi atitinkamų priemonių pagal tos valstybės narės teisės asmens duomenų apsaugos reikaluose: rinkti informaciją ir keisti informaciją (apie vaiko padėtį; apie visas atliekamas procedūras arba dėl vaiko priimtus sprendimus; teikti informaciją ir pagalbą, reikalingą teismams taikant 56 straipsnį (vaiko kurdinimas kitoje valstybėje narėje) ir kt.

Lietuvoje centrinė institucija Reglamente (EB) Nr. 2201/2003 nustatytiems funkcijoms atlikti²² yra Socialinių apsaugos ir darbo ministerija (išskyrus funkcijas, priskirtas Teisingumo

²¹ 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinimo Reglamentu (EB) Nr. 1347/2000

²² Pagal Civilinio proceso reglamentuojančią Europos Sąjungos ir tarptautinių teisės gyvendinimo statymų

ministerijai – teism susižinojimas ir informacijos apie Lietuvos Respublikos teis s nustatytas proced rines taisykles, susijusias su Reglamento (EB) Nr. 2201/2003 gyvendinimu, perdavimas). Atitinkamai Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnybai prie Socialin s apsaugos ir darbo ministerijos yra priskirtos vykdyti anks iau min tos funkcijos, kuri bendradarbiauja su Europos S jungos valstybi centrin mis ir valdžios institucijomis, spr sdama vaiko teisi apsaugos priemoni taikymo ir jo interes užitikrinimo klausimus.

Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnyba prie Socialin s apsaugos ir darbo ministerijos teis s akt nustatyta tvarka sprendžia vaiko Lietuvos Respublikos pilie io, likusio be t v globos kitoje valstyb je, kurdinimo ir (ar) jo t v pareig gyvendinimo kitoje valstyb je ar vaiko užsienio valstyb s pilie io, likusio be t v globos Lietuvoje, kurdinimo ir (ar) jo t v pareig gyvendinimo Lietuvoje klausimus bei bendradarbiauja su valstyb s ir savivaldybi institucijomis bei staigomis, nevyriausybin mis organizacijomis ir užsienio valstybi centrin s valdžios arba j akredituotomis institucijomis d l vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo²³.

Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnyba pagal kompetencij sprendžia ir nagrin ja klausimus d l tarptautini vaiko teisi apsaugos priemoni taikymo (skaitant klausimus d l vaik asmens, turto apsaugos, globos, teisini santyki su vaikais ir giminaiiais bei kitus klausimus). Gavusi pranešimus ir prašymus, tarnyba bendradarbiauja su t valstybi centrin mis institucijomis bei Lietuvos atsakingomis institucijomis.

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus veikl reglamentuojantys teis s aktai nesuteikia vaiko teisi apsaugos kontrolieriui teis s vertinti užsienio atsaking institucij veiks m ar neveikimo, kuriais galimai pažeidžiamos vaiko teis s ar jo teis ti interesai.

Atsižvelgdama tai, vaiko teisi apsaugos kontrolier gautus prašymus d l vaik , Lietuvos pilie i , pa mimo iš šeimos užsienio valstyb se persiun ia min tai Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnyba tarnybai, taip pat atitinkamoms Lietuvos ambasadoms užsienio valstyb se, prašydama pagal kompetencij vertinti Lietuvos Respublikos pilie i t v prašymus ir galim pagalb , kuri gal t suteikti Lietuvos valstyb s atstovyb užsienio valstyb je ginant nepilname i Lietuvos Respublikos pilie i teises, skaitant j teis identiškumo ir šeimos ryši išsaugojim , apsaug nuo galimo piktnaudžiavimo ir kt.

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigai pateiktais duomenimis, Lietuvos atstovyb s bendradarbiauja su visomis besikreipian iomis pilie i šeimomis, turin iomis problem d l vaiko teisi galim pažeidim , ir suteikia vis manom pagalb , kokia gali b ti suteikta, vadovaujantis tarptautine teise, Lietuvos Respublikos teis s aktais ir nepažeidžiant priiman ios valstyb s statym . Visais atvejais konsultuojama d l t v teisi , informuojama, kaip elgtis ir kur kreiptis, kai kompetentingos užsienio valstybi institucijos tiria galimus vaiko teisi pažeidimus. Konsuliniai pareig nai taip pat patys kreipiasi užsienio institucijas d l informacijos gavimo, prireikus atlieka konsulines funkcijas, susijusias su dokument gavimu ar tvirtinimu. Norint pad ti paimt vaik t vams, b tina s lyga, kad šie bendradarbiaut su ambasad ar konsulini staig darbuotojais, pasidalint reikiama informacija. Be to, siekiant palankaus savo problem sprendimo, b tina, jog pareišk jai veikt pagal buvimo valstyb s statymus ir bendradarbiaut su kompetentingomis institucijomis. Pagal gaut informacij iš Lietuvos ambasad užsienio valstyb se, klausimai, susij su globos paskyrimu, sprendžiami tik teismine tvarka. Teismo pirmaeilis prioritetas yra užtikrinti vaiko gerov (vertinant vaiko amži vertinami vaiko norai, fiziniai, emociniai, lavinimo poreikiai ir t.t.).

Pažym tina, kad tiek pagal tarptautin , tiek pagal Lietuvos teis , vaiko globos, vaiko apgyvendinimo šeimoje (šeimynoje) ar globos institucijoje ir kitais panašiais klausimais taikoma vaiko nuolatin s gyvenamosios vietos valstyb s, o ne vaiko pilietyb s teis .

²³ Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnybos prie Socialin s apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, patvirtinti Vyriausyb s 2012 m. spalio 31 d. nutarimu Nr. 1325

Ambasada teikia konsulin pagalb , veikdama pagal nacionalin ir tarptautin teis , reglamentuojan i konsulini funkcij vykdydym .

3.9.2. Europos S jungos teis s taikymo klausim sprendimas

Europos S jungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT) yra vienintel kompetentinga institucija, oficialiai aiškinanti Europos S jungos teis , kurio prejudiciniai sprendimai bei juose tvirtinti išaiškinimai yra privalomi ne tik teismams, kurie kreipiasi d l ES teis s akt išaiškinimo ar galiojimo, bet ir kit ES valstybi nari teismams bei kitoms institucijoms. Vadovaujantis 2004 m. sausio 9 d. Vyriausyb s nutarimu Nr. 21 patvirtint Europos S jungos reikal koordinavimo taisykli (toliau – Taisykli s) 88–89 punktais, Vyriausyb s pozicij ir kitus procesinius dokumentus rengia Europos teis s departamentas prie teisingumo ministerijos, pasitelkdamas kompetenting institucij pagalb .

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staiga, vadovaudamasi Taisykli 82–83 punktais, pagal staigos kompetencij gyvendindama teis ir funkcij teikti pastabas bylose d l prejudicinio sprendimo bei išreikšti pozicij d l to, kaip ESTT tur t atsakyti jam pateiktus prejudicinius klausimus, tokiu b du savo kompetencijos apimtimi atstovaudama Lietuvos Respublikos interesus ESTT aiškinant Europos S jungos teis , teik Europos teis s departamentui prie teisingumo ministerijos nuomon apie gaut byl , susijusi su nepilname i vaik teis mis ir teis tais interesais, svarb (reikšmingum) Lietuvai ir tikslingum dalyvauti jose, vertinant, ar ESTT pri mus tam tikr sprendim iškil poreikis keisti nacionalin teisin reguliavim , ar d l aspekt , d l kuri Lietuvos Respublika tur t ginti tam tikr pozicij .

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staiga teik nuomon d l poreikio ir tikslingumo Lietuvos Respublikai dalyvauti ESTT svarstomose bylose užsienio valstybi teismams kreipusis min t teism d l prejudicini sprendim pri mimo.

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staiga dalyvavo darbo grup je d l Vyriausyb s paaiškinim projekto ESTT priimant prejudicin sprendim Švedijoje iškeltoje byloje, kurioje nagrin tas vieno iš t v , gyvenan io Švedijoje, ir kito iš t v , gyvenan io Lietuvoje, gin as d l j vaik globos teisi . ESTT, priimdamas prejudicin sprendim d l 2003 m. lapkri io 27 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003 d l jurisdikcijos ir teism sprendim , susijusi su santuoka ir t v pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinan io Reglament (EB) Nr. 1347/2000, 23 straipsnio a punkto (Teismo sprendim , susijusi su t v pareigomis, nepripažinimo pagrindai – Viešoji tvarka) aiškinimo, nusprend , kad jeigu, atsižvelgiant tai, kas naudingiausia vaikui, nepadaryta akivaizdaus ties s normos, kuri valstyb s nar s teis s sistemoje laikoma esmine, arba teis s, kuri toje teis s sistemoje pripaž stama pagrindine, pažeidimo, šia nuostata šios valstyb s nar s teismui, kuris mano tur s jurisdikcij spr sti vaiko globos klausim , neleidžiama atsisakyti pripažinti kitos valstyb s nar s teismo sprendimo d l šio vaiko globos.

Vadovaujantis Taisykli 78.3 punktu, Lietuvos Respublikos teismui kreipusis Europos teismin institucij d l prejudicinio sprendimo Europos S jungos aiškinimo ir taikymo klausimais, turi b ti rengiama Lietuvos Respublikos pozicija. Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos atstovas dalyvavo ES teism darbo grup s pos dyje Lietuvos Respublikos pozicijai suderinti Lietuvos nacionaliniam teismui kreipusis ESTT d l prejudicinio sprendimo pri mimo byloje d l vaiko gyvenamosios vietos pakeitimo, išlaikymo pakeitimo, nustatytos bendravimo tvarkos pakeitimo (Reglamento (EB) Nr. 2201/2003 8–14 straipsniai, valstyb s nar s jurisdikcija).

3.9.3. Lietuvos Respublikos ataskaitos pagal Tarptautin s konvencijos d l asmen apsaugos nuo priverstinio dingimo 29 straipsn projektas

Ataskaitiniais metais vaiko teisi apsaugos kontrolier Teisingumo ministerijai teik informacij /nuomon Lietuvos Respublikos ataskaitai pagal Tarptautin konvencij d l asmen

apsaugos nuo priverstinio dingimo²⁴, parengti. Pagal Konvencijos 29 straipsn valstyb s, Konvencijos šalys, sipareigoja pateikti pagal Konvencijos 26 straipsn steigtam Priverstinio dingimo komitetui ataskait d l priemoni , kuri imasi vykdydamos savo sipareigojimus pagal Konvencij , per dvejus metus nuo sigaliojimo.

Vadovaudamasi Priverstinio dingimo komiteto parengtose gair se pateiktomis rekomendacijomis, vaiko teisi apsaugos kontrolier pagal kompetencij teikdama informacij d l Konvencijos 25 straipsnio nuostat gyvendinimo Lietuvos Respublikoje, pažym jo, kad:

✓ Konvencijos 25 straipsnio 1 dalies (a) punkto nuostatos Lietuvos Respublikoje gyvendinamos Baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 100¹ straipsniu (Priverstinis dingimas) bei 100² straipsniu (Vaik atskyrimas).

✓ Baudžiamuoju kodeksu kriminalizuotos ir kitos nusikalstamos veikos, susijusios su Konvencijos 25 straipsnyje apibr žtomis nusikalstamomis veikomis: 156 straipsnyje (Vaiko pagrobimas arba vaik sukeitimas) numatyta baudžiamoji atsakomyb už svetimo mažame io vaiko pagrobim , 103 straipsnyje (Tarptautin s humanitarin s teis s saugom asmen žalojimas, kankinimas ar kitoks nežmoniškas elgesys su jais ar j turto apsaugos pažeidimas) – už neteis t vaik atskyrim , neteis t asmen laisv s suvaržym ar at mim karo aplinkyb mis.

✓ Pagal BK 300 (Dokumento suklastojimas ar disponavimas suklastotu dokumentu) ir 303 (Antspauda, spauda ar dokumento sunaikinimas, sugadinimas arba pasl pimas) straipsnius taikytinas baudžiamumas už vaik , nurodyt Konvencijos 25 straipsnio 1 dalies (a) punkte, tapatyb patvirtinan i dokument klastojim , sl pim ar sunaikinim (Konvencijos 25 straipsnio 1 dalies (b) punktas).

✓ Sutinkamai su Konvencijos 25 straipsnio 5 dalies nuostatomis, Lietuvos Respublikoje vaikinimas galimas tik vaiko interesais (Civilinio kodekso (toliau – CK) 3.209 straipsnio (Vaikai, kuriuos leidžiama vaikinti) 1 dalis), priklausomai nuo vaiko amžiaus, vaiko nuomon siklausoma teisme, arba ji yra lemianti priimant sprendim d l vaikinimo (CK 3.215 straipsnis (vaikinamo vaiko sutikimas), Civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 485 straipsnis (vaikinamo vaiko sutikimas), vaikinimo proced ra reglamentuota teis s aktais (CK 3 knygos V dalis (vaikinimas).

✓ Sutinkamai su Konvencijos 25 straipsnio 5 dalies nuostatomis, CK 3.164 straipsniu (Nepilname io vaiko dalyvavimas užtikrinant jo teises) tvirtinamas nepilname io vaiko dalyvavimas užtikrinant jo teises.

✓ Vaiko teisi apsaugos pagrind statymo 4 straipsnio (Bendrosios vaiko teisi apsaugos nuostatos) 1 dalies 1 punktu tvirtinamas reikalavimas visiems fiziniams ir juridiniams asmenims visur ir visada pirmiausia atsižvelgti teis tus vaiko interesus, CK 3.209 straipsnio 1 dalyje tvirtinta, kad vaikinimas galimas tik vaiko interesais, tad Lietuva pripaž sta, jog vaiko interes neatitinka vaikinimas, kurio tikslas b t ne išauginti vaik šeimoje ir parengti j savarankiškai gyventi visuomen je, o gauti materialios ar kitokios naudos.

✓ Kadangi vaikinimas sukuria t vi ir vaiko tarpusavio teisinius santykius, kurie yra tapat s t v ir vaik pagal kilm tarpusavio teisiniams santykiams (CK 3.227 straipsnio (vaikinimo pasekm s) 1 dalis), siekiant apsaugoti vaikinto vaiko teises, Civiliniu kodeksu nenustatoma vaikinimo panaikinimo pagrind . Ta iau t viams už t v valdžios nepanaudojim taikoma statymuose numatyta teisin atsakomyb (CK 3.180 straipsnis (T v valdžios apribojimo s lygos, b dai ir pasekm s), o vaikui nustatoma globa.

✓ Teisin proced ra Lietuvoje, leidžianti perži r ti vaikinimo ar kurdinimo proced r sutinkamai su Konvencijos 25 straipsnio 4 dalies nuostatomis, yra teismo proceso atnaujinimas, kurio tikslas yra užtikrinti teis tum civiliniame procese. CPK 366 straipsnyje yra apibr žti pagrindai proceso atnaujinimui. Remdamasis EŽTT praktika, LAT suformulavo pozicij , jog nukrypimas nuo teisinio apibr žtumo principo, t.y. proceso atnaujinimas siteis jusiems teism

²⁴ Lietuvos Respublikos ratifikuot 2013 m. balandžio 23 d. statymu Nr. XII-254, Lietuvos Respublikai sigaliojusi 2013 m. rugs jo 13 d.

sprendimams peržiūrėti, galimas, jei yra iškilusi būtinyb ištaisyti esmines klaidas, esant svarbioms ir tikinamioms aplinkybėms²⁵.

✓ statymas nenumato proceso atnaujinimo galimybių ribojimo vaikinimo byloje. Darytina išvada, jog vaikinimo proceso atnaujinimas būtų manomas, jei, pvz., siteis jusiu teismo nuosprendžiu nustatytas dokument suklastojimas arba žinomai melaginga eksperto išvada, dėl kuri priimtas neteistas ar nepagrįstas teismo sprendimas (CPK 366 straipsnio 1 dalies 3 punktas).

Atsižvelgiant nacionalinį teisinį reglamentavimą bei Lietuvos teismų praktiką, darytina išvada, jog Lietuvos Respublika užtikrinti teisiniu procedūrą, kurios leist peržiūrėti vaikinimo ar kurdinimo procedūrą ir prireikus nutraukti bet kokį vaikų, gimusių priverstinio dingimo aplinkybėmis, taikymą ir veikimą praktikoje, sutinkamai su Konvencijos 25 straipsnio 4 dalies nuostatomis.

IV. BENDRADARBIAVIMAS IR ŠVIETIAMOJI VEIKLA

Atsižvelgdama tarpžinybinio bendradarbiavimo svarbą, sprendžiant vaiko teisių užtikrinimo klausimus, gyvendindama Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus statymo nuostatas, kontrolieriai aktyviai bendradarbiauja su Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių institucijomis, staigomis bei organizacijomis, taip pat su tarptautinėmis organizacijomis bei kitais fiziniais ir juridiniais asmenimis.

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriai bei jos patarėjai dalyvauja Lietuvos Respublikos Prezidento, Seimo, Vyriausybės, valstybių ir savivaldybių staigose, seimose, organizacijose bei kituose asmenų organizuojamuose posėdžiuose, pasitarimuose, taip pat komisijose ir darbo grupėse veikloje, kai svarstomi klausimai, susiję su vaiko teisių ir jo teisėtų interesų apsauga, teikia nuomonę bei pasiūlymus, siekdami visapusiškos vaiko gerovės. Ataskaitiniais metais dalyvauta 10 darbo grupėse, pateikti 39 pasiūlymai kompetentingoms institucijoms dėl teisinio reglamentavimo tobulinimo.

19 kartų vaiko teisių apsaugos kontrolieriai ir Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus staigos atstovai vyko spręsti / aptarti vaiko teisių apsaugos užtikrinimo klausimus institucijose, staigose, nevyriausybinėse organizacijose.

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriai ir Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus staigos atstovai dalyvavo 115 Lietuvoje vykusių renginiuose bei susitikimuose ir 11 renginiuose užsienyje (konferencijose, seminaruose, diskusijose, aptarimuose ir kt.).

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriai užtikrina ir paties vaiko dalyvavimo bei išklausymo galimybes bei atsižvelgia į vaiko nuomonę, sudaro sąlygas jiems daryti tokias sprendimus, susijusius su jų gerove šeimoje ir visuomenėje.

4.1 Bendradarbiavimas

✓ Su Lietuvos Respublikos Seimu

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriai ir (ar) jos patarėjai:

- dalyvavo Seimo Žmogaus teisių komiteto, Teisės ir teisėtvarkos komiteto, Socialinių reikalų ir darbo komiteto ir Sveikatos reikalų komiteto bei Seimo narių organizuojamuose posėdžiuose, klausymuose, pasitarimuose ir diskusijose vairiais vaiko teisių apsaugos teisinio reglamentavimo tobulinimo, tarptautiniuose ir nacionaliniuose teisės aktų gyvendinimo bei vaiko teisių ir teisėtų interesų užtikrinimo problemų sprendimo klausimais (dėl vaiko teisių užtikrinimo ir apsaugos mechanizmų nustatymo; dėl globalios organizavimo problemų sprendimo bei vaikų globaliose šeimose ir šeimynose skatinimo; dėl vaikų dienos centrų plėtros perspektyvų; dėl vaiko minimalios priežiūros priemonių efektyvumo; dėl vaikų sveikatos situacijos; dėl vaikų dalyvavimo biomediciniuose tyrimuose; kitais aktualiais klausimais).

²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 7 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-91/2008.

- dalyvavo tarptautin je konferencijoje „Ar tu už smurt prieš žmog ? Kur tu esi?“. Vaiko teisi apsaugos kontrolier skait pranešim „Kaip ginamos ir atstovaujamos vaiko teis s, sprendžiant vaik išnaudojimo klausimus Lietuvoje“.

- dalyvavo Pasaulin s pab g li dienos švent je Rukloje, Pab g li pri mimo centre.
- susitikimo su Seimo žmogaus teisi komiteto pirmininke Z. Žvikiene ir socialin s apsaugos ir darbo ministre A. Pabedinskiene metu aptar apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje organizavimo problemas, apsikeit nuomon mis aktualia pab g li pri mimo tema, aptar savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyri veikl .

- dalyvavo t stin je Lietuvos Respublikos Seimo valdybos sprendimu sudarytos darbo grup s d l Psicholog praktin s veiklos statymo projekto parengimo veikloje.

✓ **Su Lietuvos Respublikos Prezident ra**

- Vaiko teisi apsaugos kontrolier kartu su užsienio reikal ministru L. Linkevi iumi ir Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnybos direktore O. Tarvydiene dalyvavo Lietuvos Respublikos Prezident s D. Grybauskait s inicijuotame pasitarime d l užsienyje gyvenan i Lietuvos vaik interes gynimo, pagalbos bei informacijos teikimo užsienyje gyvenantiems Lietuvos pilie iams.

- Vaiko teisi apsaugos kontrolier s patar ja dalyvavo Lietuvos Respublikos Prezident s D. Grybauskait s inicijuotame pasitarime d l Šv kšnos specialiojo ugdymo centro.

- Vaiko teisi apsaugos kontrolier su patar jais kelet kart susitiko su Lietuvos Respublikos Prezident s patar jais aktualiems vaik teisi užtikrinimo klausimams aptarti (d l vaik ugdymo vaik socializacijos centruose, Šv kšnos specialiojo ugdymo centre bei kitose specialiosiose mokyklose; k diki ir vaik iki 3 (4) met institucin s globos; elektronini paty i paplitimo ir kt.).

✓ **Su Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieri staiga**

Vaiko teisi apsaugos kontrolier s patar jai:

- dalyvavo Seimo kontrolieri staigos organizuotame susitikime su Vilniaus apskrities vaik globos staig vadovais, kurio metu buvo pristatyti Seimo kontrolieri vykdomos nacionalin s kankinim prevencijos priemon s, atliekam patikrinim ir žmogaus teisi pad ties vertinimo aspektai. Vaiko teisi apsaugos kontrolier s patar ja pristat vaik globos namams aktualias problemas.

- kartu su Seimo kontrolieri staigos atstovais dalyvavo žmogaus teisi pad ties Vilniaus vaik socialin s globos namuose „Gil “ steb senoje.

✓ **Su Lietuvos Respublikos Lygi galimybi kontrolieriaus tarnyba**

Vaiko teisi apsaugos kontrolier su patar jais dalyvavo Lygi galimybi kontrolieriaus tarnybos inicijuotame susitikime, skirtame aptarti nemokamo maitinimo gyvendinimo Lietuvos mokykloje problemas.

✓ **Su Lietuvos Respublikos Vyriausybe**

Vaiko teisi apsaugos kontrolier dalyvavo Ministro Pirmininko inicijuotuose tarpžinybiniuose pasitarimuose d l pagalbos teikimo vaikui ir šeimai problem sprendimo bei sistemos tobulinimo.

✓ Su ministerijomis ir joms pavaldžiomis staigomis

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Vaiko teisi apsaugos kontrolier ir (ar) jos patar jai dalyvavo:

- Tarpžinybin s vaiko gerov s tarybos darbe (d l Jungtini Taut Vaiko teisi komiteto rekomendacij gyvendinimo priemoni plano; taikinamojo tarpininkavimo (meditacijos) sistemos pl tros koncepcijos projekto; vaik gydymo, kai t vai tam priešinasi, užtikrinimo problematikos ir kt.).
- tarpinstitucin je steb senos darbo grup je d l Per jimo nuo institucin s globos prie šeimoje ir bendruomen je teikiam paslaug ne galiesiems ir likusiems be t v globos vaikams 2014–2020 met veism plano (toliau – Veism planas) steb senos (*plai iau žr. Ataskaitos 3.2. dalyje „Vaiko, netekusio t v globos, apsauga“*).
- darbo grup je Vaik išlaikymo fondo statymo pakeitimo statymo projektui parengti.
- darbo grup je metodin ms rekomendacijoms d l savivaldybi vaiko teisi apsaugos specialist dalyvavimo baudžiamajame procese parengti.

Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnyba prie Socialin s apsaugos ir darbo ministerijos

Vaiko teisi apsaugos kontrolier s patar jai dalyvavo tarpinstituciniame susitikime d l institucij , susijusi su vaiko gerov s užtikrinimu, bendradarbiavimo seksualinio smurto prieš nepilnamet prevencijos ir pagalbos organizavimo atvejais.

Švietimo ir mokslo ministerija

Vaiko teisi apsaugos kontrolier ir (ar) jos patar jai dalyvavo:

- darbo grup s d l specialiojo ugdymo ir vaik socializacijos centr veiklos kokyb s gerinimo ir šios darbo grup s pogrupi d l:
 - ❖ kompleksišškai teikiamos pagalbos vaikui ir šeimai sistemos tobulinimo,
 - ❖ vaiko minimalios prieži ros tobulinimo,
 - ❖ vaik socializacijos centr pertvarkos,
 - ❖ speciali j mokykl /centr pertvarkos veikloje.
- darbo grup je Vaiko minimalios ir vidutin s prieži ros statymo pakeitim projektui parengti.
- darbo grup je nacionaliniu ir regioniniu lygmeniu teikiam ugdymo, sveikatos prieži ros ir socialin s apsaugos paslaug ir pagalbos organizavimo pertvarkos modeliui sukurti.
- darbo grup s d l elgesio ir emocij sutrikim turintiems mokiniams specialiojo ugdymo centruose teikiam socialini , sveikatos prieži ros paslaug , vaik saugumo užtikrinimo gerinimo veikloje.
- tarpžinybiniame pasitarime d l sergan i ir gydom vaik ugdymo, gydymo organizavimo ugdymo institucijose.
- pasitarime d l mokymo organizavimo laisv s at mimo vietose.

Be to, buvo dalyvauta Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo informacini technologij centro kartu su partneriais vykdomo Saugesnio interneto programos „Safer Internet Centre Lithuania: draugiskasinternetas.lt“ gyvendinimo 2015–2016 metais projekto Valdymo grup s veikloje.

Teisingumo ministerija ir staigomis prie ministerijos

Vaiko teisi apsaugos kontrolieris patarjai:

- dalyvavo Teisingumo ministerijos organizuotame susitikime d l Jungtini Taut Žmogaus teisi tarybos 2011 m. visuotinis periodinis peržiros metu pateikt rekomendacij vykdymo pažangos ir pasirengimo antrajam visuotinis periodinis peržiros ciklui.
- teik nuomon bei si lymus vaiko teisi užtikrinimo klausimais:
 - ❖ Europos teis s departamentui prie Teisingumo ministerijos d l gaut byl , susijusi su nepilname i vaik teis mis ir teis tais interesais, svarbos (reikšmingumo) Lietuvai ir tikslingumo dalyvauti jose.
 - ❖ teisingumo ministro sudarytai darbo grupei, atsakingai už Lietuvos Respublikos ataskaitos pagal 2006 m. Tarptautinis konvencijos d l asmen apsaugos nuo priverstinio dingimo 29 straipsn projekto parengim .
- dalyvavo Kal jim departamento prie Teisingumo ministerijos sudarytos darbo grup s, skirtos vertinti Kauno nepilname i tardymo izoliatoriaus–pataisos nam patalp naudojim , veikloje.

Sveikatos apsaugos ministerija

Vaiko teisi apsaugos kontrolieris ir (ar) jos patarjai:

- Teik nuomon bei si lymus vaiko teisi užtikrinimo klausimais šioms darbo grup ms:
 - ❖ „D l Medicinini kriterij (lig ir (ar) susijusi sveikatos sutrikim , specialij poreiki) s rašo, kuriuo vadovaujantis vaikai b t priimami sutrikusio vystymosi k diki namus“.
 - ❖ „D l Per jimo nuo institucinis globos prie šeimoje ir bendruomen je teikiam paslaug ne galiems ir likusiems be tv globos vaikams 2014–2020 met veiksm plano 1.12, 2.10 ir 3.3 papunkiuose nurodyt priemoni gyvendinimo.
- Dalyvavo pasitarime d l Nacionalinis burnos sveikatos programos, kurios vienas iš tiksl – vaik burnos sveikatos tinkamos priežiros užtikrinimas, parengimo.

✓ **Su savivaldyb mis**

Ataskaitiniais metais ir toliau buvo pl tojamas bendradarbiavimas su vietos savivaldos institucijomis ir savivaldyb se veikianiomis staigomis bei organizacijomis – sprendžiant vaiko teisi pažeidimus s lygojanias problemas, vykdam švie iam j veikl .

Buvo organizuoti susitikimai su savivaldybi administracij atstovais ir diskutuota vaik pad ties gerinimo klausimais.

✓ **Su teismais, prokurat romis, policija**

Vaiko teisi apsaugos kontrolieris ir (ar) jos patarjai dalyvavo:

- Teis j tarybos sudarytos darbo grup s veikloje, kuriai buvo pavesta parengti teis s akt pakeitimus ir kitus dokumentus bei pateikti su tuo susijusias išvadas ir si lymus Teis j tarybai, siekiant išspr sti teismo psycholog veikloje kylanias problemas.
- Generalinis prokurat ros organizuotame pasitarime d l Generalinis prokurat ros, Socialinis apsaugos ir darbo ministerijos ir Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos 2011 m. sausio m n. 27 d. pasirašyto bendradarbiavimo susitarimo gyvendinimo efektyvumo, praktikoje pasitaikan i bendradarbiavimo problem ir kt.
- Panev žio apygardos prokurat ros organizuotame seminare – diskusijoje „Vaikai baudžiamajame procese“, kurio metu Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos atstovas aptar vaik teisi užtikrinimo situacij baudžiamajame procese per 2015 metus.

- Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato organizuotame jaun j policijos r m j forume.

✓ **Su universitetais**

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staiga:

- dalyvavo (yra projekto partneris) Lietuvos teisinink draugijos Jaun j teisinink skyriaus inicijuotame projekte „Galimybi akademija“. Projekto metu dalyvius siekiama supažindinti su teisinio darbo specifika, darbdavio l kesiais, darbo tvarka ir organizavimu, taip pat patikrinti ir pagilinti dalyvi teorines teis s žinias, paskatinti juos dom tis teisininkui aktualiais visuomeniniais, verslo ir kitais svarbiais reiškiniais bei problemomis;

- bendradarbiavo su Mykolo Romerio universiteto Teis s fakultetu:

- ❖ Tarptautin s žmogaus teisi apsaugos vasaros mokyklos dalyvius (d stytojus ir studentus iš Lietuvos bei užsienio valstybi), nagrin jan ius žmogaus teisi gyvandinimo problemas bei j sprendimo b dus supažindino su Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos veikla;

- ❖ magistrant ros studij programos bioteis s studentus supažindino su Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos veikla, diskutavo vaik sveikatos klausimais.

- Vaiko teisi apsaugos kontrolier su patar ja aptar su Kazimiero Simonavi iaus universiteto (KSU) Teis s fakulteto prodekane Jolita Malinauskaite ir student mokslin s draugijos „Kriterijus“ komanda KSU Teis s fakulteto Jaunimo teis s klinikos ypatumus, bendradarbiavimo galimybes ir kitus studentams aktualius vaiko teisi klausimus.

✓ **Su kitomis institucijomis, staigomis ir organizacijomis**

Vaiko teisi apsaugos kontrolier ir (ar) jos patar jai dalyvavo:

- Vš Paramos vaikams centro organizuotoje tarptautin je konferencijoje „Apsaugok mano vaikyst “, kurioje darytas pranešimas apie vaiko teisi pad t Lietuvoje.

- Lietuvos teis s instituto kartu su Vš „Šeimos institutas“ organizuotoje diskusijoje apie šeimos politik Lietuvoje ir išsak vaik teisi apsaugos kontrolier s pozicij .

- Vaiko raidos centro organizuotoje apskritojo stalo diskusijoje „Ankstyva pagalba vaikams su autizmo spektro sutrikimais ir j šeimoms“.

- Europos student teisinink asociacijos Vilniaus padalinio organizuotoje diskusijoje „Mušti negalima pasigail ti, kur d tum kablel “.

- Lietuvos Raudonojo Kryžiaus organizuotoje apskritojo stalo diskusijoje „Lietuvoje tarptautin apsaug gavusi užsienie i šeim susijungimas: kaip užtikrinti efektyv šios teis s gyvandinim “.

- Lietuvos paramos fondo „SOS vaik kaimai“ kartu su Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnyba prie Socialin s apsaugos ir darbo ministerijos, Var nos rajono savivaldyb s administracija ir Visuomen s sveikatos organizacija Oslo Sanitetsforening BRUSETKOLLEN AS organizuotoje tarptautin je konferencijoje „Vaiko teis kokybišk glob “, skirtoje vaiko teisi apsaugos aktualijoms aptarti ir dar pranešim .

- Vš SOS vaik kaimai organizuotame tarpžinybiniame pasitarime d l nepilname i Rusijos Federacijos pilie i , gyvenan i Vš „Vilniaus SOS vaik kaimas“.

- Jungtin s Karalyst s ambasados kartu su „Dingusi žmoni paramos centru“ ir „Vyr krizi centru“ organizuotoje apskrito stalo diskusijoje „JK ir Lietuvos organizacij , dirban i prieš prekyb žmon mis srityje, patirtis ir ypatumai“. Diskusijoje aptartos Lietuvos Respublikos pilie i , išvykusi Jungtin Karalyst , išnaudojimo (darbu, seksualinio ir kt. išnaudojimo) problemos, su kuriuo susij ir nepilname iai.

- Lygi galimybi kontrolieriaus tarnybos kartu su Lygi galimybi pl tros centru ir Vilniaus miesto krizi centru organizuot mokym „Smurto artimoje aplinkoje prevencija: koordinuotas institucij atsakas“ baigiamajame renginyje – apvalaus stalo diskusijoje, vykusioje

Socialinis apsaugos ir darbo ministerijoje, kurioje kartu su Jungtini Amerikos Valstij ir Lietuvos ekspertais dalintasi gerosios praktikos pavyzdžiais, kaip organizuoti institucij bendradarbiavim savivaldyb se, siekiant mažinti smurto artimoje aplinkoje paplitim .

✓ **Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigoje vyk susitikimai**

Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigoje lank si:

- Tarptautinis žmogaus teisi apsaugos vasaros mokyklos dalyviai (student ir d stytoj iš Baltarusijos, Danijos, Irako, Lietuvos, Lenkijos bei Pranc zijos). Susitikimo metu jaunuoliai, vasaros mokykloje nagrin jantys žmogaus teisi gyvendinimo problemas ir ieškantys b d joms spr sti, buvo supažindinti su Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos veikla.
- Kauno rajono Garliavos Adomo Mitkaus pagrindinis mokyklos 8 – 10 klasi mokiniai bei ugdymo specialistai. Susitikimo metu vaikai buvo supažindinti su pagrindiniais Jungtini Taut vaiko teisi konvencijos istorijos aspektais, vaik teis mis ir pareigomis, Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos veikla bei kitomis žmogaus teisi gynimo staigomis, atsakyta vaikams r pimus klausimus vaiko teisi apsaugos temomis.
- Western Union tarptautinio paramos fondo Lietuvoje prezidentas d l bendradarbiavimo galimybi sprendžiant emigrant šeimoms kylan ias problemas.
- Teisingumo viceministras P. Gričinas d l kalinimo s lyg , ilgalaiki ir trumpalaiki vaik pasimatym su t vais kalinimo staigose ir kt.
- Mokslo visuomen s atstovai (psichiatras L. Slušnys, Mykolo Romerio universiteto Teis s fakulteto dekan prof. dr. L. Jakulevi ien ir kt.) vairiais vaiko teisi tinkamo užtikrinimo ir kt. klausimais
- Vaik – onkohematologini ligoni draugijos „Paguoda“ bei Sveikatos apsaugos ministerijos atstovai Biomedicinos tyrim etikos statymo projekto nuostat bei j gyvendinimo galimybm ms aptarti.
- „Diemedžio“ ugdymo centro (buv s Šv kšnos specialiojo ugdymo centras) administracijos atstovai d l centre kylan i (iškilusi) vaik teisi užtikrinimo problem .
- Vš Paramos vaikams centro kartu su Eurochild vykdomos socialin s akcijos “Nustokime barti, prad kime girti” savanoriai su specialia d že, kuri vaiko teisi apsaugos kontrolier kartu su patar jais met korteles su užrašytais žodžiais, kuri nereikia vartoti aukl jant vaikus. Šia akcija siekiama atkreipti visuomen s d mes emocin s prievartos prieš vaikus problem . Akcijos metu kvie iama atsisakyti vaikus žeidžian i žodži , ir dalinami žodžiai, kuriais suaugusieji gali pagirti ir paskatinti vaikus.
- Labdaros ir paramos fondo „Algojimas“ atstovais d l negali turin i vaik atostog , stovykl , teikiam paslaug .

✓ **Vizitai staigose**

Vaiko teisi apsaugos kontrolier bei jos patar jai lank si:

- vaik globos namuose, Šv kšnos specialiojo ugdymo centre (susipažinta su vaik gyvenimo s lygomis, vaikams teikiamomis paslaugomis, teikiam paslaug tr kumais bei j šalinimo aspektai, bendrauta su staigoje gyvenan iais vaikais, išklaudyta j nuomon , nusiskundimai ir kt.).
- ugdymo staigose (su pedagogais ir kitais švietimo pagalbos specialistais bendravo aktualiais švietimo klausimais, aiškinosi kylan ias problemas ir galimus j sprendimo b dus).
- Ruklos pab g li pri mimo centre ir Užsienie i registracijos centre Pabrad je (vizit tikslas vertinti, kokiomis s lygomis gyvena Lietuv patekusios pab g li , prieglobs io prašytoj šeimos su vaikais ir nelydimi nepilname iai).
- Kauno nepilname i tardymo izoliatoriuje – pataisos namuose bei Lukiški tardymo izoliatoriuje–kal jime (dom tasi nepilname i gyvenimo s lygomis, buitiniu apr pinimu, sveikatos

ir psichologin s b kl s prieži ra, laisvalaikio užimtumu bei kitomis aktualiomis problemomis, aptartos vaik pad ties gerinimo galimyb s ir kt.).

- Savivaldyb se, kartu su savivaldybi atstovais (administracijos direktoriumi, vaiko teisi apsaugos, socialin s paramos skyri ir kt. atstovais) aptarti vaiko teisi apsaugos užtikrinimo klausimai.

- Sveikatos prieži ros staigose (Vš Vilniaus universiteto ligonin s Santariški klinik filialo Vaik ligonin je bei Vaiko raidos centre), susipažinta su problemomis, su kuriomis susiduria sveikatos prieži ros specialistai teikdami paslaugas vaikams, užtikrindami tinkam vaik buvimo (gydymosi) sveikatos prieži ros staigoje s lyg užtikrinim , kokyb ir kt.

- Karalien s Mortos mokykloje ir darželyje „Vaikyst s sodas“ (d l ugdymo metodik , alternatyvaus ugdymo ir pan.).

✓ **Tarptautinis bendradarbiavimas**

Vaiko teisi apsaugos kontrolier ataskaitiniais metais buvo išrinkta Europos vaik ombudsmen tinklo (*European Network of Ombudspersons for Children* toliau – ENOC²⁶) pirmininke 2015 – 2016 met kadencijai.

B dama ENOC biuro (valdybos) nare kontrolier dalyvavo šiuose ENOC susitikimuose, konferencijose, seminaruose ir kt. renginiuose:

- aukšto lygio simpoziume tema „Nacionalinis ir tarpvalstybinis vaikinimas“.
- ekspert komiteto Europos Tarybos vaiko teisi strategijai parengti tre iajame pos dyje.
- projekto ADOCARE organizuotame susitikime – seminare, skirtame politik formuojantiems asmenims, paaugli psichikos sveikatos tema.
- Europos Tarybos Komisijos prieš rasizm ir netolerancij (ECRI) seminare, skirtame specializuotoms institucijoms.
- ENOC 19-oje kasmetin je konferencijoje „Smurtas prieš vaikus“ bei 19-tame ENOC Generalin s Asambl jos susitikime.
- kasmetiniame Baltijos šali ir Lenkijos vaiko teisi ombudsmen susitikime, kurio metu buvo aptartos Lietuvos, Latvijos, Estijos bei Lenkijos vaiko teisi ombudsmen institucij veiklos, diskutuota apie vaik , kuri t vai atlieka laisv s at mimo bausmes, teises, ataskait teikim Jungtini Taut vaiko teisi komitetui, nelydim nepilname i pad t bei kt.

Vaiko teisi apsaugos kontrolier s patar jai dalyvavo:

- Mokymuose, kurie buvo organizuoti gyvendinant Europos S jungos PROGRESS programos finansuojam projekt „Sutelkime j gas ir kurkime visuomen be prievartos“. Mokym metu susipažino su Švedijos koordinuoto institucinio atsako smurt artimoje aplinkoje modeliu.
- vizite Norvegijoje, vykdant projekt „Geb jim stiprinimas ir institucinis valstyb s, paramos gav jos ir Norvegijos vieš j institucij , vietos ir regionin s valdžios bendradarbiavimas“.
- 9-ajame Vaiko teisi forume.
- Goniadz (Lenkija) projekte „Svajon ms pritaikyta vaikyst “ (Childhood Tailored to Dreams), kartu su Vilniaus vaik socializacijos centru.

²⁶ ENOC yra ne pelno siekianti organizacija, vienijanti nepriklausomas vaiko teises ginan ias institucijas visoje Europoje.

4.2. Švie iamoji veikla

✓ Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos organizuoti renginiai ir vykdyti projektai

- Aktyviai gyvendinta švie iamoji veikla – ugdymo staig darbuotojams, savivaldybi vaiko teisi apsaugos specialistams, policijos pareig nams, socialiniams darbuotojams ir žiniasklaidos atstovams Vilniuje, K dainiuose, Radviliškyje, Šilal je, Raseiniuose ir Skuode buvo surengti mokymai bendravimo su žiniasklaida ir vaiko teisi užtikrinimo tema (*plia iau žr. Ataskaitos 3.6. dalyje „Vaiko privatus gyvenimas ir žiniasklaida“*).

- kartu su VŠ Kult ros ir švietimo centro Vilniaus mokytoj namais organizuota tradicin Atvelykio mug – paroda „Angel vaikai – su meile Jums“, skirta speciali j mokykl ir pensionat aukl tiniams. Renginyje vaikai prekiavo savo sukurtais darbeliais, vyko žaidimai, švent s dalyvius linksmino tautini ir šiuolaikini šoki kolektyvai / grup s, gausus gyv n paradas ir kt. Švent s metu veik k rybin s dirbtuv s.

- kartu su Lietuvos Nepriklausomyb s Akto signataru E. Bi kausku ir Plytin s kartodromu organizuotos Lietuvos vaik globos nam ir socializacijos centr aukl tini kartingo varžybos, vykusios jau septintus metus. Turnyre dalyvavo per du šimtus vaik iš visos Lietuvos. Turnyro pagrindinis prizas – kelion Europos Parlament . Varžyb dalyviams ir j palaikymo komand nariams sudaryta galimyb apži r ti Lietuvos kariuomen s ginkluot bei Lietuvos karo policijos karin visureig ir kt., dalyvauti vairiose rungtyse;

- siekiant stiprinti institucij bendradarbiavim vaiko teisi apsaugos ir užtikrinimo srityje, organizuotas susitikimas su savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyri vadov asociacijos valdybos atstovais. Susitikime dalyvavo Mykolo Romerio universiteto Teis s fakulteto dekan prof. L. Jakulevi en , šio universiteto Civilin s justicijos instituto atstov doc. I. Kudinavi i t – Michailovien , žurnalist etikos inspektor G. Ramanauskait – Tiunenevien ir inspektor s vyriausiasis patar jas D. Velkas, socialin s apsaugos ir darbo viceministras A. Šešelgis bei ministerijos atstovai, Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnybos atstovai.

Susitikimo metu aptartos bendradarbiavimo galimyb s, sprendžiant aktualias vaiko teisi apsaugos problemas, nagrin tos vaiko teisi apsaugos ir užtikrinimo visuomen s informavimo priemon se ir savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyri vaizdžio viešoje erdv je formavimo, vaiko teisi apsaugos skyri funkcij , numatyt Baudžiamojo proceso kodekse, vykdymo, vaik globos nam reorganizavimo, k diki pri mimo, vaik , turin i psichikos sveikatos sutrikim bei pagalbos jiems teikimo, savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyri darbo su psichikos sveikatos problem turiniais suaugusiais asmenimis (t vais), vaik negydymo ir kitos problemos, aptartas Vaiko teisi apsaugos pagrind statymo projektas.

- atsižvelgiant sveikatos prieži ros specialist kreipimuisis d l praktikoje atsirandan i blogo elgesio su vaiku sindromo (mišri prievartos forma, Miunchauzeno deleguotojo sindromas) atvej , surengta tarpinstitucin apskritojo stalo diskusija situacijai bei galimoms praktinio gyvendinimo problemoms aptarti. Susitikime dalyvavo Sveikatos apsaugos ministerijos, Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnybos prie Socialin s apsaugos ir darbo ministerijos, Valstybin s teismo medicinos tarnybos, Valstybin s teismo psichiatrijos tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos, Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro, Lietuvos psycholog s jungos, Lietuvos pedagogini psichologini tarnyb vadov asociacijos, sveikatos prieži ros staig ir vaiko teisi apsaugos skyri vadov asociacijos valdybos atstovai. Diskusijos dalyviai aptar kylan ias vaiko teisi užtikrinimo priemoni gyvendinimo problemas bei atkreip d mes tarpinstitucinio veiksm plano (protokolo) parengimo, organizuojant šio specifinio smurto apsaugos vaikams priemones, tikslingum .

- siekiant išsiaiškinti nepilname i laikymo s lyg Kauno nepilname i tardymo izoliatoriuje – pataisos namuose tinkamum , inicijuotas susitikimas, kuriame dalyvavo Teisingumo

ministerijos, Kal j im departamento prie teisingumo ministerijos bei Seimo kontrolieri staugos atstovai.

- kartu su Tarptautin s migracijos organizacijos (TMO) Vilniaus biuru t stas (ir ataskaitiniais metais baigtas) Europos fondo tre i j šali pilie i integracijai skirtas projektas „Pagalba vaikui ir jo šeimai: specialist tarpkult rin s kompetencijos didinimas II“. gyvendinant projekt buvo organizuoti mokymai regionuose dirbantiems specialistams.

✓ **Dalyvavimas renginiuose vaikams**

Vaiko teisi apsaugos kontrolier ir (ar) jos patar jai dalyvavo:

- Kazimiero Simonavi iaus universiteto Teis s fakulteto organizuotame projekte „Byla Nr. Teis vasariškai/2015“. Projekto dalyviai (moksleiviai) lank si Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigoje, susipažino su vaiko teisi apsaugos institucij sistema bei veikla, aptar ši met projekto tem – aktualios jaunimui autori ir gretutin s teis s. Projekto tikslas – atkreipti Lietuvos moksleivi d mes teis s žini svarb žmogaus gyvenime, supažindinti juos su teisininko profesija, prasmingai praleisti laik su žymiais teisininkais, teis s studij studentais ir kt.

- Vš „Vaik linija“ organizuojamoje akcijoje „Savait BE PATY I“, skirtoje didinti visuomen s s moningum apie paty i problem . Prie organizuojamos iniciatyvos ataskaitiniais metais prisijung apie t kstantis ugdymo staig , nevyriausybin i ir kit organizacij , kurios savo renginiais ir veiklomis prisid jo prie saugesn s aplinkos k rimio šalyje;

- bendrojo ugdymo mokykl ir profesinio mokymo staig mokini respublikinio teisini žini konkurso „Temid“ renginyje (vertinimo komisijoje). Organizuojant teisini žini konkurs , siekiama ugdyti mokini teisin s moningum , supratim apie teisin sistem , skatinti jaunimo pilietiškum , diegti atsakomyb s jausm , skatinti mokinius tinkamai reaguoti neigiamus reiškinius savo aplinkoje, skatinti bendrojo ugdymo mokykl ir profesinio mokymo staig bendruomeni ir teis saugos institucij bendravim ir bendradarbiavim .

V. IŠVADOS

Remiantis vaiko teisi apsaugos kontrolier s veikla variose vaiko teisi užtikrinimo ir apsaugos srityse, identifikuotos problemos ir sisteminiai tr kumai leidžia daryti šias išvadas:

1. Pasigendama atsakingo, geranorišku kompetenting valstyb s ir savivaldybi institucij bei nevyriausybin i organizacij bendradarbiavimu pagr sto d mesio vaik , turin i elgesio, emocij ar kit sutrikim /problem , ypatingai nukreipt specialios paskirties ugdymo staigas (vaik socializacijos centrus, specialiojo ugdymo centrus, speciali sias mokyklas), situacijai ir problem sprendimui – neužtikrinta saugi aplinka, vaikui reikalingos specializuotos bei individualius jo poreikius atitinkan ios pagalbos prieinamumas, ribotas teikiamos pagalbos efektyvumo vertinimas, apsunkintas vaik ugdymo(si) ir socializacijos procesas, nepakankamas bendradarbiavimas su vaiko statyminiais atstovais, j traukimas ir aktyvus bei privalomas dalyvavimas klausim , susijusi su vaiko gerov s užtikrinimu, sprendime ir kt.

2. Numatytos ir vykdomos priemon s, sprendžiant vis dar aktuali socialini paslaug organizavimo bei teikimo vaikui ir šeimai problem , pasireiškian i formaliu šeimos socialini paslaug poreikio vertinimu ir socialini paslaug parinkimu, taip pat tolygi ir realius gyventoj poreikius atitinkan i socialini paslaug bendruomen se pl tr , nepakankamai efektyvios. Socialini paslaug poreikio nustatymas ir paslaug skyrimas vis dar neretai yra nulemtas ne objektyvi kriterij (reali šeimos poreiki), o savivaldyb je esan i paslaug prieinamumo, tod l dažniausiai apsiribojama bendr j socialini paslaug teikimu, šeimos gyvenimo s lyg gerinimu bei gaunam socialini išmok tinkamo panaudojimo kontrole. Nepakankamai pl tojamos

socialini s paslaugos bendruomen je ir savivaldybi ind lio socialini paslaug pl tr tr kumas nesudaro s lyg išvengti vaik pa mimo iš j šeim . Objektyvi teikiam socialini paslaug kokyb s vertinimo kriterij ir kontrol s mechanizmo nebuvimas neigiamai veikia socialini paslaug efektyvum .

3. Per jimo nuo institucin s globos prie šeimoje ir bendruomen je teikiam paslaug ne galiesiems ir likusiems be t v globos vaikams procesas, kuriuo siekiama atsisakyti institucin s vaiko globos, vyksta vangiai. Ataskaitiniu laikotarpiu nenumatytos ir nevykdytos priemon s, skirtos alternatyvi institucinei globai form – globai šeimoje ar šeimynoje bei vaikinimui – pl trai. Tr ksta informacijos apie šio proceso gyvendinimo priemones sklaidos ne tik viešojo informavimo priemon se, bet ir vaik globos nam bendruomen ms.

Ypating susir pinim kelia jauniausi t v globos netek vaikai (iki 3 met amžiaus), nes jie, neatsižvelgiant j sveikatos b kl , vis dar globojami sveikatos prieži ros staigose – sutrikusio vystymosi k diki namuose. Institucij , tiesiogiai atsaking už aukš iau min to pertvarkos proceso gyvendinim (mažinant vaik , globojam institucijose, skai i), opozicionavimas sprendimams, lemiantiems realius sutrikusio vystymosi k diki nam veiklos poky ius, atsisakant sveikatos prieži ros staigoms neb dingos ilgalaik s ir trumpalaik s socialin s globos teikimo paslaug t v globos netekusiems vaikams, nesudaro prielaid artimiausiu metu tik tis teigiam poky i vaik globos srityje ir kelia abejones d l prielaid sudarymo Lietuvos Respublikos Prezident s inicijuot Civilinio kodekso pakeitim gyvendinimui (nuo 2017 m. ribojamas institucin s vaiko globos terminas).

Teigtina, kad nepakankama paslaug bendruomen se pl tra tiesiogiai takoja per jimo nuo institucin s globos prie šeimoje ir bendruomen je teikiam paslaug ne galiesiems ir likusiems be t v globos vaikams priemoni pasirinkim . Vaik globos nam pertvarkymas aukš iau min to plano kontekste, apgyvendinant vaik globos nam šeimynas (vaik grupes) skirtinguose butuose ir (ar) namuose, vertintinas teigiamai vaik gyvenimo s lyg gerinimo aspektu, ta iau negali b ti prilyginamas vaiko apgyvendinimui šeimoje (globa, vaikinimas) ir netur t b ti laikomas pakankama (tinkama) bendruomenini paslaug pl tra ar realiu per jimu nuo institucin s globos.

Kai kuriose vaik globos institucijose vaikams neužtikrinamos visapusiškam ir harmoningam vystymuisi reikalingos gyvenimo s lygos, nesudaryta saugi ir stabili aplinka.

Savivaldybi administracij vaiko teisi apsaugos skyri vykdoma vaik , globojam institucijose, globos prieži ra neretai yra formali ir neatliepianti vaiko interes .

4. Išlieka aktuali ne gali vaik teis s tinkamas, kokybiškas ir prieinamas švietimo (taip pat ir neformaliojo bei ikimokyklinio) bei socialines paslaugas užtikrinimo, pakankamo ir produktyvaus bendradarbiavimo su ne gali j organizacijomis problema.

Globos institucijose vaikams su negalia sudarytos s lygos darbuotojams piktnaudžiauti fizinio suvaržymo priemon mis (taikymo tvarka nereglamentuota teis s aktais), jose dirban io personalo skai ius ne visada atitinka normatyv , ne visada užtikrintas vaik užimtumas, nepakankamas d mesys skiriamas darbuotoj (ypa socialini darbuotoj ir socialini darbuotoj pad j j , dirban i su proto negali , elgesio ir emocij sutrikim bei autizmo sutrikim turiniais vaikais) kvalifikacijos k limui.

5. Sprendžiant ikimokyklini ir priešmokyklini ugdymo staig ir viet jose tr kumo problem , aktyviai steigiamos priva ios ugdymo staigos, nors n ra aiškaus j veiklos prieži ros kontrol s mechanizmo, kuris sudaryt s lygas užtikrinti jose besimokantiems vaikams tinkam teikiam paslaug kokyb .

6. Stebimas vaiko statymini atstov (t v , glob j , r pintoj) nepakankamai atsakingas poži ris vaiko teis s moksl užtikrinim bei atitinkamos j pareigos vykdym (mokyklos nelankym t v atostog metu, dalyvavim politin se akcijose ir kt. vaiko ugdymo(si) proceso metu), sudarantis s lygas atsirasti ugdymo(si) spragoms, blog ti ugdymo(si) kokybei ir kt.

Ugdymo staigose ne visada laiku imamasi priemoni informuoti t vus ir kompetentingas institucijas apie galimus vaiko teisi pažeidimus bei konfliktus, smurto, paty i atvejus, aiškintis j priežastis, vertinti konflikte dalyvavusi asmen veiksmus, priimti pozityvius sprendimus.

Nepakankamas d mesys skiriamas švietimo staig bendruomeni tarpusavio santyki , emocinio klimato bei saugios ugdymo aplinkos gerinimui.

7. Neišspr stos vaiko teisi sveikat gyvendinimo problemos, užtikrinant vaikui b tin ir nepertraukiam sveikatos prieži ros paslaug teikim , reikalaujan ios atsakingesnio ir aiškesnio tarpinstitucinio bendradarbiavimo, koordinuojant bendrus veiksmus bei ieškant veiksming pagalbos vaikui (ir šeimai) priemoni . Praktikoje susiduriama ir su blogo elgesio su vaiku sindromo (mišri prievartos forma, Miunchauzeno deleguotojo sindromo) atpažinimo (identifikavimo) ir savalaiki vaiko apsaugos priemoni užtikrinimo problema, kuri pradžioje dažniausiai pastebima ir tariama sveikatos prieži ros staigoje, t vams kreipiantis d l vairi sveikatos negalavim , kuri medicininiai tyrimai vaikams nepatvirtina.

8. Atsižvelgiant stebimas visuomen s dalies neigiamas nuostatas d l imunoprofilaktikos efektyvumo, neskiriamas pakankamas d mesys visuomen s informavimui ir švietimo stiprinimui, remiantis vakcin saugum ir veiksmingum pagrindžianiais moksliniais rodymais. Akivaizdu, jog remdamiesi nepatikimais ir nepagrtais informacijos šaltiniais, apsiribodami klaidingais vakcin žalos aiškinimais, statyminiai vaiko atstovai negali atsakingai priimti sprendim , geriausiai atitinkan i vaiko interesus.

9. Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigoje gaunam skund skai ius ir pob dis rodo, kad pagrindinei vaiko teisi apsaugos institucij sistemos grandžiai – savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyriams (specialistams) tr ksta kompetencij , sprendžiant daugel su vaiko teisi apsauga susijusi klausim , taip pat neretai stebimas formalus poži ris su vaikais susijusi problem sprendim . Daugel met lieka nepriimtas sprendimas d l vaiko teisi užtikrinimo ir apsaugos (vaiko teisi ir interes atstovavimo vykdymo, baudžiamajame procesuose, sprendim d l vaiko pa mimo iš nesaugios aplinkos pri mimo ir kt.) pasibaigus savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyri darbo laikui, kuris sutampa su savivaldyb s administracijos darbo laiku, klausimas.

10. Praktikoje vis dar dažni vaiko teisi pažeidimai, susij su netinkam aukl jimo priemoni panaudojimu vaiko atžvilgiu tiek šeimose, tiek socialin s globos institucijose. Nepaisant to, pernelyg pasyviai sprendžiamas neatid liotino poreikio statyminiame lygmenyje tvirtinti visišk fizini bausmi vaikams draudim klausimas. Be to, skiriamas pernelyg mažas d mesys visuomen s švietimui ir pozityvi t vyst s g dži ugdymo pl trai, siekiant keisti susiformavusias ydingas nuostatas vaiko aukl jimo ir smurto šeimoje klausimais.

11. Išlieka aktuali problema, susijusi su žalingos informacijos (erotinio, smurtinio ir kt.) sklaida, vaiko privataus gyvenimo viešinimu, viešosios informacijos turiniu, žym jimu ir kt. visuomen s informavimo priemon se. Did ja gr sm s vaikams d l neatsakingo j pa i naudojimosi socialiniais tinklais bei nepakankamos suaugusi j prieži ros ir d mesio jiems, naudojantis šiuolaikin s komunikacijos priemon mis. Socialiniuose tinkluose informacijos, kuri dažnai sudaro s lygas vaiko privataus gyvenimo pažeidimui, paty ioms, sunkiai kontroliuojama, j sunku pašalinti.

Patys t vai, taip pat ir vaikai neatsakingai naudojasi vieš j informacij , ypa j patys teikdami, su vaiku susijusi institucij (socialin s globos nam , vaik socializacijos centr ir kt.) internetiniuose tinklalapiuose dažnai beatodairiškai pateikiama privataus pob džio informacija, s lygojanti vaiko teis s privat gyvenim pažeidim .

12. B tinas glaudus specialist bendradarbiavimas, siekiant užtikrinti tinkam su teisingumo sistema susid rusi vaik teisi ir teis t interes apsaug .

Stebima ikiteisminio tyrimo pareig n žini , kvalifikacijos stoka dirbant su policijos staigas patekusiais nepilnameiais, tod l n ra maksimaliai užtikrintos nepilnamei , susidurian i su min t institucij sistema (ikiteisminio tyrimo pareig nais), teis s ir teis ti interesai.

VI. SI LYMAI:

Vaiko teisi apsaugos kontrolier , atsižvelgdama ataskaitiniais metais pasteb tus vaiko teisi apsaugos sistemos tr kumus ir besit sian ius ilgalaiki sprendim reikalaujan ius klausimus, si lo:

1. Per jimo nuo institucin s globos prie šeimoje ir bendruomen je teikiam paslaug ne galiesiems ir likusiems be t v globos vaikams 2014–2020 met veiksm plano gyvendinimo kontekste užtikrinti neatid liotin priemoni , susijusi su vaiko globos šeimose bei šeimynose ir vaikinimo skatinimu, bendruomenini paslaug pl tra, gyvendinim . Numatyti realias priemones, leisian ias išvengti t v globos netekusi vaik (ypatingai vaik iki 3 met amžiaus) globos nustatymo institucijose.

2. Didinti vaiko teisi apsaugos skyriuose dirban i specialist kvalifikacij ir užtikrinti reikalingas kompetencijas. Priimti sprendimus d l savivaldybi administracij vaiko teisi apsaugos skyri darbo organizavimo pasibaigus savivaldyb s administracijos darbo laikui, taip užtikrinant funkcij , susijusi su sprendim d l vaiko pa mimo iš nesaugios aplinkos pri mimu, dalyvavimu nepiniginio pob džio teism sprendim vykdymo procese, ikiteisminiame procese ir kt., gyvendinim .

3. Numatyti ir vykdyti priemones, užtikrinsian ias vienod socialini paslaug bendruomen se pl tr ir prieinamum , užtikrinti veiksming ir objektyv socialini paslaug poreikio, atitinkan io realius šeim poreikius, nustatymo ir teikimo kokyb s kontrol s mechanizmus, leisian ius laiku vertinti teikiam socialini paslaug efektyvum .

4. Užtikrinti veiksming vaik , turin i elgesio, emocij ir kit sutrikim /problem , ypatingai nukreipt specialiosios paskirties ugdymo staigas, problem sprendim – specializuotos ir individualius jo poreikius atitinkan ios bei kokybiškos pagalbos prieinamum , vaiko interes pirmenyb s, saugios aplinkos palaikymo ir bendradarbiavimo princip atsaking laikym si praktikoje.

5. Pl toti ne galiems vaikams teiktin švietimo ir socialini paslaug sistem .

Imtis priemoni , kad globos staigose vaikams su negalia b t užtikrintos visapusiškos j integracijos priemon s, tinkamas ugdymas, kvalifikuot darbuotoj paslaugos ir pagalba, saugi aplinka, pasireišskianti tarpusavio pagarba ir bendradarbiavimu.

Spr sti klausim d l teis s aktais reglamentuotin vaikams su negalia socialin s globos staigose taikom suvaržymo priemoni taikymo s lyg , tvarkos, kontrol s ir prieži ros mechanizm .

6. Ieškoti galimybi d l teisini priemoni gyvendinimo, užtikrinant vaik interesus naudotis sveikatos sistemos paslaugomis, statyminiams atstovams atsisakius b tin sveikatos prieži ros paslaug vaikams teikimo bei stiprinti ne tik vaiko teisi apsaugos srityje dirban i specialist kompetencij , bet ir visuomen s švietim , sprendžiant min tas problemas.

Skirti ypating d mes visuomen s informavimui ir švietimo stiprinimui d l vakcin saugumo ir veiksmingumo.

7. Tobulinti teisin reglamentavim , galinant kontroliuoti priva i ikimokyklinio ugdymo staig veickl ir teikiam paslaug kokyb . Skirti didesn d mes vaiko teis ms tur ti sveik ir saugi ugdymosi aplink .

8. statyminiame lygmenyje neatid liotinai tvirtinti fizini bausmi vaiko atžvilgiu draudim . Užtikrinti aktyvi pozityvi t vyst s g dži ugdymo paslaug pl tr , pl toti visuomen s švietim ir socialines kampanijas vaiko aukl jimo ir smurto prevencijos klausimais.

9. Užtikrinti, kad ugdymo staigos laiku ir tinkamai reaguot galimus vaiko teisi pažeidimus bei konfliktus, smurto ir paty i atvejus. Skatinti švietimo staig bendruomenes

aktyviau bendradarbiauti, gyvendinti ilgalaikes smurto ir paty i prevencines programas, ieškoti vaiko gerov maksimaliai užtikrinan i priemoni bei problem sprendimo b d .

Šviesti bei motyvuoti vaiko statyminius atstovus atsakingai ži r ti vaiko teis s moksl , nepertraukiamo ugdymo(si) proceso užtikrinim .

10. Siekiant užtikrinti vaiko asmens duomen ir teis s privat gyvenim apsaug , skatinti viešosios informacijos reng jus / skleid jus pl sti žinias apie vaiko teisi užtikrinim visuomen s informavimo priemon se.

Vaikams bei j statyminiams atstovams suteikti kuo daugiau informacijos apie galimas gr smes ir žal neatsakingai naudojantis internetu socialiniais tinklais, teikiant privataus pob džio informacij .

Vaiko teisi apsaugos kontrolier

Edita Žiobien